

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО
(ОСОБЛИВА ЧАСТИНА)

Навчальний посібник

За загальною редакцією
Н.М. Процьків, В.М. Никифорака

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2021

УДК: 347.4/6(07)

Ц 57

Друкується за ухвалою вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 5 від 26.04.2021 р.)

Рецензенти:

Косак Володимир Михайлович, Член Науково-консультаційної ради Верховного Суду України, Вищого господарського суду України, Заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка;

Гетманцев Максим Олександрович, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник відділу юрисдикційних форма правового захисту суб'єктів приватного права, судоустрою та судочинства Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України.

**Ц 57 Цивільне право (особлива частина) : навч. посібник / за заг. ред. : Н.М. Процьків, В.М. Никифорака. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 304 с.
ISBN 978-966-423-617-8**

Посібник розроблено відповідно до робочої програми наочального курсу дисципліни «Цивільне право (особлива частина)» для спеціальності 081 «Право» та є завершеним навчальним виданням, достатнім для повного вивчення курсу «Цивільне право (особлива частина)». Видання містить: методичні вказівки до вивчення курсу; контрольні питання для самоперевірки знань здобувачів освіти; практичні завдання (казуси), розроблені з урахуванням судової практики; перелік рекомендованої літератури.

Для викладачів, аспірантів і студентів вищих навчальних закладів.

УДК: 347.4/6(07)

ISBN 978-966-423-617-8 © Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2021

ЗМІСТ

Передмова	4
Програма курсу.....	6
Теми та завдання лекційних занять	28
Теми та зміст практичних занять, завдання та задачі (казуси)	43
Методичні рекомендації до вивчення тем і самостійної роботи.....	189
Перелік нормативно-правових актів і рекомендованої літератури.....	287

Передмова

Навчальна дисципліна «Цивільне право» є однією з базових у системі юридичних дисциплін і дає можливість адекватно орієнтуватися у правовому просторі в процесі наступного отримання правових знань і здійснення практичної діяльності.

Засвоєння змісту дисципліни, отримання компетенцій в сфері права припускають вироблення умінь грамотно вибудувати цивільно-правові відносини, орієнтуватися в юридичній літературі, розвивають здатність аналізувати чинне законодавство, застосувати отримані знання в майбутній професійній діяльності.

Видання є навчальним посібником, підготовленим з врахуванням положень цивільного законодавства для проведення зі студентами юридичних факультетів занять із цивільного права. Він також призначений для самостійної роботи студентів при вивченні курсу «Цивільне право (особлива частина)». При підготовці посібника враховані зміни, внесені в цивільне законодавство, а також перспективи та основні напрямки його розвитку і вдосконалення.

Структура навчального посібника визначена навчальною програмою курсу.

Практичні заняття мають на меті розвиток у студентів умінь юридичного аналізу конкретних ситуацій і правильного застосування до них закону. Навчальний матеріал видання відповідає навчальним програмам. До кожного практичного заняття дається перелік основних питань, нормативної бази, а також список рекомендованої літератури. Крім того, до кожної теми додаються контрольні питання для самостійного вивчення тем. Завдання систематизовані за темами і охоплюють всі найбільш складні питання цивільного права. Вміщені у посібнику завдання підлягають виконанню на основі норм цивільного законодавства України, а також міжнародних договорів і судової практики. При виконанні завдань студенти повинні

уміти визначати юридичне значення фактичних обставин, самостійно формулювати питання, пов'язані з правами і обов'язками учасників правовідносин, які виникають. Розв'язування задач покликане сприяти розвитку в студентів уміння самостійно працювати з нормативними актами. Задачі являють собою конкретні справи з практики судів. Крім задач, передбачені завдання – доручення студентам підготувати різноманітні цивільно-правові документи (договори), провести порівняльний аналіз окремих положень закону.

Посібник адресований студентам, аспірантам і викладачам юридичних факультетів і вузів. Може бути використаний при самостійному вивченні цивільного права.

Програма курсу

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Цивільне право України – одна з фундаментальних учбових дисциплін, які вивчаються в юридичних вузах, що пояснюється великим об'ємом навчального і нормативного матеріалу, складністю теоретичних конструкцій, різноманітністю практики.

Перебудова цивільного законодавства вимагає також перебудови науки права. Це пов'язано з зміною відношення до багатовікової вітчизняної доктрини цивільного права. Цивільне законодавство і цивільно-правова доктрина на сьогоднішній день повертається обличчям до свого коріння. Правозастосовча практика зіткнулася з проблемами, які вже не можна вирішити, користуючись черговим коментарем для цього вимагаються складні теоретичні пізнання, які стосуються історії розвитку відповідних інститутів, їх місця серед інших цивільно-правових категорій, досвіду їх застосування в інших правових системах, можливих наслідків застосування правових норм до відносин, які вони регулюють. Однак складні теоретичні висновки, пошук необхідного правового акту або окремої норми є доступним і цікавим, якщо при вивченні курсу «Цивільного права» притримуватись систематичності та послідовності.

Мета навчальної дисципліни: засвоєння студентами теоретичних знань у сфері цивільних відносин, а також формування практичних умінь і навиків щодо правильного тлумачення та застосування правових норм, що регулюють цивільні відносини; уміння використовувати механізми регулювання цивільних відносин; здатність виконувати консультативну діяльність, пов'язану з застосуванням окремих положень цивільного законодавства; самостійний пошук, аналіз і систематизація правових норм в рамках застосування

цивільного законодавства; виявляти, аналізувати та інтерпретувати правові джерела, вільно орієнтуватися практичних і теоретичних проблемах цивільного права, визначати ступінь доведеності і обґрунтованості тих чи інших положень наукових праць.

Програма курсу побудована на інституційній структурі цивільного законодавства та враховує сучасні досягнення науки цивільного права. В програмі дотримується вимога у відповідності з якою вивчення предмета (курсу, дисципліни) починається з загальних понять та категорій і рухається від загального до конкретного.

Концепція курсу припускає проходження студентом у період навчання наступних стадій.

I. Продовження формування уявлень про предмет цивільного права:

- 1) «пасивне» сприйняття і нагромадження інформації;
- 2) збагачення знань, що забезпечують повноцінне сприйняття цивільно-правових явищ;
- 3) розширення обсягу уявлень про явища, що входять у сферу регулювання цивільного права;
- 4) формування уявлень про абстрактні та фіктивні поняття цивільного права.

II. Формування цивільно-правових понять:

- 1) збагачення словника правових термінів цивільно-правового характеру;
- 2) розуміння змісту закону;
- 3) виділення і розпізнавання цивільно-правових понять серед інших: за істотними ознаками;
- 4) оволодіння прийомами згрупування, класифікації й узагальнення знань з цивільного права.

III. Володіння цивільно-правовими знаннями і поняттями в практичній діяльності:

1) навчання застосуванню теоретичних знань у самостійній практичній діяльності;

2) навчання самостійної роботи над законами і іншими правовими актами, використання судової практики.

Предметні компетентності здобувача вищої освіти, сформовані в результаті освоєння навчальної дисципліни:

- знання особливостей навчальної дисципліни та специфіки професії юриста в галузі цивільного права в контексті володіння культурою мислення, добросовісного виконання професійних обов'язків із дотриманням етики юриста;

- уміння працювати, вирішувати складні завдання і проблеми, використовуючи навички інноваційного характеру в договірному, спадковому праві як у процесі навчання, так і в професійній діяльності;

- здатність до креативного підходу при вирішенні проблемних ситуацій у договірному, спадковому праві, деліктних зобов'язаннях;

- уміння аналізувати значимі проблеми, шукати альтернативні рішення та здійснювати юридичні дії при захисті прав та інтересів суб'єктів цивільних відносин;

- уміння кваліфіковано аналізувати, тлумачити та застосовувати нормативно-правові акти в сфері договірному, спадковому права та деліктних зобов'язань;

- уміння реалізовувати норми матеріального та процесуального права в професійній діяльності;

- здатність до роботи з великими обсягами інформації, її сприйняття, узагальнення, аналізу, постановка мети та вибору шляхів її досягнення;

- навички роботи в комп'ютерних мережах та використання програмних засобів із метою одержання більш повної інформації з національних та міжнародних джерел;

- уміння виявляти й використовувати бібліографічні джерела інформації, документи, судову практику, web-сайти для

більш повного й детального розгляду окремих інститутів цивільного права, їх особливостей, вирішення спірних питань;

- уміння оцінювати та підтримувати високу якість результату професійної діяльності, юридично вірно кваліфікувати факти та обставини, здійснювати підготовку юридичних документів;

- уміння формулювати особисту думку та доказово її представляти в договірній сфері при вирішенні складних казусів, правильно та повно втілювати результати професійної діяльності в юридичних документах;

- здатність до надання кваліфікованих юридичних висновків та консультацій у договірній сфері, в сфері садкових позадоговірних відносин;

- здатність до творчого мислення, фундаментальної наукової самоосвіти, постійного самовдосконалення та підвищення свого професійного рівня, правильного тлумачення та застосування законодавства в процесі виконання професійних обов'язків.

Відповідно до поставленої мети, визначаються наступні **завдання курсу**:

а) дати студентам наступні знання та розуміння у предметній сфері цивільного права:

- ролі та значення цивільного права як галузі у системі права та правовій системі України;

- основних інститутів договірного та деліктного права України та їх значення для задоволення і захисту права та законних інтересів суб'єктів цивільного права;

- сутності та особливостей основних договірних моделей та їх практичного застосування із врахуванням звичаїв ділового обороту;

- специфіки підстав виникнення деліктних (позадоговірних) зобов'язань та механізму їх реалізації з метою захисту прав потерпілих осіб;

- сутності, значення, місця та ролі спадкового права в системі правових механізмів захисту прав власників шляхом застосування принципів універсальності спадкового правонаступництва та свободи заповіту.

б) виробити у студентів наступні когнітивні вміння у предметній сфері цивільного права:

- виявляти тенденції розвитку основних інститутів цивільного права, віднаходити у звичаях ділового обороту нові договірні конструкції так званих непоіменованих та змішаних договорів;

- розрізнати межі реалізації учасниками цивільних правовідносин свободи договору як центрального принципу договірного права;

- аналізувати зі світоглядних позицій зміст та особливості договірної та позадоговірної цивільної відповідальності, а також допустимість застосування імперативного та диспозитивного методу врегулювання можливості зменшення або збільшення розміру такої відповідальності;

- чітко розрізнати пізнавальний інструментарій доктрини цивільного права серед іншого пізнавального інструментарію і коректно обирати той пізнавальний інструментарій який призведе до обґрунтованих оцінок та висновків;

в) прищепити студентам наступні практичні навички у предметній сфері цивільного права:

- здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності;

- уміння застосувати знання з цивільного права у практичній діяльності при моделюванні правових ситуацій;

- здатність застосовувати юридичну аргументацію;

- здатність виявляти проблеми правового регулювання і пропонувати способи їх вирішення, включаючи подолання юридичної невизначеності;

- навички самостійної підготовки проектів договорів;
- використання методології, принципів і прецедентної практики ЄСПЛ, Конституційного Суду та Верховного Суду.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є:

• дефініції, юридичні категорії та інститути договірних права;

- принципи виконання договорів;
- проблеми деліктної відповідальності;
- природа та властивості спадкових правовідносин;
- відмежування диспозитивних норм від імперативних при регулюванні договірних відносин;

- регулювання недоговірних відносин;
- судова практика.

Основними завданнями вивчення студентами дисципліни «Цивільне право (особлива частина)» є:

- формування наукового світогляду студентів;
- опанування студентами основоположними ідеями, концепціями, юридичними конструкціями цивільного права;
- формування у студентів умінь самостійно аналізувати та оцінювати юридичну практику з позицій доктрини та принципів цивільного права;

• застосування загальних та спеціальних алгоритмів аналізу інститутів цивільного права;

• уміння застосувати знання у практичній діяльності при моделюванні правових ситуацій;

• засвоєння прецедентної практики ЄСПЛ у сфері тлумачення Європейської Конвенції про захист людських прав та основоположних свобод та практики Конституційного Суду та Верховного Суду.

Результати навчання.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Цивільне право (особлива частина)» студент буде знати та розуміти:

- сутність та призначення цивільного права України;

- категорійно-понятійний апарат;
- принципи свободи договору;
- класифікації цивільно-правових договорів;
- розуміти умови та особливості цивільно-правової (деліктної) відповідальності;
 - зміст цивільно-правового договору як основної підстави виникнення цивільних правовідносин;
 - призначення та зміст договорів про передачу майну у власність;
 - правову природу договорів про передачу майна у користування;
 - поняття та значення договорів про виконання робіт;
 - правову природу договорів про надання послуг;
 - поняття, зміст та види договорів про спільну діяльність;
 - специфіку спадкових правовідносин, що виникають у зв'язку із переходом спадщини від спадкодавця до спадкоємців;
 - порядок та умови спадкування за законом та за заповітом;
 - судову практику в сфері цивільних правовідносин.

Студент буде уміти:

- вільно володіти базовим категорійно-понятійним апаратом;
 - формулювати необхідні положення, узагальнення, оцінки, висновки та практичні рекомендації під час аналізу ходу та результатів застосування норм цивільного законодавства;
 - пояснити особливості порядку укладення (оферта та акцепт), зміни та припинення цивільно-правового договору, а також охарактеризувати всі його умови: істотні, звичайні та випадкові;
 - самостійно складати проекти договорів купівлі-продажу, поставки, майнового найму, ренти, довічного утримання, підяду, перевезення вантажу, страхування, складати та оформляти кредитні угоди, платіжні доручення,

платіжні вимоги-доручення, чеки, акредитиви, векселя, інкасові доручення, складати договір доручення, комісії, зберігання, управління майном, договір простого товариства, договір комерційної концесії тощо;

- розв'язувати теоретичні та практичні задачі щодо деліктних зобов'язань, використовуючи положення Цивільного кодексу України та інших нормативних актів. Вміти також порівнювати і визначати різницю між договірною та позадоговірною (деліктною) відповідальністю;

- мати навички логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення;

- складати спадковий договір на підставі норм чинного законодавства, а також визначати місце та час відкриття спадщини.

**3. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО (ОСОБЛИВА ЧАСТИНА)»**

3.1. СІТКА ГОДИН (загальна інформація)

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів: 9,5	Галузь знань: 08 «Право»	Нормативна навчальна дисципліна	
Змістових модулів: 2	Напрямок підготовки: 081 «Право»	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: реферати і тематичні доповіді		2-й	2-й
Загальна кількість годин: 285		Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: 19 год. / тижд. Аудиторних: 11 год. / тижд. Самостійної роботи студента: 8 год. / тижд.		IV	IV
		Лекції	
	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	60 год.	12 год.
		Практичні заняття	
		105 год.	22 год.
		Самостійна робота	
		120 год.	251 год.
		Форма підсумкового контролю: екзамен	

Примітка: *Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:*

*для денної форми навчання –
1/0.73;*

для заочної форми навчання – 1/7.

3.2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО (ОСОБЛИВА ЧАСТИНА)»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		лекційні	практичні	лабораторні	індивідуальні заняття	самостійна робота		лекційні	практичні	лабораторні	індивідуальні заняття	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Договірне право												
Тема 1.1 Цивільно-правовий договір	12	2	4	-	-	6	12	1	1	-	-	10
Тема 1.2 Договір купівлі-продажу	16	4	6	-	-	6	16	1	1	-	-	14
Тема 1.3. Види договору купівлі-продажу	12	2	4	-	-	6	12	-	1	-	-	11

Тема 1.4. Договір дарування	8	1	2	-	-	5	8	-	-	-	-	8
Тема 1.5. Договір ренти	11	2	4	-	-	5	11	-	1	-	-	10
Тема 1.6. Договір довічного утримання	9	2	2	-	-	5	9	-	1	-	-	8
Тема 1.7. Договір найму (оренди)	18	4	8	-	-	6	18	1	2	-	-	15
Тема 1.8. Договір позички	7	1	2	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 1.9. Договір підяду	15	4	6	-	-	5	15	1	1	-	-	13
Тема 1.10 Договір перевезення	16	4	6	-	-	6	16	1	1	-	-	14
Тема 1.11. Зобов'язання зі страхування	16	4	6	-	-	6	16	1	1	-	-	14
Разом за змістовим модулем 1	140	30	50	-	-	60	140	6	10	-	-	124

Модуль 2

Змістовий модуль 2. Окремі види цивільно-правового договору. Деліктні зобов'язання. Спадкове право.

Тема 2.1. Кредитно- розрахункові відносини	18	6	6	-	-	6	18	1	2	-	-	15
Тема 2.2. Договір доручення	11	2	4	-	-	5	11	-	1	-	-	10
Тема 2.3. Договір комісії	11	2	4	-	-	5	11	-	1	-	-	10
Тема 2.4. Договір зберігання	13	2	5	-	-	6	13	-	1	-	-	12
Тема 2.5. Договір управління майном	12	2	4	-	-	6	12	1	-	-	-	11
Тема 2.6. Спільна діяльність	11	2	4	-	-	5	11	-	1	-	-	10
Тема 2.7. Договори щодо розпоряджен ня майновими правами інтелектуальн ої власності	10	-	4	-	-	6	10	-	1	-	-	9

Тема 2.8. Договір комерційної концесії	9	2	2	-	-	5	9	-	1	-	-	8
Тема 2.9. Зобов'язання, що виникають з односторонні х дій	6	-	2	-	-	4	6	-	-	-	-	6
Тема 2.10. Зобов'язання, які виникають внаслідок спричинення шкоди (позадовірни і зобов'язання)	22	6	10	-	-	6	22	2	2	-	-	18
Тема 2.11. Спадкове право	22	6	10	-	-	6	22	2	2	-	-	18
Разом за змістовим модулем 2	145	30	55	-	-	60	145	6	12	-	-	127
<i>Усього годин</i>	285	60	105	-	-	120	285	12	24	-	-	251

**3.3. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО (ОСОБЛИВА
ЧАСТИНА)»**

№ п/п	Назва теми
1.	Цивільно-правовий договір
2.	Договір купівлі-продажу
3.	Види договору купівлі-продажу
4.	Договір дарування
5.	Договір ренти
6.	Договір довічного утримання
7.	Договір найму (оренди)
8.	Договір позички
9.	Договір підряду
10.	Договір перевезення
11.	Зобов'язання зі страхування
12.	Кредитно-розрахункові відносини
13.	Договір доручення
14.	Договір комісії
15.	Договір зберігання
16.	Договір управління майном
17.	Спільна діяльність

18.	Договори щодо розпорядження правами інтелектуальної власності
19.	Договір комерційної концесії
20.	Зобов'язання, що виникають з односторонніх дій
21.	Зобов'язання, які виникають внаслідок заподіяння шкоди
22.	Спадкове право

**3.4. ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО
(ОСОБЛИВА ЧАСТИНА)»**

Реферативні доповіді, есе	
1.	Особливості договору купівлі-продажу в роздрібній торгівлі.
2.	Правова характеристика лізингових відносин в Україні.
3.	Правова природа чартеру.
4.	Особливості відповідальності за шкоду спричинену в умовах необхідної оборони і крайньої необхідності.
5.	Договір концесії.
6.	Правова природа підрядних договорів.
7.	Правова природа договору перестрашування.
8.	Правова природа не поіменованих договорів.
9.	Порівняльний аналіз договорів ренти, довічного утримання та спадкового договору.
10.	Порядок спадкування частки у праві спільної сумісної власності.

3.5. САМОСТІЙНА РОБОТА
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО (ОСОБЛИВА ЧАСТИНА)»

№ з/п	Назва теми
1.	Договір дарування.
2.	Договір ренти.
3.	Договори про розпорядження правами інтелектуальної власності.
4.	Договори про надання послуг.
5.	Правова природа заповіту.

4. МЕТОДИ, КРИТЕРІЇ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Методи оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Кумулятивний метод: «50 % майбутньої підсумкової оцінки з навчальної дисципліни студент набирає методом додавання балів, одержаних ним на кожному практичному занятті. Ще 50 % майбутньої підсумкової оцінки з навчальної дисципліни студент отримує під час комп'ютерного тестування при вирішенні ним кейсів з навчальної дисципліни.

4.2. Шкала оцінювання

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінки (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A(90-100)	відмінно
Добре	B(80-89)	дуже добре
	C(70-79)	добре
Задовільно	D(60-69)	задовільно
	E(50-59)	достатньо
Незадовільно	F _x (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F(1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

90-100 балів (відмінно) – виставляється студенту, який дав повну і правильну відповідь на всі питання, що базуються на знанні нормативно-правових актів, судової практики та спеціальної літератури. Прояви уміння застосування набути

знання до конкретних суспільно-економічних ситуацій та здібності аналізу джерел вивчення даного курсу.

80-89 балів (дуже добре) – виставляється студенту, який дав не цілком повну але правильну відповідь на всі питання, що базується на знанні.

70-79 балів (добре) – виставляється студенту, який дав повну і правильну відповідь, але не на всі питання, або відповідь не базується на всіх складових джерелах вивчення. Тобто знав нормативно-правовий акт та судову практику але не знав інформації, що міститься у спеціальній літературі, чи інформації, яка міститься у інших джерелах. Однак у підсумку його відповідь повинна базуватись не менше ніж на двох базових джерелах.

60-69 балів (задовільно) – виставляється студенту, який не дав вичерпної детальної відповіді на питання контрольних завдань і яка базується тільки на одному із рекомендованих джерел вивчення матеріалу.

50-59 балів (достатньо) – виставляється студенту, який не дав вичерпної (достатньої) відповіді на питання контрольних завдань та не може назвати джерела інформації навчальної дисципліни.

0-49 балів (незадовільно) – виставляється студентові, який виявив значні прогалини в знаннях основного навчального матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, незнайомий з основною юридичною літературою з курсу».

4.3. Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- тестування за принципами ЗНО на основі комп'ютерних технологій;
- контрольні роботи;

- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- контрольні роботи;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

4.4. Вимоги до есе

Мета есе полягає у розвитку таких навичок, як самостійність/інтелектуальна незалежність (самостійне формування ключової тези есе та його висновків), критичне мислення (критична оцінка змісту ключової тези та формулювання обґрунтованих висновків), креативність (новий погляд на вирішення поставлених проблем) і здатність до письмового й аргументованого викладення власної думки.

Рекомендована структура правничого есе:

- вступ. У вступі формулюється ключова теза есе, аргументи на підтримку якої розкривають при написанні основної частини есе;

- основна частина. Це ключовий елемент роботи, що повинен містити аргументи на обґрунтування тези, посилання на авторитетні джерела (нормативні акти, судові рішення, постулати правової доктрини) та їх аналіз в контексті теми есе;

- висновок. В цій частині есе підводяться підсумки, формулюються основні висновки з приводу того що вже написано. Він повинен бути коротким і змістовним, містити в собі визначальну тезу всього есе й відображати власну думку автора стосовно його предмету.

Рекомендовані критерії оцінювання есе:

- лаконічність та чіткість викладу;
- аналіз джерел (нормативних актів, судових рішень, інструментів м'якого права, постулатів правової доктрини);
- аналіз загальної правозастосовної практики;

- аналізу конкретних прикладів з правозастосовної практики (в т.ч. ЄСПЛ);
- переконливість та обґрунтованість висновків;
- правильність оформлення посилань на авторитетні джерела;
- креативність.

4.5. Приклад казусу з вирішенням

Основне завдання практичних занять – навчити студентів розуміти зміст норм права та застосовувати їх до конкретних життєвих обставин. Такі ситуаційні завдання викладені в пропонованих казусах, тому їх вирішення наблизить студентів до практичної діяльності.

Алгоритм вирішення казусів складається з наступних стадій:

- 1) знайомство з умовою казусу та викладення фактичних обставин;
- 2) визначення та аналіз права вимоги та статусу суб'єкта цього права;
- 3) визначення правової підстави вимоги та її основних ознак;
- 4) співставлення фактичних обставин справи з основними ознаками правової підстави;
- 5) формулювання результату.

У виконанні завдання необхідно вказувати не просто посилання на закони, статті закону, а саме причину (підстави) за якими здійснена кваліфікація правовідносин сторін. Також, у випадку необхідності застосовування кількох норм права або коли доводиться вибирати одну норму права з кількох, необхідно вказувати мотиви (причини) такого вибору. Обов'язковою умовою є посилання на судову практику.

5. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО (ОСОБЛИВА ЧАСТИНА)»

Поточний контроль: здійснюється на заняттях шляхом індивідуального та фронтального усного опитування, бліц-опитування; письмових самостійних робіт (есе, рефератів тощо); виконання практичних (індивідуальних та групових) завдань; підготовки та захисту відповідних схем, таблиць, розв'язання задач-казусів; аналізу судових рішень; тощо.

Підсумковий контроль: екзамен у формі тестування шляхом вирішення кейсів.

Теми та завдання лекційних занять

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 «ДОГОВІРНЕ ПРАВО»

ТЕМА 1.1. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР

Мета лекційного заняття полягає в аналізі основних доктрин та концепцій розуміння сутності та правової природи цивільно-правового договору, розуміння змісту принципу свободи договору, розкритті стадій укладення договору, а також порядку його зміни і розірвання. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати визначення, ознаки, функції, види та форми цивільно-правового договору;

б) вміти пояснити порядок укладення та припинення цивільно-правового договору, а також визначити його умови: істотні, звичайні та випадкові;

в) розуміти сутність та призначення цивільно-правового договору як основної підстави виникнення цивільних правовідносин та регулятора поведінки сторін.

ТЕМА 1.2. ДОГОВІР КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті правової природи договору купівлі-продажу; у визначенні його ознак та істотних умов; у з'ясуванні правового становища сторін договору купівлі-продажу; визначенні підстав відповідальності продавця за недоліки проданої речі; дослідженні особливостей видів договору купівлі-продажу. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати права та обов'язки сторін договору купівлі-продажу, міри відповідальності, які застосовуються до продавця

речей неналежної якості, а також види договору купівлі-продажу;

б) вміти самостійно визначити структуру договору купівлі-продажу окремих речей (видів майна) відповідно до вимог чинного цивільного законодавства;

в) розуміти те, що договір купівлі-продажу є одним із найпоширеніших засобів опосередкування руху товарів та речей від продавців до покупців.

ТЕМА 1.3. ВИДИ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті поняття та значення договору поставки; у визначенні правового становища сторін за договором поставки; у з'ясуванні особливостей постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу; у визначенні специфіки порядку укладення договору контрактації сільськогосподарської продукції; у дослідженні правової природи договору міни. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати визначення договору поставки, контрактації сільськогосподарської продукції, державного замовлення;

б) вміти пояснити зміст відносин стосовно поставки товарів;

в) розуміти сутність та специфіку договору поставки як різновиду договору купівлі-продажу.

ТЕМА 1.4. ДОГОВІР ДАРУВАННЯ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті правової природи договору дарування; у визначенні його ознак та істотних умов; у з'ясуванні особливостей дарування з умовою передання дарунку у майбутньому; у дослідженні підстав відмови від договору дарування та його розірвання; у з'ясуванні

поняття, предмет та форма договору про пожертву. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

- а) знати визначення договору дарування та його ознаки;
- б) вміти пояснити можливість покладення на обдарованого певних обов'язків за договором дарування;
- в) розуміти сутність та призначення договору дарування.

ТЕМА 1.5. ДОГОВІР РЕНТИ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті правової природи договору ренти; у визначенні правосуб'єктності його сторін; у з'ясуванні умов договору ренти та його змісту; у визначенні підстав для відмови від договору ренти та його розірвання. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

- а) знати особливості правового регулювання договору ренти, його істотні умови, а також порядок виконання;
- б) вміти пояснити різницю між договором ренти та договорами довічного утримання, оренди та ін.;
- в) розуміти зміст та призначення договору ренти.

ТЕМА 1.6. ДОГОВІР ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті правової природи договору довічного утримання (догляду); у визначенні правосуб'єктності сторін договору довічного утримання; у з'ясуванні особливостей укладення та виконання договору довічного утримання; у визначенні підстав зміни, розірвання та припинення договору довічного утримання. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

- а) знати особливості правового регулювання договору довічного утримання, його істотні умови, а також порядок виконання;

б) вміти пояснити різницю між договором ренти та договорами довічного утримання, спадковим договором та ін.;

в) розуміти зміст та призначення договору довічного утримання (догляду).

ТЕМА 1.7. ДОГОВІР НАЙМУ (ОРЕНДА)

Мета лекційного заняття полягає в розкритті поняття та значення договору найму; у визначенні його ознак та істотних умов; у з'ясуванні правового становища сторін договору найму; у аналізі особливостей договорів прокату, оренди транспортних засобів, оренди будівель та житла, оренди земельних ділянок, оренди державного та комунального майна, а також фінансового лізингу.

В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати визначення договору майнового найму, його зміст, умови відповідальності сторін, підстави припинення договірних відносин, а також основні види договору, а саме: оренда землі, побутовий прокат, фінансовий лізинг;

б) вміти пояснити відмінність між договором майнового найму та договором позики;

в) розуміти приналежність договору майнового найму до категорії договорів про оплатну передачу майна у користування.

ТЕМА 1.8. ДОГОВІР ПОЗИЧКИ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті правової природи договору позики як безоплатного користування чужим майном на підставі правочину; у визначенні правосуб'єктності сторін договору позики; у з'ясуванні порядку укладення та виконання договору позики; у аналізі

підстав відповідальності сторін за невиконання чи неналежне виконання договору позички.

В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати визначення договору позички, його зміст, умови відповідальності сторін;

б) вміти пояснити відмінність між договором позички та договором найму;

в) розуміти приналежність договору позички до категорії договорів про безоплатне передання майна у тимчасове користування.

ТЕМА 1.9. ДОГОВІР ПІДРЯДУ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті поняття та ознак договору підяду; у визначенні його істотних умов; у з'ясуванні правового становища сторін за договором підяду; в дослідженні підстав припинення договору підяду; в аналізі різновидів договору підяду, а саме: договору побутового підяду, договору ремонту та дизайну, підяду на виконання проектних і пошукових робіт, договору будівельного підяду, договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт.

В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати визначення договору підяду, особливості правового становища сторін, порядок виконання договору підяду, умови відповідальності сторін за порушення зобов'язань;

б) вміти пояснити відмінність між договором підяду та трудовим договором;

в) розуміти сутність та призначення договору підяду, як угоди, що спрямована на виконання робіт.

ТЕМА 1.10. ДОГОВІР ПЕРЕВЕЗЕННЯ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті правової природи договору перевезення та інших допоміжних договорів; у визначенні правового становища сторін за договором перевезення вантажу; у з'ясуванні правової природи накладної, вантажної накладної, товарно-транспортної накладної та коносаменту; в аналізі порядку пред'явлення претензій та позовів у зв'язку із порушенням договорів перевезення; у визначенні особливостей договору перевезення пасажирів і багажу, договору морського круїзу, чартеру, договору транспортного експедирування. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати поняття та види договору перевезення, суб'єктів договірних відносин, їх правове становище, умови відповідальності за порушення договору, а також знати порядок та строки пред'явлення претензій при транспортних перевезеннях;

б) вміти застосовувати законодавчі положення при вирішенні теоретичних та практичних задач, вміти складати договір перевезення вантажу, а також вміти обґрунтувати приналежність договору перевезення до категорії договорів про надання послуг;

в) розуміти сутність та необхідність транспортних перевезень різними видами транспорту.

ТЕМА 1.11. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЗІ СТРАХУВАННЯ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті правової природи договору страхування; у визначенні видів і форм страхування; у з'ясуванні правового становища сторін договору страхування та інших учасників страхових правовідносин; в аналізі ознак та істотних умов договору страхування; у

дослідженні порядку виконання та зміни договору страхування, його підстав припинення; у з'ясуванні особливостей видів страхування: особистого, майнового страхування та страхування цивільно-правової відповідальності. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати поняття договору страхування, його умови та зміст, поняття страхового ризику та страхового випадку, страхової суми та ліміту відповідальності страховика. Знати види страхування, а також методи перерозподілу страхового ризику між кількома страховиками (співстрахування та перестрахування);

б) вміти на підставі норм ЦК України та Закону України «Про страхування» пояснити відмінність між основними видами страхування (особистим, майновим страхуванням та страхуванням відповідальності);

в) розуміти соціально-економічну та цивільно-правову сутність інституту страхування як ефективного та надійного механізму захисту майнових прав та інтересів фізичних і юридичних осіб.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

«ОКРЕМІ ВИДИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ. ДЕЛІКТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ. СПАДКОВЕ ПРАВО»

ТЕМА 2.1. КРЕДИТНО-РОЗРАХУНКОВІ ВІДНОСИНИ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті поняття та ознак договору позики, а також з'ясуванні відмінностей між договором позики та кредитним договором; у визначенні істотних умов, форми, змісту та порядку укладення кредитного договору; у з'ясуванні способів забезпечення кредитних договорів; в аналізі сутності договорів банківського рахунку та банківського вкладу; в дослідженні особливостей договору рахунку умовного зберігання (ескроу); у з'ясуванні правової

природи договору факторингу; у дослідженні форм безготівкових розрахунків в господарському обороті України. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати визначення договору позики, кредитного договору та договору банківського вкладу і рахунку. Знати правила укладення кредитних договорів, види банківських рахунків. Знати поняття, зміст та сферу застосування договору факторингу;

б) вміти складати та оформляти кредитні угоди, платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення, чеки, акредитиви, векселя, інкасові доручення на підставі норм чинного законодавства України;

в) розуміти зміст кредитно-розрахункових відносин, їх специфіку, а також відмінність між позикою та кредитним договором.

ТЕМА 2.2. ДОГОВІР ДОРУЧЕННЯ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті правової природи договору доручення, а також самого інституту представництва в цивільному праві; у проведенні порівняльного аналізу договору доручення із суміжними цивільно-правовими договорами; у визначенні ознак та істотних умов договору доручення; у з'ясуванні правового становища сторін за договором доручення; у дослідженні підстав та порядку припинення договору доручення; в аналізі правової природи дій в чужому інтересі без доручення (ведення чужих справ без доручення). В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати визнання договору доручення, його ознаки, істотні умови, права та обов'язки повіреного та довірителя, а також умови відповідальності сторін за невиконання чи неналежне виконання договору;

б) вміти розмежовувати договір доручення від суміжних договірних конструкцій, таких як договір комісії;

в) розуміти сутність та специфіку договору доручення, як угоди, що породжує відносини представництва та опосередковує надання послуг юридичного характеру.

ТЕМА 2.3. ДОГОВІР КОМІСІЇ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті поняття та значення в цивільному обороті договору комісії; у проведенні порівняльного аналізу договору комісії від суміжних цивільно-правових договорів; у визначенні істотних умов договору комісії; у з'ясуванні правового становища сторін за договором комісії; в аналізі підстав припинення договору комісії; у дослідженні особливостей правового регулювання договору консигнації. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати визначення договору комісії, його ознаки, правове становище сторін, особливості процедури укладення та виконання договору комісії. Знати різновиди договору комісії, зокрема специфічні риси договору консигнації;

б) вміти провести порівняльний аналіз між договором консигнації та договором комерційної концесії;

в) розуміти необхідність існування в Україні комісійних відносин, а також особливості договору комісії, які дозволяють відмежовувати його від інших договорів про надання послуг.

ТЕМА 2.4. ДОГОВІР ЗБЕРІГАННЯ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті правової природи договору зберігання; у визначенні ознак та істотних умов договору зберігання; у з'ясуванні правового становища сторін за договором зберігання; в аналізі підстав

відповідальності сторін за договором зберігання; в дослідженні особливостей зберігання на товарному складі, а також інших видів договору: зберігання майна у ломбарді, зберігання цінностей у банку, зберігання у камерах зберігання транспортних організацій, зберігання майна в готелях, гуртожитках, гардеробах, зберігання речей, що є предметом спору (секвестр), договору охорони об'єктів, зберігання автотранспортних засобів. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати ознаки договору зберігання, підстави виникнення зобов'язань зі зберігання, права та обов'язки сторін договору зберігання, умови їх відповідальності;

б) вміти на основі вимог чинного цивільного законодавства скласти договір зберігання різного роду об'єктів, а також вміти пояснити специфіку окремих видів договору зберігання: секвестру, зберігання у ломбардах, договору охорони та ін.;

в) розуміти сутність та призначення відносин зберігання та охорони.

ТЕМА 2.5. ДОГОВІР УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті правової природи та особливостей договору управління майном; у визначенні правосуб'єктності суб'єктів управління майном; у з'ясуванні порядку укладення та форми договору управління майном; в аналізі підстав відповідальності сторін за договором управління майном; у дослідженні підстав припинення договору управління майном. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати визначення договору управління майном, його істотні умови, зміст, умови відповідальності сторін, а також підстави припинення договору управління майном;

б) вміти провести порівняльний аналіз між договором управління майном та іншими суміжними договорами про надання послуг;

в) розуміти зміст понять: управління майном, траст, довірче управління майном, довірча власність.

ТЕМА 2.6. СПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті поняття, значення та видів зобов'язань зі спільної діяльності; у визначенні поняття та ознак договору простого товариства; у з'ясуванні змісту договору простого товариства; в аналізі правового режиму спільного майна за договором простого товариства; у дослідженні підстав для припинення договору простого товариства. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати особливості зобов'язань за спільною діяльністю, підстави виникнення цих зобов'язань, правове становище учасників простого товариства, а також знати різновиди договору простого товариства;

б) вміти визначити і дати юридичну характеристику договору простого товариства;

в) розуміти специфіку здійснення спільної діяльності для задоволення спільних інтересів без створення юридичної особи. Розуміти сутність та значення договору простого товариства в сучасних ринкових умовах економіки України.

ТЕМА 2.7. ДОГОВОРИ ЩОДО РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Мета лекційного заняття полягає у наданні загальної характеристики договорів щодо розпорядження майновими

правами інтелектуальної власності та визначенні їх місця у системі договірної права України; у визначенні порядку укладення та форми договорів про передання майнових прав інтелектуальної власності; у з'ясуванні особливостей видів договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності; в аналізі змісту ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності та ліцензійного договору; у дослідженні особливостей договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, договору про передання майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з виконанням трудового договору, договору застави майнових прав інтелектуальної власності, договору про передання ноу-хау.

В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати основні види договорів щодо розпорядження правами інтелектуальної власності: ліцензійний договір, видавничий, сценарний і т.п.;

б) вміти складати ліцензійні договори на використання об'єктів права інтелектуальної власності;

в) розуміти зміст права інтелектуальної власності, та, відповідно, розуміти зміст договорів щодо розпорядження правами інтелектуальної власності.

ТЕМА 2.8. ДОГОВІР КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ (ФРАНЧАЙЗИНГ)

Мета лекційного заняття полягає в розкритті поняття, ознак договору комерційної концесії та його місця в системі цивільно-правових договорів в Україні; у визначенні істотних умов договору комерційної концесії; у з'ясуванні змісту

договору, а також можливостей обмеження прав сторін за договором комерційної концесії; в аналізі особливостей комерційної субконцесії; в дослідженні підстав зміни та припинення договору комерційної концесії; у визначенні підстав відповідальності сторін за порушення умов договору комерційної концесії. В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати визначення договору комерційної концесії, його ознаки, істотні умови, зміст, можливості обмеження прав сторін за договором, які допускаються чинним законодавством;

б) вміти на основі вимог цивільного законодавства скласти договір комерційної концесії, а також вміти розрізнити договір комерційної концесії і договір концесії;

в) розуміти сутність, зміст та призначення договору комерційної концесії (франчайзингу).

ТЕМА 2.9. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ З ОДНОСТОРОННІХ ДІЙ

Мета лекційного заняття полягає в розкритті правової природи інститутів публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу та публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу; у визначенні правової природи конкурсу як підстави виникнення цивільних правовідносин; у з'ясуванні сутності вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення; в аналізі інституту рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної чи юридичної особи; в дослідженні особливостей створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи; у визначенні підстав набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати сутність конкурсу як підстави виникнення

цивільних правовідносин;

б) вміти визначати відмінність між інститутами публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу та публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу;

в) розуміти умови створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

ТЕМА 2.10. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ВНАСЛІДОК СПРИЧИНЕННЯ ШКОДИ (ПОЗАДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ)

Мета лекційного заняття полягає в розкритті сутності зобов'язань, які виникають внаслідок заподіяння шкоди; у визначенні поняття генерального та спеціальних деліктів; у з'ясуванні загальних умов відповідальності за спричинення шкоди; в аналізі підстав відшкодування шкоди, спричиненої правомірними діями; у дослідженні особливостей відповідальності за шкоду, спричинену джерелом підвищеної небезпеки; у визначенні підстав та порядку відповідальності за шкоду, спричинену неповнолітніми та недієздатними; у з'ясуванні підстав відповідальності за шкоду, заподіяну органами державної влади, в тому числі органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органами досудового розслідування, прокуратури і суду; у дослідженні особливостей відшкодування шкоди, завданої внаслідок вчинення злочину; в аналізі умов відповідальності за шкоду заподіяну життю та здоров'ю громадянина; у з'ясуванні особливостей компенсації моральної шкоди.

В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати підстави та умови деліктної відповідальності, її особливості. Знати специфіку спеціальних деліктів: відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки, відповідальності за шкоду, спричинену

неповнолітніми та недієздатними, відповідальності за шкоду, завдану недоліками товарів робіт та послуг;

б) вміти визначати різницю між договірною та позадоговірною (деліктною) відповідальністю, їх підставами та умовами настання;

в) розуміти суть зобов'язань, які виникають внаслідок заподіяння шкоди (деліктних зобов'язань). Треба розуміти і знати зміст понять: делікт, деліктне зобов'язання, деліктна відповідальність, деліктоздатність особи та ін.

ТЕМА 2.11. СПАДКОВЕ ПРАВО

Мета лекційного заняття полягає в розкритті поняття спадкового права та спадкування; у визначенні принципів спадкового права; у з'ясуванні поняття спадщини (спадкової маси); у дослідженні особливостей спадкування за законом, а саме у визначенні кола спадкоємців за законом, особливостей спадкування права на земельну ділянку, майнових прав, особливостей спадкування вкладів; в аналізі сутності інституту спадкування за заповітом, а саме у визначенні поняття заповіту, його змісту, поняття заповідального відказу, заповіту з умовою, заповіту подружжя; в аналізі поняття відумерлої спадщини; у визначенні підстав та обсягу відповідальності спадкоємців за боргами спадкодавця; у дослідженні порядку здійснення охорони спадкового майна; у з'ясуванні порядку прийняття спадщини та оформлення спадкових прав; у визначенні правової природи та змісту спадкового договору.

В результаті проведеного лекційного заняття студент буде:

а) знати порядок спадкування за законом та за заповітом. Знати вимоги, які ставляться до змісту та форми заповіту. Знати порядок охорони спадкового майна та порядок оформлення спадкових прав;

б) вміти вірно визначати місце та час відкриття спадщини, встановлювати коло спадкоємців за законом тощо;

в) розуміти зміст та значення понять: спадкове право, спадкування, правонаступництво, спадщина, заповідальний відказ, покладення, відумерлість спадщини.

**Теми та зміст практичних занять, завдання та задачі
(казуси)**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 «ДОГОВІРНЕ ПРАВО»

ТЕМА 1.1. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР

1. Поняття договору в цивільному праві та підходи до його визначення.
2. Основні сучасні доктрини договору.
3. Свобода договору та її прояви.
4. Класифікація договорів.
5. Зміст та функції договору.
6. Типові і примірні договори.
7. Тлумачення договору та його значення.
8. Поняття та стадії укладення договору.
 - 8.1. Пропозиція укласти договір (оферта), вимоги до неї. Публічна оферта. Правове значення реклами та інших пропозицій, адресованих невизначеному колу осіб.
 - 8.2. Прийняття пропозиції (акцепт).
9. Момент укладення договору. Місце укладення договору. Форма договору.
10. Особливості укладення договорів в мережі Інтернет.
11. Підстави для зміни і розірвання договору. Правові наслідки зміни і розірвання договору.
12. Співвідношення між поняттями «розірвання» договору і «відмова» від договору.

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

3. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
4. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
5. Про нотаріат: Закон України від 2.09.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
6. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України”. Затверджено Наказом Міністерства юстиції України 22.02.2012 № 296/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22 лютого 2012 р. за № 282/20595. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с
3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасиво-Фатєєвої. Х.: Страйд : ФО-П Лисяк Л. С., 2012.
4. Договірне право України. Заг.част: навч.посібник/ За заг. Ред.О.В.Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896с.
5. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб./ О.В. Дзера. К.: Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.
6. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг. ред. проф. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
7. Договір як універсальна правова конструкція: монографія. /А. П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін.; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Х.: Право, 2012. 432 с.
8. Договірне регулювання приватноправових відносин в умовах євроінтеграційних процесів в Україні. Монографія.

За заг. ред. академіка НАПрН України О. Д. Крупчана; наук. ред. А. Б. Гриняк. К., 2017. 334 с.

9. Процьків Н.М., Никифорак В.М. Цивільне право України (особлива частина). Навчальний посібник. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, в-во «зелена Буковина» 2011. 320 с.
10. Hryniak A. V., Kot O. O., Pleniuk M. D. Contractual regulation of the relations related to work performance. Monograph 2018, 130 p.
11. Єдиний державний реєстр судових рішень України. URL: www.reyestr.court.gov.ua/

Завдання.

1. Проаналізуйте співвідношення понять: зобов'язання, правочин, договір, контракт, угода.
2. Визначте предмет договору:
 - а) купівлі-продажу;
 - б) договору підряду;
 - в) договору доручення;
 - г) договору зберігання;
 - д) договору страхування.
3. Проаналізуйте судову практику за останні 2 роки щодо спорів про укладення та припинення договорів.

Задачі.

№1. Кузів К.О.(спадкоємиця за законом) та Анісімов П. Р. уклали р попередній договір, за яким Кузів К.О. зобов'язалася продати Анісімову П. Р. будинок і земельну ділянку після вступу в спадок за 70 000 євро. В пункті попереднього договору сторони прописали, що Анісімов П. Р. виплачує Кузів К. О. завдаток в розмірі 20 000 євро, при цьому продавець зобов'язаний повернути завдаток у подвійному розмірі в разі виникнення обтяжень на об'єкти нерухомості або в разі відмови від укладення угоди купівлі -продажу.

Кузів К. О. свідоцтво про право на спадщину за законом отримала 22 травня. Не зареєструвавши право власності на об'єкти нерухомості, Кузів К. О. 27 травня, за 2 дні до закінчення терміну попереднього договору, оголосила Анісімову П. Р., що продає об'єкти нерухомості за 80 000 євро, тобто за ціну, що перевищує узгоджену сторонами; в разі відмови готова повернути отриманий завдаток у розмірі 20 000 євро.

Анісімов П. Р. звернувся в суд з позовом до Кузів К. О. про стягнення подвійної суми завдатку за невиконання зобов'язання за попереднім договором, передбаченої договором неустойки в розмірі 10% від суми основного договору і відсотків за користування чужими грошовими коштами.

Чи допускається в попередньому договорі встановлювати неустойку за відмову від укладення основного договору? Проаналізуйте матеріальні вимоги позивача на предмет їх відповідності цивільному законодавству. Вирішіть спір суті.

№2. ТОВ “Квінто” під час укладення договору з ТОВ «Симеон» стосовно зберігання товару запропонувало включити до тексту договору умову про розмір відповідальності зберігача за втрату, нестачу і пошкодження товару в межах його дійсної вартості. ТОВ «Симеон», погодившись зберігати товар, заявило, що включення даної умови до договору недоцільно, оскільки вона повторює чинне законодавство. Юрист ТОВ “Квінто” наполягав на тому, щоб умова про відповідальність була включена до тексту договору, оскільки, на його думку, будь-яка умова, на якій наполягає хоча б одна із сторін, є істотною, а тому має бути включена до тексту договору.

Визначте обставини (юридичні факти), які мають значення для правильної кваліфікації спірних правовідносин. Чи можна вважати договір укладеним? Які умови договору відносяться до істотних?

№3. Майстренко мав на меті придбати чи орендувати квартиру. Від друзів він дізнався, що у зв'язку з від'їздом в довготривале відрядження за кордон Остапенко здає свою квартиру в оренду на два роки, а в майбутньому, можливо, продасть її. Майстренко негайно зустрівся з Остапенком, який повідомив, що через чотири дні Майстренко може завозити до квартири свої речі. Щодо встановлення орендної плати сторони вирішили дізнатися про її середній розмір по місту і наперед погодилися, що підуть один одному на поступки в цьому питанні. Через чотири дні Остапенко повідомив Майстренка, що обставини змінилися і він не може здавати свою квартиру, оскільки вона потрібна його брату. Майстренко звернувся до суду з заявою в якій він вказав, що Остапенко відмовився від виконання договору, і просив суд зобов'язати Остапенка передати йому квартиру в оренду строком на два роки.

Визначте обставини (юридичні факти), які мають значення для правильної кваліфікації спірних правовідносин. Визначте характер правовідносин. Які умови пред'являються до попереднього договору? Які наслідки настають у випадку невиконання умов попереднього договору? Яке рішення має винести суд?

№4. ТОВ “Садівник” уклало з ТОВ “Райдуга” договір поставки ягід для виробництва йогуртів. Через місяць контрольний пакет акцій ТОВ “Райдуга” був проданий новому власнику, який у встановленому порядку прийняв рішення про перепрофілювання виробництва та закриття виробництва йогуртів. Водночас ТОВ “Райдуга” запропонувало ТОВ “Садівник” розірвати договір поставки через істотні зміни обставин (закриття виробництва йогуртів). Постачальник не погодився з аргументами покупця і вимагав виконання договору або компенсації збитків. ТОВ “Райдуга” звернулося до суду з

вимогою про розірвання договору поставки через істотні зміни обставин.

Проаналізуйте аргументи кожної з сторін. Які умови та порядок розірвання договору у зв'язку з істотними змінами обставин? Яке рішення має винести суд?

ТЕМА 1.2. ДОГОВІР КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

1. Поняття та ознаки договору купівлі-продажу.
2. Істотні умови договору купівлі-продажу.
3. Форма та порядок укладення договору купівлі-продажу.
4. Сторони у договорі купівлі-продажу та їх правове становище.
5. Момент виникнення права власності у покупця.
6. Права та обов'язки сторін у договорі купівлі-продажу.
7. Відповідальність продавця за недоліки проданої речі.
8. Особливості купівлі-продажу нерухомості.
9. Особливості купівлі-продажу товарів в кредит.
10. Особливості укладення договорів купівлі-продажу на біржах.
11. Особливості купівлі-продажу в зовнішньоекономічному обігу.
12. Електронна купівля-продаж.

Завдання.

№1. Скласти договір купівлі-продажу

№2. Проаналізуйте судову практику щодо біржових торгів.

№3. Проаналізуйте ст. 55 Віденської конвенції, ст.691 Цивільного кодексу України, ст.180 Господарського кодексу про ціну як умову договору купівлі-продажу. Як трактується ціна як умова договору в названих джерелах?

№4. Проаналізуйте правову природу та види строків в договорах купівлі-продажу (гарантійні строки, строки

придатності, строки служби, претензійні строки, строки оперативного захисту, позовна давність).

№5. Проаналізуйте судову практику щодо захисту прав споживачів. (Постанови ВС14 березня 2018 року у справі № 2-7615/10, від 5 червня 2018 року у справі № 522/7909/16-ц, від 20 червня 2018 року у справі № 216/181/16-ц), постанова ВП ВС від 27.03.2019 по справі № 520/17304/15-ц (№ в ЄДРСР 81796753, Постанова ВП ВС від 15.05.2019 року по справі № 331/5054/15-ц (№ в ЄДРСР 82316169))

Нормативні акти:

1. Конвенція ООН «Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів» від 11 квітня 1980 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_003
2. Конвенція ООН «Про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів» від 14 червня 1974 року. URL до Конвенції. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_002/print1340283646425998
3. Правила ІНКОТЕРМС 2020 р.
4. Рішення Конституційного Суду N 7-рп/2013 (v007p710-13) від 11.07.2013) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-13>
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
7. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
8. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>

9. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
10. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991р. В редакції Закону №3161-IV від 01.12.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
11. Про цінні папери та фондовий ринок: : Закон України від 23.02.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
12. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
13. Про товарну біржу Закон України від 10.12.1991р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>
14. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/960>
15. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
16. Про нотаріат: Закон України від 2.09.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
17. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України”. Затверджено Наказом Міністерства юстиції України 22.02.2012 № 296/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22 лютого 2012 р. за № 282/20595. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>
18. Правила роздрібної торгівлі непродовольчими товарами. Затверджені наказом Міністерства економіки України від 19.04.2007 р. // Офіційний вісник України від 23.11.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1257-07>
19. Правила роздрібної торгівлі продовольчими товарами. Затверджені наказом Міністерства економіки та з питань

- європейської інтеграції України від 11.07.2003р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-03>
20. Правила торгівлі у розстрочку фізичним особам. Затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2011 р. №383. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383-2011-%D0%BF>
 21. Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна. Наказ Міністерства юстиції від 29.09.2016 № 2831/5. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1301-16>
 22. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.04.1996 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-96>
 23. Єдиний державний реєстр судових рішень України – www.reyestr.court.gov.ua/

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с
3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Х.: Страйд : ФО-П Лисяк Л. С., 2012-2013.
4. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб./ О.В. Дзера. К.: Юрінком Інтер, 2018. 1200с.
5. Проблеми правового регулювання договірних відносин суб'єктів господарювання: монографія / В. М. Адам та ін.; за заг. ред. М. С. Долинської. Львів: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2019. 247 с.

6. Зовнішньоекономічний договір (контракт) купівлі-продажу: правове регулювання: монографія / В. А. Довбиш, І. І. Світлак. Вінниця: ВНТУ, 2013. 248 с.
7. Процьків Н.М., Никифорак В.М. Цивільне право України (особлива частина). Навчальний посібник. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, в-во «зелена Буковина» 2011. 320 с.
8. Іваненко Л.М. Захист прав споживачів: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 495 с.

Задачі до заняття I - II:

№1. Олешко 10 березня придбав автомобіль “ШКОДА” у дилера фірми “Шкода-Авто” з розстрочкою платежу на 1 рік. Через 5 місяців автомобіль був викрадений з стоянки біля супермаркету. За фактом крадіжки було порушено кримінальну справу.

На період розшуку автомобіля Олешко припинив сплату періодичних платежів, а згодом, оскільки автомобіль так і не було знайдено, відмовився їх сплачувати взагалі і зажадав повернення вже сплаченої суми.

Дайте правовий аналіз ситуації. Хто несе ризик випадкової загибелі майна за договорами купівлі-продажу в розстрочку? Вирішіть справу по суті.

№2. Ільченко придбала 8 червня в магазині «Багіра» зимові чобітки з гарантійним терміном 1 місяць. 15 листопада того ж року року під час ходьби у одного чобітка відклеїлась підошва. Ільченко звернулася до магазину з вимогою прийняти неякісну пару взуття і повернути сплачені за неї грошові кошти. У магазині, де чобітки були придбані, їй пояснили, що гарантійний термін на них закінчився, тому обмінювати їх або повертати за них грошові кошти не будуть.

Визначте норми права, що регулюють описані в ситуації відносини, і обґрунтуйте свій вибір. Яка правова природа та

значення гарантійного строку? З якого моменту починається відлік гарантійного строку в даному випадку? Які експертизи можливі в разі виявлення недоліків в товарі? Які особливості правового регулювання обміну товару неналежної якості? Які права має покупець у випадку виявлення в придбаному взутті дефектів виробничого характеру?

Хто має рацію в цій суперечці і чому?

№3. 5 листопада Михайлова придбала в магазині «Елітний трикотаж» сукню. Коли прийшла додому і продемонструвала її чоловіку, той сукню розкритикував і порекомендував дружині її обміняти. 11 листопада Михайлова звернулася в магазин з проханням повернути їй гроші за сукню. Адміністрація магазину повернути кошти за сукню відмовилася, посилаючись на те, що сукня є доброякісною, відповідного розміру і ніяких важливих причин для розірвання договору немає, але вони згодні замінити товар на інший. Але так як ні одна з суконь, представлених в торговому залі, не сподобалася, Михайлова наполягала на поверненні їй грошових коштів. Від прийняття сукні і повернення грошей адміністрація магазину відмовилася.

Визначте норми права, що регулюють описані в ситуації відносини, і обґрунтуйте свій вибір. Чи були порушені в даному випадку права покупця, якщо так, то в якому розмірі винен продавець? Чи несе продавець відповідальність за відмову споживачу в реалізації його права?

№4. 1 березня давні друзі - Стрелов (продавець) та Жуков (Покупець) - усно домовилися про продаж кухонного гарнітура французького виробництва за 8000 грн. Жуков передав Стрелову завдаток в розмірі 3000 грн. При цьому друзі погодили, що решту суми Жуков передасть на наступний день, тобто 2 березня, і одночасно вивезе гарнітур. Однак увечері 1 березня на оголошення Стрелова про продаж гарнітура, яке він

дав у газету раніше, відгукнувся Паскідов і запропонував за гарнітур 10 000 грн. Стрелов не зміг відмовитися від такої вигідної пропозиції і продав гарнітур Паскідву.

Визначте норми права, що регулюють описані в ситуації відносини, і обґрунтуйте свій вибір. Чи укладено між Стреловим і Жуковим договір купівлі-продажу? Чи узгоджені сторонами істотні умови договору купівлі-продажу? Як повинен бути оформлений договір купівлі-продажу в даному казусі? Чи правомірно Стрелов продав гарнітур Паскідову? Які вимоги може заявити Жуков в ситуації, що склалася? Чи є у Жукова шанси придбати зазначений гарнітур у власність?

№5. 16 лютого громадянин Антоненко уклав з ТОВ «Світанок» договір купівлі-продажу, згідно з умовами якого покупець придбав пральну машину вартістю 7000 грн, що підтверджується належними документами. 23 травня того ж року позивачем на адресу ТОВ направлено заяву-вимогу в якій зазначено, що придбана ним пральна машина виявилася з дефектами та втретє перебуває на гарантійному ремонті з 11 березня, з таким же характером дефекту кожного разу. З огляду на ці обставини Антоненко письмово звернувся до ТОВ про розірвання договору купівлі-продажу та повернення йому коштів, сплачених за товар. Він зазначав, що протягом 17 місяців (при гарантійному терміні експлуатації 24 місяці) пральна машина **чотири рази виходила з ладу при схожих проявах дефекту**. При цьому строк останнього гарантійного ремонту становив більше двох місяців. У відповідь ТОВ повідомило позивача, що через відсутність будь-якого підтвердження істотного недоліку товару, його заява не підлягає задоволенню.

Антоненко звернувся до суду. Яким чином Антоненко може захистити свої права? Що має право Антоненко

вимагати у ТОВ? Як необхідно здійснити розрахунок коштів, що підлягають виплаті Антоненку?

№6. Взимку Григор'єв купив у Чайкіна дачу. Коли в травні він привіз на дачу свою сім'ю, то виявив, що в двох кімнатах оселився Петришин із сім'єю. Петришин заявив, що влітку минулого року він уклав з Чайкіним договір оренди двох кімнат в дачному будинку строком на п'ять років і заплатив наперед всю орендну плату, хоча письмового договору з Чайкіним немає.

Григор'єв звернувся з претензіями до Чайкіна, але останній заявив, що Григор'єв знав про те, що Чайкін систематично здавав дачу в оренду. Крім того, як він зрозумів, Григор'єва цікавило оформлення правоустановчих документів на будинок, а користуватись дачею він не збирався, оскільки постійно проживає з сім'єю за кордоном. Григор'єв звернувся за допомогою до адвоката.

Визначте обставини (юридичні факти), які мають значення для правильної кваліфікації спірних правовідносин. Які права має покупець у випадку наявності прав на товар у третіх осіб? Які роз'яснення повинен дати адвокат?

№7. 23 березня на підставі договору роздрібної купівлі-продажу Кононенко придбав у ТОВ «Авто-Центр» автомобіль Nissan вартістю 503 000 грн. Згідно п. 5.1 договору виробник надає і забезпечує покупцеві гарантію на автомобіль на 3 роки. В процесі експлуатації автомобіля було виявлено недолік - скол на порозі. 5 червня Кононенко звернувся в ТОВ «Авто-Центр» з вимогою про усунення недоліку. В цей же день між ним і ТОВ «Авто-Центр» було укладено договір на надання сервісних послуг щодо даного автомобіля. 5 червня також була складена заявка згідно якої спірний автомобіль передавався для огляду в зв'язку зі сколом на порозі ззаду зліва. Автомобіль був отриманий Кононенком 5 червня. 17 червня Кононенко

звернувся до ТОВ «Авто-Центр» з письмовою претензією, в якій просив безоплатно усунути недолік в товарі або замінити його на аналогічний. Претензія була отримана ТОВ «Авто-Центр» 4 липня. Листом від 6 липня № 145 ТОВ «Авто-Центр» запропонувало Кононенку надати автомобіль для проведення гарантійного ремонту. 11 липня була складена заявка № 6316-01031, згідно з якою автомобіль передавався для огляду і фарбування заднього лівого крила в зв'язку зі сколом на порозі ззаду зліва. З огляду на, що недолік автомобіля по гарантії фактично був усунутий лише 19 липня Кононенко звернувся в суд з позовними вимогами до ТОВ «Авто-Центр» про стягнення неустойки за період з 12 липня по 19 липня в розмірі 50300грн., компенсацію моральної шкоди в розмірі 10 000 грн.

Визначте норми права, що регулюють описані в ситуації відносини, і обґрунтуйте свій вибір. Чи дотримані встановлені законом терміни усунення недоліків автомобіля? Яке право є у споживача при усуненні недоліків товарів тривалого користування? На які товари тривалого користування це право не поширюється? Чи правомірні вимоги Кононенка? Вирішіть спір по суті.

Задачі до заняття III:

№8. У 2003 р. подружжя купило на товарній біржі 2-х кімнатну квартиру. В 2021 році чоловік – власник приватного підприємства – звернувся до банку про надання кредиту для потреб ПП на суму 900 тис. грн. під заставу цієї квартири. Нотаріус відмовився посвідчувати договір застави, оскільки вважав, що при купівлі квартири не дотримана форма договору, а тому у подружжя не виникло право власності на неї.

Які особливості укладення угод на товарних біржах?

Чи правомірні дії нотаріуса?

Дайте правовий аналіз ситуації.

№9. Покупець (позивач) придбав в інтернет-магазині ноутбук і виявив відсутність маркування клавіатури українською мовою, тому звернувся до магазину, *в особі Приватного підприємця* із заявою про безоплатне усунення недоліків товару протягом 14 днів. Магазин відмовив покупцю.

Позивач звернувся із позовом до суду про стягнення з магазину неустойки за кожен день затримки усунення недоліків в розмірі 1% від вартості товару.

Визначте обставини (юридичні факти), які мають значення для правильної кваліфікації спірних правовідносин. Які права споживача були порушені? Дайте правовий аналіз ситуації.

№10. Іванов за дорученням, виданим йому його дружиною продав автомобіль Антохіну. Договір було укладено з умовою його виконання 15 січня поточного року. Через місяць після передання автомобіля у власність Антохіну, останньому стало відомо, що на цей автомобіль має право комерційний банк «Бізнес», про що йому раніше не було відомо. 20 лютого того ж року банк пред'явив вимогу до Антохіна передати автомобіль в його розпорядження, оскільки автомобіль виступає в якості заставленого майна за кредитним договором. Стороною в даному договорі виступає дружина Іванова, яка вчасно не повернула суму кредиту. Антохін відмовився здійснити передачу автомобіля. Банк пред'явив позов до Антохіна з вимогою, про передання автомобіля у право власності банку.

Які права має покупець у випадку наявності прав на товар у третіх осіб? Які настають наслідки для продавця у разі відсудження товару у покупця? Вирішіть спір по суті.

№11. Ганенко за договором купівлі -продажу купила у Савика будинок. В будинок вона із сімєю вселилася наприкінці літа

2019 року і, коли почали протоплювати у будинку, виявилось, що система опалення перебуває в неробочому стані (розмерзлася, протікає котел) і непридатна для використання, на стінах з'явився грибок, який був прихований проведеним Савиком косметичним ремонтом, в туалеті житлового будинку при піднятті рівня каналізаційних стоків у вигрібній ямі з'являється запах каналізації. У судовому засіданні було встановлено, що про вказані недоліки Савик знав, напередодні продажу провів ремонт, завдяки чому була прихована вологість стін. Зі свого боку, С. пояснив, що по -перше, при продажі він і не стверджував, що будинок в ідеальному стані і, по-друге, Ганенко була надана можливість оглянути будинок і жодних претензій вона не заявила.

Проаналізуйте аргументи сторін. Дайте правовий аналіз ситуації. Які правові наслідки передання товару неналежної якості?

ТЕМА 1.3. ВИДИ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

1. Договір поставки.

1.1 Поняття та значення договору поставки. Його ознаки та елементи.

1.2 Правове становище сторін в договорі поставки.

1.3. Порядок виконання договору поставки. Відповідальність сторін за невиконання чи неналежне виконання договору.

2. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.

3. Особливості змісту та порядку укладення договору контрактації сільськогосподарської продукції.

4. Договір міни (бартеру).

Завдання:

1. Скласти проект договору поставки з іноземним елементом.

2. Проаналізувати проблеми обміну земельними ділянками в умовах дії мораторію
3. Дайте порівняльну характеристику підстав, умов та обсягу відповідальності за договором купівлі-продажу та договором поставки.

Нормативні акти:

1. Конвенція ООН «Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів» від 11 квітня 1980 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_003
2. Правила ІНКОТЕРМС 2020 р.
3. Рішення ЄСПЛ у справі «Зеленчук та Цицюра проти України».
4. Рішення Конституційного Суду N 7-рп/2013 (v007p710-13) від 11.07.2013 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-13>
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
7. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
8. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
9. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991р. В редакції Закону №3161-IV від 01.12.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
10. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017 №2189-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19>
11. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 №2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19>

12. Про ринок природного газу: Закон України від 9.04.2015р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19>
13. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
14. Про енергозбереження: Закон України від 1.07.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/94->
15. Про тепlopостачання Закон України від 2.06.2005р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>
16. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/960>
17. Правила постачання природного газу. Затв. Постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг 30.09.2015 №2496. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1382-15>
18. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.04.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-96>
19. Про затвердження Мінімальних стандартів та вимог до якості обслуговування споживачів та постачання природного газу: Постанова КМ від 21.09.2017 №1156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1156874-17>
20. Постанова ВС про невідповідності ч.3 ст.22 Закону «Про тепlopостачання» Конституції від 20.12.2018 у справі №910/5082/18. URL: www.reyestr.court.gov.ua/

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с
3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2012–2013.
4. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб./ О.В. Дзера. К.: Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.
5. Проблеми правового регулювання договірних відносин суб'єктів господарювання: монографія / В. М. Адам та ін.; за заг. ред. М. С. Долинської. Львів: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2019. 247 с.
6. Діковська І. А. Принципи правового регулювання міжнародних приватних договірних зобов'язань: монографія. К. : Юрінком Інтер, 2014. 464 с.
7. Погоджук В.Р. Захист прав споживачів за договором постачання електричної енергії через приєднану мережу: монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2017. 218 с.

Задачі:

Заняття І:

№1. Фермерське господарство «Вікторія» звернулось до Господарського суду з позовом до ТОВ «Агрохімхолдинг» про розірвання договору поставки мінеральних добрив та стягнення попередньої оплати у розмірі 450 000грн., неустойки за невиконання договору, упущеної вигоди та інфляційних втрат.

Позовну заяву обґрунтовано тим, що відповідач належним чином не виконав зобов'язання за договором поставки мінеральних добрив від 21.03. та не поставив у визначені строки товар. Згідно пункту 1.2 договору поставки ціна, кількість, асортимент, терміни і пункти поставки товару обумовлюються в додатках (специфікаціях) до даного договору, які погоджуються сторонами та є невід'ємними частинами даного договору. Згідно

пункту 3.1 договору поставки відповідач здійснює поставку товару партіями в терміни, зазначені в додатках (специфікаціях) до даного договору. Відповідно до умов договору сторонами було укладено специфікацію №1, у якій сторони погодили поставку мінеральних добрив на суму 450000грн., термін поставки встановлено на 25.03.- 26.03., оплата здійснюється у формі попередньої оплати 100% вартості товару. На виконання умов договору позивачем було здійснено попередню оплату 100 % вартості товару, що підтверджується рахунком-фактурою від 21.03. та платіжним дорученням № 45 від 22.03. на суму 450000 грн. Однак відповідач поставку мінеральних добрив не здійснив, тому позивач змушений був шукати іншого постачальника.

Дайте правовий аналіз ситуації. Як має бути вирішена справа?

№2. ТОВ “Промінь” (далі – ТОВ) уклало договір поставки овочевих консервів з АТ “Консервний завод” (далі – АТ). Не отримавши консервів у встановлений договором строк, ТОВ звернулося до господарського суду з вимогою до АТ про відшкодування збитків, завданих невиконанням договору, та про стягнення неустойки. Відповідач, заперечуючи проти вимог, пояснив, що поставку позивачу частини консервів мало здійснити повне товариство “Садиба” (далі – повне товариство), з яким АТ уклало договір. Отже, відповідальність за невиконання договору поставки в цій частині несе повне товариство. АТ не заперечувало, що воно не виконало зобов’язання, але зазначило, що порушення сталося не з його вини. Так, спочатку не було можливості виконати зобов’язання через відсутність склотари для консервів (її було отримано від постачальника із запізненням), а в липні врожай огірків загинув внаслідок сильного граду.

Визначте норми правового регулювання. За яких умов постачальник звільняється від відповідальності? Проаналізуйте аргументи АТ “Консервний завод”. Вирішіть справу по суті.

№3. Директор ТОВ «Ресторан «Світанок» звернувся до фермерського господарства з пропозицією укласти договір, за яким протягом червня, липня і серпня фермерське господарство повинно буде передавати ресторану продукцію, вирощену фермерським господарством (огірки, помідори – 1000 кг, зелену цибулю – 200 кг, кріп – 200 кг, петрушка – 200 кг, капуста – 500 кг).

У голови фермерського господарства виникли питання про те, до якого виду договорів відноситься договір, пропонуваний для укладення ТОВ «Ресторан «Світанок», а також про те, яку відповідальність буде нести фермерське господарство, якщо через погодні умови не вдасться зібрати хороший урожай овочів, і зелені. Адвокат порадив договір ніяк не називати, вказати в договорі умову про виключення відповідальності фермерського господарства разі неврожаю через погодні умови.

Дайте правовий аналіз ситуації Як би Ви відповіли на ці питання? Чи згодні ви з порадою адвоката?

№4. За укладеним договором ВАТ «Агросервіс» зобов'язалося надати послуги сільськогосподарському кооперативу «Зоря» в придбанні насіння лікарських рослин, а останній – передати товариству за вказану послугу відповідну кількість пшениці. Товариство свої зобов'язання виконало, а кооператив передав пшеницю не в повному обсязі.

Акціонерне товариство звернулося до суду з позовом до кооперативу про стягнення несплаченої суми за надані послуги та відсотків за користування чужими грошовими коштами за період прострочення їх оплати. Відповідач, заперечуючи проти вимог, заявив, що відповідальність за даними правопорушеннями до нього не може бути застосована, оскільки відносини сторін повинні регулюватися нормами про договір міни, який не передбачає грошових зобов'язань.

Чи підлягає позов задоволенню? Оцініть заперечення відповідача. Визначте правову природу укладеного договору. Чи відома вам судова практика з даного питання?

№5. Громадянин Петренко звернувся до адвоката з наступним питанням. До нього кожен місяць приходять квитанції про оплату комунальних послуг за квартиру, в якій він проживає. У даній квитанції окремо вказані платежі за електричну енергію. Однак ніякого договору на енергопостачання, як він стверджує, з ним не укладалося. У зв'язку з чим, він вважає, що стягнення цих платежів з нього незаконно.

Надайте громадянину Петренку розгорнуту юридичну консультацію щодо питання оплати комунальних послуг за споживання електричної енергії.

ТЕМА 1.4. ДОГОВІР ДАРУВАННЯ

1. Поняття, ознаки та істотні умови договору дарування.
2. Правове становище сторін за договором дарування.
3. Договір дарування з умовою передання дарунку у майбутньому.
4. Договір дарування з покладенням на обдарованого обов'язку на користь третьої особи.
5. Відмова від договору та розірвання договору дарування. Правові наслідки.
6. Правове регулювання благодійної діяльності.
7. Поняття, предмет та форма договору про пожертву.

Нормативні акти:

1. Рішення ЄСПЛ Справа "Олена Іванова проти України" (Заява №4640/04) 28 червня 2010 року.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5.07.2012р. URL<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
4. Про нотаріат: Закон України від 2.09.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
5. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України”. Затверджено Наказом Міністерства юстиції України 22.02.2012 № 296/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22 лютого 2012 р. за № 282/20595. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>
6. Порядок розподілу товарів, отриманих як благодійна допомога, та контролю за цільовим розподілом благодійної допомоги у вигляді наданих послуг або виконаних робіт” // Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 року. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1295-98>
7. Правовий висновок ВС у справі № 6-1873цс16. www.reyestr.court.gov.ua/

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017.– 1176с.
3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд : ФО-П Лисяк Л. С., 2012–2013.
4. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб./ О.В. Дзера. К.: Юрінком Інтер, 2018. 1200с.
5. Ісаєв А.М. Договір дарування за Цивільним кодексом України. Х., 2010. 224 с.

6. Коротюк О. Судова практика у справах про визнання недійсними договорів довічного утримання, договорів дарування. ОВК, 2016. 200с.

Завдання:

1. Дайте визначення і порівняйте поняття “благодійництво”, “меценатство”, “спонсорство”, “пожертва”, “дарування”. Проаналізуйте Закон України “Про благодійництво та благодійні організації”.
2. Проаналізуйте права дітей при оформленні договору дарування .
3. Проаналізуйте можливість укладення договору дарування з умовою
4. Підготуйте проект договору дарування земельної ділянки. Складіть перелік документів необхідних для укладення такого договору.

Задачі:

№1. Демченко та Ситіна 10 серпня уклали договір дарування, в силу якого Демченко (Дарувальник) зобов’язався 12 липня наступного року передати у власність Ситін (обдаровуваного) автомобіль АУДІ. Договір був підписаний сторонами і вступив в силу. У січні наступного року Демченко помер. Спадкоємці (дружина і двоє синів) звернулися до нотаріуса із заявами про прийняття спадщини. У червні нотаріус видав кожному з них Свідоцтво про право на спадщину в певній частці. На підставі досягнутого між спадкоємцями угоди, автомобіль перейшов у власність сина померлого Павла. У липні Ситіна звернулася до Павла з вимогою передати автомобіль і показала підписаний Демченко договір дарування. Демченко відповів відмовою. Ситіна звернулася до адвоката за консультацією.

Дайте консультацію. Чи допускає чинне законодавство правонаступництво за договором дарування, укладеним з

обіцянкою передати дарунок у майбутньому? Дайте правову оцінку ситуації.

№2. Петренко уклала договір дарування квартири, відповідно до якого вона подарувала, а Зінченко прийняв у дар квартиру. Ставши власником цієї квартири, обдарований примусово виселив Петренко з подарованої йому квартири. При цьому, добиваючись виселення, Зінченко наніс їй побої, у зв'язку із чим його визнано винним у тому, що він завдав умисні тілесні ушкодження, тобто у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.125 КК України. Вирок вступив в дію. В подальшому Зінченко відчужив дарунок на користь своєї доньки за договором купівлі-продажу квартири. Через місяць Петренко подала позов про розірвання договору дарування у зв'язку з тим, що обдарований умисно вчинив злочин проти здоров'я дарувальника.

Дайте правову оцінку ситуації. Визначте норми права, що регулюють описані в ситуації відносини, і обґрунтуйте свій вибір. Вирішіть спір по суті.

№3. Між Представництвом Ради у справах біженців в Україні (замовник) та фізичною особою-підприємцем Марченко А. (виконавець) було укладено Договір цільової благодійної допомоги.

Відповідно п.1.1 Договору Замовник зобов'язується надати Виконавцю цільову благодійну допомогу для досягнення Статутних завдань та мети діяльності Замовника та виконання умов грантової угоди для забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та осіб, постраждалих від конфлікту оперативним доступом до працевлаштування шляхом впровадження компонента тимчасової зайнятості через проект підтримки МСБ для створення можливостей термінового

працевлаштування для ВПО та осіб, постраждалих від конфлікту.

Згідно п. 2.1, п. 2.1.1. Договору Виконавець зобов'язаний прийняти цільову благодійну допомогу і розпорядитися нею виключно у відповідності з цілями, умовами та в порядку, закріпленими цим Договором, а саме: допомогу внутрішньо переміщеним та постраждалим від конфлікту особам через професійну реабілітацію. Виконавець зобов'язується створити та обладнати 5 додаткових робочих місць та працевлаштувати на них 5 внутрішньо переміщених чи постраждалих від конфлікту осіб.

Виконавець зобов'язується використати отриману цільову благодійну допомогу виключно на цілі, перераховані в Додатку 4 до Договору.

На виконання умов договору замовником було перераховано відповідачу 263 000,00 грн., що підтверджується копією платіжного доручення №12519 та банківською випискою.

Але відповідно до звітів про працевлаштованих осіб за лютий-червень поточного року, відповідачем не створено три додаткових робочих місця та в порушення п.2.1.1 Договору не працевлаштовано на них внутрішньо переміщених чи постраждалих осіб.

Замовник, з метою врегулювання існуючої суперечності, звернувся до Виконавця з листом від 01.червня, згідно якого попередив останнього про необхідність виконання умов договору у строк до 05.липня та просив вжити всіх необхідних дій для виконання п.2.1.1. Договору. У разі невиконання відповідачем умов Договору, замовник буде вимушений вимагати від виконавця повернути суму отриманої допомоги у повному обсязі.

Дана претензія залишена відповідачем без відповіді.

Представництво ради у справах біженців в Україні звернулось до з позовом до Фізичної особи-підприємця Марченко А. про розірвання договору цільової благодійної допомоги та стягнення 263 000,00 грн. наданої цільової благодійної допомоги.

Дайте правову оцінку ситуації. Що таке пожертва, благодійництво? Чи правомірні вимоги Представництва? Які умови відповідальності сторін за даним договором?

№4. Між подружжям Зайцевих в липні минулого року укладено договір дарування, відповідно до якого чоловік подарував своїй дружині житловий будинок із господарськими будівлями. 16 березня поточного року Зайцев звернувся до суду з позовом про визнання недійсним договору дарування, позивач зазначав, що уклав спірний договір дарування внаслідок помилки, оскільки сподівався на те, що відповідачка буде піклуватися про їх спільних дітей, проживаючи разом із ними у подарованому будинку. Проте після укладення договору відповідачка вирішила розірвати зареєстрований із ним шлюб, пред'явивши у січні поточного року позов до суду, і не хоче проживати у цьому будинку та має намір його продати.

Дайте правову оцінку ситуації. Визначте норми права, що регулюють описані в ситуації відносини, і обґрунтуйте свій вибір. Вирішіть спір по суті.

ТЕМА 1.5. ДОГОВІР РЕНТИ

1. Договір ренти: поняття та загальна характеристика договору.
2. Сторони у договорі ренти.
3. Умови договору ренти.
4. Форма і розмір ренти. Забезпечення виплати ренти.
5. Зміст договору ренти.

6. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження майна, переданого під виплату ренти.
7. Відмова від договору ренти. Підстави розірвання договору. Правові наслідки.

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про нотаріат: Закон України від 2.09.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
3. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Затверджено Наказом Міністерства юстиції України 22.02.2012 № 296/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22 лютого 2012 р. за № 282/20595. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч.2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с
3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2012–2013.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2-х т. / [Дзера О. В., Кузнецова Н. С., Заїка Ю. О. та ін.] ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. [5-е вид., перероб. і допов.]. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т. II. 1090 с.
5. Цивільне право: підручник: у 2 т. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатеевої, В. Л. Яроцького. 2-ге вид., переробл. та доповн. Х.: Право, 2014.

6. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.

Завдання:

1. Визначте спільні та відмінні риси договору ренти та договору купівлі-продажу з розстроченням платежу.
2. Підготуйте проект договору ренти.
3. Проаналізуйте судову практику щодо розірвання договорів ренти.

Задачі:

№1. Державна установа, зазнаючи фінансових труднощів, уклала з ТОВ договір безстрокової ренти. Відповідно до умов договору установа передає ТОВ оздоровчий комплекс, а ТОВ зобов'язується щороку проводити ремонт всіх приміщень установи. Нотаріус відмовився посвідчити договір з таких підстав: установа не має права укладати договори, спрямовані на відчуження належного їй майна, в тому числі договір ренти; як рентні платежі не можуть виступати послуги у вигляді ремонтних робіт.

Дайте правовий аналіз ситуації. Проаналізуйте відмову нотаріуса.

Варіант: в якості одержувача ренти виступає фізична особа.

№2. За договором ренти, укладеним на 3 роки громадянин Марченко передав безоплатно у власність громадянина Наумова автомобіль. Натомість Наумов зобов'язувався за договором виплачувати рентні платежі у сумі 600 грн. щомісячно.

Згодом автомобіль був викрадений у Наумова і тому він відмовився від подальшої виплати рентних платежів. Марченко звернувся до суду з вимогою розірвати договір ренти та зобов'язати Наумова відшкодувати вартість автомобіля

Дайте правовий аналіз ситуації. Хто несе ризик випадкового знищення або пошкодження майна, переданого під виплату ренти? Які підстави відмови від договору? Який порядок розрахунків при припиненні договору ренти?

№3. Марчевський уклав з ТОВ «Надія» договір безстрокової ренти, безоплатно передавши ТОВ у власність свою трикімнатну квартиру під виплату ренти. Одержувачами ренти були вказані подружжя Марчевських, розмір щомісячних рентних платежів був встановлений в двократній сумі прожиткового мінімуму, встановленого в Україні з подальшою індексацією.

Після смерті Марчевського ТОВ уклало з вдовою додаткову угоду про зменшення суми рентних платежів до однократного розміру прожиткового мінімуму, а через рік в односторонньому порядку заявило про припинення договору шляхом викупу ренти, сплативши вдові суму, кратну десяти прожитковим мінімумам. Марчевська прийняла гроші, але через місяць заявила вимогу про повернення квартири та відшкодування збитків, мотивуючи свою вимогу тим, що можливість викупу ренти за заявою платника ренти не була передбачена договором. Користуючись її станом після смерті чоловіка ТОВ ввело її в оману.

Яка правова природа відносин, що склалися? Який порядок внесення змін до договору ренти? Хто і за яких умов має право вимагати викупу безстрокової ренти? Проаналізуйте правове становище сторін в спірній ситуації. Вирішіть спір по суті.

ТЕМА 1.6. ДОГОВІР ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ

1. Поняття та загальна характеристика договору довічного утримання.
2. Правове становище сторін договору довічного утримання.

3. Порядок укладення та форма договору.
4. Зміст договору довічного утримання.
5. Зміна, розірвання та припинення договору довічного утримання. Правові наслідки.
6. Особливості визнання договору довічного утримання недійсним.

Нормативно-правові акти:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про нотаріат: Закон України від 2.09.1993 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
3. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України”. Затверджено Наказом Міністерства юстиції України 22.02.2012 № 296/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22 лютого 2012 р. за № 282/20595. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>
4. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV (в редакції від 04.02.2019 р.). URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>
5. Роз'яснення Міністерства юстиції України від 1.04.2011р. Особливості посвідчення договору довічного утримання (догляду).

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с

3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2012–2013.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2019. Т. II. 1048 с.
5. Цивільне право: підручник: у 2 т. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. 2-ге вид., переробл. та доповн. Х. : Право, 2014.
6. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.
7. Коротюк О. Судова практика у справах про визнання недійсними договорів довічного утримання, договорів дарування. ОВК, 2016. 208с.
8. Музика Т. А. Теорія та практика визнання договору довічного утримання (догляду) дійсним. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки". 2017. №5.

Завдання:

1. Складіть проект договору довічного утримання. Визначте перелік документів, необхідних для укладення договору.
2. Порівняйте договір довічного утримання і договір ренти, договір довічного утримання і договір дарування.
3. Визначте в чому проявляється алеаторний та фідуціарний характер договору довічного утримання.

Задачі:

№1. Між Яценко та Мартиненко укладено договір довічного утримання, відповідно до якого Яценко зобов'язується передати у власність Мартиненко квартиру, а Мартиненко зобов'язується утримувати Яценка довічно. Через рік після укладення договору Мартиненко залишив територію України та постійно проживає в Італії і поклав свій обов'язок по

догляду за Яценко на своїх батьків. Оскільки доглядом Яценко опікуються інші люди, то він вважає, що є підстави розірвати договір довічного утримання і тому звернувся до суду з відповідним позовом. В судовому засіданні було встановлено, що батьки Мартиненка забезпечують Яценка належним доглядом, а останній не заперечує проти того, щоб саме батьки здійснювали за ним догляд, що підтверджується зокрема, його розпискою. Яценко приймає догляд від батьків Мартиненка протягом 5 років та нарікань на їх виконання обов'язку з догляду не має.

Проаналізуйте ситуацію. Який характер договору довічного утримання? Проаналізуйте правове становище сторін договору. Чи підлягає позов задоволенню?

№2. Стеженко, будучи непрацездатним за віком, передав у власність Власенку свій будинок, взамін чого Власенко зобов'язався надавати Стеженку довічне матеріальне забезпечення в натурі у вигляді житла в переданому будинку, догляду і необхідної допомоги. Через 3 роки Власенко помер, а його дружина та син відмовилися виконувати зобов'язання по утриманню Стеженка, пояснивши свою відмову тим, що після смерті Власенка його обов'язки припинились. Стеженко звернувся до суду з позовом, в якому просив зобов'язати дружину Власенка виконувати всі обов'язки, що випливали з передачі будинку Власенку.

Проаналізуйте ситуацію. Який характер договору довічного утримання? Чи можливе правонаступництво в даній ситуації? Яке рішення повинен ухвалити суд?

№3. Пенсіонерка Кузенко уклала договір довічного утримання з Федоровим. Згідно договору Кузенко передала Федорову у власність будинок, а Федоров зобов'язався до кінця її життя надавати матеріальне забезпечення в натурі

(ізольована кімната для проживання, медична допомога, належне харчування, догляд тощо). Але за рік будинок згорів внаслідок лісової пожежі, тому Федоров перестав надавати Кузенко матеріальне забезпечення. Кузенко звернулася до адвоката за консультацією.

З якого моменту у набувача виникає право власності на об'єкт договору? Які наслідки випадкової загибелі майна, яке передано за договором довічного утримання? Які можливі варіанти вирішення спору?

№4. Громадянка Макарова звернулася до суду з позовною заявою про розірвання договору довічного утримання. В судовому засіданні з'ясувалося, що набувач за договором - громадянка Черниш, яка на момент укладення договору була невісткою позивачки. Через 2 роки після укладення договору Черниш розірвала шлюб з сином позивачки. Після цього відносини сторін значно погіршились і вона не бажає надалі одержувати будь-які кошти від неприємної їй людини.

Який характер договору довічного утримання? Які підстави розірвання договору довічного утримання? Вирішіть спір по суті.

ТЕМА 1.7. ДОГОВІР НАЙМУ (ОРЕНДА)

1. Поняття та значення договору найму (оренди).
2. Істотні умови договору найму. Форма договору найму.
3. Правове становище наймодавця.
4. Правове становище наймача.
5. Підстави для припинення договору найму.
6. Особливості договору прокату.
7. Договір оренди транспортних засобів: поняття і сфера застосування, особливості правового регулювання.
8. Договір оренди будівель.

9. Договір найму житла.
10. Особливості оренди земельних ділянок.
11. Правове регулювання оренди державного та комунального майна.
 - 11.1. Об'єкти оренди.
 - 11.2. Суб'єкти орендних відносин.
 - 11.3. Істотні умови та порядок укладення договору.
 - 11.4. Підстави припинення договору.
12. Особливості правового регулювання лізингу.

Завдання:

1. Скласти проект договору майнового найму квартири.
2. Порівняйте договір лізингу з договором купівлі-продажу у розстрочку, із загальними положеннями про договір найму (оренди):
 - за суб'єктним складом;
 - за об'єктами;
 - за порядком укладення та формою договору;
 - за змістом;
 - за підставами та наслідками зміни та припинення договору.
3. Проаналізуйте правовий статус піднаймача за договором майнового найму; права та обов'язки піднаймача; строк дії договору піднайму.

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>

4. Кодекс торгівельного мореплавства України від 23.05.1995 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом від 21.10.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр>
5. Закон України «Про оренду державного та комунального майна» від 3.10.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#n475>
6. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 11.12.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр>
7. Закон України «Про оренду землі» від 06.10.1998 р. В редакції Закону №1211-IV від 02.10.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14>

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с
3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2013.
4. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб./ О.В. Дзера. К. : Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.
5. Договір як універсальна правова конструкція : монографія. /А. П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Х. : Право, 2012. 432 с.

Задачі:

Заняття І:

№1. Приватне підприємство “Ламбер” передало 4.04. в оренду приміщення ТОВ “Віта Лімітед”, однак письмовий договір був укладений тільки 4.06. ТОВ “Віта Лімітед” відмовилося сплачувати на цій підставі орендну плату за два місяці, які

передували факту укладення письмового договору. У жовтні того ж року. ПП “Ламбер” звернулося до господарського суду з позовом про стягнення з відповідача орендної плати і неустойки за прострочення сплати орендної плати. Відповідач пояснював відмову від сплати орендної плати тим, що усна форма договору оренди не надає права позивачеві стягувати орендну плату.

Як вирішити справу? Хто правий в даному разі? В якій формі повинен бути укладений договір найму будівлі або іншої капітальної споруди на строк понад три роки?

№2. Романюк уклав із Матвієвим договір найму, за яким передав Матвієву свій гараж у тимчасове користування строком на 3 роки. Матвієв використовував гараж в особистих цілях для утримання машини. Для забезпечення належного зберігання машини в зимовий час, Матвієв напередодні зими здійснив утеплення гаража, а також замінив покриття з руберойду на даху гаража. Через півтора роки Романюк продав свій будинок разом із гаражем Ярошенку. Останній почав вимагати від Матвієва, щоб той негайно звільнив гараж. Матвієв відмовився виконувати таку вимогу, оскільки вважав, що строк дії договору ще не закінчився, і в свою чергу вимагав від Ярошенка як нового власника гаража відшкодування усіх витрат, понесених у зв'язку із ремонтом та покращенням гаража.

Як вирішити справу? Чи припиняється договір оренди в разі зміни власника речі? Чи повинен Ярошенко відшкодувати Матвієву його витрати на ремонт та покращення гаража?

№3. Науково-дослідний інститут взяв у оренду у ТОВ «Граніт» приміщення загальною площею 400 кв. м., яке складалося з п'яти кімнат, для розміщення нового відділу. Через кілька днів з'ясувалося, що приміщення перебуває в поганому стані. Спеціалісти, запрошені інститутом, після огляду приміщення у висновку вказали, що потрібна заміна перекриття, оскільки в

протилежному випадку використання приміщення за призначенням буде неможливим. Інститут звернувся до ТОВ «Граніт» з вимогою замінити перекриття і привести кімнати у придатний для використання стан. Одночасно інститут повідомив про припинення внесення орендної плати на весь час проведення ремонтних робіт.

Як вирішити справу? В якому стані орендодавець зобов'язаний надати приміщення? Хто із сторін договору повинен проводити капітальний ремонт? Які підстави для звільнення орендаря від обов'язку щодо сплати орендної плати?

Задачі до заняття II:

№4. За договором оренди транспортного засобу з екіпажем організація “Автолюкс” надала підприємцю Дунаєвському авторефрежератор за плату у тимчасове володіння та користування для перевезення м'ясних продуктів з Бельгії у Україну строком на три роки. На шляху слідування з Бельгії до м. Києва вночі водій заснув за кермом і авторефрежератор врізався у стовп, який підтримував телефонні та інтернет кабелі, і зламав його. У авторефрежератора виявились пошкодженими фари, крило та кабіна. Організація “Автолюкс” зажадала від Дунаєвського оплати ремонту авторефрежератора і вартості робіт з відновлення телефонного та інтернет зв'язку, яку вона оплатила ремонтній організації.

Як вирішити справу? Яка правова природа договору найму транспортного засобу з екіпажем, який його обслуговує? В яких відносинах перебуває екіпаж транспортного засобу з наймодавцем? Хто в даній справі несе витрати пов'язані з ДТП?

№5. ПрАТ «Мінірент» за договором оренди із будівельною організацією передало їй у користування екскаватор строком на 2 роки. Через півроку екскаватор вийшов з ладу, внаслідок чого

виникла потреба проведення капітального ремонту. Будівельна організація здійснила ремонт за власні кошти, а до того ж обладнала екскаватор додатковим обладнанням для підвищення його потужності. Впродовж наступних 6 місяців будівельна організація не сплачувала орендну плату, вважаючи, що має право врахувати витрати на капітальний ремонт в рахунок орендної плати. В свою чергу ПрАТ заявило, що не давало згоди на проведення капітального ремонту та покращення предмета оренди, а тому орендар в повному обсязі повинен сплати орендну плату.

Як вирішити спір? На кого з сторін договору покладається обов'язок проведення капітального ремонту? Який порядок здійснення поліпшень предмета оренди орендарем?

№6. Хоменко, маючи у приватній власності земельну ділянку площею 3,00 га, яка розташована на території Рудницької сільської ради Піщанського району Вінницької області, передав її за договором від 08 вересня 2018 року в оренду ТОВ «Зорі Поділля» строком на 15 років. Однак державна реєстрація договору була проведена лише 14 травня 2020 року. Разом з тим, ТОВ приступило до використання земельної ділянки одразу після його підписання.

Вважаючи, що такими діями ТОВ порушило пункт 31 договору оренди землі, згідно якого орендар зобов'язаний приступити до використання земельної ділянки після оформлення акта приймання-передачі земельної ділянки та державної реєстрації договору оренди, Хоменко звернувся до суду із вимогою про розірвання договору.

Як вирішити спір у даній справі? З якого моменту договір оренди вступив в дію? З якого часу можна вимагати розірвання договору з причин його істотного порушення другою стороною? Чи змінилася б ситуація, якщо Хоменко буде стверджувати, що

не підписував цього договору і підпис в договорі не співпадає з підписом у його паспорті на першій сторінці?

Задачі до заняття III:

№7. 02.10.2016р. Регіональне відділення Фонду державного майна України по Чернівецькій області (орендодавець) та Товариство з обмеженою відповідальністю «Венера-55» (орендар) уклали договір оренди № 4507-Ч, на умовах якого орендодавець передав, а орендар прийняв в строкове платне користування державне окреме індивідуально визначене майно: нежитлове приміщення на першому поверсі п'ятиповерхової будівлі гуртожитку загальною площею 155,7 кв. м., за адресою: м. Чернівці, вул. Небесної Сотні, 4Б, що знаходиться на балансі Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича (балансоутримувач). Відповідно до п. 10.1. договір було укладено строком на 2 роки 11 місяців.

Додатковою угодою від 01.09.2019 р. сторонами були внесені зміни до п. 10.1. договору щодо строку дії договору, а саме строк дії договору продовжено до 01.10.2020 р. Бажаючи продовжити орендні правовідносини шляхом внесення змін до п. 10.1. договору та продовжити строк дії договору оренди на 5 років, орендар направив орендодавцю лист від 13.09.2020 р. з відповідною пропозицією, обґрунтованою положеннями ст. 17 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" від 23.12.1997 р.

Посилаючись на відсутність відповіді орендодавця на надісланий лист, орендар звернувся до суду за захистом свого порушеного переважного права на укладення договору оренди.

Як вирішити спір? Чи має орендар переважне право на продовження строку дії договору? Чи зміниться ситуація, якщо орендодавець вирішив не продовжувати дію договору через необхідність використання приміщень для власних потреб? Чи зміниться вирішення задачі, якщо вважати, що на момент

виникнення спору вже діяв новий Закон України «Про оренду державного та комунального майна» від 3 жовтня 2019 року, який набув чинності з 1 лютого 2020 р.?

№8. У травні року між громадянином Савченко та ТОВ «Лізингова компанія «Ваш авто» був укладений договір фінансового лізингу, згідно з яким товариство зобов'язалося придбати та передати йому транспортний засіб «Jinba» моделі 264, об'ємом двигуна 1,5/дизель, а він зобов'язався прийняти предмет лізингу та своєчасно сплачувати лізингові платежі. На виконання умов договору Савченко сплатив ТОВ 40 000 грн , але предмет лізингу не отримав. Як наслідок Савченко написав заяву про розірвання укладеного договору фінансового лізингу. На цю заяву він отримав відповідь про те, що, з урахуванням п.12.1 договору фінансового лізингу, йому буде повернуто лише 13974 грн. і вказані грошові кошти йому були повернуті. Савченко зрозумів, що його ошукали, і звернувся до суду.

Як вирішити справу? Чи має право лізингоодержувач на відмову від договору в односторонньому порядку? Чи підлягає договір фінансового лізингу нотаріальному посвідченню? Чи є законними дії ТОВ щодо повернення Савченку лише частини авансового внеску?

№9. Слатвінська своєю заявою про приєднання до умов та правил надання фінансового лізингу №77777777 виразила бажання щодо приєднання до Умов та правил надання банківських послуг, які надавалися ПАТ «Експрес-банк». Заява про приєднання до умов та правил надання фінансового лізингу, додатки до неї, Умови та правила надання банківських послуг, а також Тарифи разом складають Договір фінансового лізингу. Згідно умов договору Слатвінська отримала у платне користування автомобіль марки «Богдан», 2018 року випуску, та зобов'язувалася сплачувати щомісячні платежі, пов'язані з

виконанням умов договору, у строк та у розмірі, встановлених у додатку № 2 «Графік лізингових платежів», з переходом права власності на предмет лізингу після закінчення строку виконання договору. Вказаний автомобіль відповідно до свідоцтва про реєстрацію належить на праві власності Банку. Однак, через півроку Слатвінська перестала сплачувати лізингові платежі, посилаючись на тимчасові фінансові проблеми, у зв'язку із чим банк звернувся до суду із позовною заявою про стягнення заборгованості по залишку вартості предмету договору, заборгованості за винагородою за користування предмету лізингу, заборгованості за винагородою за проведення моніторингу предмета лізингу, заборгованості за страховою винагородою, а також пені.

Як вирішити справу? Чи можна вважати заяву про приєднання до договору як факт укладення такого договору? Чи матиме банк право на задоволення судом усіх його вимог? Чи вправі Слатвінська вимагати розірвання договору, якщо буде стверджувати, що вона позбавляється прав, які звичайно мала, а також якщо договір виключає чи обмежує відповідальність другої сторони за порушення зобов'язання або містить інші умови, явно обтяжливі для сторони, яка приєдналася?

ТЕМА 1.8. ДОГОВІР ПОЗИЧКИ

1. Поняття та правова природа договору позички.
2. Сторони договору позички.
3. Порядок укладення та форма договору позички.
4. Зміст договору позички.
5. Відповідальність сторін за невиконання чи неналежне виконання договору позички.

Завдання:

1. Порівняйте договір позички з договорами позики та найму:

- за предметом;
- за суб'єктивним складом;
- за порядком укладення та формою договору;
- за змістом;
- за підставами та наслідками зміни та припинення

договору.

2. Визначте особливості суб'єктивного складу договору позички.

3. Складіть проєкт договору позички.

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>

Література:

1. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с
2. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФОП Лисяк Л. С., 2013.
3. Ночовкіна, О. В. Договір позички за Цивільним кодексом України : 12.00.03 : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, наук. керівник В. І. Борисова, офіційні опоненти: Н. С. Кузнецова, Ю. М. Жорнокуй. Харків, 2016. 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10865/1/Nochovkina_O_V_2016.pdf

Задачі:

№1. У жовтні між Виконавчим комітетом Бериславської міської ради (як позичкодавцем) та депутатом міської ради восьмого скликання Кузньменком (як користувачем) був укладений договір позички за яким користувачу передано в безоплатне

користування на строк, обумовлений договором планшетний персональний комп'ютер Samsung 11.5 4G, навушники, USB кабель та зарядний пристрій, які користувач зобов'язується повернути позичкодавцеві (позивачу) після закінчення строку, встановленого цим договором. Приймання і повернення планшета повинно було здійснюватися на підставі акту приймання-передачі. Пунктом 3.2 договору позички було визначено, що об'єкт позички передається користувачу на термін його повноважень як депутата міськради. Згідно з п. 3.4 договору позички, у разі дострокового припинення повноважень користувача як депутата, він повертає об'єкт позички протягом 2 робочих днів з моменту припинення повноважень в такому самому стані, в якому об'єкт позички перебував на момент його передачі користувачу. 4 грудня того ж року рішенням Восьмого Всеукраїнського З'їзду Політичної партії «Патріот» депутата Бериславської міської ради Кузьменка було відкликано, внаслідок чого його повноваження були припинені. Таким чином, Кузьменко повинен був повернути планшет 6 грудня., однак він цього не зробив. 21 грудня планшет був викрадений групою невстановлених осіб з кабінету міського голови, де Кузьменко залишив планшет. Факт крадіжки планшета підтверджується витягом з Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Виконавчий комітет міськради звернувся до суду з вимогою зобов'язати Кузьменка повернути відповідно до умов договору позички від планшетний персональний комп'ютер балансовою вартість 5000,00 грн. та стягнути з відповідача на користь позивача неустойку в сумі 1210,00 грн.

Як вирішити спір? Чи задовольнить суд вимогу про витребування планшетного комп'ютера? Що таке форс-мажорні обставини? Чи звільняє від відповідальності Кузьменка факт крадіжки планшета третіми особами?

№2. 5 липня між Сухомлинським та ФОП Ясинським був укладений договір позички нежитлового приміщення – торгівельно-офісної будівлі строком на 3 роки. За умовами договору позичкодавець має право достроково розірвати договір позички, якщо з непередбачуваних обставин майно стало йому потрібно для власних цілей. Через рік після укладення договору Сухомлинський завчасно повідомив ФОП Ясинського про розірвання договору з вказаної підстави, однак останній добровільно звільнити приміщення не захотів. Сухомлинський звернувся до суду з вимогою про розірвання договору. Як доказ необхідності приміщення для власних потреб Сухомлинський надав виписку з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань про те, що він 7 років зареєстрований як суб'єкт підприємницької діяльності. Інших доказів того, що він дійсно займається підприємницькою діяльністю, у зв'язку із здійсненням якої надане у позичку майно стало потрібне йому самому, Сухомлинський не надав.

Як вирішити спір? Які обставини необхідно довести в суді для розірвання договору позички на підставі п. 1 ч. 2 ст. 834 ЦК України? Яке рішення винесе суд?

ТЕМА 1.9. ДОГОВІР ПІДРЯДУ

1. Поняття та ознаки договору підряду. Види договору підряду.
2. Відмежування договору підряду від інших договорів.
3. Істотні умови договору підряду
4. Правове становище сторін за договором підряду.
5. Відповідальність сторін за договором підряду.
6. Припинення договору підряду.
7. Договори побутового підряду та їх роль в організації обслуговування побутових потреб громадян.

8. Договори ремонту та дизайну.
9. Підряд на виконання проектних і пошукових робіт.
10. Договір будівельного підряду:
 - 10.1. Поняття та значення договору будівельного підряду.
 - 10.2. Фінансування та кредитування капітального будівництва.
 - 10.3. Генеральний договір і договір субпідряду.
 - 10.4. Умови договору будівельного підряду, права та обов'язки сторін.
 - 10.5. Виконання договору будівельного підряду, відповідальність сторін.
11. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт.

Завдання:

1. Скласти договір на проведення ландшафтних робіт.
2. Проаналізуйте правову природу проектно-кошторисної документації. Визначте, які вимоги існують до проектно-кошторисної документації.

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Закон України “Про захист прав споживачів” від 12.05.1991р. В редакції Закону №3161-IV від 01.12.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
4. Закон України “Про концесію” від 3.10.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#n647>
5. Правила побутового обслуговування населення. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 16.05.1994 р., в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 4.06.1999 р. №974. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/313-94-п>

6. Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів. Затв. Постановою Кабінету Міністрів від 13.04.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/461-2011-п>
7. Загальні умови укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві :Постанова КМУ від 1.08.2005р. № 668. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/668-2005-п>
8. Порядок розроблення проектної документації на будівництво об'єктів. Затв. Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України № 45 від 16.05.2011р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0651-11>
9. Перелік об'єктів будівництва, для проектування яких містобудівні умови та обмеження не надаються. Затв. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 06.11.2017 р. № 289. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1437-17>

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с.
3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд : ФО-П Лисяк Л. С., 2013.
4. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб./ О.В. Дзера. К. : Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.
5. Олюха В.Г. Договір підряду: навч. посіб. / В.Г. Олюха ; Одеська нац. юрид. академія, Криворізький навчальний центр. Кривий Ріг: Вид. дім, 2010. 182с.
6. Теоретичні та практичні аспекти розгляду судами спорів, що виникають із договорів підряду: Монографія / [Берестова І.Е.,

Бобрик В.І., Великанова М.М. та ін.]; за заг. Ред. Академіка НАПрН України В.В. Луця, наук. ред. А.Б. Гриняк. К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2010. 320 с.

7. Вавженчук С. Істотні умови договору будівельного підряду. Підприємництво, господарство і право. 2018. №8. С.9-13.

Задачі:

Задачі до заняття І:

№1. ФОП Венгреньук уклав договір з громадянкою Климчук про ремонт її квартири. За умовами договору частину матеріалів, а саме шпалери Климчук мала придбати сама, решта матеріалів зобов'язувався надати ФОП Венгреньук. Усі матеріали були складені на лоджії квартири громадянки Климчук. В квартирі ніхто не залишився, а вночі внаслідок сильної грози в лоджію потрапила вода, внаслідок чого значна частина матеріалів стала непридатною до використання. Громадянка Климчук звернулася до ФОП Венгреньука з вимогою відшкодувати їй вартість шпалер. ФОП Венгреньук відмовився, натомість вимагав відшкодувати йому вартість знищених матеріалів.

Як вирішити спір? Хто несе ризик випадкової загибелі матеріалів та предмета договору?

№2. За договором підряду, укладеним між ФОП Слюсаренком та ТОВ «Прометей», Слюсаренко зобов'язався провести ремонт гаража з матеріалів замовника. Ремонтні роботи мали бути завершені до 20 серпня. Станом на 18 серпня роботи були виконані, але в ніч з 18 на 19 серпня від удару блискавки гараж загорівся, внаслідок чого встановити обсяг і якість виконаних робіт стосовно ремонту гаража стало неможливим. ФОП Слюсаренко висунув вимогу ТОВ щодо сплати вартості виконаної роботи, а також відшкодування вартості пошкодженого інструменту, який йому належав і який був

знищений під час пожежі. ТОВ відмовилося задовольнити вказані вимоги.

Як вирішити спір? Чи обґрунтовані вимоги ФОП Слюсаренка?

№3. Телеведучий Луценко М. 15 вересня, відбував із міста Київ до міста Львова для зйомки нової телепередачі. Для нової програми йому був необхідний новий костюм, який він замовив із свого матеріалу в ательє «Воронін». Вартість пошиття костюма була визначена ательє в розмірі 7555 грн., а кінцевий строк виготовлення визначений 13 вересня, а перша примірка на 5 вересня. Луценко з'явився на примірку вчасно, але йому стало відомо, що закрійник Бортник виконав роботу лише частково, оскільки захворів. На звернення Луценка директор ательє зазначив, що іншого кваліфікованого працівника, який би зміг виконати замовлення немає. Після цього Луценко домовився з ФОП Фесенком про пошиття костюма, який закінчив роботу вчасно, але призначив ціну в розмірі 9000 грн. Луценко звернувся до ательє з вимогою сплатити йому різницю між вартістю роботи у ФОП Фесенка і в ательє. Директор ательє відмовився задовольнити його вимоги, посилаючись на те, що закрійник Бортник приступив до роботи 9 вересня і в нього була можливість закінчити роботу у визначений строк.

Як вирішити спір?

Задачі до заняття II:

№4. Між інвестором, замовником та підрядником був укладений договір про фінансування та будівництво об'єкта. При цьому, в договір не були включені умови про відповідальність підрядника за несвоєчасну здачу об'єкта. Підрядник відмовляється підписати додаткові умови про відповідальність. Як бути, якщо обсягу робіт залишилось на два місяці?

Визначте істотні умови даного договору. Проаналізуйте правове становище кожного учасника договору. Дослідіть джерела правового регулювання даних відносин. Вирішіть спір по суті.

№5. Молокозавод уклав договір будівельного підряду з будівельно-монтажним підприємством, яке зобов'язалося у встановлений договором термін за завданням молокозаводу побудувати фундамент і змонтувати на ньому нову автоматичну лінію з розливу молока в пакети і забезпечити її експлуатацію протягом шести місяців. В ході роботи молокозавод виявив помилки в технічній документації і вніс до неї зміни. Ці зміни викликали додаткові роботи по переробці фундаменту з частковим демонтажем змонтованої автоматичної лінії. Вартість додаткових робіт перевищила на двадцять відсотків загальну вартість будівництва, вказану в кошторисі. Підприємство зажадало від молокозаводу в судовому порядку перегляду кошторису і відшкодування витрат, які понесені ним у зв'язку зі встановленням і усуненням дефектів в технічній документації.

Як вирішити спір? На основі якого документа молокозавод мав право вносити зміни в технічну документацію, якщо викликані цим додаткові роботи по вартості перевищують на 20% загальну вартість будівництва, вказану в кошторисі? На якій підставі підприємство зажадало від молокозаводу перегляду кошторису і відшкодування витрат? Яке рішення може винести суд?

№6. ФОП Дем'яненко звернувся до суду з позовом про стягнення боргу за договором будівельного підряду. В обґрунтування вимог зазначив наступне. У грудні до нього звернувся відповідач Семенко з пропозицією виконати будівельні роботи щодо зведення дерев'яної споруди на його земельній ділянці, яка знаходилася в м. Івано-Франківськ, по

вул. Затишній, 11. Ознайомившись з проектом запланованої будівлі та провівши попередні розрахунки, ним з відповідачем було укладено в усній формі договір будівельного підряду. З 17 грудня до 28 серпня наступного року ним було виконано будівельні роботи по зведенню дерев'яної будівлі на замовлення відповідача. Згідно кошторису виконаних робіт, загальна вартість виконаних ним робіт становила 150000 грн., з яких Семенко сплатив 55000 грн. ФОП Дем'яненко просив визнати дійсним договір будівельного підряду та стягнути з відповідача суму боргу за договором в сумі 95000 грн. В обґрунтування своїх позовних вимог ФОП Дем'яненко надав суду кошторис на будівельні роботи №3-4-2 від 15 грудня, а також акт приймання виконаних будівельних робіт від 17 серпня, які були підписані позивачем, але були відсутні підписи відповідача.

Як вирішити спір? Чи є дійсним договір підряду в даній справі? Чи має право ФОП Дем'яненко на задоволення його вимог?

ТЕМА 1.10. ДОГОВІР ПЕРЕВЕЗЕННЯ

1. Види перевезень та їх правове регулювання.
2. Поняття і система договорів перевезення.
3. Договір перевезення вантажу.
 - 3.1. Поняття та ознаки договору перевезення вантажу.
 - 3.2. Сторони в договорі перевезення вантажу. Правове становище вантажоодержувача.
 - 3.3. Предмет та зміст договору перевезення вантажу. Строки перевезень.
 - 3.4. Правова природа накладної, вантажної накладної, товарно-транспортної накладної та коносаменту.
 - 3.5. Права та обов'язки сторін за договором перевезення вантажу.

- 3.6. Відповідальність сторін за договором перевезення вантажу.
- 3.7. Порядок пред'явлення претензій та позовів у зв'язку із порушенням договорів перевезення.
4. Договір перевезення пасажирів і багажу.
5. Особливості договору морського круїзу.
6. Істотні умови та форма договору транспортного експедирування.
7. Правове становище сторін договору транспортного експедирування.
8. Відповідальність сторін за невиконання чи неналежне виконання умов договору транспортного експедирування.
9. Правова природа чартеру. Порядок застосування чартеру на морському і повітряному транспорті.

Завдання:

1. Скласти проект договору перевезення вантажу.
2. Проаналізуйте Рішення КСУ у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю „Торговий дім „Кампус Коттон клуб” щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спору) від 09.07.2002р. № 15-рп/2002, ст.925 ЦК України та ст.315 ГК України щодо обов'язковості претензійного порядку вирішення спорів у відносин перевезення.

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 590/97-ВР від

- 21.10.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр>
3. Повітряний кодекс України від 4.05.1993р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 590/97-ВР від 21.10.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>
 4. Закон “Про транспорт” від 10.11.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-вр>
 5. Закон “Про залізничний транспорт” від 4.04.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-вр>
 6. Закон «Про автомобільний транспорт» від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14>
 7. Закон України “Про перевезення небезпечних вантажів” від 6.04.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-14>
 8. Статут залізниць України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1998 р. № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-98-п>
 9. Статут внутрішнього водного транспорту СРСР від 15.10.1955 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1801400-55>
 10. Статут автомобільного транспорту УРСР. Затв. Постановою Ради Міністрів УРСР від 27 червня 1969 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-69-п>
 11. Правила перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України. Затверджено наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 27.12.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0310-07>
 12. Авіаційні правила України «Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу». Затв. Наказом Державної авіаційної служби України від 26 листопада 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0141-19>
 13. Правила перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні. Затв. Наказом Міністерством транспорту України

від 14.10.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0128-98>

14. Правила надання послуг пасажирського автомобільного транспорту. Затв. Постановою КМУ від 18.02.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-97-п>
15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю "Торговий Дім "Кампус Коттон клуб" щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України(справа про досудове врегулювання спорів)від 9 липня 2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176 с.
3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2013.
4. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб./ О.В. Дзера. К. : Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.
5. Лукасевич-Крутник І. Система договорів, що опосередковують зобов'язання з надання транспортних послуг. Підприємництво, господарство і право. 2018. №10. С.26-31.

Задачі.

Задачі для заняття І:

№1. 22 жовтня громадянка Семенова через регіональне представництво ТОВ «Диліжанс» в м. Суми здала для відправи

вантаж вагою 30,5 кг. на ім'я одержувача Петренка за адресою м. Бердянськ, що підтверджується квитанцією № 58806832. При оформленні вантажу представник ТОВ не надав Семеновій необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію щодо наданої послуги з перевезення вантажів зокрема, а також щодо декларування та страхування зданого до перевезення вантажу. Вантаж адресату доставлений не був, у зв'язку з чим 2 листопада Семенова звернулася до ТОВ із заявою про розшук втраченого вантажу. Не отримавши відповіді вона 14 листопада подала ТОВ претензію, відповідно до ст. 925 ЦК, в якій просила відшкодувати вартість втраченого вантажу, фактична вартість якого становила 9670 грн. Листом від 21 листопада ТзОВ визнало факт втрати вантажу, проте погодилося лише частково відшкодувати його вартість.

Як вирішити спір? Який порядок врегулювання спору щодо відповідальності за втрачений вантаж? Проаналізуйте норми чинного законодавства на предмет того, коли вантаж вважається втраченим?

№2. У березні між ТОВ «Ті Дабл Ю Компані» як замовником та ФОП Антонюком як перевізником було укладено договір перевезення за яким перевізник зобов'язався здійснювати перевезення довіреного йому вантажу автомобільним транспортом у міжнародному сполученні, відповідно до умов заявок замовника, а замовник зобов'язався сплатити погоджену сторонами провізну плату. В серпні. ФОП Антонюк отримав заявку від ТОВ «Ті Дабл Ю Компані» на перевезення вантажу сантехніки за маршрутом Польща-Україна від відправника «Церсаніт Про» отримувачу ТОВ «Техно». ФОП Антонюк заявку виконав в повній мірі, здійснивши перевезення вказаного вантажу. Вартість наданих послуг щодо перевезення вантажу склала 9900,00 грн. У лютому наступного року на підставі договору про відступлення права вимоги, укладеним між ФОП

Антонюком та ФОП Березовським було здійснено уступку вимоги за вище вказаним договором перевезення стосовно стягнення оплати за перевезення вантажу.

ФОП Березовський звернувся до суду з вимогою про стягнення суми винагороди за надані транспортні послуги у розмірі 9900,00 грн., а також просив стягнути пеню нараховану відповідно до п. 7.1 договору за період з серпня до лютого у розмірі 2589,00 грн.

Представник ТОВ «Ті Дабл Ю Компані» в судовому засіданні визнав факт належного надання транспортних послуг, проте вказав, що в порушення п. 4.3 договору ФОП Антонюк не надав товариству усі документи визначені цим пунктом, які необхідні для здійснення оплати за договором.

Як вирішити спір? Які види відносин виникли в даній справі? На чию користь буде винесено рішення суду?

№3. При завантаженні на потяг вантажу 20 грудня ТОВ «Коблево» здійснило пошкодження двох вагонів. Згідно акту загальної форми сума збитків складала 5200.00 грн. 10 липня наступного року залізниця висунула ТОВ претензію, яку останнє відхилило, посилаючись на Господарський кодекс України, зокрема на припис стосовно строку протягом якого можуть висуватися претензії у відносинах перевезення. 5 серпня залізниця подала до суду позовну заяву про стягнення завданої шкоди.

Як вирішити справу? Чи є обов'язковим претензійний порядок вирішення спорів? Які строки претензійного та позовного порядку врегулювання спорів у відносинах перевезення передбачені Цивільним кодексом України та Господарським кодексом України?

Задачі для заняття II:

№4. Громадянин Манчуленко 15 лютого мав вилетіти рейсом Авіакомпанії «Міжнародні авіалінії України» Київ-Дубай, о 18

год. 15 хв. за київським часом. Втім, даний рейс було затримано більше, ніж на 5 годин внаслідок очікування транзитних пасажирів з Харкова. Внаслідок такої затримки рейсу, Манчуленко не зміг вчасно потрапити на рейс до Гоа (Індія), а відтак йому прийшлося купувати новий квиток на інший рейс у Львові, здійснити витрати на переїзд до Львова потягом, витратити кошти на оплату таксі з аеропорту, оплатити одну ніч в готелі, а також харчуватися в дорозі. За таких обставин, Манчуленко поніс додаткові витрати у загальному розмірі 6 830 грн. Окрім того він вважав, що внаслідок неправомірних дій Авіакомпанії йому було завдано моральної шкоди, яку він оцінив у розмірі 2 900 грн.

Як вирішити спір? Які підстави для звільнення перевізника від відповідальності? Чи підлягають задоволенню вимоги пасажирів про компенсацію моральної шкоди?

№5. У січні 2021 року ФОП Хоменко звернулась до суду з позовом про витребування вантажу з чужого незаконного володіння. Свої вимоги вона мотивувала тим, що 20 лютого 2019 року між нею, як фізичною особою-підприємцем, та ТОВ «Санрек» було укладено договір № 77 на транспортно-експедиційні послуги з перевезення вантажів автомобільним транспортом з міста Кременчук до міста Києва. За договором Хоменко як експедитор, зобов'язувалась за винагороду та за рахунок замовника – ТОВ «Санрек» організувати транспортно-експедиційне перевезення вантажів, з правом залучати до виконання своїх обов'язків третіх осіб. На виконання договору Хоменко залучила перевізника ТОВ «Прайм», яке для безпосереднього здійснення перевезення та доставки товару надало двох своїх водіїв з вантажними автомобілями. Завантаження транспортних засобів відбулося 27 лютого 2019 року у м. Кременчук. Відповідно до товарно-транспортних накладних водії отримали для перевезення

вантаж, загальною вартістю 784555,00 грн., про що свідчать їх підписи у накладних. Однак, в обумовлені строки вантаж до пункту призначення доставлений не був.

Як вирішити спір? Чи має право ФОП Хоменко витребувати вантаж від водіїв? Хто буде нести відповідальність за втрату вантажу перед ТОВ «Санрек»?

№6. Підприємець Онопенко зафрахтував у морського пароплавства в м. Одесі вантажне судно на один рейс для перевезення з Марокко до України партії апельсинів. За договором перед завантаженням трюми судна повинні були бути чистими та вільними від стороннього вантажу. Однак капітан судна до прийняття вантажу Онопенка в один із трюмів завантажив тону бананів для реалізації їх в Україні. У зв'язку із цим, він не зміг прийняти на борт всі апельсини. Відповідно Онопенко вимушений був повернути одну тону апельсинів їх продавцю за зниженою ціною і зазнав збитків. З прибуттям в Україну, Онопенко подав до суду позов, в якому вимагав від морського пароплавства відшкодування його збитків через некваліфіковане розміщення вантажу.

Чи зобов'язаний суд задовольнити вимоги фрахтувальника у даній ситуації?

ТЕМА 1.11. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЗІ СТРАХУВАННЯ

1. Поняття, функції, та принципи страхування.
2. Види та форми страхування.
3. Правове становище страховика.
4. Об'єднання страховиків.
5. Посередництво на ринку страхових послуг: страховий агент і страховий брокер.
6. Правове становище страхувальника, застрахованої особи та вигодонабувача.

7. Договір страхування.
 - 7.1. Поняття, ознаки та істотні умови договору страхування.
 - 7.2. Права і обов'язки страхувальника та страховика.
 - 7.3. Порядок виконання та зміни договору страхування.
 - 7.4. Підстави припинення та визнання недійсним договору страхування.
8. Поняття та ознаки особистого страхування.
9. Види майнового страхування.
10. Поняття, особливості та види страхування цивільної відповідальності.
11. Співстрахування та перестрахування.

Завдання: Скласти договір страхування транспортного засобу (КАСКО).

Нормативно-правові акти:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Закон України “Про страхування” в редакції Закону від 4.10.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
3. Закон України “Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів” від 1.07.2004 р. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>
4. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 590/97-ВР від 21.10.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр>
5. Повітряний кодекс України від 4.05.1993р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 590/97-ВР від 21.10.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>

6. Постанова Кабінету Міністрів України “Про впровадження механізму страхування експортних та кредитних ризиків” від 17.08.98 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-98-п>
7. Положення Кабінету Міністрів України “Про порядок провадження діяльності страховими посередниками” від 18.12.1996 р. № 1523 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1523-96-п>
8. Порядок та вимоги щодо здійснення перестраховання у страховика (перестраховика) нерезидента. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2004 р. №124 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-2004-п>

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176 с.
3. Никифорак В.М. Правова природа договору страхування // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 306: Правознавство. Чернівці: Рута. 2005. С.58-62.
4. Пацурія Н.Б. Войцеховська І.М., Головачова А.С. Правове регулювання діяльності у сфері страхування та перестраховання: проблеми теорії та практики. К.: Ліра-К , 2017. 256 с.
5. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації: монографія / О.В.Козьменко, С.М.Козьменко, Т.А.Васильєва. Суми: Університетська книга, 2011. 388 с.
6. Міловська Н.В. Договірні зобов'язання зі страхування у цивільному праві України: проблеми теорії та практики:

монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України, 2019. 488 с.

Задачі.

Задачі для заняття I:

№1. Проаналізуйте правову природу права на суброгацію та права на абандон (Ознайомтеся із ст. 27 Закону України «Про страхування», ст. 269, 271 Кодексу торгового мореплавства). Порівняйте право на суброгацію та право на регресну вимогу.

№2. Сергієнка було засуджено за заподіяння тяжкого тілесного ушкодження потерпілому Коновалову. Страхова компанія виплатила Коновалову за договором особистого страхування 10.000 грн., після чого звернулася до суду в порядку суброгації з позовом про стягнення з Сергієнка суми, виплаченої Коновалову, обґрунтовуючи свої вимоги положеннями ЦК України та Закону України «Про страхування». Суд задовольнив позов страхової компанії.

Чи відповідає рішення суду вимогам чинного законодавства?

№3. Максимчук застрахував власний автомобіль Ford Edge Titanium у трьох різних страхових компаніях, не попередивши їх про наявність інших діючих страхових полісів. За першим договором страхування страхова сума становила 50 тис. грн., за другим – 75 тис. грн., а за третім – 100 тис. грн. Через місяць у Максимчука викрали автомобіль і він звернувся до страхових компаній з вимогою про виплату страхових сум. Дізнавшись про те, що Максимчук приховав від страхових компаній наявність інших діючих договорів страхування, вони відмовили йому у виплаті страхових сум. Максимчук оскаржив дії страховиків до суду.

Як вирішити спір? Чи є правомірною відмова страхових компаній стосовно виплати страхових сум Максимчуку? Чи можливе застосування принципу контрибуції з ціллю уникнення безпідставного збагачення Максимчука?

Задачі для заняття II:

№4. Громадянин Борисенко застрахував життя і здоров'я свого сина Віктора. У лютому внаслідок дорожньо-транспортної пригоди Віктор загинув, а Борисенко отримав значні тілесні ушкодження. За фактом ДТП була порушена кримінальна справа, і вироком суду у скоєнні ДТП встановлена вина Борисенка.

Страховик відмовив у виплаті страхового відшкодування, оскільки смерть застрахованої особи сталася з вини Борисенка – батька застрахованої особи.

Проаналізуйте ситуацію. Чи матиме страховик право на суброгацію за умови виплати страхового відшкодування?

№5. У вересні 2012 року між Климчуком та страховою компанією ПАТ «Відродження» був укладений договір добровільного страхування життя строком на 20 років. Згідно умов договору річний страховий платіж за «Програмою страхування основних ризиків» становив 450 дол. США. Станом на 1 вересня 2020 року було сплачено страхових внесків на загальну суму 3 550 дол. США.

Розпорядженням Нацфінпослуг №3571 від 03.09.2020 року СК ПАТ «Відродження» було скасовано ліцензію на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг в частині проведення добровільного страхування життя. 13 вересня 2020 року на електронну адресу Климчука надійшов лист від СК ПАТ «Лайф» про переведення його договору страхування на обслуговування СК «Лайф» на тих самих умовах страхування, у зв'язку з чим пропонувалося підписати договір

про передачу. Не бажаючи продовжувати правовідносини з новим страховиком Климчук звернувся до СК ПАТ «Відродження» із заявою від 16 вересня 2020 року про дострокове припинення дії договору та виплату належної викупної суми. Аналогічна заява була подана і до СК ПАТ «Лайф». У відповідь СК ПАТ «Лайф» повідомила, що договір добровільного страхування життя Климчука на обслуговування від СК ПАТ «Лайф» не передавався.

Враховуючи наведені обставини та посилаючись на наявність підстав для дострокового розірвання договору та стягнення викупної суми, Климчук звернувся до суду з позовом.

Як вирішити спір? Чи відбулося передання прав від СК ПАТ «Відродження» до СК ПАТ «Лайф»? До кого повинен висувати свої вимоги Климчук? Чи є підстави для розірвання договору?

Задачі для заняття III:

№6. За договором страхування транспортного засобу за згодою сторін було встановлено безумовну франшиза, яка становила 10 % від страхової суми. Страхова сума була визначена у розмірі 88 тис. грн.

Внаслідок ДТП транспортний засіб було ушкоджено. Внаслідок проведеної експертної оцінки розмір збитку склав 7.000 грн.

Визначте розмір страхового відшкодування, на яке має право страхувальник відповідно до чинного законодавства? Як би змінилася ситуація стосовно страхового відшкодування, якщо розмір збитків від страхового випадку склав 15.000 грн.?

№7. 5 січня поточного року між пенсіонером Олійником та ПАТ «НАСК «Оранта» був укладений договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, що підтверджується відповідним полісом № АІ/3456789. Термін дії полісу 1 рік. .

25 лютого сталося ДТП, за участю двох транспортних засобів, власником одного з яких був Олійник та яким керував його син, а водієм та власником другого транспортного засобу був Борисенко. Між водіями був складений євро протокол, згідно якого ними визнано, що ДТП сталося з вини сина Олійника. 25 березня ПАТ «НАСК «Оранта» виплатило Борисенку (власнику пошкодженого авто) страхове відшкодування у розмірі 13456 грн. 00 коп.

Посилаючись на ст.38 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно - правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» ПАТ «НАСК «Оранта» звернулася до Олійника з регресною вимогою про відшкодування виплачених сум Олійнику. Крім цього «Оранта» посилалася на ч. 2 ст. 13 названого Закону де зазначено, що розмір страхового платежу за одним внутрішнім договором страхування зменшується на 50 відсотків, за умови, що страхувальником є громадянин України - учасник війни, інвалід II групи, особа, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи, віднесена до I або II категорії, пенсіонер, а забезпечений транспортний засіб має робочий об'єм двигуна до 2500 сантиметрів кубічних включно та належить цьому громадянину на праві власності. При цьому «Оранта» вказала, що зазначена пільга надається за умови особистого керування таким транспортним засобом особою, яка належить до визначених у цьому пункті категорій громадян України, без мети надання платних послуг з перевезення пасажирів або вантажу.

Як вирішити спір? Чи є підстави для задоволення позову ПАТ «НАСК «Оранта»?

№8. В договорі страхування було передбачено зобов'язання страхувальника негайно, але не пізніше 3 днів, повідомити страховика про настання страхового випадку – викрадення

автомобіля, при чому підкреслювалось, що пропуск цього строку тягне за собою відмову у страховій виплаті. Страхувальник звернувся до страховика на десятий день після викрадення, при цьому триденний строк був пропущений ним без поважних причин. Як наслідок страхова компанія відмовила страхувальникові у виплаті страхового відшкодування. Страхувальник звернувся до суду з позовом, посилаючись на те, що факт викрадення автомобіля підтверджується постановою про порушення кримінальної справи.

Як вирішити справу? Який порядок та умови подання заяви про настання страхового випадку?

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2 «ОКРЕМІ ВИДИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ. ДЕЛІКТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ. СПАДКОВЕ ПРАВО»

ТЕМА 2.1. КРЕДИТНО-РОЗРАХУНКОВІ ВІДНОСИНИ

1. Договір позики.
 - 1.1. Поняття і значення договору позики;
 - 1.2. Форма, зміст, порядок укладення договору позики;
 - 1.3. Виконання договору позики.
2. Кредитний договір:
 - 2.1. Суб'єкти кредитного договору. Загальні та спеціальні вимоги до кредитодавця.
 - 2.2. Порядок укладення та форма кредитного договору. Істотні умови договору.
 - 2.3. Зміст кредитного договору.
 - 2.4. Способи забезпечення кредитних договорів.
 - 2.5. Виконання кредитного договору та відповідальність за невиконання чи неналежне виконання договору.
 - 2.6. Класифікація кредитних договорів.
3. Договір банківського вкладу.

- 3.1. Загальна характеристика договору банківського вкладу.
- 3.2. Особливості суб'єктного складу договору банківського вкладу.
- 3.3. Порядок укладення та форма договору банківського вкладу.
- 3.4. Види банківських вкладів.
- 3.4. Виконання договору банківського вкладу та відповідальність за невиконання чи неналежне виконання договору.
4. Договір банківського рахунку.
 - 4.1. Загальна характеристика договору банківського рахунку.
 - 4.2. Особливості суб'єктного складу договору банківського рахунку.
 - 4.3. Порядок укладення та форма договору банківського рахунку.
 - 4.4. Операції за рахунком, що виконуються банком.
 - 4.5. Припинення договору банківського рахунку та його правові наслідки.
 - 4.6. Банківська таємниця. Гарантії забезпечення інтересів клієнтів.
5. Договір рахунка умовного зберігання (ескроу).
6. Договір факторингу.
 - 6.1. Загальна характеристика договору факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги).
 - 6.2. Особливості суб'єктного складу договору факторингу.
 - 6.3. Порядок укладення та зміст договору факторингу.
 - 6.4. Виконання договору. Виконання боржником грошової вимоги факторові.
 - 6.5. Захист прав боржника.
7. Форми безготівкових розрахунків в господарському обороті України.

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

2. Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12.07.2001 р - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
3. Закон України “Про валюту та валютні операції” від 21.06.2018 р.- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
4. Закон “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р.- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
5. Закон України Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати від 19.06.2003р.- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-15>
6. Закон України “Про обіг векселів в Україні” від 05.04. 2001 р - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>
7. Закон України “Про заставу” від 02.10.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>
8. Закон України “Про кредитні спілки” від 20.12.2001 р. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>
9. Закон України “Про споживче кредитування” від 15.11.2016р. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>
10. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>
11. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 № 1023-XII - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
12. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 5.04.2001р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>
13. Закон України «Про іпотеку» від 05.06.2003 № 898-IV - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15>
14. Положення про електронні гроші в Україні затверджено Постановою Правління Національного банку України 04.11.2010 № 481- URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10#n19>

15. Положення про порядок здійснення банками операцій за акредитивами затверджено Постановою Правління Національного банку України 03.12.2003 № 514 - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-03#n14>
16. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами затверджено Постановою Правління Національного банку України 03.12.2003 № 516 - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#n21>
17. Правила розрахунку банками України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит. Затверджено Постановою Правління Національного банку України від 08.06.2017 № 49 - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0049500-17>
18. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах. Затверджено постановою Правління Національного банку України 12.11.2003 №492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>
19. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті. Затверджено постановою Правління Національного банку України 21.01.2004 №22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>
20. Рішення Конституційного Суду від 10.11.2011 №15-рп/2011 (Справа про захист прав споживачів кредитних послуг). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-11>
21. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.03.2012 № 5 «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають з кредитних праводносин». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/v0005740-12/print>

22. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України прийняв постанову №1 «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з кредитних договорів» від 24 листопада 2014 року- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va001600-14>
23. Про міжнародний факторинг: конвенція УНІДРУА № 995_210 від 28 травня 1988 року. URL: http://zakon2.rada.gov.Ua/laws/show/995_210
24. Рішення ЄСПЛ у справі «Merkantil Car Zrt. проти Угорщини» (заява № 22853/15) від 20.12.2018. URL: <https://www.echr.com.ua/yespl-pogodiv-prezumpciyu-nespravedlivosti-odnostoronного-pidvishhennya-bankami-procentiv/echr-pidvyshennia-protsentiv/>
25. Рішення ЄСПЛ у справі ZOLOTAS ПРОТИ ГРЕЦІЇ від 29.01.2013. URL:<https://minjust.gov.ua/m/stisli-vykladi-rishen-schodo-ukraini-vineseni-evropeyskim-sudom-z-prav-lyudini>

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с.
3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2012-2013.
4. Договірне право України. Заг.част: навч.посібник/ За заг. Ред.О.В.Дзери. К.:Юрінком Інтер, 2008. 896с.
5. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.

6. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг. ред. проф. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
7. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2019. Т. II. 1048 с.
8. Цивільне право: підручник: у 2 т. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. 2-ге вид., переробл. та доповн. Х.: Право, 2014.
9. Бабаскін А.Ю. Кредитні відносини в цивільному праві України: монографія. К.: Талком, 2018. 570 с.
10. Біда М. Поняття та особливості договору банківського вкладу (депозиту): цивільно-правова сутність і підходи // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – №10. – С.86-89.
11. Токунова А. В. Окремі питання щодо послуг, що надаються за договором факторингу. Право України. 2012. № 6. С.296-301.

Завдання та задачі для заняття І.

Завдання:

1. Складіть проекти договору позики і боргової розписки.
2. Складіть позовну заяву від імені банку про стягнення з позичальника – фізичної особи суми кредиту, який не повернений в строк визначений договором.

Задачі.

№1. У січні 2021 року Лисенко звернувся до суду з позовом до Михайленка, де просив стягнути з останнього борг за договором позики від 6 травня 2020 року у розмірі 30 000 доларів США, інфляційні втрати та 3 % річних від суми заборгованості за весь

час прострочення. Свої вимоги позивач обґрунтував тим, що 6 травня 2020 року він надав відповідачу 30 000 доларів США, які останній зобов'язувався повернути в строк до 6 листопада 2020 року, однак свої зобов'язання за договором позики не виконав - кошти не повернув. Передача коштів була підтверджена розпискою Михайленка.

Заперечуючи проти позову Михайленко вказав, що розписка не є належним доказом укладення договору позики, стягненню підлягає лише сума боргу, зазначена в розписці у доларах США, із перерахунком вказаної суми у гривнях за офіційним курсом Національного банку України, встановленим на день платежу а інфляційні втрати та 3 % річних від суми заборгованості за весь час прострочення не підлягають поверненню, оскільки умова про неустойку в розписці не зазначалася.

Визначте правову природу розписки. Охарактеризуйте особливості договору позики в іноземній валюті. Проаналізуйте аргументи кожної сторони. Вирішіть спір по суті. Мотивуйте рішення з посиланням на чинне законодавство.

№2. У лютому 2021 року Мірошніченко звернулася до суду з позовом до ПАТ «КБ «Прогрес» про визнання кредитного договору недійсним.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що 19.02.2017 між нею та ПАТ «КБ «Прогрес» був укладений депозитний договір. Працівники банку їй повідомили, що обов'язковою умовою оформлення депозитного договору є оформлення кредитної картки, після чого їй було видано кредитну картку.

При оформленні цієї кредитної картки вона підписала лише заяву на укладення договору. Вона не ознайомлювалась з умовами та правилами користування і надання банківських послуг. Два роки вона не користувалася зазначеною карткою. Після несанкціонованого списання коштів з кредитного

рахунку, вона зверталася до ПАТ «КБ «Прогрес» про надання договору на обслуговування карткового рахунку, але відповідач відмовив їй у цьому.

В позові вона вказала та те, що не було дотримано форми правочину, не надано їй достовірної інформації про правочин, у тому числі щодо строку повернення кредиту, графіка погашення кредиту, відсутні відомості сукупної вартості кредиту за кожним платіжним періодом тощо.

У відповіді на позовну заяву відповідач зазначив, що на підтвердження укладення між сторонами спірного договору саме в письмовій формі є анкета-заява про приєднання до Умов та правил надання банківських послуг, яку Мірошниченко подала до банку 21.05.2015р. З вказаної анкети-заяви вбачається, що вона стосується платіжної картки «кредитка універсальна». Після закінчення строку дії цієї картки позивачу була видана інша картка класу «gold» відповідно до згаданої анкети-заяви 2015 року. При цьому при видачі 19.02.2017р. цієї картки жодних письмових договорів, заяв-анкет та інших відповідних документів між сторонами не підписувалося. Крім того, Мірошниченко отримувала платіжні картки (персональний ідентифікаційний номер для авторизації), користувалася кредитними коштами в межах встановленого кредитного ліміту.

Визначте види правовідносин, які виникли. Яка форма кредитного договору. Проаналізуйте доводи сторін. Визначте законодавство, яке необхідно застосувати для регулювання даних відносин. Вирішіть спір по суті.

№3. Корольов позичив 3000 \$ з умовою, що якщо Сошенко не поверне їх через місяць, то за кожний місяць користування йому прийдеться виплатити 10%. Боржник регулярно сплачував 10%. Через 10 місяців боржник заявив, що весь борг виплатив, але ні про які відсотки мови не було. На підтвердження суми боргу Корольов пред'явив розписку в якій вказувалося, що Сошенко

повинен повернути суми боргу через 1 рік з дня укладення договору. Про сплату 10% в розписці не вказувалося.

Яка форма договору була використана в даному випадку? Який порядок використання неустойки для забезпечення договору позики? Чи може Корольов в суді захистити свої інтереси і отримати суму боргу в розмірі 3000 \$? Які докази будуть вважатися належними для захисту інтересів Корольова?

№4 Громадянин Мороз звернувся до КБ «Омега» про визнання недійсним п. 4. 3 кредитного договору.

Для підтвердження своєї вимоги позивач зазначив наступне: між КБ «Омега» та клієнтом банку Морозом був укладений кредитний договір. За умовами договору Мороз отримав споживчий кредит у розмірі 400000 грн. зі ставкою 19% річних за користування кредитом. Пунктом 4.3 вказаного договору була передбачена відповідальність позичальника за несвоєчасне повернення кредиту – неустойка 15% від суми простроченого платежу з кожен день прострочення. Мороз вважає, що даний пункт порушує його інтереси та суперечить чинному законодавству.

У відзиві на позовну заяву відповідач вказав, що позичальник Мороз був ознайомлений зі змістом кредитного договору, перед його укладенням, тому немає підстав для визнання недійсним даного пункту договору, крім того Цивільний кодекс закріплює принцип свободи договору.

Проаналізуйте встановлення розміру відповідальності позичальника в договорі споживчого кредиту. Визначте лінію захисту інтересів позичальника. Вирішіть спір по суті.

Завдання та задачі для заняття II

Завдання:

1. Визначте відмінності між розірванням банківського рахунка та відмовою від договору банківського рахунка.

2. Проаналізуйте правове становище неповнолітньої особи як суб'єкта договору банківського вкладу.

Задачі:

№5. Акціонерне товариство “Іскра” закупило продукти харчування у товариства “Сінявіно-ЛТД” на суму 57 тис. грн. Грошові кошти повинні бути перераховані в якості авансу платіжним дорученням на рахунок продавця. Однак через помилку операціоніста банку гроші були перераховані на рахунок іншого підприємства. Внаслідок цього через місяць ТОВ “Сінявіно-ЛТД” звернулось до АТ “Іскра” з вимогою про сплату пені за прострочку оплати придбаних продуктів в розмірі 4.230 грн. В свою чергу АТ “Іскра” звернулося до банку з вимогою про сплату неустойки за неправильне списання банком сум, які повинні бути перераховані ТОВ “Сінявіно-ЛТД”, а також відшкодування збитків в розмірі 23.900 грн., які являють собою неотриманий прибуток АТ “Іскра”. Банк відмовився задовольнити вимоги покупця посилаючись на те, що в договорі банківського рахунка між ним та АТ “Іскра” взагалі не встановлено будь-якої відповідальності банку за порушення ним своїх обов'язків. Навпаки, в цьому договорі міститься пункт який усуває відповідальність банку стосовно неотриманих прибутків клієнта.

Визначте правову природу даних відносин. Проаналізуйте аргументи сторін. Вирішіть справ по суті.

№6. У листопаді 200 року Корнієнко звернулась до суду з позовом про стягнення коштів з банку «Альфа» у зв'язку з неналежним виконанням договору банківського вкладу. В позовній заяві вона вказала, що 26 січня 2020 року уклала з КБ «Альфа» договір, положеннями якого передбачено, що банк відкриває на ім'я клієнта поточний рахунок для здійснення операцій за банківським вкладом (депозитом) та вкладний (депозитний) рахунок №123, а клієнт вносить на рахунок грошові кошти (депозит). Сума

депозиту - 5000 євро, ставка - 7 %, дата розміщення депозиту - 26 січня 2020 року, дата повернення депозиту - 27 липня 2020 року. Виплата процентів та повернення депозиту здійснюється шляхом перерахування коштів на поточний рахунок клієнта. У день укладення Договору Корнієнко внесла 5000 євро на відкритий у цьому банку вкладний рахунок. У день повернення вкладу – 27 липня 2020 року банк перерахував суму вкладу у розмірі 5000 євро та нараховані за вкладом проценти у розмірі 175 євро, а всього - 5175 євро на поточний рахунок позивачки. В цей же день Корнієнко звернулася до КБ «Альфа» з вимогами про повернення банківського вкладу та нарахованих за вкладом процентів та про закриття банківського рахунку. Листом від 12 серпня 2020 року банк повідомив позивачку про тимчасові фінансові труднощі та можливість видачі готівкових коштів у національній валюті до 10 000,00 грн або еквівалента цієї суми в іноземній валюті на добу на одного клієнта. 9-10 жовтня 2020 року кошти за вкладом у сумі 5175 євро банк повернув Корнієнко. При цьому банк нарахував позивачці 0,1% відповідно до тарифів банку на залишок коштів на поточному рахунку за період з 27 липня до 10 жовтня 2020 року, що підтверджується виписками. Корнієнко вважає, що банк неналежним чином виконав договір банківського вкладу в частині прострочення повернення грошових коштів і просила суд стягнути з КБ «Альфа» на свою користь: проценти за користування вкладом за період з 27 липня до 10 вересня 2020 року у розмірі 73 євро; суму майнової відповідальності за прострочення грошового зобов'язання за період з 27 липня до 10 жовтня 2020 року у розмірі 3% річних; пеню за прострочення виконання зобов'язання з повернення вкладу за період з 27 липня до 10 жовтня 2020 року у розмірі 10 950 євро відповідно до Закону Про захист прав споживачів; 10000 грн. на відшкодування моральної шкоди, завданої неправомірними діями банку.

КБ «Альфа» проти позову заперечило, посилаючись на те, що Договором передбачено виплату процентів та повернення

депозиту шляхом перерахування коштів на поточний рахунок позивачки, що банк виконав у встановлений Договором термін. Після перерахування коштів на поточний рахунок зобов'язання банку за Договором є виконаними, а тому на ці кошти нараховувались проценти у розмірі 0,1% відповідно до тарифів банку встановлених для договорів банківського рахунка, відшкодування моральної шкоди умовами Договору не передбачено.

Визначте види правовідносин, які виникли між суб'єктами спору. Проаналізуйте аргументи сторін. Чи зберігає чинність договір на час прострочки, а саме нарахування відсотків за договором?

Чи втрачає договір силу після спливу його строку?

Які правові наслідки такої прострочки?

З якого моменту договір вважається розірваним при строковому вкладі? Вирішіть спір по суті.

№7. За строковим договором банківського вкладу банк гарантував клієнтам виплату 23% річних. Через 2 місяці банк уже здійснював прийняття вкладів під 17% річних і довів до відома усіх клієнтів, з якими були укладені договори банківського вкладу під 23% річних, про зміну ставки проценту з 23% на 17%.

Чи правомірні дії банку?

Чи можуть вкладники захистити свої права у судовому порядку? Складіть алгоритм захисту прав вкладників.

Завдання та задачі для заняття III:

Завдання:

1. Порівняйте договір факторингу і цесію. Визначте спільне і відмінне.
2. Визначте можливість застосування в договорі поставки акредитивну форму розрахунків?

3. Проаналізуйте відповідальність покупця у випадку дострокового закриття акредитива без згоди постачальника?

Задачі:

№8. Замовник, виконуючи свої обов'язки, перерахував виконавцю 22 млн. грн. Однак банк цю суму на рахунок виконавця не перераховував більше місяця, посилаючись на відсутність коштів на рахунку. Спорю між замовником і виконавцем немає.

Які види правовідносин виникли між сторонами спору? Хто і на якій підставі може вплинути на банк?

Які можуть бути застосовані штрафні санкції до банку?

№9. У листопаді 2020 року громадянин Пузанов звернувся до суду з позовом до КБ «Форум», Товариства з обмеженою відповідальністю «Факторингова компанія «Магніт», про визнання договору факторингу частково недійсним. В позовній заяві позивач вказав наступне: 10 червня 2010 року між КБ «Форум», та Пузановим укладений кредитний договір № 123456, згідно з яким Пузанову наданий кредит в іноземній валюті у розмірі 200 000,00 доларів США, зі сплатою за користування ним щомісячно – 13 % річних за весь строк фактичного користування кредитом, до 9 червня 2020 року. Згідно з умовами пункту 3.1 додатку 1 до кредитного договору, позичальник здійснює погашення кредиту щомісячно 10 числа, в сумах, що визначені в додатку № 1 до кредитного договору (платіж за користування кредитом) та погашення відсотків відповідно до пункту 3.3 кредитного договору.

На забезпечення виконання кредитного договору 10 червня 2010 року укладений договір іпотеки, відповідно до умов якого Пузанов передав в іпотеку банку квартиру.

18 жовтня 2017 року між ТОВ «ФК «Магніт» та КБ «Форум» укладений договір факторингу № 12, згідно з яким

банк відступає фактору свої права вимоги заборгованості за кредитними договорами, укладеними з боржниками, зазначених у реєстрі заборгованості боржників, право на вимогу якої належить банку на підставі документації, та договір про відступлення прав за іпотечними договорами.

На думку позивача договір є недійсним з наступних підстав:

- не отримано згоди боржника на заміну кредитора у зобов'язанні та згоди на передачу новому кредиторові документів, які засвідчують права, що передаються, та інформації, яка є важливою для їх здійснення;

- ТОВ «ФК «Магніт» не має ліцензії на здійснення операцій з валютними цінностями;

- вказаний договір факторингу суперечить положенням статей 228, 1078 ЦК України, оскільки порушує публічний порядок, а також міжнародним договорам та Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг від 28 травня 1988 року де передбачено, що відступлення права вимоги до боржника фізичної особи не допускається, а позичальник отримав споживчий кредит фінансових послуг.

Визначте види правовідносин, які виникли між суб'єктами спору. Проаналізуйте аргументи позивача. Визначте межі застосування міжнародних договорів до регулювання відносин за договором факторингу. Наведіть можливі аргументи відповідача. Вирішіть спір по суті.

ТЕМА 2.2. ДОГОВІР ДОРУЧЕННЯ

1. Поняття, значення та ознаки договору доручення. Співвідношення інституту представництва та договору доручення.
2. Порівняння договору доручення із суміжними цивільно-правовими договорами.

3. Істотні умови договору доручення. Форма договору.
4. Права та обов'язки довірителя.
5. Права та обов'язки повіреного.
6. Підстави та порядок припинення договору доручення.
7. Дії в чужому інтересі без доручення (ведення чужих справ без доручення).

Завдання:

1. Складіть проект договору доручення.
2. Проаналізуйте правовий статус страхових посередників. Чи можуть вони діяти в цивільному обороті на підставі договору доручення?

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Декрет КМ України "Про довірчі товариства" від 17.03.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23-93>
3. Закон України "Про нотаріат" від 2.09.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
4. Порядок посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, затверджений постановою КМУ від 15.07.1994 р., у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 6 липня 2006 р. № 940. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-94-п>
5. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22 лютого 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2.

К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176 с.

3. Договір як універсальна правова конструкція: монографія/А. П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Х.: Право, 2012. 432 с.

4. Васильєва В. А. Цивільно-правове регулювання діяльності з надання посередницьких послуг: монографія / В. А. Васильєва. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника, 2006. 430 с.

5. Дихтан Н.М. До питання про предмет договору доручення. Право і суспільство. 2015. №5. С.84-88

Задачі:

№1. Лановий видав Семенку доручення на придбання мотоцикл за визначеною ціною. Після цього Семенко потрапив до лікарні у зв'язку із чим не зміг особисто виконати доручення. Тому він видав у порядку передоручення доручення Чернишову. Передоручення було засвідчене заступником головного лікаря з господарської частини лікарні, де перебував на лікуванні Семенко. Про вчинене передоручення Семенко Ланового не попереджав і не повідомлював. Чернишов придбав мотоцикл для Ланового, але за ціною, що перевищила встановлену в дорученні. Окрім цього, з'ясувалось, що мотоцикл, який був придбаний, належав Зубареву, від якого Чернишов мав доручення на продаж мотоцикла. Лановий відмовився прийняти придбаний мотоцикл. Чернишов звернувся до суду з позовом зобов'язати Ланового прийняти придбаний мотоцикл та додатково відшкодувати витрати, пов'язані з доставкою.

Як вирішити спір? З'ясуйте, чи не було порушень норм чинного законодавства і зробіть відповідні висновки?

№2. Між Трохимчуком та ТОВ «АВТО-ВІА» був укладений Договір доручення, за яким ТОВ повинно було придбати для особистих потреб Трохимчука автомобіль Kia Sportage. При укладенні договору менеджер ТОВ пояснила, що Трохимчук повинен спочатку сплатити аванс за транспортний засіб в розмірі 60000 грн. шляхом перерахунку коштів на розрахунковий рахунок ТОВ. Лише після цього з ним буде укладено договір купівлі-продажу транспортного засобу. Того ж дня Трохимчук сплатив визначену суму, та після ретельного прочитання документа, зрозумів, що підписав договір доручення, а не купівлі-продажу. При цьому менеджер ТОВ не роз'яснила призначення сплаченого платежу, який виявився винагородою повіреного.

Як вирішити спір? З якими вимогами може звернутися до суду Трохимчук? Чи порушені права Трохимчука як споживача? Чи повинен суд врахувати ту обставину, що усі дані, які стосуються довірителя, транспортного засобу, дати укладання договору, вписані в бланк договору від руки, що свідчить про те, що сторони підписали типовий для ТОВ договір, роздрукований у формі бланку?

№3. У червні між подружжям Козачуків та громадянкою Васильківською була досягнута усна домовленість стосовно того, що подружжя має виготовити документацію на право власності на будинок та на земельну ділянку Васильківської, оскільки остання була двоюрідною бабусею пані Козачук. Під час виготовлення документів на будинок, а саме у липні, Васильківська надала подружжю довіреність та необхідні документи. Надалі Васильківська запропонувала подружжю переїхати до неї, але реєстрація нового місця проживання подружжя не здійснювалася. Переїхавши до будинку, подружжя помітило, що в будинку не було умов для проживання (світла, опалення, сирість тощо), будинок знаходиться в аварійному стані. З урахуванням стану будинку, який вже почав

руйнуватись, позивач із чоловіком одразу ж розпочала ремонтні роботи. Після завершення ремонтних робіт подружжя надало Васильківській копії квитанцій та актів виконаних робіт, і вимагало відшкодування усіх зроблених витрат. Натомість Васильківська звернулася із заявою до дільничого про те, щоб виселити подружжя з її будинку. Подружжя звернулося до суду з вимогою компенсації усіх витрат, які були необхідними з метою збереження будинку, який належав Васильківській.

Як вирішити спір? Що було предметом довіреності? Як кваліфікувати відносини, які виникли між подружжям Козачуків та Васильківською?

ТЕМА 2.3. ДОГОВІР КОМІСІЇ

1. Поняття та значення договору комісії. Ознаки договору.
2. Відмінність договору комісії від суміжних цивільно-правових договорів.
3. Істотні умови договору комісії. Форма договору.
4. Права та обов'язки комітента.
5. Права та обов'язки комісіонера.
6. Підстави припинення договору комісії.
7. Особливості правового регулювання договору консигнації.

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Закон України «Про захист прав споживачів» в редакції Закону від 01.12.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
3. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
4. Закон України «Про товарну біржу» від 10.12.1991р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>

5. Закон України «Про споживчу кооперацію» від 10.04.1992 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-12>
6. Правила роздрібно́ї торгівлі непродовольчими товарами. Затверджені наказом Міністерства економіки України від 19.04.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1257-07>
7. Інструкція про порядок оформлення суб'єктами господарювання операцій при здійсненні комісійної торгівлі непродовольчими товарами. Затверджено наказом Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України від 08.07.1997 р. №343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0324-97>

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176 с.
3. Договір як універсальна правова конструкція: монографія/А. П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін.; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Х.: Право, 2012. 432 с.
4. Сибіга О.М. Договір комісії за Цивільним кодексом України: монографія. Х.: Право, 2010. 184 с.
5. Васильєва В. А. Цивільно-правове регулювання діяльності з надання посередницьких послуг: монографія. Івано-Франківськ, 2006. 430 с.

Завдання:

1. Складіть проект договору комісії.
2. Проаналізуйте та порівняйте коло обов'язків комісіонера за договором комісії і консигнатора за договором консигнації.
3. Здійсніть порівняльний аналіз договорів доручення та комісії.

Задачі:

№1. Між приватним підприємцем Мельничуком та приватним підприємцем Паламарчуком був укладений договір, відповідно до якого Паламарчук зобов'язався надати Мельничуку посередницькі маркетингові та посередницькі послуги, пов'язані з придбанням меблів, шляхом виконання дій по знаходженню постачальника та укладення з ним договорів поставки на умовах встановлених замовником (Мельничуком). За умовами договору перші контракти на поставку товарів Паламарчук повинен був укласти вже протягом перших двох місяців після підписання договору. Натомість по спливу вказаного строку жодних контрактів, як і інформації стосовно можливих постачальників меблів Паламарчук Мельничуку не надав.

Мельничук звернувся до суду з позовом про стягнення з Паламарчука неустойки (штрафу) у розмірі п'ятикратної мінімальної заробітної плати, посилаючись на неналежне виконання останнім своїх обов'язків. Паламарчук звернувся до суду із зустрічним позовом, в якому просив визнати недійсним договір про надання маркетингових та посередницьких послуг, посилаючись на те, що вказаний договір було укладено на вкрай не вигідних для нього умовах. Окрім цього Паламарчук стверджував, що при укладенні договору сторони мали на меті укладення трудового договору, а не цивільно-правового.

Як вирішити спір? Чий позов підлягає задоволенню? Яка правова природа договору, укладеного між Мельничуком та Паламарчуком? Чи є підстави для визнання договору недійсним?

№2. ТОВ «Агроном» уклало з сільськогосподарським виробничим кооперативом «Садочок» договір про продаж слив на комісійній основі і сплатило кооперативу аванс в розмірі 15000 грн. На виконання договору комісії кооператив здійснив поставку товариству 10 тон слив, ціна яких була встановлена 10

грн. за кг. Товариство частину слив реалізувало за вказаною ціною, а частину, яка залишилась, продало за ціною 5 грн. за кг. Кооператив не погодився з переоцінкою слив і звернувся в суд з позовом, вказавши, що перш ніж продавати сливи за іншою ціною ТОВ повинно було отримати згоду кооперативу. В судовому засіданні представник ТОВ заявив, що погодження з кооперативом ціни відібрало б багато часу, і сливи могли зіпсуватись, тому що ТОВ не має сховища для зберігання сільськогосподарської продукції. У зв'язку з цим ТОВ реалізувало їх за ціною, яка склалася на ринку в день продажу, на підтвердження чого надало довідку адміністрації ринку про те, що в дні продажу слив ціна за 1кг становила 5 грн.

Як вирішити спір? Які підстави звільняють комісiонера від відповідальності за договором?

№3. Між ТОВ «Форекс» (консигнант) та ТОВ «Горпарте» (консигнатор) був укладений договір консигнації, згідно якого консигнант зобов'язувався здійснювати поставку товарів – автозапчастин та іншого автомобільного приладдя визначених договором торгових марок, а консигнатор зобов'язувався приймати вказані товари на консигнацію і від власного імені та за обумовлену винагороду здійснювати продаж товарів третім особам протягом строку дії даного договору. Договір був укладений строком на 2 роки. В п. 4.3 договору сторони визначили, що ціни на товари встановлюються консигнантом в євро. При цьому, загальна вартість товарів, яка поставлялася консигнантом, становила 60000 євро. Вказана сума повинна була виплачуватися консигнатором рівними частинами кожного кварталу, тобто по 7500 євро щокварталу. Протягом першого року строку дії договору консигнатор в належних обсягах сплачував суми консигнанту. Однак за перший квартал другого року платіж не поступив і консигнант звернувся до консигнатора письмовою вимогою щодо здійснення своєчасної

оплати платежу в сумі 7500 євро. Оскільки протягом місяця ТОВ «Торпартс» не здійснило сплату чергового платежу на оплату вартості отриманого товару, ТОВ «Форекс» звернулося до суду із позовом. Консигнатор в суді заперечив проти задоволення вимог позивача, посилаючись на те, що починаючи з другого року дії договору продажі автозапчастин істотно впали, він не отримував прибутку, а отже за договором не зобов'язаний сплачувати платежі консигнанту у зв'язку із істотною зміною обставин.

Як вирішити даний спір? Хто правий в даній ситуації? Чи звільняє істотна зміна обставин одну із сторін від виконання своїх зобов'язань за договором?

ТЕМА 2.4. ДОГОВІР ЗБЕРІГАННЯ

1. Поняття та ознаки договору зберігання. Види зберігання.
2. Підстави виникнення відносин зі зберігання.
3. Істотні умови договору зберігання. Форма договору.
4. Права та обов'язки сторін за договором зберігання.
5. Відповідальність сторін за договором зберігання: підстави і межі відповідальності. Відповідальність професійного зберігача.
6. Особливості зберігання на товарному складі. Характеристика складських документів. Правова природа складського свідоцтва і подвійного складського свідоцтва.
7. Зберігання майна у ломбарді.
8. Зберігання цінностей у банку, в індивідуальному банківському сейфі.
9. Зберігання у камерах зберігання транспортних організацій.
10. Особливості зберігання майна в готелях, гуртожитках, гардеробах.
11. Зберігання речей, що є предметом спору (секвестр).
12. Договір охорони об'єктів.

13. Зберігання автотранспортних засобів.

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Митний кодекс України від 13.03.2012р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Про захист прав споживачів Закон України від 12.05.1991р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
5. Про банки і банківську діяльність Закон України від 07.12.2000 р. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
6. Про ліцензування видів господарської діяльності Закон України від 2.03.2015р. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>
7. Про охоронну діяльність Закон України від 22.03.2012р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17>
8. Про виконавче провадження Закон України від 2.06.2016р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
9. Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва Закон України від 23 грудня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2286-15>
10. Про державний матеріальний резерв Закон України від 24.01.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/97-вр>
11. Правила зберігання транспортних засобів на автостоянках Затв. Постановою Кабінету Міністрів України 22 січня 1996 р. N 115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-96-вр>

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с.
3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасиво-Фатеевої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2012–2013.
4. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. Посіб. К.: Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.
5. Проблеми правового регулювання договірних відносин суб'єктів господарювання: монографія / В. М. Адам та ін.; за заг. ред. М. С. Долинської. Львів: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2019. 247 с.
6. Заїка Ю.О. Договір охорони в системі цивільних договорів. Приватне право і підприємництво. 2018. С.134-138.

Завдання:

№1. Проаналізуйте випадки виникнення обов'язку по зберіганню майна із закону в т.ч. проаналізуйте ст.ст. 667, 841, 1021, 1283 Цивільного кодексу України.

№2. Визначте, які види діяльності, пов'язані із зберіганням, підлягають ліцензуванню. Проаналізуйте Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Задачі:

№1. За договором складського зберігання товарний склад прийняв на зберігання від ТОВ «Господарник» 1000 кг м'ясопродуктів різних видів.

У зв'язку з аварією в енергосистемі складські приміщення були відключені від електроенергії. Товарний склад був попереджений, що ліквідація наслідків аварії можлива лише через 2 доби. Щоб запобігти псуванню переданого на зберігання майна, товарний склад негайно попередив усіх поклажодавців про необхідність забрати товар зі складу. ТОВ «Господарник» не змогло оперативним чином вивезти свій товар і розмістити його на

зберігання на іншому складі. У результаті частина майна була зіпсована і ТОВ «Господарник» звернулося до товарного складу з вимогою про відшкодування збитків, які полягають у вартості зіпсованої продукції, та неодержаному доході від її реалізації.

Чи підлягає задоволення вимога ТОВ ? «Господарник»?

Хто повинен відповідати за збитки завдані ТОВ «Господарник»?

Які правові наслідки зміни умов договору зберігання, дострокового припинення договору зберігання?

Якими доказами ТОВ «Господарник» може підтвердити розмір заподіяної шкоди?

Вирішіть спір по суті.

№2. Кравченко, збираючись у відрядження, попросив свого сусіда Мусієнка доглянути за його котом, залишив докладні інструкції по харчуванню та доглядом за твариною, роз'яснив, що кіт породистий, переможець великої кількості виставок, тому догляд за ним повинен бути особливо ретельним. Мусієнко погодився виконувати всі вказівки Кравченка. В знак подяки Кравченко пообіцяв привести Мусієнку подарунок. По поверненню Кравченко виявив, що кіт погано виглядає, сильно схуд і за висновком ветлікаря захворів інфекційною хворобою. В результаті таких обставин кіт не зміг брати участь в престижному конкурсі за кордоном, для участі в якому Кравченко вже сплатив внесок учасника (300 євро), придбав квитки (8 000 грн.) і забронював готель (3 000 грн.). Так як повернути витрачені кошти Кравченку не вдалося, він звернувся з позовом до суду про відшкодування заподіяної шкоди за авіаквитки, готель і внесок учасника, а також зажадав відшкодувати витрати на лікування тварини в розмірі 1 000 грн. Мусієнко задовольнити вимоги Кравченка відмовився, стверджуючи, що він погодився допомогти сусідові по дружбі і не винен в хворобі кота.

*Який вид зберігання виник в даних правовідносинах?
Яку відповідальність несе зберігач?
Оцініть обставини справи і вирішіть справу.*

№3. Між ТОВ «Світанок» (поклажодавець) і ТОВ «Схід» (зберігач) було укладено договір на приймання, зберігання і відвантаження зерна, за умовами якого поклажодавець прийняв на себе зобов'язання передати, а зберігач - прийняти зерно сільськогосподарських культур з показниками, відповідними Державному стандарту, а саме пшеницю. Відповідно до пункту 5.2. договір вступає в силу з моменту його підписання сторонами і діє 1 рік. У разі якщо після закінчення терміну договору поклажодавець не забрав зерно, договір вважається пролонгованим на весь термін перебування товару на зберіганні. На виконання умов договору ТОВ «Схід» на зберігання передана пшениця 4 і 5 класу в кількості 10 000 тон. У встановлений строк поклажодавець не звернувся за отриманням товару. Зберігач, вважаючи за необхідне, щоб уникнути погіршення якості зерна, провів заходи щодо доведення зерна до стійкого стану для тривалого зберігання (знезараження від шкідників) і зниження вологості з 14,8% до 13,8%, в зв'язку з чим виставив на оплату послуг рахунок-фактуру на суму 9 000 грн. Поклажодавець платити відмовився, вважаючи, що не замовляв додаткових послуг та всі послуги зі зберігання закладені в розмір винагороди зберігачу. Зберігач звернувся до суду з вимогою про стягнення 9 000 грн.

Які види відносин виникли в даній ситуації?

Які обов'язки зберігача за договором зберігання на товарному складі?

Чи можлива автоматична пролонгація договору зберігання?

Оцініть обставини справи і вирішіть спір по суті.

Задачі до заняття II:

№4. У березні громадянка Семенченко звернулась до суду з позовом, де зазначала, що 20 лютого здала на зберігання відповідачу на автостоянку належний їй автомобіль «Land Cruiser Prado». Дана обставина підтверджується записом у журналі обліку транспортних засобів термінового зберігання автостоянки. Приблизно о 4 год 30 хв. 21 лютого зазначений автомобіль було пошкоджено шляхом занесення відкритого джерела вогню. Внаслідок термічного пошкодження автомобіля їй завдано майнову шкоду, розмір якої відповідно до висновку НДІ судових експертиз становить 1 800 465 грн. Посилаючись на те, що між сторонами укладено договір зберігання, за втрату прийнятої на зберігання речі відповідає зберігач, крім того, пошкодженням автомобіля їй завдано моральну шкоду в розмірі 100000 грн., просила задовольнити позов.

Згідно із постановою про порушення кримінальної справи № 2376 від 21 лютого, було встановлено, що 21 лютого року приблизно о 4 год 30 хв. невстановлена слідством особа здійснила підпал автомобіля «Land Cruiser Prado» шляхом несення відкритого джерела вогню, чим завдала Семенченко майнову шкоду.

Відповідно до листа Головного управління МЧС від 27 лютого зазначена пожежа виникла внаслідок підпалу.

Згідно із висновком авто товарознавчої експертизи № 2134, проведеної НДІ судових експертиз, ринкова вартість автомобіля становить 1 800 465 грн.; залишкову вартість автомобіля встановити неможливо у зв'язку з тим, що при огляді автомобіля дефектовка і діагностування не проводилось.

У відзиві на позов відповідач зазначив, що ним вжито всіх заходів щодо належного виконання зобов'язань за договором зберігання, його вини у завданні шкоди позивачу немає, а тому просить суд у задоволенні позову відмовити.

Чи є відповідач професійним зберігачем, а якщо є, то чи існують обставини, за яких він звільняється від відповідальності за пошкодження прийнятого на зберігання автомобіля позивача?

Які докази підтверджують наявність договірних відносин між сторонами спору?

Які дії зберігач зобов'язаний вчинити при прийнятті транспортного засобу на автостоянку для строкового зберігання?

При визначенні розміру шкоди, які обставини необхідно врахувати?

Вирішіть спір по суті.

№5. Марков звернувся до суду з позовом ПрАТ «Укрзалізниця» про відшкодування шкоди, посилаючись на те, що 10 січня поточного року він перебував в м. Чернівці, при ньому знаходилися три валізи з цінними речами, які він залишив в камері схову на залізничному вокзалі м. Чернівці. Про користування камерами в нього залишився жетон, за що він заплатив 90,00 грн. за одну добу зберігання речей, оскільки сподівався повернутися за речами наступного дня. В валізах знаходилися: шапки чоловічі (кількість 5 шт., на загальну суму 1840,00 грн.); шапки чоловічі (кількість 3 шт., на загальну суму 720,00 грн.); шапки жіночі (кількість 7 шт., на загальну суму 1680,00 грн.); шапки жіночі (кількість 11 шт., на загальну суму 3080,00 грн.); шапки жіночі (кількість 5 шт., на загальну суму 860,00 грн.); спортивні костюми чоловічі (кількість 5 шт., на загальну суму 10000,00 грн.); спортивні костюми жіночі (кількість 5 шт., на загальну суму 8400,00 грн.); спортивні костюми дитячі (кількість 5 шт., на загальну суму 4800,00 грн.); загальна вартість речей складає 31380,00 грн. Крім того, в валізах знаходилися його особисті речі. В той же день, під час спровокованої ним бійки Маркову, який перебував в

нетверезому стані, була заподіяна шкода здоров'ю і він був госпіталізований в місцеву лікарню. На лікуванні Марков перебував 35 днів. Після лікування Марков вирішив забрати свої речі з камери схову, але по приїзді йому було повідомлено, що оскільки він не повертався за речами протягом 30 днів, речі було списано та знищено шляхом спаління. Оскільки він вважає, що в нього були наявні поважні причини, за якими він своєчасно не повернувся за речами, діями відповідача заподіяно йому шкоду в розмірі 31380,00 грн., яку просив стягнути на свою користь, а також стягнути всі витрати, пов'язані з явкою до суду, компенсацію за втрачений заробіток і відрив від звичайних занять, оплата витрат на правову допомогу.

Якими нормативними актами регулюються відносини зберігання речей в камерах схову? В якому розмірі зберігач несе відповідальність? Які наслідки порушення умов договору поклажодавцем? Вирішіть спір по суті.

№6. 12 лютого поточного року між ТОВ (поклажодавець) та Банком (зберігач) було укладено договір відповідального зберігання майна, за умовами якого поклажодавець передає, а зберігач приймає на відповідальне зберігання на строк, визначений договором, колекцію ювелірних виробів, надалі іменується як майно, що визначене у акті приймання-передачі майна, який є невід'ємною частиною договору. Цим договором було передбачено, що зберігач зобов'язаний повернути майно поклажодавцеві за першою вимогою в строк, що не перевищує 1 (одного) календарного дня з моменту надання зберігачу такої вимоги. Винагорода зберігачу виплачується відповідно до прейскуранта Банка. Також поклажодавцю згідно з договором було надано право дострокового розірвання договору в односторонньому порядку і вимагати у зберігача повернення майна, яке знаходиться на зберіганні (всього або частини). Інших умов в договорі не визначено. Позивачем, з метою розірвання

договору, 1 квітня направлено Відповідачу лист з повідомлення, про одностороннє розірвання договору та вимогою повернути передане позивачем на зберігання відповідачу майно. Вказана вимога була отримана Відповідачем 02 квітня, однак не виконана. У зв'язку з цим, Позивач звернувся до суду з позовом до Відповідача про витребування майна з чужого незаконного володіння, обґрунтовуючи свої вимоги нормою ЦК України, яка передбачає право власника витребувати своє майно від особи, яка незаконно заволоділа ним (без наявної правової підстави).

Визначте істотні умови даного договору.

Чи вірно обрано позивачем спосіб захисту своїх прав?

Чи відповідає договір законодавству в частині дострокового розірвання в односторонньому порядку?

Вирішіть спір по суті.

ТЕМА 2.5. ДОГОВІР УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ

1. Поняття договору управління майном. Ознаки договору управління майном.
2. Суб'єкти договору управління майном.
3. Предмет договору управління майном.
4. Порядок укладення та форма договору. Істотні умови договору.
5. Зміст договору управління майном:
 - а) правове становище установника управління;
 - б) правове становище управителя;
 - в) правове становище вигодонабувача.
6. Відповідальність за договором управління майном.
7. Припинення договору управління майном.

Нормативно-правові акти:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

2. Закон України “ Про цінні папери та фондовий ринок” від 23.02.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
3. Закон України від 19.06.2003 р. «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-15>

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнєцової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176 с.
3. Договір як універсальна правова конструкція: монографія/А. П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Х.: Право, 2012. 432 с.
4. Некіт К.Г. Договір довірчого управління майном: порівняльно – правовий аналіз: монографія. Одеса: Вид. Букаєв В.В., 2012. 184 с.
5. Майданик, Р. Договір управління майном: правова природа, місце в праві України. Юридична Україна. 2010. №8. С.60-67.
6. Плухар І. Правовий статус управителя за природа договором управління майном в сфері будівництва житла. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2015. Випуск 61. С. 301-307.
7. Саванець Л.М., Правова природа договору управління бездокументарними цінними паперами. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. Серія ПРАВО. Випуск 24. Том 2 С.93-97.

Завдання:

1. Складіть проєкт договору управління об’єктом нерухомості.

2. Проаналізуйте та визначте особливості управління цінними паперами.

Задачі:

№1. Між ТЗОВ «Уніком» (управитель) і ПрАТ «Буд-Вест» (установник управління) був укладений договір управління будівлею, що належала на праві власності ПрАТ «Буд-Вест». При цьому сторони не обумовили строк дії договору. В процесі виконання договору ТЗОВ «Уніком» отримало в банку «Оптіма» кредит на реконструкцію будівлі. В забезпечення належного повернення кредиту сторони уклали договір застави (іпотеки) цієї будівлі. Термін погашення кредиту і термін дії договору про заставу становили сім років. Після закінчення п'яти років з моменту укладення договору управління ПрАТ «Буд-Вест» зажадало від ТЗОВ «Уніком» повернення будівлі. ТЗОВ дану вимогу виконало.

До моменту настання терміну повернення кредиту, отриманого ТЗОВ «Уніком» на реконструкцію будівлі, кредит не був повернутий. Як наслідок банк «Оптіма» пред'явив до суду позов про звернення стягнення на будівлю, яка перебувала в заставі (іпотеці). ПрАТ «Буд-Вест» висунуло зустрічний позов про визнання договору застави (іпотеки) недійсним з тієї підстави, що відповідно до закону термін дії договору довірчого управління не може перевищувати п'яти років, а отже, угода, укладена ТЗОВ «Уніком», не може передбачати обтяження предмета договору управління за межами визначеного законом строку.

Як вирішити спір? Який порядок визначення строку дії договору управління майном? Який порядок передання в заставу майна, яке є предметом договору управління майном? Чи вправі банк «Оптіма» звернути стягнення на предмет договору застави (іпотеки)?

№2. Виробничий кооператив «Захід» (установник управління) та ПрАТ «Добробут» (управитель) уклали довірчого управління, за яким кооператив передав в управління грошові кошти у розмірі 1000000 грн. для інвестування в пінні папери. Після припинення дії договору управитель на підставі розпорядження кооперативу повернув йому кошти та придбані цінні папери. При цьому сторони склали акт приймання-передачі, за яким ринкова вартість переданого кооперативу майна склала 700000 грн. Кооператив «Захід» звернувся до суду з вимогою про стягнення з ПрАТ «Добробут» реальних збитків у розмірі 300 тис. грн. – тобто різницю між сумою, переданою в управління, та сумою, отриманою після припинення договору, а також упущеної вигоди у розмірі 200 тис. грн.

Як вирішити спір? За яких обставин управитель несе відповідальність за збитки, завданні установнику управління? Чи несе відповідальність управитель за упущену кооперативом вигоду?

№3. Подружжя Кузнецових передали в управління інвестиційної компанії цінні папери, які їм належали. В договорі було встановлено, що подружжя поквартально платять управителю винагороду в розмірі 1% від ціни переданого в управління майна і відшкодовують всі необхідні витрати. Поквартально інвестиційна компанія надавала звіт про проведені операції. В поточному звіті подружжя виявило, що ціна на цінні папери, які їм належали, знизилася і вони понесли збитки. Однак, не дивлячись на це, інвестиційна компанія здійснила відшкодування витрат, що понесені нею в зв'язку з управлінням цінними паперами за звітний період, і виплатила собі винагороду за черговий період. Подружжя Кузнецових, вважаючи, що управитель має право на винагороду і відшкодування витрат тільки із доходу, що отримує від управління, вимагали від інвестиційної компанії відшкодувати заподіяну їм шкоду.

Як вирішити спір? Хто правий в даній ситуації? Які умови та порядок виплати винагороди управителю? Чи має право управитель самостійно враховувати із суми доходу власну винагороду?

ТЕМА 2.6. СПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

1. Поняття та основні види зобов'язань за спільною діяльністю.
2. Поняття та ознаки договору простого товариства.
3. Зміст договору простого товариства
4. Правовий режим спільного майна в договорі простого товариства.
5. Підстави для припинення договору простого товариства.

Завдання:

№1. Порівняйте правовий режим майна, що ввійшло до складу статутного капіталу господарського товариства на засадах, визначених договором про заснування товариства, та спільного майна учасників простого товариства.

№2. Визначте сфери діяльності, де найчастіше укладаються договори про спільну діяльність та з якою метою, а також переваги і недоліки даного договору.

№3. Проаналізуйте судову практику у справах, що виникають із договорів про спільну діяльність: 1) Постанова ВП ВС від 10.04.2019 № 916/2500/15 (12-274гс18); 2) Постанова ВС ВС/КЦС № 761/16629/15-ц від 05.09.2018; 3) Постанова ВС від 18.12.2013 № 6-104цс13.

№4. Складіть проект договору простого товариства.

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 12.02.2020).

2. Господарський кодекс України від 16. січня 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 13.03.2020).
3. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12> (дата звернення: 13.02.2020).
4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (дата звернення: 11.02.2020).
5. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з укладенням та виконанням договорів про сумісну діяльність: Роз'яснення Президії ВАСУ від 28 квітня 1995 р. № 02-5/302 // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_302800-95 (дата звернення: 12.02.2020).
6. Про практику Верховного Суду України у справах зі спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про сумісну діяльність: Інформаційний лист Вищого Господарського суду від 10 березня 2005р. №01-8/373. // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_373600-05 (дата звернення: 11.02.2020).

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнєцової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с
3. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасиво-Фатєєвої. Х. : Страйд : ФО-П Лисяк Л. С., 2012-2013.

4. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб./ О.В. Дзера. К. : Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.
5. Курафєєва І. Співвідношення договору пайової участі в будівництві житла та договору про спільну діяльність (просте товариство) // Підприємництво, господарство і право. 2009. № 9. С.101-104.
6. Юркевич Ю.М. Поняття та ознаки договору про спільну діяльність // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Випуск 34. Том 1. С.135-139.

Задачі:

№1. 25 березня 2019 року між ТОВ «КВАСОК» та дочірнім підприємством «Санаторій «Сонячне Закарпаття» було укладено договір про спільну діяльність № 2108076/2001-124. За змістом умов розділу I договору про спільну діяльність сторони за даним договором зобов'язуються шляхом об'єднання майна та зусиль, спільно діяти в сфері виробництва, розливу і реалізації мінеральної води, та інших видів діяльності з метою отримання прибутку. В період з 02 листопада 2020 року по 07 грудня 2020 року за ініціативою ТОВ «Квасок» із поточного рахунку спільної діяльності ТОВ «Квасок» та ДП «Сонячне Закарпаття» на поточний рахунок фізичної особи-підприємця Коваль С.В. було перераховано грошові кошти в розмірі 126 000,00 гривень, що підтверджується платіжними дорученнями. 09 грудня 2020 року ДП «Сонячне Закарпаття» дізналося про перерахунок коштів і звернулося до ТОВ «Квасок» з вимогою про повернення коштів у розмірі 126 000, 00 тис. грн. та подальшого розірвання договору, оскільки на момент перерахування коштів між ТОВ «Квасок» та фізичною особою-підприємцем Коваль С.В. не було укладено жодного договору та не існувало інших зобов'язальних відносин. Окрім цього, перерахування коштів, на думку ДП «Сонячне Закарпаття», повинно було здійснюватися лише з його відома.

Визначте вид спільної діяльності. Як здійснюється ведення спільних справ учасниками при спільній діяльності? Чи є підстави для розірвання договору про спільну діяльність? Надайте правову оцінку дій ТОВ «Квасок» та ДП «Сонячне Закарпаття».

№2. 23 квітня 2020 року між фізичною особою-підприємцем Куземою О.Г та фізичною особою-підприємцем Достоевською В.С. був укладений договір про спільну діяльність, відповідно до умов якого сторони зобов'язались інвестувати по 22 000, 00 дол. США кожний для ведення спільного готельного бізнесу. Відповідальною особою за договором була призначена Достоевська В.С., яка зобов'язалась керувати хостелом в цілому, вести бухгалтерський облік та всі пов'язані з ним справи, а також направляти позивачу щомісячний звіт про діяльність хостелу та ділити порівну прибуток від такої діяльності. Загалом Кузема О.Г. вклав у готельний бізнес 22 000, 00 дол. США, а згодом ще 3 000, 00 дол. США перерахував на рахунок Достоевської В.С. на її особисте прохання. По спливу восьми місяців після укладення договору Кузема О.Г. дізнався, що всупереч умовам договору, Достоевська В.С. не інвестувала в діяльність хостелу необхідної частки у розмірі 22 000, 00 дол. США, не зареєструвала договір у встановленому законом порядку, а також жодного разу не надала позивачу звіт про діяльність хостелу. 24 грудня 2020 року Кузема О.Г. звернувся до Достоевської В.С. з вимогою про розірвання договору про спільну діяльність, повернення 25 000 тис. дол. США та 10 000 тис. грн. прибутку. В свою чергу, Достоевська В.С. відмовилась задовольняти вимоги Куземи О.Г. та зазначила, що діяльність хостелу виявилась неприбутковою, а його утримання потребувало значних витрат, тому подальше існування хостелу виявилось неможливим, а дія договору про спільну діяльність, на її думку, вважається припиненою з моменту розірвання

договору оренди приміщення від 25 листопада 2020 року. Щодо 3 000, 00 дол. США, то Кузема О.Г. перерахував їх у добровільному порядку, не на виконання умов договору про спільну діяльність.

Надайте правову оцінку ситуації: проаналізуйте доводи сторін за договором про спільну діяльність. Визначте правовий режим майна, переданого учасниками для ведення спільної діяльності. В яких випадках можливе припинення договору про спільну діяльність та які правові наслідки це спричиняє? Чи підлягають вимоги Куземи О.Г. задоволенню?

№3. Між Дорошук В.В. та Осінською Ф.Д. був укладений договір про спільну діяльність, відповідно до умов якого вони домовились спільно діяти сфері розповсюдження декоративних рослин, з метою збільшення зелених насаджень на території Вижницького р-н, Чернівецької обл., без отримання прибутку. Відповідно до умов вказаного договору, вкладом Дорошук В.В. були: будівельні матеріали, грошові кошти, устаткування, фінансові, людські ресурси, професійні та інші знання, навички та вміння, які він вносить у перепланування і переобладнання павільйону у склад-капітальну споруду. Вкладом Осінської Ф.Д. були: павільйон, що належить їй на праві приватної власності та грошовий внесок у розмірі 5 тис. грн. Термін дії договору сторони не визначили. Окрім цього, умовами договору визначені етапи здійснення спільної діяльності. Через 5 місяців Осінська Ф.Д. повідомила Дорошук В.В. про своє бажання припинити договірні відносини та розірвати договір. Дорошук В.В. в свою чергу не заперечував проти розірвання договору, але вимагав від Осінської Ф.Д. визнання права власності на ½ павільйону, оскільки він вважає, що у нього виникло право спільної часткової власності на дане майно і у випадку розірвання договору частина майна повинна перейти йому. Зі

своєї сторони готовий передати частину будівельних матеріалів Осінській Ф.Д.

Визначте, що може бути вкладом учасників при укладенні договору про спільну діяльність. Який порядок припинення договору про спільну діяльність, що укладений на невизначений термін. Надайте правову оцінку ситуації та визначте чи підлягають вимоги Дорощука В.В. задоволенню?

ТЕМА 2.7. ДОГОВОРИ ЩОДО РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1. Загальна характеристика договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності та їх місце у системі договірних прав України.
2. Порядок укладення та форма договорів про передання майнових прав інтелектуальної власності.
3. Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
4. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності та ліцензійний договір.
5. Договори про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності
6. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.
7. Договори про передання майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з виконанням трудового договору.
8. Договори застави майнових прав інтелектуальної власності.
9. Договір про передання ноу-хау.

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV.

- URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16. січня 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
 3. Закон України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” № 3687-XII від 15.12.1993 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
 4. Закон України “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг” № 3689-XII від 15.12.1993 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
 5. Закон України “Про охорону прав на промислові зразки” від 15.12.1993 р. № 3688-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
 6. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
 7. Закон України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" від 14.09.2006 р. №143-V. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>
 8. Закон України "Про авторське право і суміжні права" від 04.11.2018 №3792-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
 9. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України від 17.10.2012. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с
3. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2012-2013.
4. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб./ О.В. Дзера. К. : Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.
6. Договірні форми розпорядження майновими правами на об'єкти авторського права: монографія / кол. авторів; за наук. ред. Мироненко Н. М.; НДІ ІВ НАПрН України. К. : Інтерсервіс, 2014. 248 с.
7. Договори по розпорядженню майновими правами на об'єкти патентного права. Т.1.: монографія / Колектив авторів: Г.О.Андрощук, Ю. Л. Борко, В. А. Васильєва, І. Ф.Коваль, В. М. Коссак, Б. М. Падучак, О. О. Тверезенко; за наук. ред. Мироненко Н. М.– К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2014. 279 с.
8. Право інтелектуальної власності: підручник. [О.І. Харитонова, Є.О. Харитонов, Т.С. Ківалова та ін.]; за заг. ред. О.І. Харитонвої. К.: Юрінком Інтер, 2017. 540 с.

Завдання:

1. Порівняйте ліцензійний договір та договір про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності.
2. Порівняйте виключну, одиничну та невиключну ліцензію на використання об'єкта права інтелектуальної власності.
3. Складіть проект договору про передачу прав на використання комп'ютерної програми

Задачі:

№1. Програміст за фахом гр. Мороз П.І. перебував у трудових відносинах з приватним підприємством «Альтаір». У зв'язку з виконанням трудових обов'язків Мороз П.І. розробив та передав

комп'ютерну програму для ведення бухгалтерського обліку на підприємствах. Програма використовувалась «Альтаїром» для власних потреб. Через деякий час (приблизно через півроку) приватне підприємство «Альтаір» уклало декілька авторських договорів на використання вищевказаної програми з іншими підприємствами. Мороз, вважаючи себе автором програми, звернувся до суду з позовом до «Альтаіра».

Надайте правову оцінку ситуації: проаналізуйте вимогу Мороза П.І.

Які способи захисту може використати Мороз?

В яких випадках майнові права автора переходять до третіх осіб?

Чи підлягає вимога Мороза П.І. задоволенню?

№2. Між Івановим та ТОВ «Технолог» укладено договір про надання виключної ліцензії на використання «ноу-хау» та технічної документації для виробництва приладу, а саме, не інвазійного глюкометра. Договором було обумовлено, що ТОВ «Технолог» зобов'язаний протягом 20 банківських днів провести першу виплату винагороди в сумі 5000 грн., а після випуску першої тисячі приладів виникає зобов'язання сплатити роялті та інші платежі. ТОВ «Технолог» не виконав покладені договором на нього обов'язки, після чого, надіслав Іванову листа про одностороннє розірвання договору без жодної виплати. Іванов звернувся до суду з вимогою стягнути на свою користь винагороду, роялті, пеню за користування чужими грошима за ліцензійним договором, розірвати ліцензійний договір.

Надайте правову оцінку ситуації: проаналізуйте всі вимоги Іванова.

Чи підлягає вимога Іванова задоволенню?

Яким чином здійснюється передача «ноу-хау»?

За яких умов можливе одностороннє розірвання договору?

№3. 03 лютого в магазині «Караван» Іванов помітив продаж обкладинок на паспорт, на яких було відтворено твір образотворчого мистецтва, який за три роки до цього, на його замовлення своєю творчою працею створив Петров. У творі зображено хлопчину, одягненого в національний одяг та з прапором України у руках. Зазначене підтверджується авторським договором замовлення на створення твору та актом прийому-передачі роботи до авторського договору замовлення.

Надайте правову оцінку ситуації: в якому випадку виключне майнове право на використання твору переходить іншій особі? Кому належить виключне право на використання твору та виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами?

Який спосіб обрати Іванову для захисту своїх прав?

ТЕМА 2.8. ДОГОВІР КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ (ФРАНЧАЙЗИНГ)

1. Поняття та ознаки договору комерційної концесії.
2. Значення договору комерційної концесії в ринкових умовах.
3. Істотні умови договору комерційної концесії. Сторони договору.
4. Зміст договору. Обмеження прав сторін за договором комерційної концесії.
5. Комерційна субконцесія.
6. Виконання договору комерційної концесії.
7. Зміна та припинення договору комерційної концесії.
8. Відповідальність сторін за порушення умов договору.

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 12.02.2020).

2. Господарський кодекс України від 16. січня 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 13.02.2020).
3. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-XII від 15.12.1993 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> (дата звернення: 12.02.2020).
4. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» № 3689-XII від 15.12.1993 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (дата звернення: 12.02.2020).
5. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993 р. № 3688-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12> (дата звернення: 12.02.2020).
6. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (дата звернення: 11.02.2020).
7. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14.09.2006 р. №143-V. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16> (дата звернення: 11.02.2020).
8. Положення про франчайзинг Всесвітньої організації інтелектуальної власності // ISBN: 888644916X
9. Європейський Кодекс Етики Франчайзингу. URL: <http://franchising.ua/franchayzing94/evropeyskiy-kodeks-etiki-franchayzingu/>
10. Руководство Всемирной организации интеллектуальной собственности по франчайзингу 1994 года. URL: [http://ftp.wipo.int/pub/library/ebooks/wipopublications/wipo_public_480\(e\).pdf](http://ftp.wipo.int/pub/library/ebooks/wipopublications/wipo_public_480(e).pdf)

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с.
3. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / за ред. І. В.Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2012-2013.
4. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб./ О.В. Дзера. К. : Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.
6. Падучак Б, Талда М. Проблемні аспекти визначення предмету договору комерційної концесії. Теорія і практика інтелектуальної власності. №6. 2013. С.51-57.
7. Цеслів А. С. Комерційна концесія та суміжні договори: порівняльний аспект. Бізнес Інформ. 2013. № 6. С. 351-355.
8. Паніна Ю. Нормативно-правове регулювання договору комерційної концесії за Цивільним і Господарським кодексами України. Прикарпатський юридичний вісник. 2016. №3. с.41-45.
9. Ходаківський Є. І., Якобчук В. П., Литвинчук І. Л. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2014. 275 с.

Завдання:

1. Порівняйте положення щодо комерційної концесії в ГК та ЦК.
2. Визначте переваги та недоліки комерційної концесії порівняно з іншими формами організації підприємництва (створенням підприємства, товариства чи філії, представництва; укладенням договору про спільну підприємницьку діяльність).

Задачі:

№1. Між Івановим та Петровим було укладено договір комерційної концесії, відповідно до умов якого Петров

зобов'язувався надати Іванову право використовувати фірмове комерційне найменування та торговельну марку квест кімнат «Розвага» за винагороду в сумі 10 000 грн. Проте, після укладення угоди та сплати грошових коштів, Іванову стало відомо, що вказані Петровим у договорі знаки для товарів і послуг не зареєстровані. Тому Іванов звернувся до суду з позовом визнати договір комерційної концесії недійсним, а також з вимогою повернення коштів та відшкодування збитків.

Надайте правову оцінку ситуації: проаналізуйте вимогу Іванова. В яких випадках можливе визнання недійсним договору комерційної концесії і які наслідки такого визнання?

№2. АТ «Монарх» уклало договір комерційної концесії з ТОВ «Каблучок». Відповідно до умов договору ТОВ «Каблучок» було надано право користуватися комерційним найменуванням «Монарх», винаходом, двома промисловими зразками, комерційним досвідом та діловою репутацією АТ «Монарх». При цьому користувач мав можливість реалізувати як виготовлену правоволодільцем продукцію, так і самостійно виготовляти та реалізувати взуття під комерційним найменуванням «Монарх».

У процесі діяльності ТОВ «Каблучок» з'ясувалося, що певне взуття було реалізовано з недоліками. Споживачі звернулися з позовом безпосередньо до правоволодільця. Однак АТ «Монарх» вважає, що воно буде нести відповідальність лише за недоліки товару, виготовленого самим правоволодільцем. Що ж стосується недоліків взуття, виготовленого ТОВ «Каблучок» за договором комерційної концесії, то відповідати перед споживачами повинен безпосередньо виробник.

Надайте правову оцінку ситуації: проаналізуйте обов'язки сторін договору комерційної концесії у разі виявлення товару з недоліками. Хто повинен відшкодувати шкоду за

взуття з недоліками? Який вид відповідальності несуть суб'єкти даних правовідносин? Яким чином до даних правовідносин буде застосовуватися законодавство про захист прав споживачів?

№3. Між ТОВ «Аврора» та ТОВ «Юкон» був укладений договір комерційної концесії, за умовами якого ТОВ «Аврора» зобов'язувався надати, а ТОВ «Юкон» отримував право вступити до Франчайзингової мережі «Сніданок» для ведення бізнесу згідно з системою ТОВ «Аврора», що передбачає право та зобов'язання ТОВ «Юкос» використовувати на умовах простої (невиключної) ліцензії систему ведення бізнесу, торгову марку та інші об'єкти інтелектуальної власності, право користування якими надається за ліцензійними договорами, що є додатками до договору. Однак після укладення договору ТОВ «Аврора» не надавало рекомендації по технічному обслуговуванню обладнання та навчання персоналу, тому ТОВ «Аврора» звернулось до суду для розірвання договору.

Надайте правову оцінку ситуації: проаналізуйте вимогу ТОВ «Аврора» та можливі порушення договору. Що становить предмет даного договору? Чи є підстави для розірвання договору комерційної концесії? В яких випадках можливе розірвання договору комерційної концесії і які наслідки такого розірвання?

ТЕМА 2.9. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ З ОДНОСТОРОННІХ ДІЙ

1. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу.
2. Публічна обіцянка нагороди за результатами конкурсу.
3. Правова природа конкурсу як підстави виникнення цивільних правовідносин.

4. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
5. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної чи юридичної особи.
6. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.
7. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

Завдання:

1. Проаналізуйте, чи можна розглядати повернення дитини, яка загубилася, її батькам в якості дій, що вчиняються в інтересах інших осіб без їх доручення?
2. Проаналізуйте судову практику у справах, пов'язаних із набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави:
1) Постанова ВС від 05.12.2018 №367/6344/16-ц; 2) Постанова ВС від 02.10.2013 № 6-88цс13; 3) Постанова ВС від 23.05.2018 № 629/4628/16-ц

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 12.02.2020).

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с
3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасиво-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2012-2013.

4. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб./ О.В. Дзера. К. : Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.
5. Яковенко В.В., Філик Н.В. Публічна обіцянка винагороди: визначення правової природи. Порівняльно-аналітичне право. №5. 2017. С. 137-140.
6. Ігнатенко В.М. Динаміка виникнення зобов'язання з публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2012. №3. С.174-181.
7. Кузьмич О.Я. Зобов'язання у зв'язку із вчиненням дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення: проблеми кваліфікації в судовій практиці. Право і суспільство. 2016. №3. С.58-64.
8. Кухарев О.Є. Підстави виникнення зобов'язань унаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Право і безпека. 2010. №2. С.205-209.

Задачі:

№1. Кучер С.Т. приймав участь у маркетингових акціях, що організовувалися та проводилися ТОВ «Директ-М Тред» у період з 01 грудня 2019 року по 15 грудня 2019 року та з 06 січня 2020 року по 15 липня 2020 року. Кучер брав участь у декількох акціях, ним був замовлений товар на суму 49,90 грн., замовлення оплачено, усі підтверджуючі документи про оплату були відправлені ТОВ «Директ-М Тред». 01 серпня 2020 року Кучера С.Т. було повідомлено, що він офіційно обраний переможцем акції з грошовою винагородою 700000 гривень. 03 серпня 2020 року ТОВ «Директ-М Тред» замість виплати на користь Кучера С.Т. грошового призу знову надіслав на адресу останнього листа, в якому в котрий раз запропонував замовити та оплатити товар. Протягом серпня-вересня 2020 року Кучер С.Т. брав участь ще у двох акціях, виконав усі умови акції, однак грошовий приз у загальному розмірі 555000 грн. не

отримав. У січні 2021 року Кучер С.Т. звернувся до суду із вимогою до ТОВ «Директ-М Тред» про стягнення коштів, посилаючись на порушення статей 1144, 1148 ЦК України.

Надайте правову оцінку ситуації. Визначте чи існує відмінність між публічною обіцянкою винагороди без оголошення конкурсу та маркетинговою акцією. Проаналізуйте чи підлягає вимога Кучера С.Т. задоволенню.

№2. Гонтар П.П. працює на посаді менеджера по зовнішньо-економічній діяльності ТОВ «Єврокилим». Протягом останніх двох років у ТОВ «Єврокилим» виникли певні фінансові проблеми по оплаті податків та платежів за користування комунальними послугами на території Миргородського району. З метою недопущення небезпеки настання невідгідних для ТОВ «Єврокилим» майнових наслідків у вигляді подальших грошових стягнень, пені, штрафів та іншого Гонтар П.П. за особисті кошти, без доручення керівництва ТОВ «Єврокилим», 26 грудня вчинив в майнових інтересах ТОВ «Єврокилим» дії по оплаті боргу. 03 січня наступного року, використовуючи першу нагоду, Гонтар П.П. вручив керівнику ТОВ «Єврокилим» письмове повідомлення про вчинення ним дій в майнових інтересах юридичної особи ТОВ «Єврокилим», надавши можливість ознайомитися з оригіналами документів, що підтверджують його дії, та пред'явив вимогу про відшкодування витрат та виплати винагороди. До цього часу кошти повернуті не були, за таких обставин Гонтар П.П. змушений був звернутися до суду з позовом про відшкодування витрат у зв'язку із вчиненням дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення у сумі 80 597 гривень 50 копійок (фактичні витрати, що підтверджені документально) та 5 тисяч гривень винагороди за вчинення ним вище зазначених дій.

Визначте порядок відшкодування витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в майнових інтересах

іншої особи без її доручення. Проаналізуйте правовідносини, що виникли між сторонами чи існують правові підстави для задоволення вимог Гонтара П.П.? Чи вплинув би на остаточне рішення той факт, що Гонтар П.П. при першій нагоді не повідомив керівництво ТОВ «Євроклім» про вчинені ним дії?

№3. Клаку О.О. на підставі договору купівлі-продажу належить двохкімнатна квартира. Приватному підприємству «Твій стиль» належить на праві власності нежиле приміщення. ПП «Твій стиль» була здійснена реконструкція власних нежилых приміщень з будівництвом прибудови в межах орендованої земельної ділянки під ательє. Між Клак О.О. та ПП «Твій стиль» 24.03.2018 року було укладено договір, який посвідчено приватним нотаріусом, згідно якого визначені умови надання Клаком О.О. згоди на здійснення ПП «Твій стиль» прибудови. Відповідно до вказаного договору, Клак О.О. зобов'язався надати згоду на проведення робіт пов'язаних з прибудовою до ательє, а ПП «Твій стиль» збільшити площу балкону шляхом добудови шириною 1,3 метри по периметру балкону на даху ательє; обшити балкон вагонкою, здійснити засклення балкону, встановити металопластикові вікна, облаштувати балкон ґратами; встановити металопластикове вікно у віконному проїмі поруч із балконом та металеві ґрати на двох вікнах; улаштувати захист від зволоження зовнішніх стін. 17.07.2018 року Клак О.О. звернувся до ПП «Твій стиль» з вимогою про знесення прибудови та стягнення вартості відновлюваних робіт. Підставою для таких вимог стало те, що у квартирі Клака О.О. з'явилася пліснява та почали відпадати шпалери і штукатурка в житловій частині квартири. Це, на думку, Клала О.О. стало наслідком порушення будівельно-технічних норм під час здійснення ПП «Твій стиль» прибудови.

Проаналізуйте чи підпадають дані відносини під дію Глави 81 ЦК України «Створення загрози життю, здоров'ю,

майну фізичної особи або майну юридичної особи»? Який вид експертизи доцільно провести у даній ситуації, для того, щоб підтвердити чи спростувати позицію Клака О.О.? Надайте правову оцінку ситуації та вирішіть спір по суті.

ТЕМА 2.10. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ВНАСЛІДОК СПРИЧИНЕННЯ ШКОДИ (ПОЗАДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ)

1. Поняття зобов'язань з відшкодування шкоди.
2. Поняття генерального та спеціальних деліктів.
3. Загальні умови відповідальності за спричинення шкоди. Усічений склад правопорушення.
4. Співвідношення договірної і деліктної відповідальності. Особливості деліктної відповідальності.
5. Відшкодування шкоди, спричиненої правомірними діями.
6. Відповідальність за шкоду, спричинену джерелом підвищеної небезпеки:
 - поняття джерела підвищеної небезпеки;
 - суб'єкти відповідальності;
 - умови відповідальності;
 - обставини, які виключають відповідальність за шкоду, спричинену джерелом підвищеної небезпеки;
 - відповідальність за шкоду, спричинену взаємодією джерел підвищеної небезпеки.
7. Відповідальність за шкоду, спричинену неповнолітніми та недієздатними:
 - відшкодування шкоди, спричиненої малолітніми особами;
 - відшкодування шкоди, спричиненої неповнолітніми особами;
 - відшкодування шкоди, спричиненої недієздатними та особами обмеженими в дієздатності.

8. Відповідальність за шкоду, заподіяну органами державної влади.
9. Відповідальність за шкоду, завдану громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду.
10. Особливості відшкодування шкоди, завданої внаслідок вчинення злочину.
11. Відповідальність за шкоду, спільно заподіяну кількома особами.
12. Відповідальність за шкоду заподіяну життю та здоров'ю громадянина.
13. Відповідальність за шкоду, заподіяну недоліками проданих товарів, виконаних робіт, наданих послуг.
14. Об'єм відшкодування шкоди та врахування вини потерпілого.
15. Компенсація моральної шкоди.

Нормативні акти:

1. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>
2. Про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція від 17.07.1997. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/995_004
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» від 01.12.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94>

5. Закон України «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції» від 19.05.2011р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3390-17>
6. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18.01.2001 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14>
7. Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07. 2002 № 956. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/956-2002>
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України конституційності окремих положень ст. 32 Закону України «Про Державний бюджет України на 2000 рік» та ст. 25 Закону України «Про Державний бюджет України на 2001 рік» (справа про відшкодування шкоди державою) / Конституційний Суд; Рішення від 03.10.2001 № 12-рп/2001. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-01>
9. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.03.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>
10. Про судову практику у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>
11. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням моральної шкоди. Роз'яснення Вищого Арбітражного Суду від 29 лютого 1996 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v5_95800-96
12. Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і

кримінальних справ від 1 березня 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-13>

13. Рішення ЄСПЛ у справі «Макаренко проти України»: Затримання Заявника без рішення суду, а також необґрунтовано тривале тримання Заявника під вартою призвело до порушення Конвенції (ст. 5 Конвенції, заява № 622/11, від 30.01.2018 р.) (*компенсація моральної шкоди*) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c45

14. Рішення ЄСПЛ у справі «О' Галлоран та Франціс проти Сполученого Королівства» від 29.06.2007 року

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с.
3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2012-2013.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2019. Т. II. 1048 с.
5. Цивільне право : підручник : у 2 т. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. 2-ге вид., переробл. та доповн. Х. : Право, 2014.
6. Відшкодування шкоди потерпілому, заподіяної кримінальним правопорушенням: монографія / І. І. Татарин. – Львів, ЛьвДУВС, 2017. 184 с.
7. Бурлака І. В. Б91 Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої без вини : монографія. Х.: Право, 2016. 200 с.

8. Ківалова Т.С. Зобов'язання відшкодування шкоди у цивільному законодавстві України (теоретичні аспекти): монографія. О.: Юридична література, 2008. 358 с.
9. Отрадна О.О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2014. 238 с.
10. Примак В.Д. Відшкодування моральної шкоди на засадах справедливості, розумності й добросовісності: монографія. К., 2014. 432с.
11. Резніченко С. В. Підстави звільнення працівника ОВС від цивільно-правової відповідальності за завдання шкоди : моногр. / С. В. Резніченко, О. В. Церковна. Одеса: ОДУВС, 2014. 176 с.

Завдання:

1. Визначте особливості відшкодування шкоди, заподіяної в стані «необхідної оборони» та «крайньої необхідності» за нормами цивільного та кримінального права?
2. Визначте особливості відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок лікарської помилки.

Задачі.

Задачі для заняття I:

№1. 25 січня поточного року сталося zalиття квартири громадянина Сазоненко Внаслідок zalиття 27 січня комісією за участю представника житлово-експлуатаційної контори, Сазоненка як власника квартири № 12 та Музиченка як власника квартири № 15 складено акт.

Причиною zalиття є прорив батареї в квартирі, власником якої є Музиченко. Відповідно до висновку експертів за результатами проведення судової будівельно-технічної експертизи вартість ремонтно-будівельних робіт, які слід виконати для усунення пошкоджень у квартирі №12, які утворились в результаті zalиття, на час складання висновку

становить 45 584 грн. 14 лютого Сазоненко звернувся до суду з позовом до Музиченка про відшкодування заподіяної шкоди, а саме : 45 584 грн. – вартість ремонту, 5123 грн. – вартість проведеної експертизи, 2560 грн. - правова допомога, та 5000 грн. – моральна шкода.

У відзиві на позовну заяву відповідач Музиченко зазначив, що акт від 27 січня складений з порушенням строків і не був підписаний відповідачем. Причина залиття не відповідає дійсності та не підтверджена належними доказами. Суд не надав належної оцінки показам свідків. Відсутні докази того, що залиття сталося саме з його вини. Експертиза проведена без участі відповідача. Співвідповідачем за даним позовом також повинен бути ПП «Жилтранс», на обслуговуванні якого перебуває будинок.

Проаналізуйте доводи сторін.

На кому лежить обов'язок доводити вину відповідача?

Якими нормативними актами необхідно керуватися при розгляді таких категорій справ?

Вирішіть спір по суті.

№2. Ввечері на алеї міського парку до Денисової підійшли двоє підлітків Савченко та Заєць з вимогою віддати телефон, ювелірні прикраси та гаманець. Денисова відкрила сумку, вихватила газовий пістолет і приснула газом в очі Савченка. Той відскочив від неї, впав і вдарився головою об камінь. Заєць негайно зателефонував батькам Савченка. Савченки знайшли сина в парку без свідомості. Біля нього знаходилася Денисова, яка намагалася надати йому допомогу. Швидка допомога, яку викликала Денисова відвезла Савченка в лікарню, а батько Савченка доставив Денисову у відділ поліції. Черговий відділу відібрав у Денисової газовий пістолет, на носіння якого вона мала дозвіл, і затримав її. Весь час слідства (15 днів) Денисова знаходилась під арештом. Батько Савченка подав до суду позов

до Денисової про відшкодування шкоди, спричиненої здоров'ю його сина. В свою чергу Денисова подала два позови. Один – до батька Савченка про компенсацію моральної шкоди у зв'язку з необґрунтованим звинуваченням її в нападі на його сина і спробою сина забрати у неї телефон, ювелірні прикраси та гаманець. Другий – до органів поліції про відшкодування шкоди, спричиненої незаконним триманням під вартою.

Чи правомірні дії Денисової по відношенню до підлітків, які намагалися відібрати у неї телефон, ювелірні прикраси та гаманець? Чи правомірні вимоги батька Савченка про відшкодування шкоди, спричиненої Денисовою його сину? Чи підлягає задоволенню позов Денисової до батька Савченка? Чи підлягає задоволенню позов Денисової до органів поліції?

№3. Климов, перебуваючи на робочому місці в хімічній лабораторії НДІ з необережності розлив хімічну речовину, яка спалахнула і вогонь перекинувся на одяг Климова. Климов з галасом вибіг з лабораторії в роздягальню до умивальника. Гардеробник Макарів побачивши людину, охоплену вогнем, схопив з вішалки пальто і накинув його на Климова. Вогонь загасили, але істотно пошкодили дороге пальто, яке належало одному з співробітників НДІ Попову.

Проаналізуйте ситуацію.

На кого буде покладена відповідальність за спричинення шкоди майну Попова?

Чи можна в даному випадку застосувати підстави для звільнення від відповідальності Климова або Макарова?

Задачі для заняття II:

№4. 16-річний Максим Нікітенко, батьки якого 2 роки назад позбавлені батьківських прав, викрав автомобіль, залишений біля магазину. Рухаючись на великій швидкості збив працівника поліції Собка, який переходив вулицю на червоне світло

світлофора і поспішав в службових справах. Собка доправили в лікарню швидкої допомоги з численними переломами кісток, пошкодженнями внутрішніх органів. Після тривалого лікування Собко був визнаний інвалідом 2 групи. Собко подав позов до Нікітенка про відшкодування шкоди, спричиненої здоров'ю.

Чи правомірний позов Собка до Нікітенка, враховуючи, що він переходив вулицю на червоне світло?

Чи має значення той факт, що в момент ДТП Собко поспішав в службових справах?

Чи можна покласти обов'язок відшкодувати шкоду на батьків Нікітенка?

В яких випадках обов'язок батьків по відшкодуванню шкоди припиняється?

№5. Громадянка Наумова проходила парком. Собака (породи бультер'єр), що належала громадянину Яремі, напала на Наумову, порвавши на ній пальто та покусавши руки. Пальто ремонту не підлягало, а від одержаних укусів Наумова проходила курс лікування. Власник собаки Ярема відмовився відшкодувати шкоду (в т.ч. моральну у розмірі 5.000 грн.).

Собака була на повідку, несподівано вирвалася з рук господаря, вдержати її ні командою, ні силою не вдалося. Наумова наполягала на відшкодуванні незалежно від вини господаря, оскільки такі собаки є джерелом підвищеної небезпеки, їх розведення в деяких країнах взагалі заборонено.

Визначте підстави, умови та обсяги відповідальності.

Що таке джерело підвищеної небезпеки? Які ознаки джерела підвищеної небезпеки?

Вирішіть спір.

№6. Перебуваючи за кермом маршрутного таксі, яке належало АТП-4511, водій Биков вчинив наїзд на пішохода Корнієнка.

Розслідуванням дорожньо-транспортної події було встановлено: Корнієнко, перебуваючи у стані сильного алкогольного сп'яніння, хотів перейти вулицю, але, побачивши маршрутне таксі, що наближалось, зупинився на обочині. Не втримавшись на кучугурі снігу, що тягнулася вздовж дороги, Корнієнко потрапив під колеса таксі. Від зіткнення було розбито лобове скло. Осколком було поранено око пасажирки маршрутного таксі. Корнієнко одержав перелом ребер, ключиці, струс мозку, після чого тривалий час перебував на стаціонарному лікуванні.

Визначте суб'єктів відповідальності.

Визначте потерпілих в даній ситуації.

Який порядок відшкодування заподіяної шкоди?

За якими критеріями визначається об'єм відшкодування шкоди?

Задачі для заняття III:

№7. До суду із позовом про відшкодування майнової та моральної шкоди звернувся громадянин Зінчук. В позові він вказав, що вироком районного суду громадянина Панченка визнано винним в скоєнні злочину, передбаченого ч.1 ст.122 КК України і призначено покарання у виді 2 років позбавлення волі та 1 рік випробувального терміну. Внаслідок умисно скоєння вищевказаного злочину Панченко спричинив йому тілесні ушкодження середньої тяжкості (закритий перелом суглобового відростка нижньої щелепи, садна правої вушної раковини), також внаслідок вчинення злочину позивачу пошкоджено шкіряну куртку, а отже заподіяв майнову шкоду, яку досі не відшкодував. Також діями відповідача позивачу заподіяно моральну шкоду, яка полягає в тому, що внаслідок злочинних дій відповідача позивач терпів фізичний біль і страждання у зв'язку із ушкодженням здоров'я, змушений був проходити лікування в умовах стаціонару у лікарні, проходити складні

медичні обстеження, неодноразово їздив в обласний центр, також позивач зазнав приниження честі та гідності, за захистом своїх прав був змушений звертатися до поліції, до суду, ходити на допити, приймати участь у численних слідчих діях, у судових засіданнях, проходити судмедекспертизу, на значний термін нормальний ритм і спокій його життя були порушені, він позбавлений був можливості працювати і заробляти собі на прожиття.

Зінченко просить суд стягнути з Панченка на свою користь відшкодування заподіяної йому майнової шкоди в сумі 8 476 гривень та моральної шкоди в сумі 18 000 гривень. В судовому засіданні позивач свій позов підтримав і надав суду пояснення, аналогічні викладеним у позовній заяві.

В судовому засіданні відповідач позов не визнав і пояснив, що він не має коштів для відшкодування позивачу заподіяної злочином шкоди, на його утриманні знаходяться трое неповнолітніх дітей, а моральної шкоди він не заподіював, оскільки суперечка виникла внаслідок взаємних неприязних стосунків.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, враховуючи заперечення відповідача, а саме стягнув з Панченка на користь Зінченка 4000тис. грн. майнової шкоди, в частині відшкодування моральної шкоди відмовив.

Надайте правову оцінку ситуації: проаналізуйте доводи позивача та відповідача.

Які докази суд приймає до уваги при визначенні розміру шкоди?

Чи є підстави для апеляційної скарги?

№8. В червні 2020 року громадянин Яценко звернувся до суду з позовом до Головного управління Національної поліції України в Київській області, прокуратури Київської області, Державної казначейської служби України про відшкодування майнової та

моральної шкоди, завданої незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури. Позовна заява мотивована тим, що слідчим слідчого управління Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Київській області 7 липня 2018 року у кримінальному провадженні від 8 лютого 2018 року йому було повідомлено про підозру у вчиненні злочину, передбаченого частиною другою статті 367 КК України. 16 вересня 2018 року складено обвинувальний акт, згідно якого він обвинувачувався у вчиненні злочину, передбаченого частиною другою статті 367 КК України, який було направлено до районного суду Київської області. У ході судового розгляду кримінального провадження 8 грудня 2018 року та 19 травня 2019 року прокурором, який підтримував державне обвинувачення, було змінено відносно нього обвинувачення на частину першу статті 367 КК України. Вироком районного суду Київської області від 3 серпня 2019 року, залишеного без змін ухвалою апеляційного суду Київської області від 11 листопада 2019 року, його виправдано у вчиненні інкримінованого йому кримінального правопорушення на підставі у зв'язку з відсутністю в його діянні складу кримінального правопорушення. Позивач зазначав, що у період з 7 липня 2018 року до 11 листопада 2019 року тривало незаконне кримінальне провадження, внаслідок чого він зазнав психічних та моральних страждань, що призвело до порушення його нормальних життєвих зв'язків та вимагало від нього значних додаткових зусиль для організації свого життя. Крім того, йому завдано майнової шкоди, яка полягає в тому, що внаслідок незаконних рішень і дій органів досудового розслідування та прокуратури, він вимушений був здійснювати витрати на придбання квитків на автобус для прибуття разом зі своїм захисником з місця їхнього постійного проживання, до м. Києва для участі в слідчих і процесуальних діях та в судових

засіданнях районного суду м. Києва, апеляційного суду м. Києва, а також для участі у судових засіданнях районного суду Київської області з 7 жовтня 2018 року до 3 серпня 2019 року та судовому засіданні апеляційного суду Київської області. За цей час він також втратив заробіток, оскільки брав відпустку за власний рахунок. Витрати на юридичну допомогу становлять 10000грн. З урахуванням викладеного, просив суд стягнути з Державної казначейської служби України за рахунок коштів Державного бюджету України на його користь матеріальну шкоду у розмірі 17 261 грн. 98 коп. та моральну шкоду у розмірі 80 тис. грн, а всього 97 261 грн 98 коп.

Рішенням суду першої інстанції позов Яценка задоволено. Стягнуто з Державної казначейської служби України за рахунок коштів Державного бюджету України шляхом списання коштів з єдиного казначейського рахунку на користь Яценка, завдану незаконними рішеннями та діями органів досудового розслідування та прокуратури моральну шкоду у розмірі 80 тис. грн та матеріальну шкоду у розмірі 17 261 грн 98 коп., всього - 97 261 грн 98 коп.

Рішенням апеляційного суду Київської області рішення районного суду скасовано. У задоволенні позову Яценка відмовлено.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції, апеляційний суд виходив з того, що у позовній заяві позивач просив стягнути моральну та майнову шкоду, завдану незаконними рішеннями і діями органів досудового розслідування та прокуратури. Проте, судом не залучено до участі у справі осіб, діями яких було завдано шкоду, питання про права та обов'язки яких було вирішено судом.

Яценко звернувся з касаційною скаргою до Верховного Суду в якій просив скасувати рішення апеляційної інстанції та залишити в силі рішення суду першої інстанції.

Проаналізуйте законність рішень першої та апеляційної інстанцій.

Визначте належних відповідачів.

Проаналізуйте майнові вимоги позивача.

Вирішіть спір по суті

№9. У вересні громадянка Назаренко звернулась до суду з позовом до міської ради про відшкодування майнової та моральної шкоди. Позовні вимоги мотивовано тим, що 30 березня вона відвідувала комунальне підприємство з питань оплати послуг з тепlopостачання. Повертаючись додому, на неї напала зграя агресивних бродячих собак, які повалили її на землю і почали кусати за ноги. Самостійно відбитись від собак вона не могла і напад собак був припинений лише завдяки працівникам комунального підприємства та небайдужим перехожим, які також зателефонували сину позивачки і він через деякий час на власному автомобілі доставив її в лікарню. В лікарні позивачці було надано першу медичну допомогу та поміщено на стаціонарне лікування до 13 квітня, після якого вона ще близько трьох місяців знаходилась на амбулаторному лікуванні.

Через даний напад собак їй була спричинена матеріальна шкода, яка полягає у здійсненні витрат на лікування, в розмірі 5 337,00 грн., а також вона зазнала моральних страждань, які полягали в тому, що на момент нападу собак позивачка перебувала в шоківому стані, пережила реальну загрозу своєму життю, а також три місяці була практично прикута до ліжка, що порушило її звичний спосіб життя. Розмір моральної шкоди позивачка оцінює в 15 000,00 грн.

Назаренко просила суд стягнути з міської ради на свою користь 5 337,00 грн. матеріальної шкоди та 15 000,00 грн. моральної шкоди.

Рішенням районного суду у задоволенні позовних вимог відмовлено. Рішення суду мотивовано тим, що судом встановлено факт заподіяння позивачу тілесних ушкоджень спричинених укусами собаки, проте, судом не встановлено, а позивачем не підтверджено належними і допустимими доказами, що її покусала саме безпритульна собака, а не собака, яка перебуває у чийй-небудь власності, а також, що шкода заподіяна позивачу з вини відповідача або внаслідок його незаконних рішень, дій чи бездіяльності, а тому відповідач не повинен нести відповідальності за заподіяну позивачу матеріальну та моральну шкоду.

Проаналізуйте рішення суду на відповідність нормам чинного законодавства.

Визначте способи захисту прав Назаренко в даній ситуації.

Підготуйте апеляційну скаргу від імені позивачки.

№10. На автомобільній дорозі Н-350 відбулася ДТП за участю автомобіля Mercedes, під керуванням ОСОБА_1, в результаті якої автомобіль зазнав пошкоджень. ОСОБА_1 звернувся з позовом до Служби автомобільних доріг Н- ської області про стягнення збитків у розмірі 187 тис. грн. за ремонт автомобіля та моральної шкоди у розмірі 50 тис. грн., заподіяних внаслідок дорожньо-транспортної пригоди. В судовому засіданні було встановлено, що причиною ДТП стала вибоїна на дорозі, яка створила небезпеку для руху, але попереджувальні знаки були відсутні, що на думку позивача є порушенням чинного законодавства. В свою чергу, відповідач з позовом не погоджується і у відзиві на позовну заяву зазначив, що причиною ДТП є дії ОСОБА_1, який у разі виникнення небезпеки для руху або перешкоди, повинен був негайно вжити заходів для зменшення швидкості аж до зупинки транспортного

засобу або безпечного для інших учасників руху об'їзду перешкоди і що не зробив.

Визначте коло відносин. Визначте правові підстави вимоги позивача та заперечень відповідача. Вирішіть справу по суті.

Задачі для заняття IV:

№11. 17 грудня приблизно о 10 год. 15 хвилин Демченко залишив автомобіль «Шкода» на тимчасову стоянку біля під'їзду будинку № 5 по вулиці Трояндовій в місті Чернівці. Через декілька хвилин сильним вітром була зламана висотна частина сухого дерева. Дерево впало внаслідок чого автомобіль «Шкода» зазнав механічних ушкоджень.

Згідно з висновком експертного авто-товарознавчого дослідження № 111/19 від 27 грудня шкода, завдана власнику пошкодженням автомобіля «Шкода», становить 34 132 грн. Крім того, Демченку спричинена моральна шкода, оскільки, він пережив психологічний стрес, був порушений його звичний ритм життя, для відновлення якого необхідні додаткові зусилля.

Демченко звернувся до суду з позовом про відшкодування майнової та моральної шкоди.

Визначте суб'єкта відповідальності за даним деліктом.

Який об'єм та характер відшкодування шкоди?

Проаналізуйте правове становище позивача.

Вирішіть спір по суті.

№12. У січні 2021 року Нечипоренко А. звернулася до суду в інтересах своєї малолітньої доньки Надії з позовом про відшкодування моральної шкоди, обґрунтовуючи позовні вимоги тим, що 13 жовтня 2020 року під час допиту з вини слідчого управління карного розшуку Майкова С. трагічно загинув її чоловік – Нечипоренко Т. Вироком районного суду від 30 листопада 2020 року Майкова С. визнано винним у

скоєнні злочину, передбаченогост.365ККУ, та призначено покарання у вигляді 6 років позбавлення волі з позбавленням права займатись роботою в правоохоронних органах строком на 3 роки. Неправомірними діями засудженого Майкова С. були завдані моральні страждання та психологічні переживання доньці Нечипоренко Н., якій на час загибелі батька виповнилося 13 років, що призвели до порушення нормальних життєвих зв'язків, неможливості організації свого життя у повній сім'ї. Непоправність втрати і неможливість поновити попереднє становище вплинули на становлення характеру дитини, на її впевненість у собі, на її комунікабельність.

Посилаючись на викладені обставини, позивач просила відшкодувати за рахунок Державного бюджету України шляхом списання з Єдиного казначейського рахунку Державної казначейської служби України моральну шкоду у розмірі 1 млн грн, завдану незаконними діями слідчого управління карного розшуку Майкова С

Рішенням районного суду позов Нечипоренко А., яка діє в інтересах малолітньої доньки Надії, задоволено частково. Стягнуто з Державної казначейської служби України за рахунок коштів Державного бюджету України шляхом списання коштів з єдиного казначейського рахунку на її користь 410 тис. грн. в рахунок відшкодування моральної шкоди, завданої злочинном малолітній особі.

В апеляційній скарзі Нечипоренко А., яка діє в інтересах малолітньої, посилаючись на порушення судом норм процесуального права та неправильне застосування норм матеріального права, просить змінити рішення суду першої інстанції та задовольнити позов в повному об'ємі.

Державна казначейська служба України в апеляційній скарзі просить змінити рішення суду, зменшивши розмір стягнутого відшкодування моральної шкоди, посилаючись на порушення судом норм процесуального права та неправильне

застосування норм матеріального права, зокрема ст.1176ЦКУ та норм Закону Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду.

Надайте правову оцінку ситуації: проаналізуйте доводи позивача та Державної казначейської служби України.

Які докази суд приймає до уваги при визначенні розміру моральної шкоди? Чи підлягають вимоги Нечипоренко А. задоволенню? Підготуйте рішення апеляційного суду.

№13. При зіткненні вантажного автомобіля з пасажирським автобусом, останній отримав пошкодження. Винуватим в аварії був визнаний водій автобуса. При цьому загинули: Ломова, 45 років, яка мала на своєму утриманні матір, 70 років і доньку, 10 років; Ропнів, 40 років, який мав на своєму утриманні дружину, 30 років, яка зайнята доглядом за трьома дітьми 10, 8 і 7 років. Мати Ломової і дружина Ропніва подали в суд позови до АТП про відшкодування шкоди особам, які зазнали шкоди у результаті смерті годувальника.

Чи мають право на відшкодування шкоди особи, зазначені в позовах? Протягом якого часу відшкодовується шкода особам, зазначеним у позовах? Хто відшкодовує шкоду особам, які зазнали шкоди у результаті смерті годувальника? Чи зобов'язано АТП відшкодувати витрати на поховання Ломової та Ропніва? У якому обсязі буде відшкодована шкода?

ТЕМА 2.11. СПАДКОВЕ ПРАВО

1. Поняття спадкування. Суб'єкти спадкового права.
2. Значення встановлення місця і часу відкриття спадщини.
3. Спадщина (спадкова маса, спадкове майно).
4. Спадкування за законом:

- а) коло спадкоємців за законом.
 - б) особливості спадкування права на земельну ділянку, майнових прав;
 - в) особливості спадкування вкладів.
5. Спадкування за заповітом:
- а) поняття заповіту; заповіти, що прирівнюються до нотаріально посвідчених;
 - б) зміст заповіту;
 - в) заповідальний відказ;
 - г) право на обов'язкову частку в спадщині;
 - д) заповіт з умовою
 - е) заповіт подружжя;
 - є) скасування та зміна заповіту;
 - ж) виконання заповіту;
 - з) визнання заповіту недійсним.
6. Поняття відумерлої спадщини.
7. Відповідальність спадкоємців за борги спадкодавця.
8. Охорона спадкового майна.
9. Прийняття спадщини і оформлення спадкових прав.
10. Спадковий договір.

Нормативні акти:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
3. Цивільний процесуальний кодекс від 18.0.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
4. Земельний кодекс від 25.10.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
5. Про нотаріат: Закон від 02.09.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>

6. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Затв. наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 20/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>
7. Положення про спадковий реєстр. Затверджене Наказом Міністерства юстиції України 7.07.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-11>
8. Рішення Конституційного Суду № 1-рп/2014 від 11.02.2014 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-14>
9. Про судову практику у справах спадкування: Постанова Верховного Суду України від 30.05.2008 р. №7 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>
10. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Вищий спеціалізований суд; Лист від 16.05.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>
11. Про судову практику розгляду справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Верховного Суду України від 6.11.2009р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09/print>

Література:

1. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник /за ред. О.В. Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176с.
3. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Страйд: ФО-П Лисяк Л. С., 2012-2013.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2019. Т. II. 1048 с.

5. Цивільне право: підручник: у 2 т. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. 2-ге вид., переробл. та доповн. Х.: Право, 2014.
6. Актуальні проблеми спадкового права: Навч. посібник // За заг ред. Ю.О. Заїки, О.О. Лов'яка. К.: КНТ, ЦУЛ, 2014. 336с.
7. Козловська Л. В. Теоретичні засади здійснення і захисту спадкових прав: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2015. 448с.
8. Кухарев О.Є. Аналіз судової практики розгляду цивільних справ про спадкування: практ. посіб. К.: Алерта, 2019. 340 с.
9. Кухарев О. Є. Теоретичні та практичні проблеми диспозитивності в спадковому праві: монографія. К.: Алерта, 2019. 498 с.
10. Орлов І П. Правочини в сфері спадкового права: монографія. / І. П. Орлов, О.Є. Кухарев. К.: Алерта, 2013. 270 с.
11. Сучасні тенденції розвитку спадкового права (порівняльно-правове дослідження): Монографія / Ю. О. Заїка, Н. Б. Солтис, В. В. Проценко, Є. О. Рябоконт. Відп. ред. академік НАПрН України В. В. Луць. К: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2015. 248 с.

Завдання: Здійсніть порівняльний аналіз спадкування за правом представлення та спадкової трансмісії.

Задачі для заняття I:

№1. Громадянка Сергієнко П. звернулася до районного суду про з позовом про визнання права власності на будинок та земельну ділянку в порядку спадкування. В обґрунтування своїх вимог вона зазначила, що померла її бабуся Сергієнко Р.Т. Після її смерті відкрилася спадщина, яка складається із будинку 210 кв.

м. та земельної ділянки площею 2 га. За життя бабуся склала заповіт, яким усе належне їй майно заповіла своєму сину Сергієнко К. Р. (який є батьком позивачки).

Батько позивачки Сергієнко К.Р. помер раніше на три місяці ніж бабуся Сергієнко Р.Т. До нотаріальної контори звернулися із заявами про прийняття спадщини рідні брат та сестра померлої Сергієнко Р.Т - Марков С. Т. та Кабанова М.Т. Постановою державний нотаріус нотаріальної контори відмовив Сергієнко П. у видачі свідоцтва про право на спадщину на будинок та земельну ділянку у зв'язку з тим, що внуки не є спадкоємцями за законом в силу ст. 1261 -1265ЦКУ.

Рішенням суду першої інстанції в позові відмовлено. Рішення мотивовано відсутністю передбачених законом підстав для визнання права власності на будинок та земельну ділянку в порядку спадкування за правом представлення, оскільки спадкодавець залишила заповіт і підстав спадкування позивачем за правом представлення немає, тому спадкоємцями є рідні брат та сестра.

Сергієнко П. звернулася звернулася з апеляційною скаргою до суду на рішення районного суду. В обґрунтування своїх вимог позивачка посилалася на те, що відповідно до статті 1266 ЦК України вона як онука має право на спадкування за правом представлення, оскільки бабуся склала заповіт, згідно якого єдиним спадкоємцем був її син, який помер раніше бабусі.

Визначте, які види правовідносин виникли в даній ситуації.

Проаналізуйте законність постанови нотаріуса про відмову у видачі свідоцтва про право на спадщину.

За яких умов онука Сергієнко може отримати спадщину?

Чи є підстави для задоволення апеляційної скарги?

Вирішіть спір по суті.

№2. У березні 2021 року громадянка Демченко звернулася до суду з позовом до громадянина Карпенко М.І. про встановлення факту проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу, визнання права на спадкування за законом разом зі спадкоємцями першої черги спадкування, тому що протягом тривалого часу позивач опікувалась померлим, який перебував у безпорадному стані та не міг самостійно забезпечити свої потреби.

Суд установив, що починаючи з 2000 року Демченко проживала спільно з Карпенко І.П.(батьком відповідача) як чоловік і дружина, вони вели спільне господарство, мали спільний бюджет, були пов'язані спільним побутом, мали взаємні права та обов'язки. На початку 2019 року стан здоров'я Карпенка І.П. погіршився, і в листопаді 2020 року він помер. Після смерті Карпова І.П. відкрилась спадщина, до складу якої входить житловий будинок, отриманий Карпенком І.П. за договором дарування в 2009 році, автомобіль, придбаний в 2017 році та земельна ділянка площею 0,2 га за адресою, що належала померлому на праві власності на земельну ділянку від 30 жовтня 2006 року. Згідно з копією спадкової справи у встановлений законом строк із заявою про прийняття спадщини звернулися спадкоємець першої черги: син померлого Карпенко М.І., а також Демченко як спадкоємець четвертої черги. Свідоцтво про право на спадщину за законом спадкоємцям не видавалось.

Проживання однією сім'єю не менше п'яти років підтверджено поясненнями свідків та відповідач не заперечував. В суді також було встановлено, що Карпенко І.П. звільнився з роботи за місяць до смерті.

Визначте характер правовідносин.

За наявності яких умов можлива зміна черговості спадкування? Яка існує можливість отримання Демченко частини спірного майна?

Вирішіть спір по суті.

№3. Зубкова, яка діє в інтересах неповнолітньої доньки Мульчевої А., звернулася до суду з позовною заявою до Мульчевої М., яка також діє і в інтересах малолітнього сина Мульчева Р. про визнання права власності на спадкове майно та стягнення заборгованості по сплаті аліментів. В обґрунтування своїх вимог зазначала, що в результаті ДТП загинув Мульчев О.О. з яким вона перебувала у зареєстрованому шлюбі до 2010 року, від якого у них є донька Мульчева А. Заповіту Мульчев О.О. не складав. Після смерті Мульчева О.О. відкрилася спадщина, яка складається з будинку та автомобіля. Спадкоємцями першої черги є дружина померлого - Мульчева М. і двоє його дітей: Мульчева А, в інтересах якої діє вона як позивач у справі, та Мульчев Р. в інтересах якої діє Мульчева М. Зубкова, посилаючись на відмову нотаріуса в оформленні спадщини з підстав відсутності у неї правовстановлюючих документів на будинок та автомобіль, просила суд визнати за її донькою право власності в порядку спадкування 1/3 частини будинку та автомобіля. Крім того, просила стягнути з відповідачів по 20000 грн. заборгованості по аліментах, оскільки на час смерті Мульчев О.О. мав невиконаний обов'язок зі сплати аліментів (40000 грн.), який увійшов до складу спадщини і підлягає погашенню спадкоємцями у рівних частинах, а також 52000грн. – сума аліментів до досягнення неповнолітньою донькою повноліття. Мульчева М. проти позову заперечувала, оскільки вважає, що смерть особи є підставою для припинення зобов'язань.

Визначте джерела регулювання даних правовідносин.

Визначте факти, які мають відношення для вирішення ситуації.

Що в даному випадку входить до складу спадщини? Хто є спадкоємцями першої черги спадкування? Які вимоги Зубкової і в якому розмірі підлягають задоволенню?

Вирішіть спір по суті.

Завдання для заняття II:

1. А. склав заповіт на користь дочки Х. Спадкоємиця за заповітом відмовилась від спадку на користь своєї дочки. Брат спадкодавця подав заяву про прийняття спадщини, вважаючи себе спадкоємцем за законом у випадку відмови від спадщини спадкоємиця за заповітом. Сторони подали заяву до суду.

Складіть проект рішення по справі з аргументацією.

2. Складіть текст заповіту на частину майна з заповідальним відказом.

Задачі для заняття II-III:

№4. У 2018 році Віталій Шахов склав заповіт, згідно з яким трикімнатну квартиру і будинок в передмісті, залишав своєї внучці Ользі Заєць, яка прожила окремо від нього зі своєю сім'єю. При цьому він зобов'язував її надати Ірині Маркової – двоюрідної сестрі заповідача, право довічного користування будинком. У 2019 році Віталій Шахов склав другий заповіт, згідно з яким залишав трикімнатну квартиру своєї молодшій донці Марині Шаховій, яка постійно відвідувала батька, а коли той захворів на запалення легенів, доглядала за ним Обидва заповіти, як на користь Ольги Заєць, так і на користь Марини Шахової, були посвідчені нотаріусом. У 2020 році Віталій Шахов, перебуваючи в лікарні, під впливом умовлянь Ірини Маркової, складає заповіт на будинок на її користь. Заповіт засвідчив лікуючий лікар Шахова під час чергового огляду. Після смерті Віталія Шахова між його спадкоємицями виникла суперечка.

Чи потрібна для складання нового заповіту скасування раніше складених заповітів?

Які заповіти Віталія Шахова дійсні?

Який порядок посвідчення заповітів осіб, які знаходяться на стаціонарному лікуванні в медичних закладах?

Як вирішити спір між спадкоємцями?

Який вид спеціального заповідального розпорядження мав місце в заповіті на користь онуки?

№5. Громадянка Зуєва звернулася до суду із позовом до громадянки Комарової про встановлення нікчемності правочину. Позов мотивовано тим, сім місяців назад померла її тітка Попова С.В. За три роки до смерті Попова склала нотаріально-посвідчений заповіт, згідно з яким на випадок своєї смерті все належне їй на праві особистої власності майно, у тому числі й житловий будинок з господарсько-побутовими спорудами та земельною ділянкою заповіла Зуєвій. Після відкриття спадщини Зуєва дізналася, що за рік до смерті Попова склала новий заповіт, згідно з яким вона заповіла іншій племінниці Комаровій все своє майно, де б воно не було і з чого б воно не складалось, взагалі все те, що буде належати їй і на що вона за законом матиме право. Цей заповіт посвідчено державним нотаріусом і в тексті зроблено відмітку, що заповіт підписав Морозенко в присутності заповідача та на її прохання у зв'язку з хворобою у присутності свідків. Позивачка також зазначила, що на час складання другого заповіту Поповій С.В. виповнилося 90 років, вона мала незадовільний стан здоров'я як особа похилого віку, часто хворіла, прогресував віковий склероз. Крім того, заповіт підписано від імені заповідача громадянином Морозенком, однак заповідач мала змогу його підписати самостійно.

Посилаючись на вищевикладене, позивачка просила суд встановити нікчемність другого заповіту Попової на ім'я Комарової та застосувати наслідки нікчемного правочину, відновивши чинність першого заповіту на ім'я позивачки.

Які підстави для визнання заповіту недійсним? В яких випадках можливо відновлення попереднього заповіту?

Проаналізуйте аргументи позовної заяви.

Вирішіть спір по суті.

№6. Комерційний банк «Магнат», звернувся до суду з позовом до громадянина Лазаренка М.С. про стягнення боргу кредитором спадкодавця.

Позовна заява мотивована тим, що 1 квітня 2015 року між банком та Лазаренко С.Т. укладений кредитний договір на суму 500000 грн. зі сплатою відсотків за користування кредитом у розмірі 18 % на рік з кінцевим терміном повернення - 1 квітня 2022 року. На забезпечення виконання умов кредитного договору Лазаренко С.Т. передав у заставу автомобіль.

11 квітня 2019 року Лазаренко С.Т. помер.

29 квітня 2019 року Лазаренко М.С. (син померлого) подав нотаріусу заяву про прийняття спадщини після смерті його батька і вказав квартиру як спадкове майно.

Із спадкової справи вбачається, що дружина померлого відмовився від належної їй частини спадщини на користь сина померлого.

18 вересня 2020 року до нотаріальної контори надійшла претензія кредитора АТ КБ «Магнат», яка 07 жовтня 2019 року направлена до відома спадкоємцю Лазаренко М.С.

15 жовтня 2020 року позивачем отримано листа від приватного нотаріуса з якого вбачалось, що спадкоємцем померлого є відповідач Лазаренко М.С. 15 грудня 2020 року відповідачу Лазаренко М.С. направлено лист-претензію, де зазначив, що станом на дату смерті Лазаренко М.С. його заборгованість перед банком за кредитним договором становила 299200 грн., яка складається із: заборгованості за кредитом – 221000грн., заборгованості за відсотками – 39000грн., заборгованості з комісії – 8000грн., заборгованості з пені – 312000 грн.

У задоволенні позову банку було відмовлено. Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції виходив із того, що позивачем не надано доказів, які підтверджують яке саме майно одержано спадкоємцями у спадщину та яка вартість цього

майна, а також позивач пропустив строки звернення з вимогами до спадкоємців боржника.

Банк подав апеляційну скаргу на рішення суду.

Які обставини необхідно встановлювати судам при вирішенні спорів про стягнення заборгованості за вимогами кредитора до спадкоємців боржника для правильного вирішення справи?

Проаналізуйте рішення суду першої інстанції на предмет відповідності законодавству.

Вирішіть спір по суті.

№7. Андрій Кузенко, власник ресторану, склав заповіт, згідно з яким залишав свій бізнес (ресторан) своєму старшому синові Віктору Кузенку, який мав дружину і сина. На той випадок, якщо його старший син помре до відкриття спадщини або відмовиться прийняти спадок після його відкриття, заповідач вказав у заповіті іншого спадкоємця - свого молодшого сина Костянтина Кузенка, що мав дружину і доньку. 15 серпня внаслідок пробоїни катера Андрій Кузенко загинув. Його старший син Віктор до цього часу був невиліковно хворий. Костянтин, відвідуючи брата, просив його відмовитися від прийняття спадщини на його користь. Своє прохання він мотивував тим, що батько призначив і його спадкоємцем ресторану і що фактично він зараз керує ним. Доходи ж, отримані від ресторанного бізнесу, він ділить між сім'ями порівну і надалі буде робити так. За два місяці до закінчення строку прийняття спадщини Віктор помер, так і не прийнявши спадщину.

Яке спеціальне розпорядження містилося в заповіті Андрія Кузенка? Хто буде закликаний до спадкування ресторанного бізнесу після смерті Віктора Кузенка?

Чи змінилося б рішення, якби Віктор відмовився від спадщини?

№8. 10 січня Тодоренко (55 років) був доставлений в лікарню з ножовим пораненням, нанесеним йому сином Володимиром. 27 січня в лікарні Тодоренко помер. Після його смерті залишилося спадкове майно, яке складається з трикімнатної квартири, автомобіля «Шкода», будинку в селі і заощаджень в сумі 250 000 грн. Володимир був засуджений за умисне заподіяння шкоди здоров'ю, що призвело до смерті потерпілого. Вироком суду йому було призначено покарання у вигляді 9 років позбавлення волі з відбуванням покарання в колонії. Із заявою до нотаріуса про прийняття спадщини звернулися доньки Марія та Анна. Вони також пред'явили нотаріусу копію вироку суду і заяву з клопотанням про усунення Володимира від спадкування і позбавлення його спадщини. У нотаріуса був заповіт, складений Тодоренко і завірений черговим лікарем лікарні 16 січня того ж року, відповідно до якого він залишав будинок в селі синові Володимиру, трикімнатну квартиру – доньці Марії; автомобіль і кошти в сумі 250000 грн. – доньці Анні. Сестри звернулися до суду про визнання заповіту недійсним.

Чи є дійсним заповіт, підписаний черговим лікарем?

Чи може бути закликаний до спадкування Володимир і чому?

Визначте долю спадкового майна і порядок отримання спадщини.

Вирішіть справу по суті.

№9. Семен Семенов, дізнавшись, що він хворий на лейкемію, склав заповіт. До цього часу він був власником хлібозаводу, житлового будинку і двох автомобілів. Сім'я Семенова складалася з дружини Маргарити (40 років), сина Олександра (16 років), доньки Катерини (14 років), і матері Надії Миронівни (70 років), яка перебувала на його утриманні і жила разом з його сім'єю. Все своє нерухоме майно Семенов залишав своїй дружині з умовою, що його мати повинна довічно проживати в

його будинку і перебувати на утриманні дружини. Виконавцем заповіту погодився стати його давній друг Дмитро Дмитренко.

Після смерті Семенова Дмитренко вжив заходів щодо охорони спадкового майна від посягання двох братів спадкодавця, що захотіли взяти автомобілі в пам'ять про померлого старшого брата. Однак управляти заводом він не зміг в силу відсутності у нього спеціальних знань. Тому Дмитренко за згодою Маргарити і нотаріуса передав завод за договором управління майном на 6 місяців його головному технологу Буценку. Останній зобов'язався керувати заводом в інтересах Маргарити. Відповідно до нотаріально оформленого договору за це йому щокварталу необхідно було виплачувати винагороду - певний відсоток від прибутку.

В якості кого виступає Дмитренко? В якій формі має бути виражене його згода на це?

Чи має право Дмитренко на отримання винагороди за свої послуги, а також на відшкодування необхідних витрат, понесених ним по охороні спадкового майна і управління заводом, за рахунок спадщини?

В якості кого виступив Дмитренко в договорі управління майном з управителем Буценком?

Чи потрібно було Дмитренку вирішувати з спадкоємицею і з нотаріусом питання про те, з ким може бути укладено договір управління майном?

Чи вправі Маргарита вимагати від Дмитренка звіт про виконання ним заповіту чоловіка?

Коли, починаючи з дня відкриття спадщини, закінчиться термін повноважень Дмитренка?

Завдання для заняття IV:

1. Визначте відмінності заповіту та спадкового договору.
2. Складіть проєкт спадкового договору.

Задачі для заняття IV:

№10. У грудні 2020 року Писаренко Т.Т. звернувся до суду з позовом до Голуба К.Ю. про стягнення коштів.

Позовні вимоги обґрунтовував тим, що 19 квітня 2018 року між його батьком Писаренко Т.А. (набувач) та Голуб К.Ю. (відчужувач) був укладений спадковий договір, за умовами якого відчужувач зобов'язався передати після своєї смерті на користь Писаренка Т.А. належну йому на праві приватної власності земельну ділянку, площею 30 000 кв. м, яка знаходиться на території Н-ської сільської ради.

На виконання спадкового договору та підтвердження справжності його намірів батько передав Голубу К.Ю. грошові кошти у розмірі 115 000 грн 00 коп., про що 19 квітня 2018 року було складено відповідну розписку.

У червні 2020 р. батько помер, спадкоємцем після смерті є Писаренко Т.Т.

На його пропозицію переукласти спадковий договір відповідач відмовився, грошові кошти отримані за розпискою на виконання спадкового договору Голуб К.Ю. не повернув.

Посилаючись на наведене, просив стягнути з відповідача грошові кошти у розмірі 145000 грн. 00 коп., з яких: 115 000 грн. 00 коп. – сума боргу; 30000 грн. 00 коп. – інфляційні втрати.

У відзиві на позов Голуб К.Ю. вказав, що оскільки набувач за спадковим договором – помер, то зобов'язання за спадковим договором припинено. Набувач не поніс будь-яких витрат, пов'язаних з виконанням спадкового договору, а передача грошових коштів відбулася поза межами його умов. Крім того, відповідач вказав, що в розписці зазначено, що спадковий договір укладено ним добровільно при здоровому розумі та ясній пам'яті, з повним зрозумінням значення своїх дій, без впливу тяжких обставин, в інтересах сім'ї. У разі розірвання вищевказаного договору з його ініціативи або за наявності його вини, він зобов'язується повернути вищевказану

суму не пізніше одного місяця з дня розірвання договору. Тому просив у позові відмовити.

Визначте законність спадкового договору та розписки.

Проаналізуйте доводи сторін.

Які існують підстави для припинення спадкового договору?

Які права мають спадкоємці набувача за спадковим договором у випадку, якщо набувач помре раніше відчужувача?

Вирішіть спір по суті.

№11. Макаренко звернувся до суду із позовом до Чарченко про встановлення факту постійного проживання зі спадкодавцем з листопада 2014 року по час відкриття спадщини і визнати за ним право власності на квартиру, яка є спадковим майном.

Позовна заява мотивована тим, що померла його мати Макаренко С.В. Після смерті матері відкрилась спадщина, яка складається з квартири. За законом спадкодавцями першої черги є він та його сестра - Чарченко. З листопада 2014 року він проживав разом із матір'ю у спірній квартирі та здійснював догляд за нею, хоча і був зареєстрований за іншою адресою. Після смерті матері, із заявою про прийняття спадщини до нотаріуса він не звертався, оскільки вважав, що спадкове майно він набуде у власність на підставі спадкового договору, укладеного між ним і матір'ю 01 червня 2016 року. Однак, рішенням районного суду від 09 вересня 2017 року цей спадковий договір було визнано недійсним. Чарченко вчасно звернулася з заявою про прийняття спадщини і по спливу 6 місяців з дня прийняття спадщини отримала свідоцтво про право на спадщину.

На підставі вказаного, він пропустив установлений законом строк для прийняття спадщини, однак на час відкриття спадщини проживав разом зі спадкоємицею.

В судовому засіданні встановлено, що документів, які підтверджуються його проживання з матір'ю він не має квартири.

Рішенням районного суду у задоволенні позову відмовлено. Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, Макаренко дійсно доглядав за своїм батьком, піклувався про нього, допомагав йому по господарству. Однак, ці обставини не свідчать про те, що позивач на час відкриття спадщини постійно проживав зі спадкоємцем, а лише вказують, що він виконував свій обов'язок щодо надання допомоги своїм непрацездатним батькам. Крім того, факт постійного проживання особи може бути встановлений лише на підставі документів, визначених законодавством, а саме Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України.

Не погодившись з рішенням суду першої інстанції Макаренко звернувся з скаргою до апеляційного суду.

Які види правовідносин виникли в даній ситуації?

Чи має право Макаренко на спірну квартиру?

Які документи підтверджують факт постійного проживання особи?

Проаналізуйте законність рішення суду першої інстанції.

Вирішіть спір по суті.

№12. Після смерті Олексія Дроздова, що не залишив заповіт, через 3 місяці до нотаріуса із заявами про прийняття спадщини звернулися:

- 1) донька Олексія – Юлія, 24 років, інвалід з дитинства,
- 2) мати Олексія – Надія Дмитрівна, 70 років.
- 3) далека родичка Олексія – Поліна Зуєва, 80 років, яка знаходилася в останні два роки на повному утриманні спадкодавця, і проживала спільно з ним.

У Валентини Дроздової, дружини Олексія, 46 років, яка важко пережила загибель чоловіка, трапився інсульт. Вона

померла через два місяці після смерті чоловіка, так і не прийнявши спадщини. Син Олексія і Валентини, Юрій, 26 років, повернувшись з закордонного відрядження, під враженням подій, що трапилися, потрапив в автомобільну аварію і помер, також не прийнявши спадщини. У Юрія залишилася дружина і двоє синів. У спадкову масу входять: будинок, автомобіль, квартира, яка перебуває у заставі (для забезпечення кредитного договору), приватне підприємство, засновником якого був Олексій.

Визначте, хто і в яких частках успадкує майно Олексія Дроздова?

Хто і в яких частках повинен бути закликаний до спадкування після смерті Валентини Дроздової?

Чи будуть дружина і діти Юрія Дроздова закликані і до спадкування після смерті Олексія і Валентини Дроздових?

Методичні рекомендації до вивчення тем.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Цивільно-правовий договір»

При вивченні даної теми студентам необхідно звернути увагу на те, що у цивільному праві договір є найпоширенішою підставою виникнення цивільних правовідносин. Договір – це домовленість двох або декількох осіб, що спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільно-правових відносин. В умовах новітнього цивільного законодавства сутність договору зводиться до того, що договір вважають основоположною категорією договірного права, універсальним засобом саморегуляції в сфері приватного права.

За загальним правилом договір розуміється як взаємна домовленість, умова, зобов'язання. Континентальна система права в цілому розглядає договір як: 1) угоду що виникла в результаті волевиявлення сторін; 2) підставу виникнення зобов'язань; 3) правові відносини що виникли з цієї підстави. На противагу цьому в англійському праві він є обіцянкою або одностороннім виявленням волі особи виконання якого забезпечується правом.

Відповідно до статті 3 Цивільного кодексу України одна із загальних засад цивільного законодавства України є свобода договору. У сучасних умовах свобода договору трактується ширше відповідно до статті 627 Цивільного кодексу України сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору. Необхідно звернути увагу, що свобода договору існує не лише на стадії укладення але й на стадії виникнення, зміни та припинення договору. Таким чином в залежності від стадії на якій проявляється свобода договору їх можна поділити на свободу укладення договору, свободу виконання договору, свободу зміни та припинення договору.

Під час розгляду питання «класифікації договорів» студентам слід врахувати значну кількість критеріїв, що використовуються в теорії цивільного права для поділу договорів на ті чи інші види. Так, 1) в залежності від виникнення взаємних прав та обов'язків у сторін договір буває одностороннім та двостороннім; 2) в залежності від наявності зустрічного майнового мінового еквіваленту договори бувають відплатними та безвідплатними; 3) залежно від юридичної спрямованості договорів їх поділяють на основні та попередні; 4) залежно від осіб, які мають право вимагати виконання договору, слід розрізнити договори на користь контрагентів, договори на користь третіх осіб; 5) залежно від наявності волі осіб на укладення договору розмежовують договори, що укладаються з волі контрагентів, договори, що укладаються незалежно від волі контрагентів (публічний договір); 6) залежно від способу укладення договору поділяють взаємоузгодженні договори та договори приєднання; 7) залежно від того, чи передбачено можливість укладення певного договору в актах цивільного законодавства, договори бувають поіменовані та непоіменовані, змішані.

Зміст договору – це сукупність погоджених між сторонами його умов. Традиційно в юридичній літературі розрізняють істотні, звичайні й випадкові умови договору. У теорії цивільного права також прийнято виділяти і функції договору, такі як ініціативну, програмно – координаційну, інформаційну, гарантійну, захисну.

Під час вивчення даної теми студентам необхідно розмежовувати типові та примірні договори. Примірний договір використовується при укладенні договорів, коли сторони мають право за взаємною згодою змінювати окремі умови, передбачені примірним договором, або доповнювати його зміст. Примірний договір носить рекомендаційний характер, оскільки визначають бажану для законодавця модель

поведінки сторін, але недодержання такого роду рекомендаційних норм не тягне за собою настання негативних наслідків для учасників цивільних відносин.

Типовий договір затверджується Кабінетом Міністрів України, чи у випадках, передбачених законом, іншим органом державної влади, при цьому сторони не можуть відступати від змісту типового договору, але мають право конкретизувати його умови. Тобто типовий договір – це особливий різновид нормативно-правового акта та цивільно-правового договору, який, будучи встановленим компетентним органом у визначеній формі, має офіційний характер та є обов'язковим.

Розглядаючи питання про тлумачення цивільно-правового договору варто звернути увагу на той факт, що на практиці юридично грамотно підготовлені договори є досить рідкісним явищем, і після їх укладення у сторін нерідко виникають спори стосовно змісту договорів. Дуже часто виявляється, що сторони по-різному розуміли умови договорів, тому якщо учасникам договору не вдається врегулювати розбіжності щодо тлумачення його положень, у такому випадку розтлумачити договір може суд.

Процес укладення договору складається з **двох стадій**, а саме: пропозиції укласти договір – **оферти**, та прийняття зробленої пропозиції другою стороною, яка називається **акцептом**. Оферентом і акцептантом йменується сторона, котра зробила пропозицію укласти договір або прийняла її (відповідно).

Студентам необхідно врахувати той факт, що офертою є не будь-яка пропозиція, а лише та, що відповідає наступним умовам: 1) пропозиція має містити істотні умови договору; 2) вона повинна виражати намір особи, яка зробила пропозицію, вважати себе зв'язаною договором і запропонованими умовами у разі її прийняття іншою особою; 3) вона має бути спрямованою до конкретної особи (декількох осіб).

Як виняток із загального правила слід розглядати існування публічної оферти, яка має не персоніфікований характер, за умови, що реклама або інші пропозиції містять усі істотні умови договору і висловлюють намір укласти договір з будь-якою особою, яка відповість на цю пропозицію.

Відповідь особи, якій була адресована пропозиція укласти договір, про її прийняття визнається акцептом, якщо з неї випливає, що є повна і безумовна згода акцептанта із запропонованими у оферті умовами. Відповідь про згоду укласти договір на інших, ніж було запропоновано умовах, є згідно зі ст. 646 ЦК відмовою від одержаної пропозиції і водночас новою пропозицією особі, яка зробила попередню пропозицію. У такому випадку первинний оферент займає місце акцептанта.

Важливе практичне значення має вирішення питання про місце та момент укладення договору. За загальним правилом, місце укладення договору пов'язується з місцем проживання фізичної особи (місцезнаходженням юридичної особи – оферента, тобто особи, яка була ініціатором укладення договору.

Розглядаючи питання про «момент укладення договору» необхідно враховувати той факт, що момент укладення договору насамперед залежить від того чи договір реальний чи консесуальний, підлягає нотаріальному посвідченню або потребує ще й державної реєстрації.

Необхідно звернути увагу на особливості договорів, що укладаються в мережі Інтернет. Так, відповідно до Закону України «Про електронну комерцію» таким правочином виступає дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснена з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Зверніть увагу на той факт, що Цивільний кодекс України

визнає можливість укладення правочинів в електронній формі, розглядаючи її як еквівалент письмової форми.

Договори, що укладаються в Інтернеті можна розділити на два види: договори, що укладаються за допомогою Інтернету як засобу зв'язку, тобто як аналога факсу; договори, що укладаються в Інтернеті як правовому просторі. Поділ правочинів в мережі Інтернет може також здійснюватись на прямі та непрямі. Прямі (direct) електронні правочини – стосуються предмету, який має електронну форму вираження (наприклад, комп'ютерна програма, електронна база даних). Прямі електронні правочини мають місце і у випадку надання послуг в системі on-line (наприклад e-banking). Непрямі (indirect) електронні правочини – вчиняються за допомогою електронних засобів комунікації, але виконуються в традиційній формі. До прикладу, виконання договору, яке полягає в купівлі-продажу книжки в Інтернет-магазині настає шляхом поставки книжки покупцю через наприклад кур'єра. Таким чином електронним є лише етап вчинення правочину, а саме виконання здійснюватиметься в традиційний спосіб.

Студентам також необхідно враховувати, що оферта та акцепт під час укладення договорів в Інтернеті, також мають свої особливості. Так, оферта може мати вигляд комерційного електронного повідомлення, розміщення пропозиції (оферти) у мережі Інтернет або інших інформаційно-телекомунікаційних системах тощо. В свою чергу акцептом вважається прийняття умов «кліком»/згодою покупцем на Інтернет сторінці (приєднанням до договору конклюдентними діями); електронно-цифровий підпис; передача оференту електронної пошти; заповнення формуляра про прийняття оферти; вчинення дій, які вважаються акцептом, якщо зміст таких дій чітко роз'яснено в інформаційній системі, в якій знаходиться така пропозиція, та ці роз'яснення логічно пов'язані з нею.

Потрібно звернути увагу, що електронні документи (повідомлення), пов'язані з електронним правочином, можуть бути подані як докази сторонами та іншими особами, які беруть участь у судовому розгляді справи. Докази, подані в електронній формі або у формі паперових копій електронних повідомлень, вважаються письмовими доказами.

За загальним правилом договір можна змінювати, розривати чи відмовлятися від нього в односторонньому порядку. Зміна договору відрізняється від його розірвання тим, що в першому випадку договір зберігає свою силу, хоча із дещо зміненими умовами. Розірвання ж договору спричиняє припинення договірних зобов'язань. Договір може бути розірваним за рішенням суду на вимогу однієї із сторін, у разі істотного порушення договору другою стороною; у зв'язку з істотною зміною обставин, за взаємною згодою сторін.

Порушувати питання про зміну або припинення можна лише відносно діючого договору, тобто такого, який ще не виконаний і, як наслідок, договірне зобов'язання не припинене. Крім того, існує можливість односторонньої відмови від договору однієї з його сторін, що також може викликати розірвання, а в деяких випадках - зміну договору. Право на односторонню відмову від виконання зобов'язання може бути закріплене в договорі без будь-яких умов, а може бути пов'язане з настанням певних обставин. Такими обставинами можуть бути, наприклад, порушення умов договору однією зі сторін, зміна будь-яких об'єктивних умов, настання негативних наслідків для однієї зі сторін тощо.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договір купівлі-продажу»

При вивченні даної теми необхідно з'ясувати поняття та значення договору купівлі-продажу. Договір купівлі-продажу –

один із видів договорів, які регулюють зобов'язання щодо передання майна у власність, крім того, він опосередковує рух товарів від виробника до споживача. У назві самого договору відображається його подвійна господарська мета: 1) продавець намагається збути зайвий товар; 2) покупець – придбати необхідний товар.

Договір купівлі-продажу – «це домовленість за якою одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати певну річ у власність іншій стороні (покупцю), а покупець приймає або зобов'язується прийняти цей товар і сплатити за нього певну грошову суму».

Далі необхідно визначити ознаки та істотні умови договору купівлі-продажу. Договір купівлі-продажу може бути як консенсуальний, так і реальний, двосторонній, оплатний. Істотними умовами є: предмет і ціна.

Предметом є товар, тобто будь-які речі, майнові права, цінні папери, право вимоги. Предметом може бути і товар, якого немає в природі в момент укладення договору, але який буде у продавця в майбутньому. Не можуть бути предметом речі, втрачені продавцем до моменту укладення договору купівлі-продажу в результаті їх загибелі, переходу права власності на них до третіх осіб. Ціна в договорі купівлі-продажу визначається за домовленістю сторін. Якщо ціна у договорі не встановлена і не може бути визначена виходячи з його умов, вона визначається, виходячи зі звичайних цін, що склалися на аналогічні товари на момент укладення договору.

Необхідно звернути увагу на ту обставину, що купівля-продаж окремих видів речей може регулюватися, крім Цивільного кодексу іншими нормативними актами. Важливим моментом є з'ясування форми укладення договору купівлі-продажу, яка підпорядкована загальним правилам укладення правочинів.

Вагоме питання при вивченні даної теми – «Правове становище сторін договору». Сторонами договору купівлі-продажу виступають продавець і покупець. Ними можуть бути фізичні особи, юридичні особи та держава. Але їх правовий статус різний і залежить від обсягу дієздатності та правоздатності. В окремих випадках продавцем може виступати не власник товару (наприклад, комісіонер). Якщо покупцем виступає фізична особа, то до даних правовідносин застосовується і Закон «Про захист прав споживачів». Основними обов'язками продавця є: передати покупцю товар належної якості, у відповідній тарі та упаковці, відповідно до заявленого асортименту, в кількості, визначеній договором, попередити про права третіх осіб, надати необхідні документи (сертифікат, інструкцію, технічний паспорт). Основними обов'язками покупця є прийняти товар та оплатити його вартість.

Розглядаючи питання про відповідальність продавця за недоліки проданої речі необхідно звернути увагу на права покупця. Покупець має право на свій вибір вимагати: 1) пропорційного зменшення ціни; 2) безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк; 3) відшкодування витрат на усунення недоліків. Якщо недоліки не можна усунути, покупець має право відмовитися від договору або вимагати заміни товару. п.12 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів» визначає, що «істотний недолік – недолік, який робить неможливим чи недопустимим використання товару відповідно до його цільового призначення, виник з вини виробника (продавця, виконавця), після його усунення проявляється знову з незалежних від споживача причин і при цьому наділений хоча б однією з нижченаведених ознак: він взагалі не може бути усунутий; його усунення потребує понад чотирнадцять календарних днів; він робить товар суттєво іншим, ніж передбачено договором».

Важливе значення має визначення правової природи строків, які використовуються в договорі купівлі-продажу: гарантійний строк – «гарантійний строк - строк, протягом якого виробник (продавець, виконавець або будь-яка третя особа) бере на себе зобов'язання про здійснення безоплатного ремонту або заміни відповідної продукції у зв'язку з введенням її в обіг», строк придатності - «строк (термін) придатності - строк (термін), визначений нормативно-правовими актами, нормативними документами, умовами договору, протягом якого у разі додержання відповідних умов зберігання та/або експлуатації чи споживання продукції її якісні показники і показники безпеки повинні відповідати вимогам нормативно-правових актів, нормативних документів та умовам договору»; строк служби – «календарний строк використання продукції за призначенням, починаючи від введення в обіг чи після ремонту, протягом якого виробник (виконавець) гарантує її безпеку та несе відповідальність за істотні недоліки, що виникли з його вини». Позовна давність за договором встановлена в 1 рік.

Вивчаючи дану тему, потрібно звернути увагу на особливості порядку укладення окремих видів договорів купівлі-продажу. Зокрема, особливості укладення договорів на біржах та договорів купівлі-продажу в зовнішньоекономічній діяльності. Зовнішньоекономічний договір – це матеріально оформлена угода двох або більше сторін зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав і обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності. При укладенні таких договорів застосовуються Міжнародні правила інтерпретації комерційних строків, підготовлені Міжнародною торговою палатою (Правила ІНКОТЕРМС). Правила ІНКОТЕРМС застосовується для усунення відмінностей у правовому регулюванні відносин при операціях купівлі-продажу. Це

полегшує укладення та виконання договорів, оскільки зміст прав і обов'язків сторін уніфіковано.

Окрему увагу необхідно зосередити на договорі купівлі-продажу товарів у розстрочку, який укладається «між суб'єктом господарювання та фізичною особою (покупцем), відповідно до якого суб'єкт господарювання зобов'язується передати обумовлений товар, а покупець провести розрахунки за товар у строки та у розмірах, передбачених договором». Важливе значення в даному випадку відіграють «Правила торгівлі у розстрочку фізичним особам», що затверджені постановою КМ України від 30.03.2011 № 383, а також законодавство про заставу і, насамперед, Закон України «Про заставу».

Також слід визначити особливості купівлі-продажу нерухомості. Для правового регулювання прав на нерухомість характерне поєднання приватноправового та публічно-правового методів регулювання. Договори купівлі-продажу нерухомості потребують нотаріального посвідчення. Особливості купівлі-продажу земельних ділянок визначаються також Земельним кодексом України.

При опануванні даної теми потрібно приділити увагу питанню електронної купівлі-продажу, яка набирає значних оборотів. У вітчизняному законодавстві, договір, укладений за допомогою мережі Інтернет відноситься до категорії договорів, «укладених на відстані, тобто договорів, укладених продавцем (виконавцем) із споживачем за допомогою засобів дистанційного зв'язку поза торговельними або офісними приміщеннями». (п. 8 ст. 1 Закону Про захист споживачів). При цьому, під засобами дистанційного зв'язку маються на увазі «телекомунікаційні мережі, поштовий зв'язок, телебачення, інформаційні мережі, зокрема Інтернет, які можуть використовуватися для укладення договорів на відстані».

Методичні рекомендації до вивчення теми «Види договорів купівлі-продажу»

При розгляді даної теми необхідно звернути увагу на те, що до договорів поставки, міни та контракції сільськогосподарської продукції застосовуються норми, які регулюють договір купівлі-продажу, якщо інше не встановлено договором, законом або не впливає з характеру відносин сторін. На цьому наголосив Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду при розгляді справи №914/2236/18. Разом з тим, вони мають і свої особливості.

Договір поставки – це «угода, за якою продавець (постачальник), який здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується передати у встановлений строк (строки) товар у власність покупця для використання його у підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім або іншим подібним використанням, а покупець зобов'язується прийняти товар і сплатити за нього певну грошову суму». Необхідно відмежовувати договір поставки від інших подібних конструкцій. Предметом договору поставки може бути рухоме майно, яке може використовуватися лише в підприємницькій діяльності. До характеристики предмету відносять кількість, асортимент, комплектність та якість товару. Істотною умовою договору поставки завжди є строк договору. За порушення договору поставки одночасно може стягуватися і штраф, і пеня. Дана позиція висловлена у рішеннях суду касаційної інстанції, зареєстрованих за №73081562 та №78214923.

Вагоме питання при вивченні даної теми займає договір поставки енергоресурсів через приєднану мережу. **Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу в цивільному законодавстві визначається як договір, за яким «одна сторона (постачальник)**

зобов'язується надавати іншій стороні (споживачеві, абонентові) енергетичні та інші ресурси, передбачені договором, а споживач (абонент) зобов'язується оплачувати вартість прийнятих ресурсів та дотримуватись передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного та іншого обладнання». Даний вид договору належить до договорів приєднання. Потрібно мати на увазі той факт, що особливості правового регулювання залежать від того, хто виступає на стороні покупця – фізична чи юридична особа. Якщо стороною є фізична особа, то до правовідносин застосовується також Закон України «Про захист прав споживачів».

Вивчаючи дану тему, належну увагу потрібно приділити питанню договору контрактації сільськогосподарської продукції. Відповідно до ст. 713 ЦКУ «за договором контрактації сільськогосподарської продукції виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується виробити визначену договором сільськогосподарську продукцію і передати її у власність заготівельникові (контрактанту) або визначеному ним одержувачеві, а заготівельник зобов'язується прийняти цю продукцію та оплатити її за встановленими цінами відповідно до умов договору». Договір контрактації сільськогосподарської продукції може об'єднувати умови договору підряду, купівлі-продажу та поставки (так званий змішаний договір). Сторонами договору виступають замовник (заготівельник) і виробник. Об'єктом договору є лише сільськогосподарська продукція.

Також свої особливості має договір міни. Згідно зі ст.715 ЦК України, **договір міни (бартеру) – це угода, «за якою кожна зі сторін зобов'язується передати другій стороні у власність один товар в обмін на інший товар».** Отже, договір міни передбачає перехід права власності від однієї особи до іншої на відплатній основі. Втім, на відміну від договору

купівлі-продажу, особливість договору міни полягає в тому, що він не опосередковує рух коштів у готівковій чи безготівковій формах, а є підставою для виникнення товарообмінних операцій. Право власності на обмінювані товари переходить до сторін після виконання обов'язку обома сторонами.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договір дарування»

При вивченні даної теми необхідно з'ясувати поняття та значення договору дарування. Договір дарування опосередковує перехід майна від однієї особи до іншої, при цьому і дарувальник, і обдарований є юридично рівноправними суб'єктами.

Договір дарування – «це домовленість за якою одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність».

Далі необхідно визначити ознаки та істотні умови договору дарування. Договір дарування може бути як консенсуальний, так і реальний, односторонній, безоплатний. Істотною умовою договору дарування є умова про предмет. Предметом можуть бути рухомі речі, в тому числі, в тому числі гроші та цінні папери, нерухомі речі та майнові права, якими дарувальник володіє або які можуть з'явитися у нього в майбутньому.

Вагоме питання при вивченні даної теми – «Правове становище сторін договору». Сторонами договору є дарувальник і обдарований. Ними можуть бути фізичні особи, юридичні особи, територіальна громад, держава Україна, Автономна Республіка Крим. Головним обов'язком дарувальника є передання речі. Оскільки договір дарування

належить до безоплатних договорів, то якість речі значення не має.

Право на отримання дарунку впливає з суті договору дарування. Але обдарований у будь який час має право, незалежно від причин, відмовитись від дарунка, попередивши про це дарувальника. Обдарований зобов'язаний належним чином поводитися з дарунком, який має для дарувальника велику немайнову цінність.

Договором дарування може бути встановлений обов'язок обдарованого вчинити певну дію майнового характеру на користь третьої особи або утриматися від її вчинення.

Договір дарування припиняється на загальних підставах припинення цивільних договорів. У деяких випадках закон допускає скасування вже виконаного договору дарування. Перелік таких підстав встановлений ст. ст. 726, 727 ЦК України і є вичерпним.

Окрему увагу необхідно зосередити на правовому регулюванні благодійної діяльності та на договорах про пожертву. Пожертвою є дарування нерухомих та рухомих речей, зокрема грошей та цінних паперів, для досягнення ними певної, наперед обумовленої мети.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договір ренти»

Приступаючи до ознайомлення з темою «Договір ренти», слід спершу запам'ятати, що це питання регулюється главою 56 ЦК України, що охоплює 12 статей (статті 731-743 ЦК України).

Орієнтиром у розумінні основного змісту цього договору має стати законодавче визначення, закріплене у тексті ч. 1 ст. 731 ЦК України, де зазначається, що за договором ренти одна сторона (одержувач ренти) передає іншій стороні

(платникові ренти) у власність майно, а платник ренти взамін цього зобов'язується періодично виплачувати одержувачеві ренти у формі певної грошової суми або в іншій формі.

Здобувачі вищої освіти мають усвідомити, що до ознак договору ренти належать:

- реальність, тому що договір вважається укладеним з моменту передачі майна;

- односторонність, оскільки після передачі майна одержувач ренти має лише права, а платникові ренти належать лише обов'язки;

- оплатність або безоплатність, що визначається за домовленістю сторін. Відповідно до ч. 1 ст. 734 ЦК України, договором ренти може бути встановлено, що одержувач ренти передає майно у власність платника ренти за плату або безоплатно;

- тривалість, адже цей договір регулює відносини, що тривають у часі, а не вичерпуються в результаті одноразового виконання. Згідно ч. 2 ст. 731 ЦК України, договором ренти може бути встановлений обов'язок виплачувати ренту безстроково або протягом певного строку.

Окремо слід акцентувати увагу на відмінності у наслідках ризику випадкового знищення або випадкового пошкодження майна, переданого під виплату безстрокової ренти та під виплату ренти на певний строк. Відповідно до ст. ст. 742-743 ЦК України, і у першому, і у другому випадку такий ризик несе платник ренти. Основна відмінність полягає у тому, що після знищення чи пошкодження майна, переданого у плату під виплату безстрокової ренти, платник ренти має право вимагати відповідно припинення зобов'язання в цілому або зміни умов виплати ренти. Натомість у разі випадкового знищення або випадкового пошкодження майна, переданого під виплату ренти на певний строк, платник ренти не звільняється від обов'язку

виплачувати її до закінчення строку виплати ренти на умовах, встановлених договором ренти.

Після цього доцільно зосередити увагу студентів на тому, що договір ренти укладається в письмовій формі, а у випадку, коли предметом договору є нерухоме майно, правочин слід також нотаріально засвідчити.

Далі переходимо до ознайомлення з сторонами договору ренти, якими можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Кожна сторона має право ініціювати розірвання договору ренти. Відповідно до ст. 739 ЦК України, платник безстрокової ренти має право відмовитися від договору ренти у порядку, закріпленому у договорі ренти. Студенти мають запам'ятати, що договір ренти припиняється після спливу трьох місяців від дня одержання одержувачем ренти письмової відмови платника безстрокової ренти від договору ренти за умови повного розрахунку між ними.

Окремим питанням має бути дослідження принципу, відповідно до якого нікчемною є умова договору, згідно якої платник безстрокової ренти не може відмовитися від договору ренти.

Важливо наголосити, що і одержувач безстрокової ренти також має право вимагати розірвання договору ренти у таких випадках: 1) платник безстрокової ренти прострочив її виплату більш як на один рік, 2) платник безстрокової ренти порушив свої зобов'язання щодо забезпечення виплати ренти, 3) платник безстрокової ренти визнаний неплатоспроможним або виникли інші обставини, які явно свідчать про неможливість виплати ним ренти у розмірі і в строки, що встановлені договором, 4) інші випадки, встановлені договором ренти.

Надзвичайно корисною для розширення правового світогляду студентів є деталізація всіх питань, пов'язаних з фінансовими розрахунками сторін договору ренти. Так, згідно ст. 737 ЦК України, рента може виплачуватися у грошовій

формі або шляхом передання речей, виконання робіт або надання послуг. Здобувачі вищої освіти повинні запам'ятати, що розмір та форма виплати ренти закріплюються у тексті договору, а за прострочення виплати ренти платник ренти сплачує одержувачеві ренти проценти. За загальним правилом, рента виплачується після закінчення кожного календарного кварталу, якщо інше не встановлено договором ренти.

При цьому, у випадку, коли одержувач ренти передав у власність платника ренти грошову суму, то розмір ренти встановлюється у розмірі облікової ставки Національного банку України, якщо більший розмір не встановлений договором ренти. Важливо у цьому контексті, що розмір ренти не змінюватиметься відповідно до коливань розміру облікової ставки Національного банку України.

Наприкінці практичного заняття, доречно зацентувати увагу студентів на розрахунках сторін у випадку розірвання договору ренти. Зокрема, якщо договором ренти не встановлені правові наслідки розірвання договору ренти, розрахунки проводяться залежно від того, чи майно було передано у власність платника ренти за плату чи безоплатно. У першому випадку, одержувач ренти має право вимагати від платника ренти виплати річної суми ренти та вартості переданого майна. Натомість у другому випадку, у разі розірвання договору ренти одержувач ренти має право вимагати від платника ренти виплати річної суми ренти.

Порівнюючи договір ренти з іншими цивільно-правовими договорами, варто пам'ятати, що згідно ч. 2 ст. 734 ЦК України, зв'язок договору ренти простежується з:

1. Договором купівлі-продажу – у випадку, якщо договором ренти встановлено, що одержувач ренти передає майно у власність платника ренти за плату;

2. Договором дарування – у випадку, якщо одержувач ренти передає майно безоплатно і це не суперечить суті договору ренти.

Важливо зауважити, що найбільше договір ренти порівнюють із договором купівлі-продажу з розстроченням платежу, які відрізняються тим, що у договорі купівлі-продажу сукупність розстрочених виплат становитимуть ціну придбаного товару. Натомість для договору ренти виплати триватимуть протягом строку дії договору ренти, незалежно від того, яку грошову суму сумарно вони становлять.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договір позички»

Приступаючи до вивчення теми позички у цивільному праві, здобувачі вищої освіти повинні запам'ятати, що у Цивільному кодексі це питання регулюється главою 60 (статті 827-836 ЦК України).

Для кращого усвідомлення змісту та сутності договору позички студентам варто опанувати визначення, закріплене у ч. 1 ст. 827 ЦК України, де зазначено, що **за договором позички одна сторона (позичкодавець) безоплатно передає або зобов'язується передати другій стороні (користувачеві) річ для користування протягом встановленого строку.**

Серед ознак договору позички майбутні бакалаври мають вміти виділяти наступні:

- договір може бути реальним або консенсуальним;
- безоплатний або оплатний (користування річчю вважається безоплатним, якщо сторони прямо домовилися про це або якщо це впливає із суті відносин між ними);
- строковий (якщо сторони не встановили строку користування річчю, він визначається відповідно до мети користування нею, а якщо право власності на передану у

користування річ, перейшло до іншої особи, то новий власник має право вимагати розірвання договору, який укладено без визначення строку, про що має повідомити контрагента у строк, що відповідає меті позички);

- договір має особистий характер, що засвідчується фактом його припинення у випадку смерті фізичної особи або ліквідації юридичної особи, якій річ було передано в користування, якщо інше не встановлено договором;

- фідучіарний, оскільки базується на довірі між сторонами договору.

Важливою ознакою цього договору є особливі вимоги до особи позичкодавця, викладені у ст. 829 ЦК України, згідно якої позичкодавцем може бути фізична або юридична особа. Слід звернути увагу студентів на той факт, що особа, яка здійснює управління майном, може бути позичкодавцем лише за згодою власника. Водночас, юридична особа, яка здійснює підприємницьку діяльність, не може передавати речі у безоплатне користування особі, яка є її засновником, учасником, керівником, членом її органу управління або контролю.

Окремого аналізу заслуговує і питання щодо форми укладення договору позички. Відповідно до ст. 828 ЦК України, договір позички речі побутового призначення між фізичними особами може укладатися усно, а між юридичними особами (так само як і між юридичною і фізичною особами) укладається у письмовій формі. При цьому, договір позички транспортного засобу (крім наземних самохідних транспортних засобів), в якому хоча б однією стороною є фізична особа, укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню.

Після цього студентам бажано приступити до ознайомлення з правами та обов'язками сторін. Зокрема позичкодавець має право на відчуження речі, яка передана ним у користування (у такому випадку, до набувача речі переходять права та обов'язки позичкодавця). Водночас, якщо

позичкодавець не виконує свого обов'язку передати річ у користування, друга сторона має право вимагати розірвання договору позички та відшкодування завданих збитків. Натомість користувач зобов'язаний нести звичайні витрати щодо підтримання належного стану речі, переданої йому в користування, а також повинен: 1) використовувати річ за її призначенням або відповідно до мети, визначеної у договорі, 2) користуватися річчю особисто, якщо інше не встановлено договором, 3) повернути річ після закінчення строку договору позички в такому самому стані, в якому вона була на момент її передання.

Далі слід перейти до дослідження порядку розірвання цього договору. Користувач має право повернути річ, передану йому у користування, в будь-який час до спливу строку договору. Якщо річ потребує особливого догляду або зберігання, користувач зобов'язаний повідомити позичкодавця про відмову від договору (позички) не пізніше як за сім днів до повернення речі.

Окрім цього, позичкодавець має право вимагати розірвання договору і повернення речі у разі, якщо:

1) у зв'язку з непередбаченими обставинами річ стала потрібною йому самому;

2) користування річчю не відповідає її призначенню та умовам договору;

3) річ самочинно передана у користування іншій особі;

4) в результаті недбалого поводження з річчю вона може бути знищена або пошкоджена.

Також доцільно акцентувати увагу здобувачів вищої освіти на тому, що позичкодавець має право вимагати примусового повернення речі та відшкодування збитків, якщо після припинення договору користувач не повертає її.

Доречно детально розмежувати договір позички з іншими суміжними договорами. Наприклад, від договору позики договір

позички відрізняється, насамперед, предметом, оскільки у першому випадку (договір позики) передаватися можуть лише гроші та речі, наділені родовими ознаками, то у другому (договір позички) – виключно індивідуально визначені неспоживні речі. Безоплатний характер договору позички дозволяє відмежувати його від договору оренди, а тимчасовий характер передання такого майна контрагентові демонструє відмінності від договору дарування, в результаті якого передається не лише майно, але й право власності щодо нього, і не на певний обмежений строк, а назавжди. Ще однією ознакою, що відрізняє договір позички від суміжних правочинів, є те, що користувач не має переважного права перед іншими особами на купівлю речі, переданої йому у користування.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договір довічного утримання (догляду)»

При вивченні даної теми необхідно з'ясувати поняття та загальну характеристику договору довічного утримання. Договір довічного утримання – один із видів договорів, які регулюють зобов'язання щодо передання майна у власність.

Договір довічного утримання – «це домовленість за якою одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно».

Сторонами в договорі довічного утримання виступають відчужувач та набувач. Відчужувачем у договорі довічного утримання (догляду) може бути фізична особа незалежно від її віку та стану здоров'я. Набувачем у договорі довічного

утримання (догляду) може бути повнолітня дієздатна фізична особа або юридична особа.

У договорі довічного утримання (догляду) можуть бути визначені всі види матеріального забезпечення, а також усі види догляду (опікування), якими набувач має забезпечувати відчужувача. Набувач зобов'язаний у разі смерті відчужувача поховати його, навіть якщо це не було передбачено договором довічного утримання (догляду). Набувач може бути зобов'язаний забезпечити відчужувача або третю особу житлом у будинку (квартирі), який йому переданий за договором довічного утримання (догляду).

Необхідно звернути увагу на порядок укладення та форму договору. Договір довічного утримання (догляду) укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню. Договір довічного утримання (догляду), за яким передається набувачеві у власність нерухоме майно, підлягає державній реєстрації (стаття 745 ЦК). У випадку недодержання встановленої форми укладення договору довічного утримання (догляду) він вважається недійсним.

Договір довічного утримання (догляду) припиняється зі смертю відчужувача. Також договір довічного утримання (догляду) може бути розірваний за рішенням суду: на вимогу відчужувача або третьої особи, на користь якої він був укладений, у разі невиконання або неналежного виконання набувачем своїх обов'язків, незалежно від його вини та на вимогу набувача.

У разі розірвання договору довічного утримання (догляду) у зв'язку з невиконанням або неналежним виконанням набувачем обов'язків за договором, відчужувач набуває право власності на майно, яке було ним передане, і має право вимагати його повернення.

У разі розірвання договору у зв'язку з неможливістю його подальшого виконання набувачем з підстав, що мають істотне

значення, суд може залишити за набувачем право власності на частину майна, з урахуванням тривалості часу, протягом якого він належно виконував свої обов'язки за договором.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договір найму (оренди)»

При вивченні теми перш за все треба знати поняття договору найму (оренди), під яким слід розуміти угоду, за якою одна сторона (наймодавець) передає або зобов'язується передати іншій стороні (наймачеві) майно у користування за плату на певний строк. Ознаками цього договору є те, що він двосторонній, оплатний, консенсуальний і може бути як строковим, так і безстроковим.

Сторонами договору виступають наймач і наймодавець, або орендар та орендодавець. Наймодавцем може виступати як власник майна, так і володілець права оперативного управління чи повного господарського відання, або будь-яка інша особа, вповноважена належним чином на укладення договору найму. Наймачем може виступати як фізична, так і юридична особа.

Надалі студентів треба чітко розрізняти істотні умови договору найму якими є: предмет; розмір плати за користування майном; строк дії договору. Предметом договору найму є неспоживні (тобто такі, що зберігають свій первісний вигляд при неодноразовому використанні) індивідуально визначені речі, які підлягають поверненню власникові. Окрім цього, предметом договору можуть бути майнові права. Розмір плати за користування майном встановлюється в договорі за бажанням сторін. Якщо ж розмір плати не встановлений договором, то він визначається з урахуванням споживчої якості речі та інших обставин, які мають істотне значення. Договором або законом може бути встановлено періодичний перегляд та зміну (індексацію) розміру плати за користування майном. Форма

оплати може бути грошовою, натуральною або ж змішаною. Сама ж плата вноситься щомісячно, якщо інше не встановлено договором. За бажанням сторін договір найму може бути укладений як на визначений, так і на невизначений термін дії. В той же час законодавством можуть бути встановлені максимальні (граничні) строки договору найму окремих видів майна.

Що стосується форми договору найму, то студентів треба знати, що договір найму може укладатися як в усній, так і в письмовій формі відповідно до загальних правил ст.ст. 206-209 ЦКУ. В окремих випадках законодавством вимагається нотаріальна форма договору.

Звертаючись до питання правового становища сторін за договором найму, необхідно виходити з того, що на наймодавця покладаються такі обов'язки: 1) передати наймачу майно у комплекті і стані, що відповідає умовам договору та призначенню майна. Залежно від об'єкта договору передача може здійснюватися врученням предмета наймачеві або допуску його до користування майном. Передача майна може бути оформлена актом приймання-передачі, передаточним балансом чи іншим подібним документом; 2) попередити наймача про особливі властивості та недоліки речі, які йому відомі і які можуть бути небезпечними для життя, здоров'я, майна наймача або інших осіб або призвести до пошкодження самої речі під час користування нею; 3) передати майно наймачеві в користування негайно або у строк визначений договором; 4) проводити капітальний ремонт майна, для забезпечення збереження майна в цілому, якщо інше не передбачено договором найму. Капітальний ремонт провадиться у строк, встановлений договором. Якщо строк не встановлений договором або ремонт викликаний невідкладною потребою, капітальний ремонт має бути проведений у розумний строк. Коли наймодавець не проводить капітального ремонту, то наймач має право за своїм

вибором відремонтувати річ, зарахувавши вартість ремонту в рахунок плати за користування річчю, або вимагати відшкодування вартості ремонту або ж вимагати розірвання договору та відшкодування збитків; 5) повідомити наймача про всі права третіх осіб на річ, що передається у найм. Якщо наймодавець цього не зробив, то наймач має право вимагати зменшення розміру плати за користування річчю або ж розірвання договору та відшкодування збитків.

В свою чергу обов'язки наймача полягають у наступному:

- 1) прийняти від наймодавця майно у термін, передбачений договором. При цьому він зобов'язаний у присутності наймодавця перевірити справність речі. Якщо наймач не перевірить справність речі, то вона вважається такою, що передана йому в належному стані;
- 2) користуватися майном у відповідності з умовами договору і призначенням майна. Якщо ж наймач використовує майно не за цільовим призначенням, то наймодавець має право вимагати дострокового припинення договору із відшкодуванням завданих збитків;
- 3) підтримувати майно в належному стані та проводити поточний ремонт;
- 4) своєчасно і у визначеному розмірі сплачувати плату за користування майном (орендну плату);
- 5) застрахувати майно на користь наймодавця, якщо такий обов'язок встановлено договором чи законом.

Необхідно пам'ятати, що у наймача за договором є й цілий ряд прав: 1) за ст. 775 ЦКУ наймачеві належить право власності на плоди, продукцію, доходи, одержані ним у результаті користування предметом найму; 2) за згодою наймодавця наймач має право проводити поліпшення майна, отриманого у найм. В такому разі він має право на відшкодування зроблених витрат або ж може зарахувати ці витрати в рахунок плати за найм. Якщо ж в результаті покращення, зробленого за згодою наймодавця, була створена нова річ, то наймач стає її співвласником. В разі, коли

поліпшення були проведені без згоди наймодавця можливі два наслідки. Якщо поліпшення можна відокремити від предмету найму без заподіяння йому шкоди, то наймач має право їх вилучити. Якщо ж поліпшення є невіддільними, то наймач не має права на їх відшкодування наймодавцем; 3) за згодою наймодавця передавати річ у користування іншій особі, тобто піднайм (суборенду). При цьому умови договору піднайму не можуть суперечити умовам основного договору найму (наприклад, строк дії договору піднайму не може перевищувати строку дії основного договору найму). Припинення основного договору найму тягне за собою автоматичне припинення договору піднайму; 4) вимагати зменшення плати, якщо через обставини, за які наймач не відповідає, можливість користування майном істотно зменшилася. При цьому наймач взагалі не зобов'язаний вносити плату за той термін, протягом якого майно не могло бути ним використане через обставини, за які він не відповідає; 5) згідно ст. 777 ЦКУ наймач, який належно виконує свої обов'язки за договором найму, після спливу строку договору має переважне право перед іншими особами на укладення договору найму на новий строк. Отже, якщо наймач має таке бажання, то він зобов'язаний повідомити про це наймодавця до спливу строку договору найму у визначений термін. Окрім цього, наймач, який належно виконує свої обов'язки за договором найму, у разі продажу речі, переданої йому у найм, має переважне право перед іншими особами на її придбання.

При вивченні питання про припинення договору найму, студентів необхідно знати, що підставами припинення дії договору найму є: закінчення строку дії договору; взаємна згода сторін на припинення договору; смерть фізичної особи – наймача (якщо інше не встановлено договором); ліквідація юридичної особи, яка була наймодавцем чи наймачем. Якщо ж мова йде про зміну власника речі (тобто наймодавця), то в

такому разі до нового власника переходять всі права і обов'язки наймодавця. В той же час сторони можуть встановити у договорі найму умову, що у разі відчуження наймодавцем речі договір найму припиняється; дострокове розірвання договору на вимогу наймодавця; дострокове розірвання договору на вимогу наймача.

Необхідно звернути увагу і на види договору найму, одним з яких є договір прокату. Договір прокату – це правочин, за яким наймодавець, який здійснює підприємницьку діяльність з передання речей у найм, передає або зобов'язується передати рухому річ наймачеві у користування за плату на певний строк. Договір прокату є як публічним договором, так і договором приєднання. Наймодавцем за договором прокату може бути лише суб'єкт підприємництва. Наймачами можуть бути лише фізичні особи, які мають повний обсяг дієздатності. Предметом договору прокату є неспоживна рухома річ, яка використовується для задоволення домашніх, побутових невиробничих потреб. Разом з тим ст. 788 ЦКУ допускає можливість використання предмета договору прокату у виробничих цілях, якщо це прямо передбачено самим договором. Плата за прокат речі встановлюється за тарифами наймодавця.

Наступним особливим видом найму є договір оренди землі – це правочин, за яким орендодавець зобов'язаний за плату передати орендареві земельну ділянку у володіння і користування на певний строк, а орендар зобов'язаний використовувати земельну ділянку відповідно до умов договору та вимог земельного законодавства.

Істотними умовами договору оренди землі є: 1) об'єкт оренди (кадастровий номер, місце розташування та розмір земельної ділянки). Під об'єктом оренди розуміється земельна ділянка, що перебуває у власності громадян, юридичних осіб, комунальній або державній власності. Згідно ст. 792 ЦК України

земельна ділянка може передаватися в оренду разом з насадженнями, будівлями, спорудами, водоймами, які знаходяться на ній, або без них. Законом передбачена можливість укладення одного договору оренди одночасно стосовно кількох земельних ділянок, які перебувають у власності одного орендодавця; 2) строк дії договору оренди (не більше 50 р.) (ст.19 Закону). При передачі в оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства, особистого селянського господарства строк дії договору оренди землі визначається за згодою сторін, але не може бути меншим як 7 років; 3) орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату. У разі визнання у судовому порядку договору оренди землі недійсним отримана орендодавцем орендна плата за фактичний строк оренди землі не повертається.

Надалі студентові необхідно з'ясувати правову природу та зміст договору оренди державного та комунального майна. Даний вид відносин регулюється спеціальним Законом, а саме Законом України «Про оренду державного та комунального майна» від 10.04.1992 р. Об'єктами оренди є: 1) цілісні майнові комплекси підприємств, їх структурних підрозділів (філій, цехів, дільниць). **Цілісним майновим комплексом є господарський об'єкт з завершеним циклом виробництва продукції (робіт, послуг), з наданою йому земельною ділянкою, на якій він розміщений, автономними інженерними комунікаціями, системою енергопостачання.** Грошові кошти та цінні папери орендодавець надає орендареві на умовах кредиту за ставкою рефінансування Національного банку України, а інші оборотні матеріальні засоби викуповуються орендарем. (ставка рефінансування Національного банку України - виражена у відсотках плата за кредити, що надаються комерційним банкам,

яка встановлюється Національним банком України з метою впливу на грошовий оборот та кредитування); 2) нерухоме майно (будівлі, споруди, приміщення) та інше окреме індивідуально визначене майно підприємств.

Орендодавцями за цим договором є: Фонд державного майна України, його регіональні відділення та представництва – щодо цілісних майнових комплексів підприємств, їх структурних підрозділів та нерухомого майна; органи, уповноважені Верховною Радою Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування – щодо майна, яке належить Автономній Республіці Крим або перебуває у комунальній власності; підприємства – щодо окремого індивідуально визначеного майна та нерухомого майна площею до 200 кв. м, а з дозволу вповноважених органів – також щодо структурних підрозділів підприємств та нерухомого майна, що перевищує площу 200 кв. м. Орендарями можуть бути господарські товариства, створені членами трудового колективу підприємства, його структурного підрозділу, інші юридичні особи та громадяни України, фізичні та юридичні особи іноземних держав, міжнародні організації та особи без громадянства.

Договір оренди державного та комунального майна припиняється в разі: закінчення строку, на який його було укладено; приватизації об'єкта оренди орендарем (за участю орендаря); банкрутства орендаря; загибелі об'єкта оренди; дострокового розірвання на вимогу однієї із сторін за рішенням суду чи господарського суду у разі невиконання сторонами своїх зобов'язань.

Нарешті повноцінне вивчення теми «Договір найму» неможливе без з'ясування студентом специфіки договору фінансового лізингу яким є угода, за якою лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених

лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі). Істотні умови цього договору: предмет; розмір лізингових платежів (лізингові платежі можуть включати: а) суму, яка відшкодовує частину вартості предмета лізингу; б) платіж як винагороду лізингодавцю за отримане у лізинг майно; в) компенсацію відсотків за кредитом; г) інші витрати лізингодавця, що безпосередньо пов'язані з виконанням договору лізингу – наприклад, на амортизацію); строк, на який лізингоодержувачу надається право користування предметом лізингу; інші умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди.

Треба звернути увагу, що предметом договору лізингу може бути неспоживна річ, визначена індивідуальними ознаками та віднесена відповідно до законодавства до основних фондів. Якщо майно перебуває в державній або комунальній власності, то воно може бути передано в лізинг, якщо в законодавстві немає відповідної заборони на це. Не можуть бути предметом лізингу земельні ділянки та інші природні об'єкти, єдині майнові комплекси підприємств та їх відокремлені структурні підрозділи. З моменту передачі предмета лізингу у володіння лізингоодержувачу ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета лізингу переходить до лізингоодержувача, якщо інше не встановлено договором.

Суб'єкти договору лізингу: лізингодавець - юридична особа, яка передає право володіння та користування предметом лізингу лізингоодержувачу; лізингоодержувач - фізична або юридична особа, яка отримує право володіння та користування предметом лізингу від лізингодавця; продавець (постачальник) - фізична або юридична особа, в якій лізингодавець набуває річ, що в наступному буде передана як предмет лізингу

лізингоодержувачу; інші юридичні або фізичні особи, які є сторонами багатостороннього договору лізингу.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договір підряду»

При вивченні даної теми необхідно з'ясувати поняття та значення договору підряду. Договір підряду зачіпає відносини безпосередньо в сфері виробництва. Договір підряду – це домовленість згідно якої одна сторона (підрядник) зобов'язується на свій ризик виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), з його або своїх матеріалів, а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу. Використання договору підряду в нових галузях економічної діяльності допускає використання «підрядноподібних» договорів, а також змішаних договорів.

При вивченні питання про правове становище сторін договору необхідно з'ясувати хто є суб'єктами даного договору. Загальні норми про підряд не містять обмежень щодо суб'єктів цивільного обігу на тій чи іншій стороні. Такі обмеження відносяться в основному до підрядників стосовно окремих видів підряду. Вказані обмеження супроводжуються тим, що певні види діяльності підрядника віднесені до числа ліцензованих. Інше обмеження пов'язано з тим, що в якості підрядника завжди виступає суб'єкт підприємницької діяльності.

Диспозитивна норма Цивільного кодексу надає підряднику право залучити за власною ініціативою до виконання його зобов'язань третіх осіб – субпідрядників.

Студенти повинні вміти розмежовувати договір підряду та трудовий договір. На сьогоднішній день дана проблема є досить актуальною, а тому сформована і судова практика. Важливим моментом розмежування таких видів договорів є істотні умови. Під істотними умовами юридичною доктриною

розуміються ті умови, без погодження яких договір не буде вважатися укладеним. Так, зокрема, предметом трудового договору є праця, тоді як предметом цивільно-правового договору – виконання стороною визначеного обсягу робіт. Такий висновок зробив ВС в постанові №127/21595/16-ц. Також в постанові ВС від 04.07.2018 р. у справі № 820/1432/17 суд акцентував увагу на тому, що трудовий договір – це угода зі здійснення і забезпечення трудової функції. Цивільний кодекс формує предмет договору підряду як “виготовлення, обробка, ремонт речі”, а також “виконання іншої роботи з переданням її результату замовникові”.

Предмет договору підряду завжди індивідуальний – це результат праці підрядника. Ціною договору вважається розмір оплати (винагороди), яку замовник повинен сплатити за виконану роботу. Якщо в договорі підряду не встановлено ціну роботи, то вона встановлюється за рішенням суду на основі цін, що звичайно застосовуються за аналогічні роботи. Ціна складається з двох частин: - витрати підрядника на роботу і плата за виконану ним роботу. Найчастіше ціна визначається в грошовому еквіваленті, але може бути і зустрічному наданні певних послуг чи майна. Ціна може визначатися шляхом складання кошторису. Кошторис – це калькуляція витрат, необхідних для виконання робіт. Зазвичай кошторис складає підрядник, але юридичну силу він набуває лише після підтвердження його замовником. Строк в договорі може бути трьох видів: строк дії самого договору, строк початку виконання робіт, строк завершення окремих етапів робіт (проміжкові строки). Згідно ст. 846 ЦКУ строки виконання роботи або її окремих етапів встановлюються у договорі підряду. Якщо у договорі підряду не встановлені строки виконання роботи, підрядник зобов'язаний виконати роботу, а замовник має право вимагати її виконання у розумні строки, відповідно до суті

зобов'язання, характеру та обсягів роботи та звичаїв ділового обороту.

Різновидом договору підряду є договір побутового підряду. Даний договір має свої особливості: особливий суб'єктний склад: однією стороною – підрядником, обов'язково є суб'єкт підприємницької діяльності, а іншою - фізична особа; договір повинен бути направлений на задоволення особистих потреб замовника; замовник за даним договором виступає в якості споживача, а тому для захисту своїх прав може використовувати законодавство про захист прав споживачів.

Вивчаючи дану тему, потрібно звернути увагу на питання, що стосується договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт. Договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт є договір, за яким «підрядник зобов'язується розробити за завданням замовника проектну або іншу технічну документацію та, або виконати пошукові роботи, а замовник зобов'язується прийняти та оплатити їх». Предметом договору є створення (розроблення) проектно-кошторисної документації. Підрядником за даним договором завжди виступає спеціальний суб'єкт. Особливість даного договору полягає і в тому, що кінцевий результат - проектна документація містить і елементи авторського права.

Вагоме питання при вивченні даної теми – договір будівельного підряду.

Будівельний підряд – це договір за яким «одна сторона підрядник зобов'язується збудувати і здати у встановлений строк об'єкт або виконати інші будівельні роботи відповідно до проектно-кошторисної документації, а замовник зобов'язується надати підрядникові будівельний майданчик, передати затверджену проектно-кошторисну документацію, прийняти об'єкт та оплатити будівельні роботи». Будівельний підряд може охоплювати будівництво,

реконструкцію, капітальний ремонт. В якості замовника в договорі може бути будь – який учасник цивільного обороту. Підрядником – лише суб'єкт господарювання. В залежності від класу будівництва, в деяких випадках, підрядник повинен мати ліцензію на проведення будівельних робіт. Предметом договору є збудований відповідно до затвердженої документації об'єкт, який зданий комісії. Ціна договору визначається відповідно до проектно-кошторисної документації. При виконанні договору замовника цікавить лише результат. Замовник має право перевіряти хід виконання та якість робіт, але не має права втручатися в діяльність підрядника. Особливе значення в договорі підряду має розподіл ризику випадкової загибелі (пошкодження) майна (матеріалів, обладнання, переданої для переробки або обробки речі, іншого використовуваного для виконання договору майна) і самого результату виконаної роботи. Ризик випадкової загибелі (пошкодження) результату виконаної роботи до його прийняття замовником несе підрядник. Даний ризик, покладений за загальним правилом на підрядника, означає втрату підрядником права на оплату виконаної роботи, а також виникнення у нього обов'язку повернути замовнику суму отриманої передоплати. Тому всі витрати підрядника, зроблені в ході виконання роботи, перетворюються для нього в ніким не компенсовані збитки.

Закон надає замовнику право розірвати договір підряду в будь-який час, відмовившись від його виконання згідно ст. 849 ЦК України. При цьому він зобов'язаний сплатити підряднику винагороду за виконану частину роботи і відшкодувати йому збитки, завдані розірванням договору, оскільки розірвання договору замовником не пов'язано з будь-якими порушенням зі сторони підрядника, а обумовлено виключно його бажанням. Верховний Суд зазначив, що «замовнику законом надано право відмовитися в односторонньому порядку від договору у будь-який час до закінчення роботи, і визначене цією нормою право

не може бути обмежено» (постанова від 21.08.2019 р. у справі №917/1489/18). Проте, така відмова замовника від договору підряду, яка за своєю суттю є одностороннім правочином, може бути вчинена до моменту завершення виконання підрядником робіт та з зазначенням відповідних правових підстав.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договір перевезення»

Вивчаючи дану тему необхідно з'ясувати особливості зобов'язань з перевезення та їх правове регулювання. Відносини з перевезення виникають за наявності потреби в територіальному переміщенні. Зазвичай у них бере участь два суб'єкти: транспортна організація (власник транспортного засобу) і особа, зацікавлена в перевезенні. Цивільний кодекс України визначає найбільш принципові правила, які стосуються перевезень вантажу, пасажирів і багажу, а також інші транспортні зобов'язання. Конкретніше такі зобов'язання регулюються спеціальними нормативними актами: Кодексом торговельного мореплавства, Повітряним кодексом, Статутом залізниць, Статутом автомобільного транспорту та іншими. Велике значення для регулювання відносин з перевезення відіграють міжнародні угоди України.

Вивчаючи питання видів перевезень, необхідно враховувати їх велику різноманітність, зазначимо основні з них. Так, перевезення пасажирів, вантажів, багажу та пошти залежно від видів транспорту, якими вони здійснюються, поділяються на: а) залізничні; б) внутрішніми водними шляхами (річкові); в) морські; г) повітряні; г) автомобільні. Перевезення у межах територіальної сфери дії однієї транспортної організації вважаються перевезеннями місцевого сполучення; перевезення двома чи кількома організаціями одного виду транспорту -

перевезеннями у прямому сполученні, а перевезення за єдиним транспортним документом організаціями різних видів транспорту - перевезеннями у прямому змішаному сполученні. На морському транспорті перевезення та буксирування бувають: а) каботажні - між портами України; б) міжнародні - між іноземними портами. Окрім цього, на залізничному транспорті залежно від кількості вантажу розрізняють: дрібні перевезення; повагонні перевезення; помаршрутні перевезення. На морському транспорті існують: лінійні регулярні перевезення (здійснюються на певних напрямках за твердим розкладом); трампові (нерегулярні) перевезення (здійснюються на основі вільної домовленості сторін). Відомі чинному цивільному законодавству договори, що опосередковують перевізний процес, становлять єдину систему договорів, предметом яких є надання послуг з перевезення вантажів, пасажирів, багажу й пошти. Усю систему цих договорів можна поділити на два види: основні й допоміжні.

Студентам необхідно враховувати, що договори перевезення можуть бути консенсуальними та реальними; зазвичай є оплатними, навіть якщо про це не вказано в договорі, і двосторонніми, адже обидві сторони наділені правами й обов'язками. Здебільшого договори перевезення належать до публічних. На боці перевізника під час здійснення перевезень, як правило, є спеціальний суб'єкт, що має право на надання таких послуг. За договором перевезення вантажу перевізник зобов'язується доставити ввірений йому відправником вантаж до пункту призначення і видати його уповноваженій на одержання вантажу особі (одержувачу), а відправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату. За загальним правилом договір є реальним, однак з цього правила є винятки (договір морського перевезення вантажів в більшості випадків має характер консенсуального договору) та оплатним. Варто зауважити, що предметом договору є дії

перевізника з доставки вантажу в пункт призначення і видачі його уповноваженій особі, а також зустрічні дії вантажовідправника за перевезення, а не конкретний вантаж. Основними супровідними документами під час перевезення вантажу є накладна, вантажна накладна, товарно-транспортна накладна та коносамент.

Студентам потрібно розмежовувати вище зазначені документи. Так, накладна – це основний документ при транспортуванні вантажів, який регулює відносини між перевізником, відправником та одержувачем вантажу; оформляє та засвідчує договір перевезення вантажу. Вантажна накладна – перевізний документ, що засвідчує прийняття вантажу його перевізником від відправника і містить дані про товари та умови їх перевезення. Товарнотранспортна накладна – це єдиний та обов'язковий для всіх учасників транспортного процесу документ, який підтверджує факт перевезення та доставки товарів, розрахунків за перевезення вантажу та обліку виконаної роботи. Коносамент – документ, що регулює правовідносини між перевізником та одержувачем вантажу, свідчить про прийняття перевізником вантажу, відомості про який наведено в коносаменті, та є одним з документів, що підтверджують наявність і зміст договору морського перевезення. Розглядаючи питання про відповідальність перевізника за договором перевезення вантажу, студентам необхідно звернути увагу, що у більшості випадків перевізники можуть нести відповідальність за ненадання транспортного засобу, за прострочення доставки вантажу, за втрату, нестачу, псування або пошкодження вантажу, багажу, пошти (лише у розмірі фактичної шкоди). До пред'явлення перевізникові позову, що випливає із договору перевезення вантажу, пошти можливим є пред'явлення йому претензії у порядку, встановленому законом, транспортними кодексами (статутами).

Важливо звернути увагу на строки пред'явлення претензій, що закріплені у статті 925 Цивільного кодексу України та на строки пред'явлення претензій, що передбачені у статті 315 Господарського кодексу України. Договір перевезення пасажирів та багажу є двосторонній; відплатний; консенсуальний – договір перевезення пасажирів; реальний – договір перевезення багажу; публічний – коли використовується транспорт загального користування. Форма договору – усна (при попередньому продажі квитка) та через комп'ютерну дію (посадка пасажирів при подачі транспортного засобу). Укладання договору перевезення пасажирів підтверджується видачею квитка, а договору перевезення багажу – багажною квитанцією.

Предметом договору перевезення пасажирів (як і договору перевезення вантажу) є дії перевізника щодо доставки пасажирів в пункт призначення, а при здачі пасажиром багажу – багажу, який повинен бути виданий уповноваженій на його отримання особі, а також дії пасажирів по сплаті встановленої плати за проїзд та провіз багажу. Під час вивчення питання про зміст договору перевезення пасажирів та багажу необхідно звернути увагу на основні права та обов'язки сторін за даним договором.

*Необхідно наголосити на тому, що у випадку реалізації пасажиром свого права на здачу багажу перевізнику, у останнього виникає обов'язок щодо своєчасної доставки багажу до пункту призначення, забезпечення його збереження під час перевезення і видачі його уповноваженій особі. У випадку перевезення пасажиром лише ручної поклажі, його право на здавання багажу залишається нереалізованим, і відповідно, зобов'язань у перевізника з цього приводу не виникає. Різновидом договору перевезення пасажирів та багажу є договір морського круїзу. **За договором морського круїзу одна сторона – організатор круїзу зобов'язується здійснити колективну морську подорож (круїз) за певною програмою і***

надати учасникові круїзу всі пов'язані з цим послуги (морське перевезення, харчування, побутове та екскурсійне обслуговування тощо), а інша сторона – учасник круїзу зобов'язується сплатити за це встановлену плату. Документом, що підтверджує наявність договору морського круїзу, є іменна путівка або інший прирівняний до неї документ, виданий організатором круїзу. Важливо враховувати той факт, що у випадку, коли організатор круїзу не може надати учасникові круїзу місце на судні, яке передбачено договором, або за згодою учасника круїзу таке ж місце на іншому судні, що за своїми характеристиками і комфортабельністю не нижче обумовленого, учасник круїзу вправі відмовитися від договору і повністю отримати назад плату за круїз.

Від договору перевезення вантажу/ пасажирів та багажу необхідно відмежовувати договір транспортного експедирування, що є окремим видом договірних зобов'язань. Згідно із ст. 929 Цивільного кодексу України за договором транспортного експедирування одна сторона (експедитор) зобов'язується за плату і за рахунок другої сторони (клієнта) виконати або організувати виконання визначених договором послуг, пов'язаних з перевезенням вантажу. Предметом договору є послуги, пов'язані з перевезенням вантажу, їх можна поділити на основні та додаткові (окрім цього послуги можна поділити на дії юридичного і фактичного характеру). Загалом до таких послуг належать послуги по організації перевезення, укладення договору перевезення, перевірка кількості та стану вантажу, його завантаження та вивантаження, сплата мита, зборів і витрат, покладених на клієнта, зберігання вантажу до його одержання у пункті призначення, одержання необхідних для експорту та імпорту документів, виконання митних формальностей). Для кращого засвоєння матеріалу студентам під час вивчення цієї теми потрібно опрацювати положення Закону України «Про

транспортноекспедиторську діяльність» від 01 липня 2004 року. Сторонами договору транспортного експедирування є клієнт і експедитор. Зверніть увагу, що експедитором може бути лише суб'єкт господарювання. Важливо наголосити на тому, що договір транспортного експедирування є оплатним, укладається у письмовій формі і є консенсуальним. Студентам також потрібно наголосити на тому, які умови є істотними для даного договору. Факт надання послуги експедитора при перевезенні підтверджується транспортним документом або комплектом документів (залізничних, автомобільних, авіаційних накладних, коносаментів тощо), які відображають шлях прямування вантажу від пункту його відправлення до пункту його призначення. За загальним правилом експедитор відповідає перед клієнтом за кількість місць, вагу, за дії та недогляд третіх осіб, залучених ним до виконання договору транспортного експедирування, у тому ж порядку, як і за власні дії та за інше невиконання або неналежне виконання обов'язків відповідно до положень Цивільного кодексу України, інших законів та договору транспортного експедирування. Як клієнт, так і експедитор мають право відмовитися від договору транспортного експедирування, попередивши про це другу сторону в розумний строк. Сторона, яка заявила про таку відмову, зобов'язана відшкодувати другій стороні збитки, завдані їй у зв'язку із розірванням договору.

Особливим різновидом договорів перевезення є договір чартеру, або, як його ще називають, фрахтування. *Важливо наголосити на тому, що договір чартеру застосовують при неперіодичних вантажних або пасажирських перевезеннях морським і повітряним транспортом переважно в міжнародному сполученні.*

Студентам потрібно звернути увагу на те, що повітряні та морські чартери мають як спільні ознаки, так і свою специфіку, зумовлену відмінністю договірної практики,

способом перевезень, об'єктами перевезень, порядком укладання договорів тощо, тому детальне регулювання чартерних перевезень здійснюється відповідними транспортними кодексами та правилами перевезень, що затверджуються відповідно до них. Також регулювання чартерних перевезень, особливо морських, зазвичай відбувається відповідно до звичаїв ділового обороту. Договір чартеру (фрахтування) є двостороннім та відплатним. Договір морського чартеру є консенсуальним, оскільки вважається укладеним з моменту підписання рейсового чартеру сторонами договору. Договір повітряного чартерного перевезення вважається дійсним з моменту оплати чартерного рейсу або укладання відповідного кредитного договору, тобто він може бути як реальним, так і консенсуальним. Сторонами договору чартеру є фрахтувальник і фрахтівник. Варто зазначити, що у договорі чартерного перевезення розрізняють фактичного і договірного перевізника. Договірний перевізник є фрахтувальником, тобто це особа, яка бере на себе зобов'язання перед третіми особами (пасажирями, вантажовідправниками) організувати перевезення. Договірними перевізниками можуть бути туристичні агентства, експедиторські фірми тощо. Фактичний перевізник виконує частину або все перевезення за договором чартеру згідно з повноваженнями, одержаними від перевізника за договором. Фактичний перевізник є фрахтівником.

Студентам слід відрізнити договір чартеру від подібних договорів найму (оренди): тайм-чартеру та бербоут-чартеру. Основною відмінністю цих договорів є те, що за договором чартеру транспортний засіб залишається у володінні й користуванні фрахтівника, тому капітан та члени екіпажу судна протягом усього часу виконання цього договору підпорядковуються йому. Фрахтувальник, не маючи правомочностей щодо володіння й користування транспортним

засобом, здійснює право так званої комерційної експлуатації всього або частини повітряного чи морського судна.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Зобов'язання зі страхування»

Вивчення зобов'язань зі страхування студентів необхідно розпочати з аналізу принципів на яких страхування ґрунтується, а саме: принципу вільного вибору; принципу максимальної сумлінності; принципу реального відшкодування збитків; принципу суброгації; принципу страхового ризику (алеаторності); принципу страхового інтересу; принципу франшизи.

Зверніть увагу, що згідно закону страхувальникові надається можливість обирати будь-якого страховика, що має ліцензію на відповідний вид страхування. Ніхто не може бути примушений до укладення договору страхування із визначеним страховиком. Водночас страховика ніхто не може змусити здійснювати той чи інший вид страхування. Він сам обирає ті види страхування, щодо яких бажає надавати страхові послуги. Разом з тим, є одна законодавча заборона – ті страховики, які отримали ліцензію на здійснення страхування життя не мають права займатися іншими видами страхування.

Пам'ятайте, що надійне страхування можливе лише за умов високого довіри між сторонами. Страхувальник не має права приховувати будь-яку інформацію, що стосується предмета страхування. В свою чергу страховик ще до укладення договору страхування повинен ознайомити страхувальника із правилами страхування (не приховувати перелік подій, які не є страховими випадками тощо).

Принцип реального відшкодування збитків (в повній мірі стосується лише майнового страхування). Загальним правилом страхування є те, що страхові виплати не повинні приносити

страхувальникові прибутку. У зв'язку із цим розмір страхової суми за договором майнового страхування в жодному разі не може бути більшим за дійсну (страхову) вартість застрахованого майна.

Треба знати, що суброгація – це передання страхувальником страховикові права на стягнення заподіяної шкоди з третіх (винних) осіб у межах виплаченої страхової суми. Даний принцип властивий лише майновому страхуванню. Його виникнення було зумовлене тим, що з однієї сторони, винна у заподіянні збитків особа не може залишитися безвідповідальною у зв'язку із повним відшкодуванням цих збитків страховиком, а з іншої – страхувальник також не може безпідставно збагатитися внаслідок отримання повного відшкодування і від страховика, і від винної особи.

Алеаторність страхування означає ризиковий характер страхування. Страхування взагалі не може існувати без певного ризику. Саме страхові ризики послужили основною причиною появи страхування як механізму компенсації негативних наслідків реалізації страхових ризиків.

Страховий інтерес впливає з права власності або володіння тим чи іншим об'єктом. Кожний власник зацікавлений у тому, щоб вкладені в цей об'єкт кошти не були втрачені через стихійне лихо, нещасний випадок, пограбування тощо. При особистому страхуванні інтерес може полягати у можливості швидкого відновлення здоров'я за рахунок страхових виплат, у накопиченні страхової суми до настання певної події або віку і т.д. При страхуванні відповідальності інтерес страхувальника полягає у збереженні свого майнового становища, оскільки збитки, завдані третім особам відшкодує страховик. В будь-якому разі інтерес повинен бути законним. Тому не можна застрахувати такі ризики як виграш у лотерею, казино, ризик адміністративної чи кримінальної відповідальності тощо.

Потрібно знати, що франшиза – це визначена договором страхування частина збитків, яка в разі настання страхового випадку не відшкодовується страховиком. Вона може бути визначена в чіткій грошовій сумі або у відсотках від страхової суми. Страховики зацікавлюють страхувальників встановленням у договорі франшизи, оскільки в такому разі вони зменшують розмір страхових внесків (через те, що страхувальник також несе частину ризику).

Надалі необхідно перейти до з'ясування суті договору страхування, який є підставою для виникнення страхових зобов'язань. Зокрема, це письмова угода між страхувальником та страховиком, за якою страховик бере на себе зобов'язання в разі настання страхового випадку виплатити страхову суму або відшкодувати завданий збиток у межах страхової суми страхувальнику чи іншій особі, визначеній страхувальником, або на користь якої укладено договір страхування, а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені терміни та виконувати інші умови договору.

Приділіть увагу істотним умовам договору страхування якими є: предмет страхування; розмір страхової суми; розмір та порядок сплати страхових внесків; перелік страхових випадків; строк. За згодою сторін істотними можуть бути встановлені й інші умови, наприклад, франшиза.

Найважливішою умовою є предмет договору страхування, яким можуть бути майнові інтереси, які не суперечать закону і пов'язані з: життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням особи (особисте страхування); володінням, користуванням і розпорядженням майном, точніше ризиком пошкодження, знищення, втрати, в тому числі викрадення тощо (майнове страхування); відшкодуванням шкоди, завданої страхувальником третім особам (страхування відповідальності).

Зверніть увагу, що страхова сума в договорі страхування визначає граничний розмір зобов'язань страховика щодо відшкодування збитків, зумовлених настанням страхового випадку. В особистому страхуванні страхова сума встановлюється за згодою сторін і обмежується лише фінансовими можливостями страхувальника щодо сплати страхових внесків. При здійсненні майнового страхування страхова сума визначається страховою (дійсною) вартістю майна або її частиною. Страхування відповідальності передбачає встановлення у договорі ліміту відповідальності страховика, оскільки визначити наперед розмір шкоди, яка може бути заподіяна страхувальником третім особам неможливо. Тому при укладенні договору страхування відповідальності за еквівалент страхової суми беруть середню ймовірну величину збитків, заподіяних, наприклад, джерелом підвищеної небезпеки за певний період на певній території.

Страховий платіж (страховий внесок, страхова премія) – плата за страхування, яку страхувальник зобов'язаний внести страховику згідно з договором страхування. Розмір страхових внесків визначається відповідно до страхових тарифів. Страховий випадок – це подія, передбачена договором страхування або законодавством, яка відбулась і з настанням якої у страховика виникає обов'язок здійснити виплату страхової суми (страхового відшкодування) страхувальникові або іншій визначеній ним особі (вигодонабувачеві).

Уваги вимагає також питання про правове становище сторін договору страхування, а також інших учасників страхових правовідносин. До кола учасників договору страхування належать: страховик, страхувальник, застрахована особа, вигодонабувач та страхові посередники (страхові агенти та страхові брокери). Страховиками визнаються фінансові установи, створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю (з

мінімальною кількістю учасників не менше трьох осіб). Необхідною умовою виходу страхової компанії на страховий ринок України є наявність ліцензії для проведення страхових операцій на території України. Мінімальний розмір статутного фонду страховика, який займається видами страхування іншими, ніж страхування життя (майнове страхування і страхування відповідальності), встановлюється в сумі, еквівалентній 1 млн. євро, а страховика, який займається страхуванням життя, – 10 млн. євро за валютним обмінним курсом Національного банку України.

Відповідно до чинного законодавства страховики можуть реалізовувати свої послуги через посередників: страхових агентів і брокерів.

Треба надалі вивчити і знати, що на страхувальника покладаються наступні обов'язки: при укладенні договору страхування надати інформацію страховикові про всі відомі йому обставини, що мають істотне значення для оцінки страхового ризику, та інформувати його про будь-які зміни страхового ризику; своєчасно вносити страхові платежі; вживати заходів щодо запобігання та зменшення збитків, завданих внаслідок настання страхового випадку; повідомити страховика про настання страхового випадку в термін, передбачений умовами страхування; повідомити страховика про інші діючі договори страхування щодо предмета, який страхується. В свою чергу обов'язки страховика полягають у наступному: ознайомити страхувальника з умовами та правилами страхування; протягом двох робочих днів, як тільки стане відомо про настання страхового випадку, вжити заходів щодо оформлення всіх необхідних документів для своєчасної виплати страхового відшкодування; у разі настання страхового випадку виплатити страхове відшкодування у передбачений договором термін. За несвоєчасну виплату страхової суми страховик несе майнову відповідальність шляхом сплати

страхувальникові неустойки (штрафу, пені), розмір якої визначається угодою сторін; відшкодувати витрати, понесені страхувальником в разі настання страхового випадку щодо запобігання або зменшення збитків, якщо це передбачено умовами договору; за заявою страхувальника в разі здійснення ним заходів, що зменшили страховий ризик, переукласти з ним договір страхування; тримати в таємниці відомості про страхувальника та його майновий стан, за винятком випадків, передбачених законодавством України.

При опануванні теми необхідно з'ясувати порядок укладення, зміни та припинення договору страхування. Зокрема, після досягнення між сторонами згоди за всіма істотними умовами договору, а також сплати страхувальником страхового внеску, страховик оформляє страховий поліс. Страховий поліс – це документ, що видається страхувальнику і безпосередньо засвідчує факт страхування за договором, або підтверджує умови обов'язкового страхування згідно з чинним законодавством та містить зобов'язання страховика виплатити страхувальнику у разі настання страхового випадку визначену умовами договору страхування певну суму коштів (страхове відшкодування). Недотримання письмової форми договору страхування тягне за собою визнання його нікчемним.

Після укладення договору страхування досить часто виникає потреба у внесенні до нього змін. Зміна змісту договору означає, що зобов'язання сторін діють відповідно до змінених умов щодо його предмету, місця, строків виконання. Зокрема сторони під час дії договору можуть змінити розмір страхової суми, страхового внеску, перелік страхових випадків, строк дії договору тощо. Закон України «Про страхування» передбачає також можливість зміни страхувальника протягом дії договору страхування.

Варто знати, що виплата страхової суми чи страхового відшкодування здійснюється страховиком на підставі

страхового акту (аварійного сертифікату), що складається страховиком або уповноваженою ним особою (аварійним комісаром) у формі, що встановлюється страховиком. В страховому акті остаточно вирішується питання про визнання факту заподіяння шкоди внаслідок настання страхового випадку, про розмір збитків та розмір страхового відшкодування. При цьому, до страховика, який виплатив страхове відшкодування за договором майнового страхування, в межах фактичних затрат переходить право вимоги, яке страхувальник або інша особа, що одержала страхове відшкодування, має до особи, відповідальної за заподіяний збиток (суброгація).

За наявності певних обставин страховик має право відмовити страхувальнику у виплаті страхового відшкодування. До них належать: навмисні дії страхувальника або особи, на користь якої укладено договір страхування, спрямовані на настання страхового випадку. Зазначена норма не поширюється на дії, пов'язані з виконанням громадського чи службового обов'язку, дії в стані необхідної оборони (без перевищення її меж), або захисту майна, життя, здоров'я, честі, гідності та ділової репутації; вчинення страхувальником-громадянином або іншою особою, на користь якої укладено договір страхування, умисного злочину, що призвів до страхового випадку; подання страхувальником свідомо неправдивих відомостей про предмет страхування; несвоєчасне подання страхувальником відомостей про настання страхового випадку без поважних на те причин, або ж створення страховикові перешкод у з'ясуванні обставин, характеру та розміру збитків та ін. отримання страхувальником, який уклав договір майнового страхування, повного відшкодування завданих збитків від винної особи.

Врешті-решт треба звернути увагу на підстави припинення договору страхування. Зокрема це відбувається в разі: 1) закінчення терміну його дії; 2) виплати страховиком

страхової суми (страхового відшкодування) в повному розмірі; 3) несплати страхувальником платежів у встановлені договором терміни; 4) ліквідації страхувальника-юридичної особи або смерті страхувальника-громадянина; 5) ліквідації страховика у порядку, встановленому законодавством України; 6) настання подій, в силу яких відпала можливість настання страхового випадку; або саме існування страхового ризику припинилося через обставини, відмінні від страхового випадку; 7) в інших випадках, передбачених законодавством України. В разі виникнення спору щодо договору страхування після його припинення, сторони можуть звернутися до суду з відповідним позовом. При цьому до вимог страхувальника чи застрахованої особи стосовно виплати страхової суми строки позовної давності не застосовуються.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Кредитно-розрахункові відносини»

При вивченні даної теми перш за все необхідно встановити, що до даної сфери відносяться договір позики, кредитний договір, договір банківського вкладу, договір банківського рахунку, договір факторингу.

Вагомим питанням при вивченні даної теми є договір позики. Договір позики – це домовленість за якою «одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості». Суб'єктами договору можуть бути фізичні та юридичні особи. За правовою природою даний договір є односторонній, реальний, оплатний або безоплатний. Істотними умовами договору є: предмет (грошові кошти або речі, визначені

родовими ознаками); строк, який визначається за домовленістю сторін. Якщо строк не встановлений, то цей строк визначається моментом пред'явлення вимоги, позика має бути повернена позичальником протягом 30 днів від дня пред'явлення позикодавцем вимоги про це. Строки можуть визначатись різними періодами; плата, яка визначається шляхом встановлення процентів за користування позикою. Проценти встановлюються домовленістю сторін. Стаття 1048 ЦКУ встановлює випадки коли договір позики є безпроцентним: коли предметом є речі, визначені родовими ознаками або якщо договір укладається між фізичними особами на суму, яка не перевищує п'ятдесятикратного розміру неоподаткованого мінімуму громадян. Слід мати на увазі, що договір позики може бути укладений як в усній, так і в письмовій формі. Підтвердженням договору може бути боргова розписка – це письмове зобов'язання позичальника повернути борг.

При вивченні питання про кредитний договір необхідно визначити поняття, істотні умови договору (предмет, строк, ціна), правове становище сторін (кредитодавця, позичальника).

Кредитний договір – це домовленість, за якою «банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти». Кредитодавцем може виступати банк або інша фінансова установа. Позичальниками можуть бути як фізичні так і юридичні особи, які мають відповідну право-, дієздатність. Однак правовий статус позичальників потребує особливого захисту, оскільки вони виступають слабшою стороною договору. Встановлення гарантій захисту прав споживачів фінансових послуг доцільно здійснити на основі аналізу законодавства Європейського Союзу. Споживачі повинні мати доступ до: достатньої інформації для прийняття

поінформованих рішень при купівлі фінансових послуг; не затратних механізмів захисту від порушень договору про надання фінансових послуг; програм фінансової освіти. Ці принципи охоплені у кількох Директивах ЄС, зокрема, Директивою 2006/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ, Директивою 2006/49/ЄС Європейського Парламенту і Ради про достатність основного капіталу інвестиційних фірм та кредитних установ від 14 червня 2006 року.

Кредитний договір завжди укладається в письмовій формі. Недотримання форми тягне за собою нікчемність договору. Предметом договору виступають лише грошові кошти в національній чи іноземній валюті. Строк договору визначається за домовленістю сторін. Строк може залежати від мети кредиту. У випадку відсутності в договорі умови про строк договір вважається не укладеним. Процентна ставка за кредитом може бути фіксованою чи змінюваною. При цьому фіксована ставка є незмінною протягом всього часу дії договору, а при застосуванні змінюваної ставки необхідно чітко визначити максимальний розмір ставки та періодичність її зміни.

При вивченні питання «Договір факторингу», необхідно визначити поняття договору. Договір факторингу – це правочин «за яким одна сторона (фактор) передає або зобов’язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату, а клієнт відступає або зобов’язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника)». Основною метою даного договору є отримання грошових коштів клієнтом в обмін на уступку грошових вимог, тому предметом договору виступає право грошової вимоги. Для регулювання договору важливе значення має конвенція УНІДРУА № 995_210 від 28 травня 1988 року Про міжнародний факторинг.

Сторонами договору є фактор – це банк чи інша кредитна установа чи інша фізична особа - суб'єкт підприємницької діяльності. В якості клієнта виступає будь-яка особа. Договір факторингу двосторонній, оплатний та консенсуальний. За умовами договору фінансування клієнта може здійснюватися шляхом купівлі у нього фактором права грошової вимоги або набуття права вимоги з метою забезпечення виконання зобов'язання клієнта перед самим фактором.

Розглядаючи питання про договір банківського вкладу, необхідно охарактеризувати зміст договору, види вкладів (вклад на вимогу, строковий вклад). Суб'єктами даного договору є банк і вкладник. Банком визнається кредитна установа, яка здійснює фінансові операції. Вкладниками можуть бути як фізичні так і юридичні особи. Фізичні особи мають право укладати такі договори при досягненні 14 років. Якщо вкладником є фізична особа, то договір банківського вкладу є публічним договором. За правовою природою даний договір реальний, односторонній та оплатний. Предметом договору виступають грошові кошти в національній чи іноземній валюті. Оплата визначається договором шляхом встановлення відсотків за користування коштами клієнта. Якщо договором відсотки не встановлені, то вони визначаються на рівні облікової ставки Національного банку. Особливу увагу необхідно звернути на обов'язки банку та права вкладника за даним договором. Забороняється зменшувати відсотки за строковими вкладками. Банк зобов'язаний видати суму вкладу фізичній особі на першу вимогу. Договір не може обмежувати дане право. Показовим є рішення Європейського суду з прав людини у справі Zolotas проти Греції. Анонімні рахунки заборонені.

При вивченні питання про договір банківського рахунку, варто визначити правову природу договору – договір є двостороннім, консенсуальним, оплатним. Договір банківського рахунку – це договір, за яким банк зобов'язується приймати і

зараховувати на рахунок, відкритий клієнтові (володільцеві рахунка), грошові кошти, що йому надходять, виконувати розпорядження клієнта про перерахування і видачу відповідних сум з рахунка та проведення інших операцій за рахунком. Особливу увагу слід приділити порядку укладення договору, який визначається Цивільним кодексом України та Інструкцією про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затв. постановою правління Національного банку України. Банківський рахунок потрібен для проведення розрахункових операцій в безготівковій формі. Всі операції можна поділити на 2 види: по зарахуванню коштів на рахунок і по списанню. Договір банківського рахунку укладається в письмовій формі (паперовій чи електронній). Банк не має права відмовити у відкритті рахунка, якщо дотримано таких умов: банк відповідно до ліцензії має право на вчинення відповідних операцій; відкриття рахунку не приведе до порушення чинного законодавства. Якщо банк безпідставно відмовляє у відкритті рахунку, то особа має право на відшкодування збитків, завданих такою відмовою відповідно до ст. 22, 33 ЦК. Банк зобов'язаний відкрити клієнту рахунок в строк, визначений договором. Якщо такий строк не встановлений, то таке зобов'язання повинно бути виконано в розумний термін. Крім того, слід охарактеризувати відповідальність банку за неналежне виконання банківських операцій по рахунку, зокрема, якщо він невчасно зарахував грошові кошти; якщо він без доручення клієнта списав грошові кошти з його рахунку; якщо він не виконав розпорядження клієнта про перерахунок грошових коштів вказаній особі і у випадку відмови видачі з рахунку грошових коштів клієнту.

Окремо слід зупинитися на дослідженні питання про порядок і форми розрахунків в господарському обороті.

Розрахунки між фізичними особами можуть здійснюватись як в готівковій, так і в безготівковій формі, між

юридичними особами – в безготівковій формі. Безготівкові розрахунки – це визначні законодавством, банківською практикою та звичаями ділового обороту, способи виконання грошових зобов'язань через платіжні системи. Відповідно до чинного законодавства за формами безготівкові розрахунки поділяються на: розрахунки платіжними дорученнями, акредитивом, інкасовими дорученнями, чеками, векселями. Всі платіжні інструменти мають бути оформлені належним чином, містити інформацію про їх емітента, платіжну систему в якій вони використовуються, правові підстави здійснення розрахункових операцій. При виконанні розрахункових операцій банк зобов'язаний перевірити достовірність та формальну відповідність документа. Вимоги до розрахункових документів передбачені Інструкцією про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженій постановою Правління Національного банку України від 21 січня 2004 року № 22.

Платіжне доручення – це письмове доручення власника рахунка перерахувати відповідну суму зі свого рахунка на рахунок отримувача коштів.

При розрахунках за акредитивом банк (банк-емітент) за дорученням клієнта (платника) - заявника акредитива і відповідно до його вказівок або від свого імені зобов'язується провести платіж на умовах, визначених акредитивом, або доручає іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж на користь одержувача грошових коштів або визначеної ним особи – бенефіціара.

Чек – це цінний папір, що містить нічим не обумовлене письмове розпорядження власника (чекодавця) банку переказати вказану в чеку грошову суму одержувачу (чекодержателю). Інкасове доручення – документ, відповідно до якого банк (банк-емітент) за дорученням клієнта здійснює за рахунок клієнта дії щодо одержання від платника платежу та (або)

акцепту платежу. Вексель – це цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця (або його наказ третій особі) сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю).

Відповідно до ст. 51 Закону України "Про банки і банківську діяльність" безготівкові розрахунки проводяться на підставі розрахункових документів на паперових носіях, або в електронному вигляді.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договір доручення»

Вивчаючи тему договір доручення, студентові перш за все необхідно з'ясувати для себе правову природу даного договору та визначити його місце з поміж суміжних договірних конструкцій. Вчинення юридичних дій однією особою від імені іншої допускається в силу існування в цивільному праві інституту представництва. Загалом зміст представництва можна звести до того, що одна особа заміщає у правовідношенні іншу особу з розрахунку, що дії першої особи (тобто представника) зумовлять юридичні наслідки безпосередньо для другої особи. Отож, договором доручення визнається угода, за якою одна сторона (повірений) зобов'язується вчинити від імені та за рахунок другої сторони (довірителя) певні юридичні дії. Правочин, вчинений повіреним, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки довірителя.

Виходячи із визначення договору доручення, студент повинен вміти визначати наступні специфічні риси цього договору: договір доручення опосередковує особливий вид послуг, які виражаються в юридичних діях громадян та юридичних осіб; юридичні дії, що виражають надану повіреним довірителю послугу, вчиняються від імені останнього. Таким чином, своїми діями повірений створює певні правові наслідки

для довірителя; повірений вчиняє дії за рахунок довірителя. Значення цієї ознаки полягає в тому, що у всіх випадках, коли доручення щодо вчинення юридичних дій пов'язане з грошовими витратами, такі витрати повинні бути компенсовані довірителем; підставою виникнення прав і обов'язків у довірителя стосовно до третіх осіб виступає не договір доручення, а безпосередньо угода (правочин), яку укладає повірений від імені довірителя; договір доручення є фідуціарним і носить особистий характер; договір доручення є однією з можливих підстав представництва.

Сторонами договору доручення виступають повірений та довіритель. Повірений – це особа, яка зобов'язується виконати певні юридичні дії. Повіреним може бути як фізична так і юридична особа. Фізична особа повинна бути повністю дієздатною. Довіритель – це особа, яка доручає повіреному виконати певні юридичні дії від свого імені. Це може бути як фізична так і юридична особа.

Необхідно пам'ятати, що до істотних умов договору доручення належать: предмет; строк; ціна; територія. Предмет договору доручення – це завжди юридичні дії. Це може бути: підписання чи складання документів, укладення певних угод та вчинення інших процесуальних дій. Юридичні дії, які довіритель доручає вчинити повіреному, завжди повинні бути правомірними, конкретними та здійсненими. Виходячи із диспозитивного характеру змісту ст.1001 ЦКУ строк дії договору доручення не обов'язково повинен визначатися. Це означає, що договір діє до тих пір, поки не буде виконаний повіреним або припинений чи розірваний у встановленому законом порядку. Загалом строк дії доручення зазначається прописом. Повірений має право на плату за виконання свого обов'язку за договором доручення, якщо інше не встановлено договором або законом. Якщо в договорі доручення не визначено розміру плати повіреному або порядок її виплати,

вона виплачується після виконання доручення відповідно до звичайних цін на такі послуги. Ст.1000 ЦКУ передбачає можливість встановлення договором доручення території його чинності. Форма довіреності повинна відповідати формі, в якій відповідно до закону має вчинятися правочин.

Студент повинен чітко усвідомлювати зміст договору доручення розкривається через права та обов'язки його сторін. Обов'язки довірителя полягають у наступному: видати повіреному довіреність на вчинення юридичних дій, визначених договором; забезпечити повіреного необхідними засобами для виконання договору, а саме: грошовими коштами (це не винагорода) та відповідними предметами і документами; прийняти все виконане за договором від повіреного (порядок прийняття визначається договором – одноразово чи частинами); відшкодувати повіреному фактичні витрати, які були необхідні при виконанні договору. Для цього повірений повинен надати відповідні документи, які підтверджують такі витрати; сплатити визначену договором винагороду. Натомість довіритель вправі в односторонньому порядку змінити чи скасувати свої вказівки щодо виконання договору або ж взагалі скасувати договір доручення в цілому.

Обов'язки повіреного полягають у наступному: виконати доручення у відповідності з вказівками довірителя; виконати доручення довірителя особисто. Передання права вчинення окремих юридичних дій іншій особі можливе лише, якщо це прямо передбачено у договорі, або якщо повірений змушений був це зробити в силу обставин з метою захисту інтересів довірителя; повідомляти довірителя, на його вимогу, необхідні відомості про хід виконання доручення; в разі закінчення виконання договору доручення, повірений зобов'язаний повернути довірителю доручення, термін дії якого ще не закінчився, а також пред'явити довірителю звіт про всі вчинені юридичні дії; передати довірителю все виконане за договором.

Вреши-реши студентів необхідно звернути увагу на підстави припинення договору доручення: повне і належне виконання договору обома сторонами; закінчення строку дії договору; визнання повіреного чи довірителя у судовому порядку недієздатним, обмеженим у дієздатності, безвісно відсутнім, оголошення його померлим, а також у разі його смерті (враховуючи фідучіарний характер цього договору); банкрутство або ліквідація юридичної особи – сторони договору; відмова від договору довірителя. Довіритель вправі скасувати договір без пояснення причин таких дій. Відмова довірителя від права на скасування договору завжди буде нікчемною; відмова від договору повіреного. Але якщо повірений відмовився від договору у той час, коли довіритель не мав можливості негайно замінити його іншою особою, і у зв'язку із цим довірителю була завдана шкода, або якщо повірений виступав як комерційний представник, то він зобов'язаний відшкодувати завдану шкоду. Відмова повіреного від свого права на припинення договору завжди нікчемна.

В разі припинення договору доручення ще до повного виконання доручення повіреним, довіритель повинен відшкодувати повіреному необхідні витрати, а також виплатити йому винагороду пропорційно виконаній ним роботі (при умові, якщо винагорода була передбачена договором). Якщо ж повірений довідався або виходячи з обставин міг довідатися про припинення договору доручення, однак продовжив виконання договору, то він не має права на винагороду.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договір комісії»

При вивченні теми «Договір комісії» у першу чергу слід звернути увагу на закріплене у ч. 1 ст. 1011 ЦК України визначення, згідно якого за договором комісії одна сторона

(комісіонер) зобов'язується за дорученням другої сторони (комітента) за плату вчинити один або кілька правочинів від свого імені, але за рахунок комітента.

Після цього необхідно звернути увагу на ознаки цього договору, а саме: це посередницький договір на надання послуг; двосторонній; консенсуальний; відплатний, що впливає як із спеціальних норм про договір комісії (ст. 1011, 1013, 1020 ЦК України), так і з загальних положень про послуги (ст. 903 ЦК України) і з загальних положень про зобов'язання (ч. 5 ст. 626 ЦК України). При цьому практики рекомендують у тексті договору вказувати не лише фактичний розмір винагороди, але й порядок її нарахування та строки виплати; особистий, що обумовлюється правом кожної сторони відмовитися від нього в односторонньому порядку (ст.ст. 1025, 1026 ЦК України), а також тим, що він припиняється зі смертю комісіонера (ч. 1 ст. 1027 ЦК України); може бути строковим або безстроковим (ст. 1012 ЦК України).

Доцільно також зауважити, що договір комісії може містити вказівку на територію його виконання, а також враховувати умови (чи складатися без таких умов) щодо асортименту товарів, котрі є предметом договору комісії. Далі слід зосередитися на істотних умовах договору, до яких ч. 3 ст. 1012 ЦК України відносить умови про предмет договору (тобто конкретне майно, яке комісіонер зобов'язується продати або купити) та ціну.

Згодом перейдіть до окреслення суб'єктного складу договору комісії. Сторонами цього договору є комісіонер (суб'єкт, який за дорученням іншої сторони зобов'язується за плату вчинити один або кілька правочинів від свого імені, але за рахунок комітента) і комітент (суб'єкт, який надає доручення контрагенту вчинити за плату один або кілька правочинів та оплачує їх). Зауважте, що спеціальних вимог до суб'єктного складу договору комісії закон не встановлює, відтак достатнім є,

по-перше, загальний обсяг цивільної дієздатності комісіонера, по-друге, обсяг дієздатності, яка вимагається для вчинення окремих видів правочинів, тобто залежатиме від змісту доручення комітента.

Важливо чітко зрозуміти, що являє собою комісійна плата, з чого вона складається і в якому порядку виплачується (с. 1013 ЦК України), а також що комісіонер має право на відшкодування витрат, зроблених ним у зв'язку з виконання своїх обов'язків за договором, зокрема коли він (або субкомісіонер) вжив усіх заходів щодо вчинення правочину, але не міг його вчинити за обставин, що від нього не залежали (ст. 1024 ЦК України) і право комісіонера відрахувати належні йому за договором суми з усіх грошових коштів, що надійшли до нього для комітента, якщо інші кредитори не мають переважного права на задоволення своїх вимог (ст. 1020 ЦК України).

Окрім цього необхідно детально ознайомитися з порядком виконання договору комісії, окремо зосереджуючись на питаннях прийняття комітентом виконання за договором, в ході якого він зобов'язаний згідно ст. 1023 ЦК України, прийняти від комісіонера все належно виконане за договором комісії, оглянути майно, придбане для нього комісіонером, і негайно повідомити про виявлені недоліки. Характерною відмінністю договору комісії, яку доречно запам'ятати, є наявність обов'язкового звіту комісіонера, оскільки після вчинення правочину за дорученням комітента комісіонер повинен надати комітенту звіт і передати йому все одержане за договором комісії. Комітент, який має заперечення щодо звіту комісіонера, повинен повідомити його про це протягом 30 днів з дня отримання звіту. Якщо такі заперечення не надійдуть, то звіт, відповідно до змісту ст. 1022 ЦК України, вважається прийнятим.

Поряд із цим доцільно дослідити право комісіонера на

притримання речі для забезпечення своїх вимог (ст. 1019 ЦК України) і його обов'язок зберігання майна, оскільки комісіонер відповідає перед комітентом за втрату, нестачу або пошкодження майна комітента (ст. 1021 ЦК України).

Потрібно усвідомити, що оскільки договір комісії може бути укладений на проведення будь-яких правочинів, прямо не заборонених нормативно-правовими актами нашої держави (наприклад, купівля-продаж товарів або послуг), він є досить поширеним у наш час і часто використовується на практиці. До прикладу, виробник товару може укласти договір комісії з комісіонером і йому не доведеться шукати покупців для окремого укладення договорів купівлі-продажу чи постачання. Варто зрозуміти, що договір комісії також використовують для формального юридичного оформлення дропшипінгу, при якому відбувається передача товарів від постачальника-продавця до покупця-одержувача, а комісіонер при цьому може взагалі не мати доступу до предмета правочину, оскільки товари надсилаються замовнику безпосередньо зі складу виробника (постачальника, оптовика чи дистриб'ютора). Для більш повного вивчення теми, слід обов'язково розмежувати договір комісії від інших договорів на користь третіх осіб, зокрема, з договором доручення, агентським договором тощо. Бажано також запам'ятати, що різновидом договорів комісії є договори консигнації, де консигнація – це надання товару у розпорядження агента-консигнатора на певний термін для реалізації, при цьому власником залишається власник товару-консигнант.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договір зберігання»

Вивчення теми «Договір зберігання» необхідно розпочати із аналізу визначення поняття цього договору, під яким слід

розуміти угоду, за якою одна сторона (зберігач) зобов'язується зберігати річ, яка передана їй другою стороною (поклажодавцем), і повернути її поклажодавцеві у схоронності.

Сторонами (контрагентами) за даним договором є поклажодавець та зберігач. Поклажодавцем є особа, яка передала річ на зберігання. Поклажодавцем може бути фізична чи юридична особа, яка є власником речі, або інша особа, уповноважена для передання речі на зберігання. Зберігачем також може бути дієздатна фізична або юридична особа.

Надалі студентові необхідно звернути увагу на істотні умови договору зберігання. Предметом договору зберігання є послуга, що полягає в вчиненні сукупності дій, спрямованих на прийняття, зберігання та подальше повернення зберігачем певного об'єкта. Об'єктом зберігання, як правило, є рухома річ. За спеціальними видами зберігання об'єктом може бути і нерухомість (зокрема секвестр, договір охорони). При цьому річ може бути як індивідуально визначена, так і визначена родовими ознаками. Договір зберігання може бути строковим і безстроковим (тобто таким, що припиняється вимогою повернути майно, яке знаходиться на зберіганні). Сума плати встановлюється за домовленістю сторін або на підставі відповідних тарифів та ставок.

Якщо сторонами договору є фізичні особи, то договір укладається, як правило, в усній формі. При цьому окремі різновиди договорів зберігання можуть укладатися вчиненням конклюдентних дій (наприклад, зберігання у камерах схову). Письмова форма вимагається у разі, коли договір укладається між двома юридичними особами, між фізичною та юридичною особами або коли сума оплати перевищує у двадцять і більше разів розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Повноцінне вивчення теми «Договір зберігання» неможливе без з'ясування студентом змісту цього договору. Зокрема, до обов'язків поклажодавця відносять: попередити

зберігача про специфічні властивості речі, а також про особливості її зберігання; забрати річ від зберігача після закінчення строку зберігання; сплатити зберігачеві винагороду, передбачену договором; відшкодувати витрати, пов'язані зі зберіганням, якщо це передбачено договором чи законом; відшкодувати надзвичайні витрати. В свою чергу зберігач зобов'язаний: прийняти річ на зберігання. Якщо договір зберігання укладається на умовах публічного договору, то зберігач не має права відмовити в його укладенні. Але при наявності таких обставин, коли зберігач не може забезпечити схоронності речі, він все ж таки може відмовитися від укладення договору зберігання; зберігати річ впродовж всього обумовленого договором строку або до моменту витребування речі поклажодавцем; забезпечити схоронність речі впродовж дії договору, вживаючи при цьому всіх необхідних заходів, встановлених договором чи законодавством; якщо зберігання здійснюється безоплатно, то піклуватися про річ як про свою власну; виконувати послуги щодо зберігання особисто; не використовувати річ поклажодавця і не передавати її в користування іншим особам; у разі необхідності зміни умов зберігання речі негайно повідомити про це поклажодавця; у разі закінчення строку дії договору або на вимогу поклажодавця повернути йому його річ чи відповідну кількість речей такого самого роду та такої самої якості, якщо речі були визначені родовими ознаками; повернути поклажодавцеві плоди та доходи, які були одержані зберігачем від речі.

Надалі студентові треба з'ясувати для себе особливості видів договору зберігання, найскладнішим з яких за своєю природою, характером і змістом є договір складського зберігання. За цією угодою товарний склад зобов'язується за плату зберігати товар, переданий йому поклажодавцем, і повернути його у схоронності. Сторонами договору виступають зберігач, а саме товарний склад та поклажодавець. Товарним

складом визнається організація, яка зберігає товар та надає послуги, пов'язані зі зберіганням, на засадах підприємницької діяльності. Загалом всі товарні склади поділяють на власне товарні склади і товарні склади загального користування. Якщо договір зберігання укладено з товарним складом загального користування, то він носить характер публічного договору. Поклажодавцями виступають суб'єкти підприємництва, враховуючи специфіку об'єкта договору.

Після цього студентові треба звернути увагу на істотні умови договору, а саме: предмет (об'єкт); ціну (винагороду товарного складу); строк. Предмет договору – це послуги зберігача стосовно забезпечення схоронності товару протягом дії договору. Об'єктом договору складського зберігання виступає товар, який призначений для подальшої реалізації, а не для споживання.

Нарешті треба чітко проаналізувати правове становище сторін. Обов'язки товарного складу полягають у наступному: за свій рахунок оглянути товар при прийнятті його на зберігання для визначення його кількості та зовнішнього стану; надавати поклажодавцеві можливість оглянути товар або його зразки протягом усього часу зберігання. У разі зберігання товарів, визначених родовими ознаками, склад зобов'язується надавати поклажодавцю можливість взяти проби та вжити заходів, необхідних для забезпечення його схоронності; у разі, якщо для здійснення належного забезпечення схоронності товару потрібна негайна зміна умов його зберігання, зобов'язаний негайно вжити відповідних невідкладних заходів та повідомити про них поклажодавця; у разі виявлення пошкоджень товару зобов'язаний негайно скласти акт і того самого дня повідомити про це поклажодавця; не користуватися і не розпоряджатися майном, прийнятим на зберігання, якщо інше не передбачено договором складського зберігання або законом; повернути товар на першу вимогу володільця складського свідоцтва, навіть якщо

строк його зберігання не закінчився, за умови передачі сертифікованому складу простого складського свідоцтва або обох частин подвійного складського свідоцтва.

Натомість обов'язками поклажодавця є: сплатити винагороду товарному складу за зберігання товару, а також відшкодувати йому всі необхідно зроблені витрати для належного збереження цього товару; по закінченню дії договору забрати товар шляхом пред'явлення відповідних складських документів; відшкодувати зберігачеві збитки, завдані властивостями товару, переданого на зберігання, якщо зберігач, приймаючи його на зберігання, не знав і не міг знати про ці властивості.

Форма договору складського зберігання – проста письмова. При цьому, письмова форма вважається дотриманою у разі, коли склад видав поклажодавцю складський документ. До складських документів належать: складська квитанція; просте складське свідоцтво; подвійне складське свідоцтво. Прості та подвійні складські свідоцтва має право лише сертифікований товарний склад. Складська квитанція – це документ, який підтверджує факт прийняття товару на товарний склад, містить інформацію про основні показники товару (кількість, якість, асортимент тощо), а також засвідчує право вимоги поклажодавця на повернення товару. Просте складське свідоцтво – це єдиний документ, виданий на пред'явника, що підтверджує передачу товару на зберігання. Подвійне складське свідоцтво складається з двох частин – складського та заставного свідоцтва (варанта), які можуть бути як поєднані, так і відокремлені одне від одного. Однак у будь-якому разі кожна з цих частин є ордерним (іменним) цінним папером. Оскільки подвійне складське свідоцтво відповідно до законодавства визнається ордерними цінними паперами, то воно може передаватися шляхом вчиненням індосаменту (передавального напису).

Як цінні папери, складські документи засвідчують також певні права їх власників. Так, володілець складського та заставного свідоцтва має право розпоряджатися товаром, що зберігається на товарному складі. Володілець лише заставного свідоцтва має право застави на товар на суму відповідно до суми кредиту та відсотків за користування ним. У разі застави товару відмітка про це робиться на складському свідоцтві. Якщо ж особа є володільцем лише складського свідоцтва, але вона сплатила суму боргу за ним, склад видає товар лише в обмін на складське свідоцтво та за умови надання разом із ним квитанції про сплату всієї суми боргу за заставним свідоцтвом. Товарний склад, який видав товар без пред'явлення квитанції про погашення суми боргу, несе відповідальність перед володільцем заставного свідоцтва в розмірі повної суми боргу.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договір управління майном»

Як у підприємницькій діяльності суб'єктів господарювання, так і в побутовому житті громадян, подекуди виникають ситуації, коли власники певного майна з тих чи інших причин не можуть його ефективно використовувати. Зазвичай це пов'язано з відсутністю в них необхідних професійних знань, досвіду, інформації, які потрібні, наприклад, для одержання прибутку від використання цінних паперів, майнових прав, нерухомості тощо. За наявності таких обставин є доцільною передача права здійснення повноважень власника щодо управління майном іншій особі, яка має професійні навички у відповідній сфері діяльності та зможе ефективно використати це майно, забезпечивши при цьому отримання прибутків для власника та збереження майна в схоронності. Оформляються такі правовідносини шляхом укладення

договору управління майном, який в свою чергу може засвідчувати виникнення так званого права довірчої власності.

Перш за все студентові потрібно знати, що під договором управління майном слід розуміти угоду (правочин), за якою одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача).

Надалі необхідно проаналізувати особливості даного договору: правовідносини виникають між рівними, незалежними один від одного суб'єктами, що мають майнову самостійність; послугою зі сторони управителя є здійснення ним не конкретної угоди чи кількох угод, а уявляє собою вцілому діяльність по управлінню майном; майно, що передається в управління, має бути відокремлене від іншого майна установника управління та від майна управителя; договір управління майном може засвідчувати виникнення в управителя права довірчої власності на отримане майно; довірчий власник (і по-суті, управитель) наділений всім арсеналом речево-правових способів захисту майна; договір управління майном може бути укладений на користь третьої особи (вигодонабувача); відносини управління майном характеризуються особисто-довірчим характером.

Необхідно з'ясувати також правове становище сторін договору. Сторонами договору виступають установник управління та управитель. Установником управління є власник майна. Управителем може бути лише суб'єкт підприємницької діяльності. Не може бути управителем орган державної влади, орган влади Автономної Республіки Крим або орган місцевого самоврядування, якщо інше не встановлено законом. Окрім цього, управителем не може бути вигодонабувач за договором.

Обов'язки управителя полягають у наступному: управляти майном відповідно до умов договору. При цьому управитель може відчужувати майно, передане в управління, та укласти щодо нього договір застави лише за згодою установника управління; управляти майном особисто; вчиняючи фактичні та юридичні дії, пов'язані з управлінням майном, повідомляти осіб, з якими він вчиняє правочини, про те, що він є управителем, а не власником майна; при управлінні майном керуватися інтересами установника управління та вигодонабувача; забезпечувати схоронність майна; у строки, встановлені договором надавати установникові управління звіти про хід виконання договору; після закінчення дії договору або в разі його дострокового розірвання передати установнику управління майно і все отримане від його використання.

Необхідно звернути увагу на істотні умови договору якими є: предмет (перелік майна, що передається в управління); розмір і форма плати за управління майном; строк управління майном. Предметом договору управління майном можуть бути підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права та інше майно. При цьому майно, передане в управління, має обліковуватися в управителя на окремому балансі, а розрахунки, пов'язані з управлінням майном, здійснюються на окремому банківському рахунку. Строк встановлюється за згодою сторін. Якщо ж сторони не визначили строку договору управління майном, він вважається таким, що укладений на п'ять років. Законодавством допускається пролонгація дії договору управління майном. У разі відсутності заяви однієї із сторін про припинення або зміну договору управління майном після закінчення його строку договір вважається продовженим на такий самий строк і на таких самих умовах.

Нарешті треба чітко з'ясувати підстави відповідальності управителя. Так, управитель, який не виявив

при управлінні майном належної турботливості про інтереси установника управління або вигодонабувача, зобов'язаний відшкодувати установникові управління завдані збитки, а вигодонабувачеві – упущену вигоду. Якщо внаслідок здійснення управителем правочинів із отриманим в управління майном, в установника управління виникнуть борги за зобов'язаннями, то управитель несе субсидіарну відповідальність за такими боргами, якщо вартості майна, переданого в управління, виявиться недостатньо для задоволення вимог кредиторів. Субсидіарна відповідальність управителя настає також у разі вчинення правочинів з перевищенням наданих йому повноважень або встановлених обмежень, за умови, що треті особи, які беруть участь у правочині, доведуть, що вони не знали і не могли знати про перевищення управителем повноважень або встановлених обмежень. У цьому разі установник управління може вимагати від управителя відшкодування завданих ним збитків.

Договір управління майном припиняється у разі: загибелі майна, переданого в управління; закінченням строку дії договору; смерті фізичної особи – вигодонабувача або ліквідації юридичної особи – вигодонабувача, якщо інше не встановлено договором; відмови вигодонабувача від одержання вигоди за договором; визнання управителя недієздатним, безвісно відсутнім, обмеження його цивільної дієздатності або смерті; відмови управителя або установника управління від договору управління майном у зв'язку з неможливістю управителя здійснювати управління майном; відмови установника управління від договору з іншої, ніж указана в пункті 6 цієї частини, причини за умови виплати управителеві плати, передбаченої договором; визнання фізичної особи – установника управління банкрутом; повного завершення виконання сторонами договору управління майном; дострокового припинення управління майном, якщо це

передбачено цим договором, або за рішенням суду. Про бажання достроково припинити дію договору управління майном кожна із сторін повинна повідомити іншу сторону не пізніше як за три місяці до припинення договору, якщо самим договором не встановлений інший строк.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Спільна діяльність»

При вивченні цієї теми, в першу чергу, слід звернути увагу на форми спільної діяльності: спільна діяльність без поєднання вкладів, спільна діяльність з поєднанням вкладів, спільна діяльність з створенням юридичної особи.

Договір про спільну діяльність за умовами якого його учасники не об'єднують свої внески, але діють спільно для досягнення певної не має на меті одержання прибутку його учасниками і тому податкових і бухгалтерських зобов'язань у процесі його виконання не виникає (наприклад, такий вид договору укладають у сфері освіти, консалтингу і маркетингу).

Договір, за умовами якого його учасники об'єднують свої внески та діють спільно з метою одержання прибутку або досягнення іншої мети називається договором простого товариства. Учасниками простого товариства можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Але фізичні особи без статусу підприємця не можуть бути стороною договору про спільну діяльність, якщо він укладається з метою отримання прибутку. Тобто фізичні особи можуть бути учасниками договору про спільну діяльність лише без об'єднання внесків.

Договір про спільну діяльність укладається у письмовій формі та за бажанням сторін (не обов'язково) може бути посвідчений нотаріально. Недотримання письмової форми договору тягне за собою його нікчемність.

Законодавством передбачено, що учасники простого товариства можуть робити внески у наступних формах: у грошовій формі; у вигляді рухомого та нерухомого майна; майнових та немайнових прав (які можуть відчужуватися законним шляхом); у вигляді результатів творчої діяльності людини; у вигляді особистої трудової участі; у вигляді професійних та інших знань тощо.

Необхідно звернути увагу на те, що за загальним правилом вклади учасників вважаються рівними за вартістю, а грошова оцінка вкладу учасника провадиться за погодженням між учасниками. Учасники можуть провести таку оцінку самостійно та скласти про це акт або звернутися до професійного оцінювача.

Важливо, враховувати той факт, що ведення справ відбувається кожним учасником договору окремо або всіма учасниками разом, проте навіть якщо вести спільні справи буде один учасник, інші учасники мають право знайомитися з усіма документами щодо ведення спільних справ учасників. Прибуток, одержаний учасниками в результаті їх спільної діяльності, розподіляється пропорційно вартості вкладів учасників у спільне майно. Учасники повинні вирішити та вказати в договорі, яким чином вони будуть відшкодовувати витрати (збитки), пов'язані з веденням спільної діяльності.

Студентам потрібно звернути увагу, що законодавством не визначено ні мінімальний, ні максимальний строк дії договору про спільну діяльність, сторони самостійно визначають цей строк, виходячи з мети спільної діяльності.

Договір простого товариства припиняється у випадках передбачених статтею 1141 Цивільного Кодексу України. У разі припинення договору простого товариства речі, передані у спільне володіння та (або) користування учасників, повертаються учасникам, які їх надали, без винагороди, якщо інше не передбачено домовленістю сторін. З моменту

припинення договору простого товариства його учасники несуть солідарну відповідальність за невиконаними спільними зобов'язаннями щодо третіх осіб. Також, учасник може зробити заяву про відмову від подальшої участі у безстроковому договорі простого товариства, але не пізніше як за три місяці до виходу з договору, якщо ж договір простого товариства було укладено на визначений час або досягнення мети у ньому визначено як скасувальна умова, то учасник має право вимагати розірвання такого договору лише через поважну причину. Що є поважною причиною у цивільному законодавстві не зазначено, а тому «поважність» причини потрібно з'ясувати у кожному конкретному випадку.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності»

Особливою правовою формою використання творів науки, літератури, мистецтва й об'єктів промислової власності є цивільно-правові договори, які називають договорами щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

При вивченні даної теми необхідно звернути увагу на види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності: ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійний договір; договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності та інші.

Згідно чинного законодавства, особа, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензіар), може надати іншій особі (ліцензіату) письмове повноваження, яке надає їй право на використання

цього об'єкта в певній обмеженій сфері (ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності).

За ліцензійним договором одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог Кодексу та іншого закону.

За загальним правилом майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором. Тобто, якщо між суб'єктами не було укладено договору, або був укладений договір, що не передбачав прямо питання інтелектуальної власності, права належать спільно творцеві і замовникові.

За договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах.

При укладенні договору застави майнових прав інтелектуальної власності, заставодержателю доцільно вимагати у заставодаателя зареєструвати майнові права інтелектуальної власності (якщо така обов'язкова реєстрація не передбачена законом) у спеціально уповноваженому державному органі. Це дасть змогу більш точно та конкретно зафіксувати в договорі застави предмет застави, допоможе точно ідентифікувати його при виникненні суперечок щодо прав на такий об'єкт, та, у випадку накладення стягнення на майнові права, офіційно зафіксувати момент переходу майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності від заставодаателя до заставодержателя.

За договором про передання «ноу-хау», одна сторона – його праволоділець – зобов'язується надати другій стороні –

його набувачеві – право на використання «ноу-хау» в установлених договором межах, передати для цього відповідні інформацію, досвід і знання, а набувач – прийняти «ноу-хау», зберігати його конфіденційність упродовж усього строку дії договору і вносити його праволодіцеви платежі, обумовлені цим договором, якщо ним не передбачене інше. Володілець права на «ноу-хау» зобов'язаний зберігати конфіденційність «ноу-хау» впродовж усього строку дії договору.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Договір комерційної концесії»

При вивченні даної теми необхідно з'ясувати поняття та ознаки договору комерційної концесії. Комерційна концесія – один із нових інструментів цивільного права. У міжнародному праві даний договір називається «франчайзинг».

Договір комерційної концесії – «це домовленість за якою одна сторона (праволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг».

Даний договір є консенсуальним, двостороннім, оплатним. Істотними умовами договору є: предмет, обсяг дозволеного використання комплексу прав, строк, винагорода, територія використання прав (не завжди істотна умова).

Договір комерційної концесії укладається у письмовій формі. У разі недодержання письмової форми договору концесії такий договір є нікчемним.

Сторонами договору комерційної концесії є праволоділець і користувач. Вони повинні бути суб'єктами підприємницької діяльності. Праволоділець – це особа, якій належать ті виключні права, використання яких він дозволяє

користувачу. Користувач – особа, яка отримала можливість використовувати виключні права.

У випадках, передбачених договором комерційної концесії, користувач може укласти договір комерційної субконцесії, за яким він надає іншій особі (субкористувачу) право користування наданим йому правоволодільцем комплексом прав або частиною комплексу прав на умовах, погоджених із правоволодільцем або визначених договором комерційної концесії.

Вивчаючи дану тему, потрібно звернути особливу увагу на підстави зміни та припинення договору. За загальним правилом договір припиняється по закінченні строку, на який він був укладений. Якщо строк у договорі не вказаний, кожна зі сторін має право відмовитися від договору в будь який час, попередивши іншу сторону за 6 місяців, якщо більш тривалий строк не встановлений самим договором.

У період дії договір може бути змінений або достроково припинений. Зміна договору здійснюється за згодою сторін. Зміна або розірвання договору можлива також за рішенням суду на вимогу однієї сторони у разі істотного порушення договору іншою стороною, або у зв'язку з істотною зміною обставин.

Необхідно звернути увагу на особливості відповідальності сторін за порушення умов договору. Правоволодільць несе субсидіарну відповідальність за вимогами, що пред'являються до користувача у зв'язку з невідповідністю якості товарів (робіт, послуг), проданих (виконаних, наданих) користувачем. В свою чергу, за тими вимогами, які висуваються до користувача вже як до виробника відповідної продукції (товарів) правоволодільця, то правоволодільць в такому різ, несе перед споживачами (клієнтами) солідарну відповідальність разом із користувачем.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Зобов'язання, що виникають з односторонніх дій»

Під час вивчення даної теми студентам необхідно звернути увагу на те, що «зобов'язання, які виникають з односторонніх дій» належать до категорії недоговірних зобов'язань, які виникають за відсутності укладеного між сторонами договору, відповідно до певних юридичних фактів. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу – одна із правомірних підстав виникнення недоговірних зобов'язань. Важливо враховувати, що обіцянка про сплату винагороди без оголошення конкурсу повинна відповідати наступним вимогам: 1) вона має бути публічною, тобто сповіщеною в засобах масової інформації або іншим чином доведеною до невизначеного кола осіб. Зверніть увагу, якщо звернення адресовано конкретним особам, воно втрачає ознаку публічності і набуває договірного характеру; 2) обіцянка винагороди повинна мати майновий характер; 3) винагорода повинна надаватися лише за вчинення правомірних дій; 4) обов'язково має бути зазначено результат, якого необхідно досягнути; 5) із оголошення повинно бути зрозуміло, хто обіцяє винагороду, і місце, куди необхідно надати результат; 6) обіцянка може бути оголошена в будь-якій формі (письмово, по телебаченню, по радіо, по Інтернету тощо); 7) строк досягнення результату не є обов'язковою умовою. Якщо він не встановлений, то оголошене завдання вважається чинним протягом розумного строку.

Слід наголосити на тому, що особа, яка публічно обіцяла винагороду, має право змінити завдання та умови надання винагороди, а особа, яка приступила до виконання завдання, має право вимагати відшкодування збитків, завданих їй у зв'язку із зміною завдання. Наступною правомірною підставою виникнення недоговірних зобов'язань є публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу. Публічна обіцянка

винагороди за результатами конкурсу зобов'язує особу, яка оголосила про виплату спеціальної винагороди за краще виконання певної роботи, виплатити обіцяну винагороду особі, робота якої визнана найкращою відповідно умов конкурсу. Засновниками конкурсу (змагання) можуть бути як фізичні так і юридичні особи, а саме проведення конкурсу за загальним правилом передбачає кілька етапів: 1) оголошення конкурсу; 2) подання робіт на конкурс; 3) оцінка поданих на конкурс робіт; 4) підбиття підсумків; 5) сплата винагороди. Умови конкурсу можна поділити на дві групи: обов'язкові та факультативні.

Необхідно зазначити, що за загальним правилом в оголошенні про конкурс повинні зазначатися такі умови: 1) виклад суті самого завдання; 2) строк виконання (це може бути або конкретна дата або проміжок часу); 3) визначення винагороди та її розміру; 4) відомості про організаторів і місце проведення; 5) порядок підбиття підсумків і строк оголошення результатів. Конкурс може бути відкритим, коли до участі запрошуються всі бажаючі, хоча це не виключає попереднього відбору учасників чи попередньої кваліфікації. До участі в закритому конкурсі організатори, як правило, запрошують учасників персонально. Зверніть увагу, що організатор конкурсу має право змінити умови лише до його початку, а переможцем конкурсу є особа, яка досягла найкращого результату. Окремим видом зобов'язань є такі недоговірні зобов'язання, що виникають із дій, які вчиняються однією особою в майнових інтересах іншої без спеціального доручення. Внаслідок вчинення таких дій виникає право вимагати від особи, в інтересах якої такі дії вчинялися, відшкодування витрат, які були понесені у зв'язку з цим. В римському праві, особу, яка вчинила дії в інтересах іншої особи називають гестор, а особу, на користь якої такі дії вчинялися – домінус.

Студентам потрібно зауважити, що основною метою цього інституту є врегулювання відносин, що виникають при

захисті однією особою інтересів іншої без спеціальних повноважень, а основною метою дій, які вчиняються в інтересах іншої особи – захистити її як майнові, так і немайнові інтереси. Для того щоб зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без доручення були такими, вони повинні відповідати наступним умовам: 1) між учасниками правовідносин, які виникають, відсутні будь-які договірні відносини; 2) вчинення дій щодо відвернення небезпеки від майна, при цьому такі дії не належать до кола службових обов'язків особи, яка ці дії вчинила; не пов'язані із статутною діяльністю певної організації; не впливає із вимог закону; 3) дії вчиняються саме в інтересах іншої особи; 4) дії, які вчинялися, є правомірними; 5) дії, які вчиняються, не суперечать фактичним намірам особи, в інтересах якої ці дії вчиняються; 6) особа, яка вчиняла такі дії, позбавлена можливості повідомити про це заінтересовану особу і отримати від неї певні вказівки; 7) особа, яка вчиняє дії в інтересах іншої особи, не переслідує мети набути якусь вигоду для такої особи, збільшити її майно чи надати майну додаткових якісних ознак, її мета – вчинити такі дії, які дозволяють уникнути заподіяння шкоди інтересам іншої особи; 8) вчинення дій в інтересах іншої особи не повинно продовжуватися, якщо стало відомо, що вони не схвалюються заінтересованою особою; 9) понесені витрати мають бути виправданими.

Зверніть увагу, що особа, яка вчинила дії в майнових інтересах іншої особи без її доручення, має право на відшкодування витрат незалежно від досягнення позитивного результату. Якщо ж при вчиненні таких дій витрати не були понесені, то відповідно, відсутні і підстави вимагати якісь кошти, оскільки сплата винагороди за цим зобов'язанням не передбачена. При цьому особа, яка вчинила такі дії повинна негайно чи при першій нагоді повідомити про це особу, в

інтересах якої вона діяла (в протилежному випадку понесені витрати можуть бути не відшкодовані).

*Студентам варто звернути увагу, що «при першій нагоді» та «негайно» - оціночні поняття, тому їх зміст необхідно з'ясовувати, виходячи із предмета зобов'язання, звичаїв ділового обороту, засад розумності та добросовісності. Під час вивчення такої підстави виникнення недоговірних зобов'язань як рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи необхідно розмежовувати сторони такого зобов'язання: 1) фізичну особу (рятувальника), яка понесла майнові збитки, отримала каліцтво чи ушкодження здоров'я, коли без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози: життя чи здоров'я іншої особи; майно іншої особи; 2) державу або фізичну особу, життя чи здоров'я якої рятувалося, або власника (володільця) врятованого майна. *Зверніть увагу, що у разі смерті рятувальника стороною будуть виступати його спадкоємці.**

Студентам необхідно звернути увагу, що шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози майно іншої особи, яке має істотну цінність, відшкодовується державою в повному обсязі. При цьому майно істотної цінності – поняття оціночне, але безумовно, це поняття повинно охоплювати речі, які становлять історичне чи культурне надбання країни, є пам'ятками архітектури, історії, існують в єдиному екземплярі. Обов'язок власника (володільця) майна відшкодувати шкоду, завдану громадянину при рятуванні його майна, виникає незалежно від наслідків рятування. Розмір відшкодування не може перевищувати вартості майна, яке рятувалося.

Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Небезпека заподіяння шкоди життю, здоров'ю чи майну в майбутньому може стати підставою

для заборони діяльності, яка створює таку небезпеку. Ця небезпека може полягати: а) в проведенні будівельних робіт без належного дозволу і кваліфікації (перебудування квартири чи будинку); б) у виконанні інших робіт без відповідного дозволу і кваліфікації (проведення газу, світла, водопроводу тощо); в) в утриманні диких тварин, службових собак та собак бійцівських порід в домашніх умовах без відповідного дозволу; г) у здійсненні підприємницької діяльності або виконанні інших небезпечних робіт в домашніх умовах тощо.

Необхідно звернути увагу, що в цьому випадку заінтересована особа вимагає не відшкодування заподіяної шкоди, оскільки шкода як така ще відсутня, а припинення дій, внаслідок яких їй може бути заподіяна шкода. У разі неусунення загрози життю, здоров'ю, майну заінтересована особа має право вимагати: вжиття невідкладних заходів щодо усунення загрози; заборони діяльності, яка створює загрозу. Якщо шкода особі все ж таки була завдана, то виникає право на її відшкодування. За загальним правилом особа, яка набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи (потерпілого) без достатньої правової підстави (безпідставно набуте майно), зобов'язана повернути потерпілому це майно. Особа зобов'язана повернути майно і тоді, коли підстава, на якій воно було набуте, згодом відпала. Положення законодавства, що регулює порядок набуття, збереження майна без достатніх підстав, застосовуються також до вимог про: повернення виконаного за недійсним правочином; витребування майна власником із чужого незаконного володіння; повернення виконаного однією зі сторін у зобов'язанні; відшкодування шкоди особою, яка незаконно набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи.

Зверніть увагу, що набувач зобов'язаний повернути потерпілому безпідставно набуте майно в натурі. При цьому набувач відповідає перед потерпілим за погіршення набутого

або збереження майна без достатніх правових підстав з часу, коли ця особа дізналася або могла дізнатися про володіння цим майном без достатньої правової підстави. Крім цього, із зазначеного часу набувач зобов'язаний відшкодувати всі доходи, які він одержав або міг одержати від цього майна. У разі безпідставного одержання чи збереження грошей нараховуються проценти за користування ними. У випадку неможливості повернути в натурі потерпілому безпідставно набуте майно відшкодовується його вартість, яка визначається на момент розгляду судом справи про повернення майна. В свою чергу особа, яка набула майно або зберегла його у себе без достатньої правової підстави, має право вимагати відшкодування зроблених нею необхідних витрат на майно від часу, з якого вона зобов'язана повернути доходи. Студентам також необхідно звернути увагу на зміст статті 1215 Цивільного кодексу України та визначити, яке безпідставно набуте майно не підлягає поверненню та за яких умов.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Зобов'язання, що виникають внаслідок заподіяння шкоди»

Приступаючи до вивчення теми «Зобов'язання, що виникають внаслідок заподіяння шкоди», перш за все необхідно з'ясувати поняття та елементи деліктних зобов'язань. Зокрема, деліктне зобов'язання – це такий вид цивільно-правового зобов'язання, в якому особа, яка протиправно заподіяла шкоду іншій особі або майну цієї особи, зобов'язана відшкодувати її, а потерпіла особа, в свою чергу, має право вимагати такого відшкодування в повному обсязі.

Необхідно знати, що ознаки деліктного зобов'язання полягають у наступному: 1) позадоговірна відповідальність регулюється завжди імперативними нормами цивільного права, а договірна відповідальність – в більшій мірі диспозитивними

нормами; 2) зобов'язання виникає внаслідок порушення як майнових, так і особистих немайнових благ; 3) деліктна відповідальність настає за порушення не договірних зобов'язань, а абсолютних прав; 4) підставою виникнення деліктного зобов'язання є вказівка закону та сам факт вчинення правопорушення; 5) шкода, заподіяна правопорушником повинна бути відшкодована у повному обсязі, окрім випадків, коли враховується груба необережність потерпілої особи чи майновий стан заподіювача при визначенні судом розміру відшкодування.

При вивченні питання щодо змісту деліктного зобов'язання, необхідно пам'ятати, що його елементами є: суб'єкти, об'єкт і зміст.

Суб'єктами деліктного зобов'язання виступають заподіювач шкоди (боржник) та потерпіла особа (кредитор). Боржником може бути не лише безпосередньо заподіювач шкоди, але й особа, яка відповідно до чинного законодавства чи певного договору відповідає за поведінку заподіювача шкоди (до прикладу, за шкоду, завдану діями неповнолітньої особи віком до 14 років відповідають батьки, усиновлювачі, опікун, заклади освіти чи охорони здоров'я під наглядом яких знаходилася неповнолітня особа в момент заподіяння шкоди; відповідальність за дії працівника вчинені при виконанні трудових (службових) обов'язків несе юридична особа). За загальним правилом боржником може бути фізична особа, яка досягла 14 річного віку і є деліктоздатною, а також юридична особа.

Об'єктом деліктного зобов'язання є саме відшкодування, яке боржник зобов'язаний надати потерпілій особі. В свою чергу відшкодування полягає у поновленні майнової сфери потерпілої особи шляхом відновлення знищеного чи пошкодженого майна в натурі або ж у повному відшкодуванні заподіяних збитків у формі грошової компенсації.

Нарешті зміст деліктного зобов'язання становлять право кредитора вимагати відшкодування шкоди і обов'язок боржника здійснити таке відшкодування в повному обсязі.

Вивчаючи питання «підстави та умови деліктної відповідальності», необхідно уявити, що юридичною підставою позадоговірної (деліктної) відповідальності є цивільне правопорушення. Натомість, умовами деліктної відповідальності є елементи складу цивільного правопорушення, а саме: 1) протиправна поведінка (дії або бездіяльність); 2) шкода; 3) причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою; 4) вина.

Протиправна поведінка може виражатися у неправомірних рішеннях, протиправних діях чи бездіяльності. В передбачених законодавством випадках шкода може бути заподіяна правомірними діями. В залежності від того, які ці правомірні дії вирішується питання про обов'язок відшкодування шкоди. Випадками заподіяння шкоди правомірними діями є: 1) згода потерпілого на заподіяння йому шкоди; 2) заподіяння шкоди особою при здійсненні нею права на самозахист від протиправних посягань, у тому числі у стані необхідної оборони, якщо при цьому не були перевищені її межі. Якщо при здійсненні особою права на самозахист; 3) заподіяння шкоди у стані крайньої необхідності; 4) здійснення прав і виконання обов'язків (наприклад, правомірними є дії працівників міліції при затриманні підозрюваного); 5) правомірно заподіяною вважається шкода, яка виражається у припиненні права власності на певне майно у зв'язку із прийняттям закону.

Шкода – це зменшення або знищення майнових чи немайнових благ, що охороняються законом. В цивільному праві шкода може бути майновою і немайновою (моральною). Майнова шкода – це шкода, яка має певну економічну цінність і може бути виражена в грошовому еквіваленті. Під моральною шкодою розуміють втрати немайнового характеру внаслідок

моральних та фізичних страждань особи. Майнова шкода виражається у сумі вартості знищеної чи пошкодженої речі, а якщо річ приносить доходи – то може виражатися у втраті можливості їх одержання. З урахуванням обставин справи суд за вибором потерпілого може зобов'язати особу, яка завдала шкоди майну, відшкодувати її в натурі (передати річ того ж роду і такої ж якості, полагодити пошкоджену річ тощо) або відшкодувати завдані збитки у повному обсязі. Моральна шкода відшкодовується лише шляхом компенсації і залежить від характеру правопорушення, від глибини моральних страждань особи та інших обставин.

Причинний зв'язок – це зв'язок між протиправною поведінкою і шкодою, при якому протиправна поведінка є причиною, а шкода є необхідним та закономірним наслідком.

Вина – це суб'єктивна умова деліктної відповідальності, яка виражається у психічному ставленні особи-правопорушника до своїх дії чи бездіяльності та їх негативних наслідків. У цивільному праві розрізняють дві форми вини: умисел і необережність. Загалом при відшкодуванні шкоди за деліктними зобов'язаннями форма вини не впливає на саму відповідальність. Це означає, що заподіювач зобов'язаний відповідати за негативні наслідки його протиправної поведінки у повному обсязі.

Необхідно знати, що деліктним зобов'язанням властиві випадки безвинної відповідальності (тобто за відсутності у складі правопорушення такого елементу як вини взагалі), які прямо передбачені в законодавстві і не можуть бути розширені чи змінені як на розсуд особи, що спричинила шкоду, так і потерпілої особи. Одним із прикладів безвинної відповідальності є відповідальність за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки, яка передбачена ст.1187 ЦКУ.

При опрацюванні питання «Відповідальність за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки», перш за все треба

знати зміст поняття «джерело підвищеної небезпеки». Згідно із ст. 1187 ЦК України джерелом підвищеної небезпеки визнається діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, використанням, зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо- і вогненебезпечних та інших речовин, утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід тощо, що створює підвищену небезпеку для особи, яка цю діяльність здійснює, та інших осіб.

Суб'єктом відповідальності за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки, є особа, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди, прокату, лізингу тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку (титульний володілець).

При цьому необхідно уявити, що не вважається володільцем джерела ПВ особа, яка експлуатує його в силу трудових відносин із юридичною особою. Тому, шкоду завдану такою особою зобов'язана відшкодувати безпосередньо юридична особа, яка в разі доведення в судовому порядку вини працівника в заподіянні шкоди, має право зворотної вимоги до нього.

Якщо джерело підвищеної небезпеки є об'єктом спільної власності, то суб'єктом відповідальності є особа, яка експлуатувала об'єкт в момент заподіяння шкоди.

Важливо знати, що основна особливість зобов'язань, які виникають внаслідок заподіяння шкоди джерелом підвищеної небезпеки полягає в тому, що володілець джерела підвищеної небезпеки відповідає за завдану шкоду незалежно від своєї вини. В окремих випадках володілець ДПВ все ж таки звільняється від відповідальності. Зокрема, до обставин, що

звільняють від відповідальності належать: непереборна сила та умисел потерпіло особи (ч. 5 ст. 1187 ЦК України).

Приступаючи до вивчення питання «Відповідальність за шкоду, заподіяну правоохоронними та судовими органами», перш за все необхідно пам'ятати, що даний делікт регулюється спеціальним законодавством, а саме Законом України «Про відшкодування шкоди, завданої громадянinові незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду» від 1.12.1994р.

Необхідно знати, що специфіка даного спеціального делікту по-перше проявляється у суб'єктному складі. Зокрема заподіювачем шкоди є правоохоронні та судові органи.

Надалі необхідно з'ясувати підстави відшкодування шкоди, завданої громадянinові. Така шкода може бути заподіяна внаслідок: 1) незаконного засудження, незаконного притягнення як обвинуваченого, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході розслідування чи судового розгляду кримінальної справи обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян; 2) незаконного застосування адміністративного арешту чи виправних робіт, незаконної конфіскації майна, незаконного накладення штрафу; 3) незаконного проведення оперативно-розшукових заходів.

Потрібно чітко уявити, що підставою для подання потерпілою особою позову про відшкодування шкоди може бути: 1) постановлення судом виправдального вироку або скасування незаконного вироку суду; 2) закриття кримінальної справи за відсутністю події злочину, відсутністю у діянні складу злочину або недоведеністю участі обвинуваченого у вчиненні злочину; 3) відмова у порушенні кримінальної справи (з тих самих підстав, що й в попередньому пункті); 4) закриття справи про адміністративне правопорушення. При цьому право на

відшкодування завданої шкоди не виникає, якщо кримінальну справу закрито на підставі закону про амністію або акта помилування.

Особливу увагу необхідно звернути на той факт, що шкода, завдана даним деліктом, відшкодовується державою у повному обсязі, незалежно від вини посадових і службових осіб вказаних органів. Зокрема Законом України «Про відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду» визначено, що відшкодуванню підлягає: 1) заробіток та інші грошові доходи, які фізична особа втратила внаслідок незаконних дій; 2) майно (у тому числі гроші, грошові вклади і відсотки від них, цінні папери та відсотки від них, частка у статутному фонді господарського товариства, учасником якого був громадянин, та прибуток, який він не отримав відповідно до цієї частки, інші цінності); 3) майно, конфісковане або звернене в доход держави судом, вилучене органами дізнання чи попереднього слідства, органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а також майно, на яке накладено арешт; 4) штрафи, стягнуті на виконання вироку суду, судові витрати та інші витрати, сплачені громадянином; 5) суми, сплачені громадянином у зв'язку з наданням йому юридичної допомоги; 6) моральна шкода.

Вивчаючи питання «Відповідальність за шкоду, заподіяну органами державної влади», потрібно знати, що кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування майнової та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

При цьому треба чітко уявити, що особливість відповідальності за шкоду, заподіяну фізичній або юридичній

особі незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень (ст. 1173 ЦК України), посадовими або службовими особами цих органів (ст. 1174 ЦК України), а також за шкоду, заподіяну внаслідок прийняття зазначеними органами нормативно-правового акта, який був визнаний незаконним і скасований (ст. 1175 ЦК України), полягає в тому, що шкода відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цих органів та їх посадових чи службових осіб. Однак, після відшкодування шкоди держава, АРК та територіальні громади мають право регресу до винної посадової чи службової особи.

Аналіз питання «Особливості відшкодування шкоди при ушкодженні здоров'я людини та заподіяння смерті» необхідно почати із усвідомлення того, що заподіяння шкоди життю та здоров'ю особи завжди є протиправним, окрім випадків необхідної оборони, без перевищення її меж. Сама шкода проявляється у заподіянні фізичній особі каліцтва, іншого ушкодження здоров'я або смерті.

Внаслідок заподіяння шкоди, заподіювач зобов'язаний компенсувати: втрачений заробіток (дохід); витрати, викликані необхідністю посиленого харчування; санаторно-курортного лікування; придбання ліків; протезування, стороннього догляду тощо; витрати на поховання. Незалежно від розміру компенсації, потерпіла особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої ушкодженням здоров'я.

Варто наголосити, що даний делікт поділяється на два види: заподіяння шкоди здоров'ю фізичної особи внаслідок каліцтва чи іншого ушкодження здоров'я; заподіяння смерті особі.

В разі ушкодження здоров'я особи, розмір компенсації визначається двома чинниками: втраченим заробітком

(доходом) та ступенем втрати професійної працездатності. Розмір заробітку (доходу), втраченого потерпілою особою внаслідок ушкодження здоров'я, якщо така особа працювала за трудовим договором визначається у відсотках від середнього місячного заробітку, який потерпіла особа мала до каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, з урахуванням ступеня втрати нею професійної працездатності, а за її відсутності – загальної працездатності. Середньомісячний заробіток обчислюється шляхом поділу сукупного заробітку за дванадцять чи три останні календарні місяці роботи, що передували ушкодженню здоров'я. Однак, в будь-якому разі сума відшкодування середньомісячного заробітку не може бути меншою п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати. Якщо ж потерпіла особа на момент заподіяння шкоди здоров'ю не працювала, то її середньомісячний заробіток обчислюється, за її бажанням, виходячи з її заробітку до звільнення або ж звичайного розміру заробітної плати працівника її кваліфікації в даній місцевості.

Необхідно мати на увазі, що розмір втраченого заробітку залежить від ступеня втрати професійної працездатності, а за її відсутності – ступеня загальної працездатності. Втрату працездатності прийнято подіяти на тимчасову та стійку (тривалу). Остаточний розмір втраченого заробітку розраховується шляхом співвідношення середньомісячного заробітку потерпілої особи зі ступенем втрати професійної працездатності, а у разі її відсутності – ступенем втрати загальної працездатності.

Надалі необхідно звернути увагу на особливість делікту, який виникає внаслідок заподіяння смерті потерпілій особі, що виражається в колі суб'єктів права на відшкодування такої шкоди. Відповідно до законодавства шкода відшкодовується: дитині до досягнення нею вісімнадцяти років, а у разі, якщо вона є учнем або студентом, – до закінчення навчання, але не

більш як до досягнення нею 23-річного віку; чоловікові, дружині, батькам (усиновлювачам), які досягли пенсійного віку, встановленого законом, – довічно; інваліду, якого потерпілий зобов'язаний був утримувати, відшкодування виплачується впродовж всього строку його інвалідності; одному з батьків або другому з подружжя чи іншому членові сім'ї незалежно від віку і працездатності, якщо вони не працюють і здійснюють догляд за: дітьми, братами, сестрами, внуками померлого, відшкодування виплачується до досягнення останніми (підопічними) 14-річного віку; іншим непрацездатним особам, які були на утриманні потерпілого, відшкодування виплачується протягом п'яти років після його смерті.

Загалом зазначеним особам виплати проводяться у розмірі середньомісячного заробітку потерпілого з вирахуванням частки, що припадала на нього самого та працездатних осіб, які перебували на його утриманні, але не мають права на відшкодування шкоди.

Вивчення питання «Відповідальність за шкоду, заподіяну внаслідок скоєння кримінального правопорушення» слід розпочати з усвідомлення особливості даного делікту, яка полягає в тому, що держава бере на себе обов'язок відшкодування шкоди, заподіяної фізичній особі внаслідок кримінального правопорушення за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до спеціального закону.

У питанні «Відповідальність за шкоду, заподіяну малолітніми, неповнолітніми, недієздатними та обмеженими у дієздатності особами» перш за все треба звернути увагу на специфіку деліктоздатності фізичних осіб. Фізичні особи, які не досягли віку 14 років не несуть цивільної відповідальності за шкоду завдану їх протиправною поведінкою. Такі малолітні особи є повністю недієздатними. У зв'язку з цим, відповідальність за шкоду, завдану малолітніми особами, покладається на їхніх батьків (усиновлювачів) або опікунів чи

інших фізичних осіб, які на правових підставах здійснюють виховання малолітньої особи. В тому разі, коли малолітня особа заподіяла шкоду під час перебування під наглядом навчального закладу, закладу охорони здоров'я чи іншого закладу, що зобов'язаний здійснювати нагляд за малолітньою особою, а також особи, яка здійснює нагляд за малолітньою особою на підставі договору, відповідальність за таку шкоду несуть ці заклади чи особи, якщо не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини.

У разі досягнення малолітнім повноліття обов'язок батьків (усиновлювачів), опікунів чи інших фізичних осіб, які на правових підставах здійснюють виховання малолітньої особи щодо відшкодування шкоди, завданої малолітнім не припиняється. Проте, в судовому порядку особа може бути зобов'язана судом відшкодувати шкоду, завдану нею у віці до чотирнадцяти років за наявності таких умов: 1) шкода була заподіяна здоров'ю або життю потерпілого; 2) заподіювач, після досягнення повноліття, має достатні для відшкодування кошти; 3) батьки (усиновлювачі), опікуни чи інші фізичні особи, які здійснювали виховання малолітньої особи, і на яких був покладений обов'язок щодо відшкодування шкоди, завданої малолітнім, є неплатоспроможними або померли.

Після відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою, батьки (усиновлювачі), опікуни чи інші фізичні особи, які здійснюють виховання малолітньої особи не мають права зворотної вимоги (регресу) до цієї особи.

Що ж стосується відповідальності неповнолітніх осіб віком від 14 до 18 років, то вони є повністю деліктоздатними, тобто самостійно і у повному обсязі несуть покладену на них цивільну відповідальність. В той же час при відсутності у неповнолітньої особи коштів або майна, достатнього для відшкодування завданої нею шкоди, обов'язок щодо відшкодування покладається субсидіарно (додатково) на її

батьків (усиновлювачів) або піклувальника, а у випадку, якщо неповнолітня особа перебувала у закладі, який за законом здійснює щодо неї функції піклувальника, то й на цей заклад.

Аналізуючи питання відшкодування шкоди, заподіяної недієздатною особою, особою, яка обмежена у дієздатності, та особою, яка не може усвідомлювати значення своїх дій чи керувати ними, необхідно знати, що недієздатна особа є неделіктоздатною, а тому шкода, заподіяна такою особою, відшкодовується опікуном або закладом, який зобов'язаний здійснювати нагляд за нею. В свою чергу шкода, завдана фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, відшкодовується нею на загальних підставах. Якщо ж шкода була завдана дієздатною особою у стані, коли вони не усвідомлювали значення своїх дій або не могли керувати ними (наприклад, внаслідок тимчасової втрати свідомості, афекту тощо), то така шкода не підлягає відшкодуванню, оскільки у діях особи немає вини.

Опрацьовуючи питання «Умови відповідальності за шкоду, заподіяну внаслідок недоліків товарів, робіт, послуг», варто звернути увагу на те, що зміст даного деліктозного зобов'язання полягає у тому, що шкода, завдана фізичній або юридичній особі внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг), а також недостовірної або недостатньої інформації про них, має бути відшкодована продавцем, виготовлювачем товару, виконавцем робіт (послуг) у повному обсязі незалежно від їх вини.

Потерпілими в даному зобов'язанні можуть виступати фізичні та юридичні особи: безпосередні покупці товару, замовники робіт (послуг); інші особи, які використовували товар на належних правових підставах (наприклад, члени родини потерпілого). Право вимоги щодо відшкодування шкоди належить кожному потерпілому незалежно від наявності договірних відносин з виробником (продавцем чи виконавцем), і

зберігається протягом встановленого строку служби (терміну придатності), а якщо його не встановлено, – протягом десяти років з дня виготовлення товару (прийняття роботи, послуги).

Суб'єктами відповідальності за шкоду, завдану внаслідок недоліків товарів, є продавець або виготовлювач товару. При цьому якщо шкоду було завдано внаслідок недоліків нерухомого майна відповідальність несе виготовлювач товару. Якщо ж коди було завдано товаром що є рухомим майном, то відповідальність несе виготовлювач товару або інша особа визначена законом (тобто найчастіше продавець). В останньому випадку продавця і виробника товару можна притягнути до відповідальності як співвідповідачів.

Шкода, заподіяна внаслідок недоліків робіт (послуг), відшкодовується особою, яка виконала цю роботу або послугу, їх виконавцем. Правовою підставою для визнання виконавця робіт чи послуг належним відповідачем є договір про виконання робіт (послуг), укладений у встановленому законодавством порядку. Крім цього, факт продажу товару або здійснення робіт (послуг) певним відповідачем може доводитися наданням потерпілими квитанцій на товари, товарних чи касових чеків, квитків, талонів або інших письмових документів, а щодо товарів, на які встановлено гарантійні строки, – технічних паспортів чи документів, що їх замінюють.

Методичні рекомендації до вивчення теми «Спадкове право»

Приступаючи до вивчення теми «Спадкове право», здобувачі вищої освіти повинні запам'ятати, що нормативно-правовому регулюванню цієї підгалузі цивільного права присвячена книга 6 ЦК України (глави 84-89, статті 1216-1307 ЦК України).

Наступним надзвичайно важливим моментом, що має передувати ознайомленню з темою спадкових правовідносин, є визначення ключових понять. Зокрема, ч. 1 ст. 1216 ЦК України закріплює, що спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). При цьому, студенти мають усвідомити, що часом відкриття спадщини є день смерті особи або оголошення її померлою, а місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця (якщо ж місце проживання спадкодавця невідоме, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна – місцезнаходження основної частини рухомого майна).

Надзвичайно актуальним є питання відкриття спадщини, що згідно ст. 1217 ЦК України відбувається внаслідок смерті особи або оголошення її померлою. При цьому, до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. Водночас, до складу спадщини не входять права та обов'язки, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, зокрема: 1) особисті немайнові права; 2) право на участь у товариствах та право членства в об'єднаннях громадян, якщо інше не встановлено законом або їх установчими документами; 3) право на відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; 4) права на аліменти, пенсію, допомогу або інші виплати, встановлені законом; 5) права та обов'язки особи як кредитора або боржника, передбачені ст. 608 ЦК України.

Далі слід перейти до опанування матеріалу щодо суб'єктів спадкових правовідносин. Спадкоємцями за законом і за заповітом можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини.

Прикметно, що спадкоємцями за заповітами можуть бути і юридичні особи, і інші учасники цивільних правовідносин.

Водночас, варто окремо акцентувати увагу студентів, що не мають права на спадкування такі категорії осіб:

- які умисно позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя за винятком того випадку, коли спадкодавець, знаючи про це, все ж призначив таку особу своїм спадкоємцем за заповітом;

- які умисно перешкоджали спадкодавцеві скласти заповіт, внести до нього зміни або скасувати заповіт і цим сприяли виникненню права на спадкування у них самих чи в інших осіб або сприяли збільшенню їхньої частки у спадщині;

- які є батьками дитини-спадкодавця, якщо щодо неї вони були позбавлені батьківських прав і їхні права не були поновлені на час відкриття спадщини (не мають права на спадкування за законом батьки (усиновлювачі) та повнолітні діти (усиновлені), а також інші особи, які ухилялися від виконання обов'язку щодо утримання спадкодавця, якщо ця обставина встановлена судом);

- шлюб між якими є недійсним або визнаний таким за рішенням суду (якщо шлюб було визнано недійсним після смерті одного з подружжя, то за другим із подружжя, який його пережив і не знав та не міг знати про перешкоди до реєстрації шлюбу, суд може визнати право на спадкування частки того з подружжя, хто помер, у майні, яке було набуто ними за час цього шлюбу);

- які ухилялися від надання допомоги спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані, що встановлено рішенням суду.

Оскільки право на спадкування виникає у день відкриття спадщини, майбутнім бакалаврам доцільно наголосити на окремих особливостях спадкування. Зокрема, у випадку якщо протягом однієї доби померли особи, які магли б спадкувати

одна після одної, спадщина відкривається одночасно і окремо щодо кожної з них. Якщо ж кілька осіб, які могли б спадкувати одна після одної, померли під час спільної для них небезпеки (стихийне лихо, аварії, катастрофи тощо), припускається, що вони померли одночасно. У цьому випадку спадщина відкривається одночасно і окремо щодо кожної з цих осіб. Окремі особливості мають також випадки спадкування окремих видів майна, що входять до складу спадщини (земельна ділянка, банківський вклад тощо). Зокрема, стаття 47 ЦК України закріплює правило, згідно якого спадкоємці фізичної особи, яка оголошена померлою, не мають права відчужувати протягом 5 років нерухоме майно, що перейшло до них у зв'язку з відкриттям спадщини. Для цього нотаріус, який видав такому спадкоємцеві свідоцтво про право на спадщину на нерухоме майно, накладає на нього заборону відчуження.

Важливо привернути увагу здобувачів вищої освіти до того, що оскільки спадкування здійснюється за заповітом і за законом, то наступні питання, які слід дослідити в ході підготовки до практичних занять, мають стосуватися особливостей цих двох видів спадкування.

Для розуміння особливостей спадкування за заповітом, насамперед, слід з'ясувати, що являє собою саме поняття «заповіт». Згідно ч. 1 ст. 1233 ЦК України, заповітом є особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті. Далі необхідно розмежувати право на заповіт і право на спадкування за заповітом. У першому випадку, носієм цього права є фізична особа з повною цивільною дієздатністю (право на заповіт здійснюється особисто і тому вчинення заповіту через представника не допускається), натомість у другому – це можуть бути будь-які особи, визначені у заповіті (як фізичні, так і юридичні, і навіть держава).

Здобувачі вищої освіти повинні усвідомити, що заповідач може призначити своїми спадкоємцями одну або кілька

фізичних осіб, незалежно від наявності у нього з цими особами сімейних, родинних відносин, а також інших учасників цивільних відносин і при цьому може без зазначення причин позбавити права на спадкування будь-яку особу з числа спадкоємців за законом. Водночас заповідач не може позбавити права на спадкування осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині. Окремо слід наголосити на тому, що у разі смерті особи, яка була позбавлена права на спадкування, до смерті заповідача, позбавлення її права на спадкування втрачає чинність, в результаті чого діти або внуки цієї особи мають право на спадкування на загальних підставах.

Заслужує на актуалізацію у студентському середовищі питання визначення обсягу спадщини. Саме заповідач має право охопити заповітом права та обов'язки, які йому належать на момент складення заповіту, а також ті права та обов'язки, які можуть йому належати у майбутньому, тобто може скласти заповіт щодо усієї спадщини або її частини. При цьому, якщо заповідач розподілив між спадкоємцями у заповіті лише свої права, до спадкоємців, яких він призначив, переходить та частина його обов'язків, що є пропорційною до одержаних ними прав.

Цікавий момент, що вимагає прискіпливого дослідження з боку студентів, стосується заповідального відказу, предметом якого може бути передання відказоодержавачевим (особи, які входять, або не входять до числа спадкоємців за законом) у власність або за іншим речовим правом майнового права або речі, що входить або не входить до складу спадщини. Наприклад, на спадкоємця, до якого переходить житловий будинок, квартира або інше рухоме або нерухоме майно, заповідач має право покласти обов'язок надати іншій особі право користування ними. При цьому, право користування житловим будинком, квартирою або іншим рухомим або

нерухомим майном зберігає чинність у разі наступної зміни їх власника. Особливістю тут є той факт, що право користування житловим будинком, квартирою або іншим рухомим або нерухомим майном, одержане за заповідальним відказом, є таким, що не відчужується, не передається та не переходить до спадкоємців відказоодержувача.

Сутнісною гарантією забезпечення прав малозахисчених верств населення у контексті спадкових відносин є право на обов'язкову частку, яке студенти повинні чітко визначати та деталізувати. Так, малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки спадкують, незалежно від змісту заповіту, половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка). Прикметно, що розмір обов'язкової частки у спадщині може бути зменшений судом з урахуванням відносин між цими спадкоємцями та спадкодавцем, а також інших обставин, які мають істотне значення. До обов'язкової частки у спадщині зараховується вартість речей звичайної домашньої обстановки та вжитку, вартість заповідального відказу, встановленого на користь особи, яка має право на обов'язкову частку, а також вартість інших речей та майнових прав, які перейшли до неї як до спадкоємця. Будь-які обмеження та обтяження, встановлені у заповіті для спадкоємця, який має право на обов'язкову частку у спадщині, дійсні лише щодо тієї частини спадщини, яка перевищує його обов'язкову частку.

Здобувачі вищої освіти повинні вміти розмежовувати заповіт з умовою, секретний заповіт, заповіт подружжя, заповіт із сервітутом, недійсний заповіт тощо, могли розкрити їх зміст порядок вчинення.

Принциповим є ознайомлення з питанням щодо форми заповіту. За загальним правилом, заповіт складається у письмовій формі, із зазначенням місця та часу його складення,

підписується особисто та посвідчується нотаріусом чи особами, які наділені відповідними повноваженнями. Поряд із цим, заповідач має право у будь-який час скасувати заповіт і скласти новий заповіт (вважається, що заповіт, який було складено пізніше, скасовує попередній заповіт повністю або у тій частині, в якій він йому суперечить, тобто кожен новий заповіт скасовує попередній і не відновлює заповіту, який заповідач склав перед ним).

Майбутні бакалаври мають бути обізнані з правом заповідача на призначення виконавця заповіту, яким може бути повністю дієздатний громадянин або юридична особа. При цьому, це може бути як і один із спадкоємців, так і особа, яка не включена до числа спадкоємців за заповітом.

Наступним етапом підготовки студентів має стати вивчення законодавчих норм, що регулюють спадкування за законом, особливо питання черговості спадкоємців. Відповідно до ст. 1258 ЦК України, спадкоємці за законом одержують право на спадкування по чергово. При цьому, кожна наступна черга спадкоємців за законом одержує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини або відмови від її прийняття. Змінити черговість спадкування за законом можливо лише нотаріально посвідченим договором заінтересованих спадкоємців, укладеним після відкриття спадщини. Натомість законодавець таким чином розмежовує черговість спадкоємців:

- у першу чергу право на спадкування за законом мають діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, та батьки;

- у другу чергу право на спадкування за законом мають рідні брати та сестри спадкодавця, його баба та дід як з боку батька, так і з боку матері;

- у третю чергу право на спадкування за законом мають рідні дядько та тітка спадкодавця;

- у четверту чергу право на спадкування за законом мають особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини;

- у п'яту чергу право на спадкування за законом мають інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно, причому родичі ближчого ступеня споріднення усувають від права спадкування родичів подальшого ступеня споріднення. Ступінь споріднення визначається за числом народжень, що віддаляють родича від спадкодавця, не рахуючи самого спадкодавця. Також до п'ятої черги право на спадкування за законом одержують утриманці спадкодавця, які не були членами його сім'ї (утриманцем вважається неповнолітня або непрацездатна особа, яка не була членом сім'ї спадкодавця, але не менш як п'ять років одержувала від нього матеріальну допомогу, що була для неї єдиним або основним джерелом засобів до існування).

Студенти повинні чітко усвідомити, що частки у спадщині кожного із спадкоємців за законом є рівними, і лише за усною угодою між спадкоємцями, якщо це стосується рухомого майна, можливо змінити розмір частки у спадщині когось із них. Такі дії щодо нерухомого майна або транспортних засобів потребують нотаріального посвідчення.

Право представлення є наступним ключовим інститутом спадкового права, зміст якого має бути добре відомим для всіх учасників навчального процесу. Так, онуки, правнуки спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові, бабі, дідові, якби вони були живими на час відкриття спадщини. Прабаба, прадід спадкують ту частку спадщини, яка б належала за законом їхнім дітям (бабі, дідові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини. Племянники спадкодавця спадкують ту

частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові (сестрі, братові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини, а двоюрідні брати та сестри спадкодавця спадкують ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові (тітці, дядькові спадкодавця), якби вони були живими на час відкриття спадщини. Важливо запам'ятати, що у випадку, коли спадкування за правом представлення здійснюється кількома особами, частка їхнього померлого родича ділиться між ними порівну.

Серед норм цивільного законодавства, присвяченим регулювання спадкових правовідносин, окреме місце посідають положення, які рівною мірою можуть стосуватися спадкування і за законом, і за заповітом. Йдеться про прийняття спадщини, де спадкоємець за заповітом чи за законом на власний розсуд вирішує приймати спадщину чи ні. Водночас, прийняття спадщини з умовою чи із застереженням не допускається. За загальним правилом, спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом відповідного строку він не заявив про відмову від неї.

Для ґрунтовного вивчення спадкового права, студенти мають запам'ятати, що спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно із спадкодавцем, має особисто подати нотаріусу або в сільських населених пунктах - уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування заяву про прийняття спадщини. Для прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини. Якщо виникнення у особи права на спадкування залежить від неприйняття спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями, строк для прийняття нею спадщини встановлюється у три місяці з моменту неприйняття

іншими спадкоємцями спадщини або відмови від її прийняття. Натомість, якщо строк, що залишився, менший як три місяці, він продовжується до трьох місяців. Також вважається, що якщо протягом шести місяців з часу відкриття спадщини відказоодержувач не відмовився від заповідального відказу, вважається, що він його прийняв.

У разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття орган місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини, а якщо до складу спадщини входить нерухоме майно – за його місцезнаходженням, зобов'язаний подати до суду заяву про визнання спадщини відумерлою. У разі якщо на об'єкті нерухомого майна на момент відкриття спадщини знаходиться рухоме майно, що входить до складу спадщини, таке рухоме майно переходить у власність територіальної громади, якій передано нерухоме майно. Заява про визнання спадщини відумерлою може також бути подана кредитором спадкодавця, а якщо до складу спадщини входять земельні ділянки сільськогосподарського призначення - власниками або користувачами суміжних земельних ділянок. У такому разі суд залучає до розгляду справи органи місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини та/або за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини. За загальним правилом, заява про визнання спадщини відумерлою подається після спливу одного року з часу відкриття спадщини. В такому випадку, визнана судом відумерлою спадщина, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини, а нерухоме майно – за його місцезнаходженням.

Запорукою максимально повного ознайомлення із спадковими правовідносинами є також і вивчення студентами питання одержання свідоцтва про право на спадщину,

відсутність якого не позбавляє спадкоємця права на спадщину. В цілому спадкоємці можуть і не реалізовувати це право, проте у випадку прийняття спадщини, у складі якої є майно та/або майнові права, які обтяжені, та/або нерухоме майно та інше майно, щодо якого здійснюється державна реєстрація, спадкоємець зобов'язаний звернутися до нотаріуса або в сільських населених пунктах – до уповноваженої на це посадової особи відповідного органу місцевого самоврядування за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на таке майно. Якщо таку спадщину прийняло кілька спадкоємців, свідоцтво про право на спадщину видається на ім'я кожного з них, із зазначенням імені та частки у спадщині інших спадкоємців. За загальним правилом, свідоцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення шести місяців з часу відкриття спадщини.

Наприкінці вивчення спадкового права, здобувачі вищої освіти повинні окрему увагу приділити ознайомленню з поняттям та порядком укладення спадкового договору, за яким, одна сторона (набувач, тобто фізична або юридична особа) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача – це може бути один з подружжя або інша особа) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача. Важливо наголосити на тому, що цей договір укладається виключно у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, а також державній реєстрації у Спадковому реєстрі. Спадковий договір може бути розірвано судом на вимогу відчужувача у разі невиконання набувачем його розпоряджень, а також на вимогу набувача у разі неможливості виконання ним розпоряджень відчужувача.

Перелік нормативно-правових актів та рекомендованої літератури до вивчення навчальної дисципліни «Цивільне право (особлива частина)»

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
6. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>
7. Кодекс торгівельного мореплавства України від 23.05.1995 р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 590/97-ВР від 21.10.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр>
8. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
9. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
10. Про нотаріат: Закон України від 2.09.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
11. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991р. В редакції Закону №3161-IV від 01.12.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
12. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

13. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
14. Про товарну біржу Закон України від 10.12.1991р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>
15. Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор: Закон України від 14 липня 2020 року № 768-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-20#Text>
16. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>
17. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017 № 2189-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19>
18. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>
19. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
20. Про споживче кредитування: Закон України; Паспорт від 15.11.2016 № 1734-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>
21. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>
22. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15.05.2018 № 2415-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19>
23. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV (в редакції від 04.02.2019) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>

24. Закон України «Про оренду державного та комунального майна» від 3.10.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#n475>
25. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 11.12.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр>
26. Закон України «Про оренду землі» від 06.10.1998 р. В редакції Закону №1211-IV від 02.10.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14>
27. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/960>
28. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 30.03.2020 № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>
29. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст. 260.
30. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017 №2189-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19>
31. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 №2019-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19>
32. Про ринок природного газу: Закон України від 9.04.2015р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19>
33. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
34. Про енергозбереження: Закон України від 1.07.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/94>

35. Про теплопостачання Закон України від 2.06.2005р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>
36. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/960>
37. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
38. Про концесію: Закон України від 3.10.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#n647>
39. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-вр>
40. Про залізничний транспорт: Закон України від 4.04.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-вр>
41. Про автомобільний транспорт: Закон України від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14>
42. Про перевезення небезпечних вантажів: Закон України від 6.04.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-14>
43. Статут залізниць України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1998 р. № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-98-п>
44. Статут внутрішнього водного транспорту СРСР від 15.10.1955 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1801400-55>
45. Статут автомобільного транспорту УРСР. Затв. Постановою Ради Міністрів УРСР від 27 червня 1969 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-69-п>
46. Про страхування в редакції Закону від 4.10.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
47. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 1.07.2004 р. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>

48. Повітряний кодекс України від 4.05.1993р. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 590/97-ВР від 21.10.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>
49. Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати: Закон України від 19.06.2003р. - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-15>
50. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04. 2001 р - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>
51. Про заставу: Закон України від 02.10.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>
52. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 р. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>
53. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>
54. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>
55. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 №1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
56. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 5.04.2001р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>
57. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15>
58. Про ліцензування видів господарської діяльності Закон України від 2.03.2015р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>
59. Про охоронну діяльність Закон України від 22.03.2012р. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17>
60. Про виконавче провадження Закон України від 2.06.2016р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>

61. Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва Закон України від 23 грудня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2286-15>
62. Про державний матеріальний резерв Закон України від 24.01.1997 № 51/97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/97-вр>
63. Закон України від 19.06.2003 р. «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-15>
64. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України № 3687-ХІІ від 15.12.1993 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
65. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України № 3689-ХІІ від 15.12.1993 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
66. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-ХІІ. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
67. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. №143-V. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16> (дата звернення: 11.02.2020).
68. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 04.11.2018 №3792-ХІІ. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 11.02.2020).
69. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94>

70. Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції: Закон України від 19.05.2011р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3390-17>
71. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18.01.2001 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14>
72. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України". Затверджено Наказом Міністерства юстиції України 22.02.2012 № 296/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22 лютого 2012 р. за № 282/20595. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>
73. Правила роздрібної торгівлі непродовольчими товарами. Затверджені наказом Міністерства економіки України від 19.04.2007 р. Офіційний вісник України від 23.11.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1257-07>
74. Правила роздрібної торгівлі продовольчими товарами. Затверджені наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 11.07.2003р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-03>
75. Правила торгівлі у розстрочку фізичним особам. Затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2011 р. №383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383-2011-%D0%BF>
76. Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна. Наказ Міністерства юстиції від 29.09.2016 № 2831/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1301-16>
77. Правила постачання природного газу Затв. Постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг 30.09.2015 № 2496 URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1382-15>
78. Про затвердження Мінімальних стандартів та вимог до якості обслуговування споживачів та постачання природного газу: Постанова КМ від 21.09.2017 №1156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1156874-17>

79. Порядок розподілу товарів, отриманих як благодійна допомога, та контролю за цільовим розподілом благодійної допомоги у вигляді наданих послуг або виконаних робіт” // Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 року. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1295-98>
80. Правила побутового обслуговування населення. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 16.05.1994 р., в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 4.06.1999 р. №974. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/313-94-п>
81. Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об’єктів. Затв. Постановою Кабінету Міністрів від 13.04.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/461-2011-п>
82. Загальні умови укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві :Постанова КМУ від 1.08.2005р. № 668. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/668-2005-п>
83. Порядок розроблення проектної документації на будівництво об’єктів. Затв. Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України № 45 від 16.05.2011р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0651-11>
84. Перелік об’єктів будівництва, для проектування яких містобудівні умови та обмеження не надаються. Затв. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 06.11.2017 р. № 289. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1437-17>
85. Правила перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України. Затверджено наказом Міністерства транспорту та зв’язку України від 27.12.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0310-07>
86. Авіаційні правила України «Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу». Затв. Наказом Державної

- авіаційної служби України від 26 листопада 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0141-19>
87. Правила перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні. Затв. Наказом Міністерством транспорту України від 14.10.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0128-98>
 88. Правила надання послуг пасажирського автомобільного транспорту. Затв. Постановою КМУ від 18.02.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-97-п>
 89. Постанова Кабінету Міністрів України “Про впровадження механізму страхування експортних та кредитних ризиків” від 17.08.98 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-98-п>
 90. Положення Кабінету Міністрів України “Про порядок провадження діяльності страховими посередниками” від 18.12.1996 р. № 1523. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1523-96-п>
 91. Порядок та вимоги щодо здійснення перестраховання у страховика (перестраховика) нерезидента. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2004 р. №124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-2004-п>
 92. Положення про електронні гроші в Україні затверджено Постановою Правління Національного банку України 04.11.2010 № 481. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10#n19>
 93. Положення про порядок здійснення банками операцій за акредитивами затверджено Постановою Правління Національного банку України 03.12.2003 № 514 - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-03#n14>
 94. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами затверджено Постановою Правління

- Національного банку України 03.12.2003 № 516. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#n21>
95. Правила розрахунку банками України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит. Затверджено Постановою Правління Національного банку України від 08.06.2017 №49. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0049500-17>
 96. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах. Затверджено постановою Правління Національного банку України 12.11.2003 №492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>
 97. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті. Затверджено постановою Правління Національного банку України 21.01.2004 №22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>
 98. Інструкція про порядок оформлення суб'єктами господарювання операцій при здійсненні комісійної торгівлі непродовольчими товарами. Затверджено наказом Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України від 08.07.1997 р. №343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0324-97>
 99. Правила зберігання транспортних засобів на автостоянках Затв. Постановою Кабінету Міністрів України 22 січня 1996 р. №115. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-96>
 100. Про затвердження Положення про застосування цифрового власноручного підпису в банківській системі України: Постанова Національного банку України; Положення від 13.12.2019 р. №151. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0151500-19/sp:head>
 101. Про затвердження Положення про інформаційне забезпечення банками клієнтів щодо банківських та інших

- фінансових послуг: Постанова Національного банку України від 28.11.2019 р. №141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500-19/sp:head>
102. Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07. 2002 № 956. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/956-2002>
103. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України конституційності окремих положень ст. 32 Закону України «Про Державний бюджет України на 2000 рік» та ст. 25 Закону України «Про Державний бюджет України на 2001 рік» (справа про відшкодування шкоди державою) / Конституційний Суд; Рішення від 03.10.2001 № 12-рп/2001. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-01>
104. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.03.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>
105. Про судову практику у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>
106. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням моральної шкоди. Роз'яснення Вищого Арбітражного Суду від 29 лютого 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v5_95800-96
107. Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду

цивільних і кримінальних справ від 1 березня 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-13>

108. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.04.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-96>
109. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України від 17.10.2012.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>

Конвенції:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004/ed19900101
2. Конвенція ООН «Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів» від 11 квітня 1980 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_003
3. Конвенція ООН «Про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів» від 14 червня 1974 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_002/print1340283646425998
4. Правила ІНКОТЕРМС 2020 р. URL: <https://www.dhl.com/ua-uk/home/our-divisions/freight/customer-service/incoterms-2020.html>
5. Монреальська конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_594
6. Конвенція про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_291

7. Афіньська конвенція про перевезення морем пасажирів та їх багажу від 13.12.1974 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_09414
8. Конвенція про міжнародні автомобільні перевезення пасажирів і багажу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_034
9. Директива Європейської ради від 5.04.1993 р. № 93/13/ЕЕС «Про несправедливі умови в споживчих договорах». URL: <http://old.minjust.gov.ua/file/31074.docx>
9. Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів від 24 липня 1971 р. Додатково див. Закон України №189/95-ВР від 31.05.1995 р. ВВР. 1995. №21. Ст.155.
10. Всесвітня конвенція «Про авторське право» 1952 р. Додатково див. Постанову Верховної Ради України №3794-12 від 23.12.1993 р. ВВР. 1994. №13. Ст.70.

Рішення Конституційного Суду з цивільних справ:

1. Рішення Конституційного Суду № 31-рп/2009 від 10.12.2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v031p710-09#Text>
2. Рішення Конституційного Суду № 1-рп/2010 від 12.01.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-10#Text>
3. Рішення Конституційного Суду № 14-рп/2012 від 03.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v014p710-12#Text>
4. Рішення Конституційного Суду № 1-рп/2014 від 11.02.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-14#Text>
5. Рішення Конституційного Суду № 14-рп/2011 від 09.11.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v014p710-11#Text>
6. Рішення Конституційного Суду № 15-рп/2011 від 10.11.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-11#Text>
7. Рішення Конституційного Суду № 7-рп/2013 від 11.07.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-13#Text>

8. Рішення Конституційного Суду № 7-рп/2014 від 23.12. 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-14#Text>

Рішення ЄСПЛ з цивільних справ:

1. Рішення ЄСПЛ. Справа «Макаренко проти України» (заява №622/11, від 30.01.2018 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c45#Text
2. Рішення ЄСПЛ. Справа «Кривенький проти України» (заява №43768/07, від 16.02.2017 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d48#Text
3. Рішення ЄСПЛ. Справа «O' Галлоран та Франціс проти Сполученого Королівства» від 29.06.2007 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO3201>
4. Рішення ЄСПЛ. Справа «ZOLOTAS ПРОТИ ГРЕЦІЇ» від 29.01.2013 р. URL: <https://www.facebook.com/Judicial.Truth/posts/506561169537240/>
5. Рішення ЄСПЛ. Справа «Merkantil Car Zrt. проти Угорщини» (заяви № 22853/15, 22858/15, 33424/15, 33426/15 та 33737/15). URL: <https://www.echr.com.ua/translation/sprava-merkantil-car-zrt-proti-ugorshhini-pres-reliz/>
6. Рішення ЄСПЛ. Справа «Олена Іванова проти України» (Заява №4640/04 від 28 червня 2010 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_552#Text

Базова (основна) література

1. Цивільне право України. Особлива частина: підручник/ за ред. Дзери О.В., Кузнецової Н.С., Майданика Р.А. К.: Юрінком Інтер 2017. 1176 с.
2. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
3. Цивільне право: підручник: у 2 т. / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред.: В. І. Борисова, І. В.

Спасибо-Фатеева, В. Л. Яроцький. Х.: Право, 2014. Т. 2. 816 с.

4. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб./ О.В. Дзера. К.: Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.
5. Спадкове право: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / кол. авт.; кер.авт. кол, канд. юрид. наук, доц. Нестерцова-Собакарь О.В. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ. 2017. 164 с.

Додаткова література:

1. Албу А.А. Цивільно-правове регулювання управління майном: монографія. Івано-Франківськ: Супрун В.П, 2018. 174 с.
2. Бабаскін А.Ю. Кредитні відносини в цивільному праві України: монографія. К.: Талком, 2018. 570 с.
3. Блажівська Н. Електронний правочин у цивільному праві України. Монографія. К: Алерта, 2014. 240 с.
4. Бурлака І. В. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої без вини: монографія. Х.: Право, 2016. 200 с.
5. Відшкодування шкоди потерпілому, заподіяної кримінальним правопорушенням: монографія / І. І. Татарин. Львів, ЛьвДУВС, 2017. 184 с.
6. Ганчева А. Договір побутового підряду в цивільному праві України. Монографія., К: Алерта, 2014. 154 с.
7. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін.; за ред. А. П. Гетьмана, В. І., Борисової. Х.: Право, 2012. 432 с.
8. Діковська І.А. Принципи правового регулювання міжнародних приватних договірних зобов'язань: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2014. 464 с.
9. Договір як універсальна правова конструкція: монографія. /А. П.
10. Договірне регулювання приватноправових відносин в умовах євроінтеграційних процесів в Україні. Монографія /

- За заг. ред. академіка НАПрН України О. Д. Крупчана; наук. ред. А. Б. Гриняк. К., 2017. 334 с.
11. Договори з виконання робіт в цивільному праві України: проблеми теорії і практики: монографія / За заг. ред. А. Б. Гриняка. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2015. 402 с.
 12. Жилінкова О. В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та за кордоном: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 280 с.
 13. Ісаєв А. М. Договір дарування за Цивільним кодексом України: монографія. К.: Дьякопенко, 2010. 224 с.
 14. Калаур І.Р. Договірні зобов'язання з передання майна в користування: проблеми теорії та практики: Монографія. 2-ге вид., доп. Тернопіль: Підручники і посібники, 2015. 480 с.
 15. Кодинець А. Цивільно-правове регулювання зобов'язальних інформаційних відносин. Монографія. К: Алерта. 2016. 582 с.
 16. Крупчан О. Д. Агентський договір: порівняльно-правовий аналіз за законодавством України та Республіки Молдова: монографія / О. Д. Крупчан, В. В. Проценко. К.: НДІ приват. права і підприємництва, 2011. 357 с.
 17. Кухарев О. Є. Теоретичні та практичні проблеми диспозитивності в спадковому праві: монографія. Київ: Алерта, 2019. 498 с.
 18. Лукасевич-Крутнік І. С. Договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт: монографія. Т.: Економічна думка ТНЕУ, 2012. 178 с.
 19. Лукасевич-Крутнік І.С. Теоретичні засади правового регулювання договірних відносин з надання транспортних послуг у цивільному праві України: монографія. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2019. 474 с.
 20. Лукасевич-Крутнік І.С. Теоретичні засади правового регулювання договірних відносин з надання транспортних послуг у цивільному праві України: монографія. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2019. 474 с.

21. Міловська Н. В. Договірні зобов'язання зі страхування у цивільному праві України: проблеми теорії та практики. Монографія. К., 2019. 488 с.
22. Погоджук В.Р. Захист прав споживачів за договором постачання електричної енергії через приєднану мережу: монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2017. 218 с.
23. Примак В.Д. Відшкодування моральної шкоди на засадах справедливості, розумності й добросовісності: монографія. К., 2014. 432с.
24. Проблеми правового регулювання договірних відносин суб'єктів господарювання: монографія / В. М. Адам та ін.; за заг. ред. М. С. Долинської. Львів: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2019. 247 с.
25. Сучасні тенденції розвитку спадкового права (порівняльно-правове дослідження): Монографія / Ю. О. Заїка, Н. Б. Солтис, В. В. Проценко, Є. О. Рябокони. Відп. ред. академік НАПрН України В. В. Луць. К: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2015. 248 с.
26. Юркевич Ю. М. Договірні форми об'єднань фізичних та юридичних осіб у цивільному праві України: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 410 с.
27. Яновицька А.В. Договір міжнародного перевезення вантажів автомобільним транспортом: монографія / А.В. Яновицька. Львів: Видавництво «Растр-7», 2019. 180 с.

Навчальне видання

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО
(ОСОБЛИВА ЧАСТИНА)**

Навчальний посібник

Укладачі:

Процьків Наталія Миколаївна,
Никифорак Володимир Михайлович, **Кіріяк** Оксана Василівна,
Бурка Альона Валентинівна, **Галкевич** Сергій Вікторович

Відповідальний за випуск – **Никифорак В.М.**

Літературний редактор – **Лукул О.В.**

Комп'ютерна верстка – **Никифорак В.М.**

Дизайн обкладинки – **Цибуляк В.Д.**

Підписано до друку 26.04.2021. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Друк різнографічний. Ум.-друк. арк. 16,6.

Обл.-вид. арк. 17,8. Тираж 50. Зам. Н-041.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету

58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №981 від 08.04.2002